Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова

ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

Київ - 2019

УДК 349.3(477) (075.8)
К 95

Рекомендовано до друку Вченою радою юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 6 від 17.12.2018 року)

Рецензенти:
В. М. Андріїв, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
В. Л. Костюк, доктор юридичних наук, доцент, заступник керівника відділу Апарату Верховної Ради України, професор кафедри приватного права НаУКМА

О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова
К 95 Право соціального забезпечення України. Навчальний посібник. – Київ: ФОП Маслаков, 2019. – 306 с.

Навчальний посібник підготовлений у відповідності із обов'язковими вимогами державних освітніх стандартів вищої освіти та відповідає чинним на момент видання нормативним актам. У проведеному дослідженні на основі теоретичних положень, історії та практики застосування нормативних актів висвітлюються загальнотеоретичні і практичні проблеми соціального забезпечення.

Навчальний посібник розроблений для іноземних російськомовних студентів, також стане в нагоді науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, юристам та для всіх, хто цікавиться правом соціального забезпечення України. Даний посібник написаний українською та російською мовами, що сприятиме російськомовному читачу стати частиною україномовного суспільства та покращити знання з української мови.

УДК 349.3 (477) (075.8)
К 95

© Кучма О. Л., © Сіньова Л. М., 2019 р.

.

ПЛАН

ПЕРЕДМОВА……... 8

ТЕМА 1. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ, ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, ПРИНЦИПИ, МЕТОД, ФУНКЦІЇ, ДЖЕРЕЛА, СИСТЕМА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.1.Історія становлення соціального забезпечення…… **12**
1.2.Поняття і предмет права соціального забезпечення…… **18**
1.3.Метод права соціального забезпечення…… **34**
1.4.Принципи права соціального забезпечення…….. **38**
1.5.Функції права соціального забезпечення…….. **44**
1.6.Джерела права соціального забезпечення……. **52**
1.7.Система соціальної політики та права соціального забезпечення…… **58**
Запитання для самоконтролю…… **64**

ТЕМА 2. ПРАВОВІДНОСИНИ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

2.1.Поняття і види соціально-забезпечувальних відносин…. **66**
2.2.Суб’єкти соціально-забезпечувальних правовідносин…. **76**
2.3.Об’єкт і зміст соціально-забезпечувальних відносин…... **80**
2.4.Соціальні ризики і соціальні випадки……. **84**
2.5.Трудовий і страховий стаж…….. **86**
Запитання для самоконтролю…… **90**

ТЕМА 3. ЗАГАЛЬНООБОВ’ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

3.1.Загальнообов’язкове державне соціальне страхування як організаційно-правова форма соціального забезпечення…... **92**
3.2.Загальнообов’язкове державне пенсійне страхування…. **96**
3.3.Загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття……. **120**
3.4.Загальнообов’язкове державне соціальне страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності…… **134**

3.5.Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання…….. **146**
Запитання для самоконтролю…… **162**

ТЕМА 4. ДЕРЖАВНІ ДОПОМОГИ
4.1.Державна допомога як організаційно-правова форма соціального забезпечення…….. **164**
4.2.Допомога особі, яка втратила працездатність…… **170**
4.3.Допомога малозабезпеченій особі……... **172**
4.4.Допомога сім'ї з дітьми…… **182**
4.5.Допомога по догляду за особою…….. **192**
4.6.Допомога особі, яка не має права на пенсію…….. **198**
4.7.Допомога на поховання…… **202**
4.8.Допомога особі, яка має спеціальний статус……. **210**
Запитання для самоконтролю…… **216**

ТЕМА 5. ПІЛЬГИ ТА СУБСИДІЯ
5.1. Поняття та різновиди пільг…… **218**
5.2.Умови та порядок надання субсидії…… **224**
Запитання для самоконтролю…… **238**

ТЕМА 6. СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ
6.1. Соціальне обслуговування як організаційно-правова форма соціального забезпечення……... **240**
6.2 Види соціального обслуговування…….. **260**
6.3 Міжнародний досвід соціального обслуговування…….. **268**
Запитання для самоконтролю…… **296**

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ…… 298

ПЛАН

ПРЕДИСЛОВИЕ……. 9

ТЕМА 1. ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ, ПОНЯТИЕ, ПРЕДМЕТ, ПРИНЦИПЫ, МЕТОД, ФУНКЦИИ, ИСТОЧНИКИ, СИСТЕМА ПРАВА СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

1.1.История становления социального обеспечения……. **13**
1.2.Понятие и предмет права социального обеспечения…….. **19**
1.3.Метод права социального обеспечения…… **35**
1.4.Принципы права социального обеспечения…… **39**
1.5.Функции права социального обеспечения……... **45**
1.6.Источники права социального обеспечения…… **53**
1.7.Система социальной политики и права социального обеспечения…… **59**
Вопросы для самоконтроля…….. **65**

ТЕМА 2. ПРАВООТНОШЕНИЯ В СФЕРЕ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

2.1.Понятие и виды социально-обеспечительных отношений. **67**
2.2.Субъекты социально-обеспечительных правоотношений.. **77**
2.3.Объект и содержание социально-обеспечительных отношений…….. **81**
2.4.Социальные риски и социальные случаи……. **85**
2.5.Трудовой и страховой стаж…… **87**
Вопросы для самоконтроля…….. **91**

ТЕМА 3. ОБЩЕОБЯЗАТЕЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ СОЦИАЛЬНОЕ СТРАХОВАНИЕ

3.1.Общеобязательное государственное социальное страхование как организационно-правовая форма социального обеспечения……. **93**
3.2. Общеобязательное государственное пенсионное страхование……. **97**
3.3. Общеобязательное государственное социальное страхование на случай безработицы…… **121**
3.4. Общеобязательное государственное социальное страхование в связи с временной потерей трудоспособности.. **135**

3.5. Общеобязательное государственное социальное страхование от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания…….. **147**
Вопросы для самоконтроля…….. **163**

ТЕМА 4. ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ПОСОБИЯ
4.1.Государственное пособие как организационно-правовая форма социального обеспечения…… **165**
4.2.Пособие лицу, утратившему трудоспособность……... **171**
4.3.Пособие малообеспеченному лицу…… **173**
4.4.Пособие семье с детьми…….. **183**
4.5.Пособие по досмотру за человеком …….. **193**
4.6.Пособие лицу, которое не имеет права на пенсию…….. **199**
4.7.Пособие на погребение…… **203**
4.8.Пособие лицу, которое имеет специальный статус…….. **211**
Вопросы для самоконтроля…….. **217**

ТЕМА 5. ЛЬГОТЫ И СУБСИДИИ
5.1. Понятие и виды льгот……. **219**
5.2.Условия и порядок предоставления субсидии…….. **225**
Вопросы для самоконтроля…….. **239**

ТЕМА 6. СОЦИАЛЬНОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ
6.1. Социальное обслуживание как организационно-правовая форма социального обеспечения…….. **241**
6.2 Виды социального обслуживания…….. **261**
6.3 Международный опыт социального обслуживания……. **269**
Вопросы для самоконтроля……... **297**

СПИСОК РЕКОМЕНДУЕМОЙ ЛИТЕРАТУРЫ…….. 299

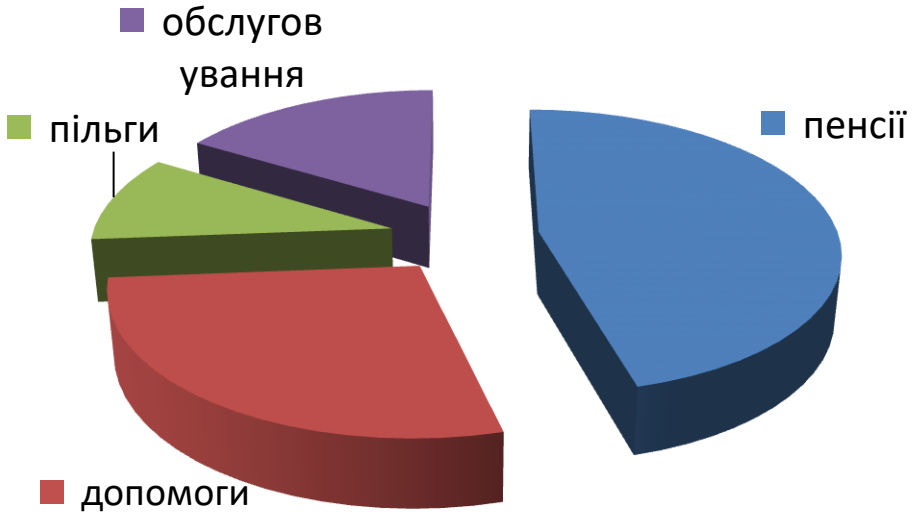
обслугов
ування
пільги
пенсії
допомоги

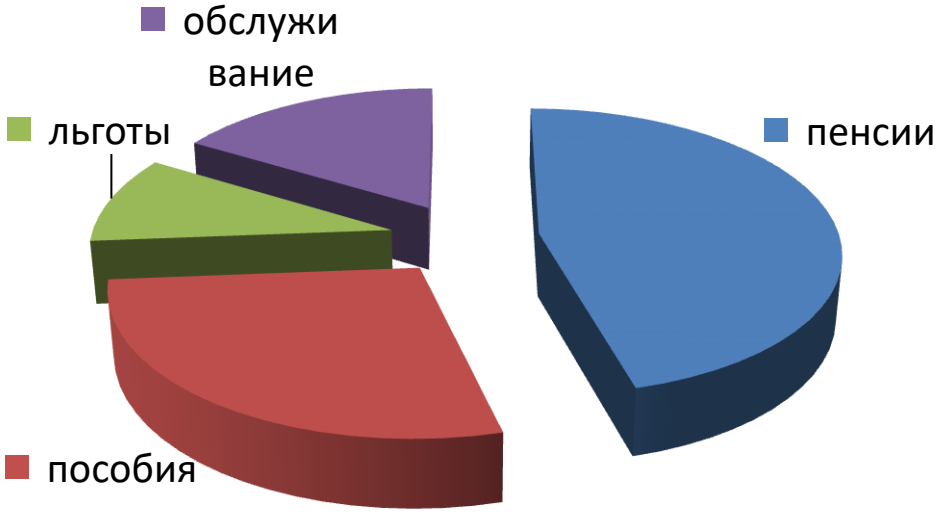
обслужи
вание
льготы
пенсии
пособия

ПЕРЕДМОВА

Україна проголосила себе соціальною державою, що зобов'язує її здійснювати політику, спрямовану на забезпечення належного рівня життя людини та задоволення основних життєвих потреб усіх соціальних верств і груп населення задля утвердження у суспільстві соціальної справедливості.

В умовах перехідної економіки Україна має захищати своє населення, в першу чергу йдеться про необхідність державної підтримки тих категорій населення, які з огляду на їх вік, матеріальне становище, моральний стан тощо, неспроможні самостійно організувати свою життєдіяльність на відповідному для належного існування рівні. До таких категорій громадян насамперед відносяться громадяни похилого віку, особи з інвалідністю, малозабезпечені сім'ї та інші.

За ст. 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх на випадок повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Але, на даному етапі є необхідність дослідження функцій виконуючих соціальне забезпечення в суспільстві, щоб глибше усвідомити суть і значення цього інституту та створити більш широкі можливості для прийняття оптимальних практичних рішень в даній сфері суспільного життя.

Основу правового статусу громадян в Україні складають конституційні права і свободи людини і громадянина. Конституція України розширила і поглибила зміст правового статусу громадянина у соціальній сфері, уніфікувала поняття права громадян на соціальний захист, створила необхідні передумови для подальшого розвитку законодавства про соціальну захищеність громадян. Нині склалася певна система міжнародних актів, які містять правові норми, соціальні стандарти у сфері соціального захисту громадян похилого віку, осіб з інвалідністю, малозабезпечених сімей та інших малозахищених верств населення. За юридичними ознаками такі акти поділяються на декларації, конвенції, проекти міжнародних організацій, міждержавні угоди. Норми таких актів мають різну

ПРЕДИСЛОВИЕ

Украина провозгласила себя социальным государством, что обязывает ее осуществлять политику, направленную на обеспечение надлежащего уровня жизни человека и удовлетворения основных жизненных потребностей всех социальных слоев и групп населения для утверждения в обществе социальной справедливости.

В условиях переходной экономики Украина должна защищать свое население, в первую очередь речь идет о необходимости государственной поддержки категорий населения, которые в силу их возраста, материального положения, морального состояния и т.п., не могут самостоятельно организовать свою жизнедеятельность на соответствующем для надлежащего существования уровне. К таким категориям граждан прежде всего относятся граждане пожилого возраста, лица с инвалидностью, малообеспеченные семьи и другие.

Согласно ст. 46 Конституции Украины граждане имеют право на социальную защиту, включающее право на обеспечение их в случае полной, частичной или временной потери трудоспособности, потери кормильца, безработицы по независящим от них обстоятельствам, а также в старости и в других случаях, предусмотренных законом. Но на данном этапе необходимы исследования функций исполняющих социальное обеспечение в обществе, чтобы глубже осознать суть и значение этого института и создать более широкие возможности для принятия оптимальных практических решений в данной сфере общественной жизни.

Основу правового статуса граждан в Украине составляют конституционные права и свободы человека и гражданина. Конституция Украины расширила и углубила содержание правового статуса гражданина в социальной сфере, унифицировала понятие права граждан на социальную защиту, создала необходимые предпосылки для дальнейшего развития законодательства о социальной защищенности граждан. В настоящее время сложилась определенная система международных актов, содержащих правовые нормы, социальные стандарты в области социальной защиты граждан пожилого возраста, лиц с инвалидностью, малообеспеченных семей и других малообеспеченных слоев населения. По юридическим признакам такие акты делятся на декларации, конвенции, проекты международных организаций, межгосударственные соглашения. Нормы таких актов имеют разную

юридичну силу: одні мають силу рекомендацій, встановлюють бажаний напрям діяльності, другі зобов'язані контролювати та нести відповідальність за виконання. Чимало міжнародних стандартів соціального захисту містяться у актах – Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, Європейській соціальній хартії та інших документах.

Основні проблеми права соціального захисту пов'язані з необхідністю реалізації підвищення рівня життя населення, раціоналізацією соціальної політики, забезпеченням сприятливих умов, належним фінансуванням програм з соціального забезпечення. Вирішення вказаних проблем є надзвичайно важливим завданням, що спрямоване, перш за все, на формування у цієї категорії осіб почуття гордості за високу суспільну оцінку, підвищення та зростання матеріального добробуту осіб. Від рівня соціального захисту населення, який є важливою ознакою розвитку й соціальної стабільності будь-якого суспільства залежить соціальна безпека не тільки окремої особи, а й держави. Вітчизняна система соціального захисту населення має бути об'єктивною необхідністю та охоплювати багато аспектів людського життя: забезпеченням добробуту сімей, сприянням дітонародженню, захисту громадян похилого віку, осіб з інвалідністю, пенсіонерів, якісним станом охорони здоров'я та довкілля, регулюванням ринку праці, стимулюванням освіти та захисту прав споживачів тощо.

Таким чином, держава має виступати гарантом одним із учасників правовідносин соціального захисту малозахищеної категорії осіб та за допомогою системи державних органів, органів місцевого самоврядування та громадських організацій забезпечувати реалізацію прав та обов'язків громадян у відповідності до державної політики, яку вона провадить у життя країни.

юридическую силу: одни имеют силу рекомендаций, устанавливают желаемое направление деятельности, вторые обязаны контролировать и нести ответственность за исполнение. Немало международных стандартов социальной защиты содержатся в актах - Всеобщей декларации прав человека, Международном пакте об экономических, социальных и культурных правах, Европейской социальной хартии и других документах.

Основные проблемы права социальной защиты связаны с необходимостью реализации повышения уровня жизни населения, рационализацией социальной политики, обеспечением благоприятных условий, надлежащим финансированием программ по социальному обеспечению. Решение указанных проблем является чрезвычайно важной задачей, направлено, прежде всего, на формирование у этой категории лиц чувства гордости за высокую общественную оценку, повышение и рост материального благосостояния человека. Уровень социальной защиты населения, является важным признаком развития и социальной стабильности любого общества,от него зависит социальная безопасность не только отдельной личности, но и государства. Отечественная система социальной защиты населения должна быть объективной необходимостью и охватывать многие аспекты человеческой жизни: обеспечение благосостояния семей, содействовать деторождению, защите граждан пожилого возраста, лиц с инвалидностью, пенсионеров, улучшать качественное состояние охраны здоровья и окружающей среды, регулировать рынок труда, стимулировать развитие образования и защиту прав потребителей и тому подобное.

Таким образом, государство должно выступать гарантом, одним из участников правоотношений социальной защиты малообеспеченных категории лиц и с помощью системы государственных органов, органов местного самоуправления и общественных организаций обеспечивать реализацию прав и обязанностей граждан в соответствии с государственной политикой, которую она проводит в жизнь страны.

ТЕМА 1.
ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ, ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, ПРИНЦИПИ, МЕТОД, ФУНКЦІЇ, ДЖЕРЕЛА, СИСТЕМА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

План викладу матеріалу:

1.1.Історія становлення соціального забезпечення
1.2.Поняття і предмет права соціального забезпечення
1.3.Метод права соціального забезпечення
1.4.Принципи права соціального забезпечення
1.5.Функції права соціального забезпечення
1.6.Джерела права соціального забезпечення
1.7.Система соціальної політики та права соціального забезпечення
Запитання для самоконтролю

1.1.Історія становлення соціального забезпечення

Становлення соціального забезпечення нерозривно пов'язано із нормативно-правовим регулюванням на певному етапі розвитку держави та суспільства. В науковій доктрині запропоновано наступну періодизацію становлення соціального забезпечення.

Перший етап – зародження української системи соціального захисту та соціального забезпечення (1990-1993 роки). Прийняті в цей період законодавчі акти здебільшого мали на меті встановлення державних соціальних гарантій щодо існуючих на той час пільгових, а також найбільш соціально незахищених верств населення (ветерани війни і праці, інваліди, громадяни, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та інші). Прийняті впродовж цього періоду акти законодавства можна охарактеризувати такі, що використовують більшість підходів, притаманних радянській системі соціального захисту та соціального забезпечення.

За спрямуванням законодавчу ініціативу цього періоду умовно можна розділити на такі групи: 1) законодавство, яке стало основою для побудови власної системи соціального захисту (Закони України «Про основи соціальної захищеності

ТЕМА 1.
ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ, ПОНЯТИЕ, ПРЕДМЕТ, ПРИНЦИПЫ, МЕТОД, ФУНКЦИИ, ИСТОЧНИКИ, СИСТЕМА ПРАВА СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

План изложения материала:

1.1.История становления социального обеспечения
1.2.Понятие и предмет права социального обеспечения
1.3.Метод права социального обеспечения
1.4.Принципы права социального обеспечения
1.5.Функции права социального обеспечения
1.6.Источники права социального обеспечения
1.7.Система социальной политики и права социального обеспечения
Вопросы для самоконтроля

1.1.История становления социального обеспечения

Становление социального обеспечения неразрывно связано с нормативно-правовым регулированием на определенном этапе развития государства и общества. В научной доктрине предложено следующую периодизацию становления социального обеспечения.

Первый этап - зарождение украинской системы социальной защиты и социального обеспечения (1990-1993 годы). Принятые в этот период законодательные акты по большей части имели целью установление государственных социальных гарантий существовавших тогда льготных, а также социально незащищенных слоев населения (ветераны войны и труда, инвалиды, граждане, пострадавшие вследствие Чернобыльской катастрофы, и другие). Принятые в течение этого периода акты законодательства можно охарактеризовать как такие, которые используют большинство подходов, присущих советской системе социальной защиты и социального обеспечения.

По направлению законодательную инициативу этого периода условно можно разделить на следующие группы:
1) законодательство, которое стало основой для построения собственной системы социальной защиты (Законы Украины «Об основах социальной защищенности

інвалідів в Україні», «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» тощо); 2) законодавство, яке проголосило основні соціальні та економічні пріоритети нової держави (Закони України «Про зайнятість населення», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні»); 3) законодавство, спрямоване на реабілітацію репресованих у радянські часи громадян (Закон України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні»); 4) законодавство, що визначило основні підходи до матеріального забезпечення діяльності та соціального захисту представників окремих професій.

Другий етап – становлення української системи соціального захисту (1996-2000 роки) Визначальний момент – прийняття Конституції України. Фактично в цей період держава продовжила лінію, взяту у 1991 році, приймаючи нові закони та вносячи зміни до вже існуючих актів законодавства. В актах законодавства, які були прийняті впродовж другого періоду, перевага також надавалася грошовій формі здійснення соціального захисту. Основним видом соціального захисту, який отримав розвиток у актах законодавства цього періоду, були пільги та соціальні виплати.

1) законодавство, яке започаткувало процес формування власної системи загальнообов'язкового державного соціального страхування; 2) законодавство, що врегулювало деякі питання матеріального забезпечення діяльності та соціального захисту представників окремих професій (Закони України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про бібліотеки і бібліотечну справу» тощо); 3) законодавство, спрямоване на встановлення спеціального соціального захисту щодо окремих категорій осіб, які мають певні заслуги, здобуті в період професійної діяльності (Закон України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист»); 4) законодавство, спрямоване на соціальну підтримку неповнолітніх та профілактику злочинності у їхньому середовищі (Закон України «Про органи і службу у справах дітей та спеціальні установи для дітей» тощо).

инвалидов в Украине», «Об основных принципах социальной защиты ветеранов труда и других граждан преклонного возраста в Украине», «О статусе ветеранов войны, гарантиях их социальной защиты» и т.п.); 2) законодательство, провозгласившее основные социальные и экономические приоритеты нового государства (Законы Украины «О занятости населения», «О содействии социальному становлению и развитию молодежи в Украине»); 3) законодательство, направленное на реабилитацию репрессированных в советские времена граждан (Закон Украины «О реабилитации жертв политических репрессий на Украине»); 4) законодательство, которое определило основные подходы к материальному обеспечению деятельности и социальной защиты представителей отдельных профессий.

Второй этап - становление украинской системы социальной защиты (1996-2000 годы) Определяющий момент - принятие Конституции Украины. Фактически в этот период государство продолжило линию, взятую в 1991 году, принимая новые законы и внося изменения в уже существующие акты законодательства. В актах законодательства, которые были приняты в течение второго периода, преимущество также предоставлялось денежной форме осуществления социальной защиты. Основным видом социальной защиты, который получил развитие в актах законодательства этого периода, были льготы и социальные выплаты.

1) законодательство, которое начало процесс формирования собственной системы общеобязательного государственного социального страхования; 2) законодательство, которое урегулировало некоторые вопросы материального обеспечения деятельности и социальной защиты представителей отдельных профессий (Законы Украины «О государственной поддержке средств массовой информации и социальной защите журналистов», «О библиотеках и библиотечном деле» и т.п.); 3) законодательство, направленное на установление специального социальной защиты в отношении отдельных категорий лиц, имеющих определенные заслуги, полученные в период профессиональной деятельности (Закон Украины «О статусе ветеранов военной службы, ветеранов органов внутренних дел и некоторых других лиц и их социальной защите»); 4) законодательство, направленное на социальную поддержку несовершеннолетних и профилактику преступности в их среде (Закон Украины «Об органах и службах по делам детей и специальных учреждениях для детей» и т.п.).

Третій етап – модернізація існуючої системи соціального захисту та соціального забезпечення (2000-2003 роки) створив основу для послідовного вдосконалення діючої системи соціального захисту та соціального забезпечення відповідно до принципів європейської моделі. Акти, прийняті в третьому етапі орієнтовані на встановлення нових видів соціальних виплат для найбільш соціально незахищених категорій громадян.

1) законодавство, яке стало вираженням піклування держави про найбідніші категорії населення (Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»); 2) законодавство, спрямоване на соціальну адаптацію та соціальну підтримку осіб з особливими потребами (Закон України «Про психіатричну допомогу», «Про соціальну адаптацію осіб, які відбули покарання у вигляді позбавлення волі або позбавлення волі на певний строк»); 3) законодавство, яке врегулювало деякі питання матеріального та соціального забезпечення окремих категорій службовців, а також депутатів місцевих рад (Закон України «Про дипломатичну службу, «Про статус депутатів місцевих рад»); 4) законодавство, яке завершило процес формування власної системи загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Четвертий етап – розвиток системи соціального захисту (2004-2010 роки) характеризується прийняттям низки законодавчих актів, спрямованих на подальше розширення застосування соціальних послуг.

1) законодавство, спрямоване на соціальний захист дітей та молоді, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»); 2) законодавство, яке стало вираженням піклування держави про найбільш вразливі категорії населення (Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю», «Про соціальний захист дітей війни»); 3) законодавство, що продовжило врегулювання питань матеріального забезпечення діяльності та соціального захисту представників окремих професій (Закон України «Про правові засади цивільного захисту», «Про підвищення престижності шахтарської праці»).

Третий этап - модернизация существующей системы социальной защиты и социального обеспечения (2000-2003 годы) создал основу для последовательного совершенствования действующей системы социальной защиты и социального обеспечения в соответствии с принципами европейской модели. Акты, принятые в третьем этапе ориентированы на установление новых видов социальных выплат для социально незащищенных категорий граждан.

1) законодательство, которое стало выражением заботы государства о бедной категории населения (Закон Украины «О государственной социальной помощи малообеспеченным семьям»); 2) законодательство, направленное на социальную адаптацию и социальную поддержку лиц с особыми потребностями (Закон Украины «О психиатрической помощи», «О социальной адаптации лиц, отбывших наказание в виде лишения свободы или лишения свободы на определенный срок»); 3) законодательство, которое урегулировало некоторые вопросы материального и социального обеспечения отдельных категорий служащих, а также депутатов местных советов (Закон Украины «О дипломатической службе,« О статусе депутатов местных советов »); 4) законодательство, которое завершило процесс формирования собственной системы общеобязательного государственного социального страхования.

Четвертый этап - развитие системы социальной защиты (2004-2010 годы) характеризуется принятием ряда законодательных актов, направленных на дальнейшее расширение применения социальных услуг.

1) законодательство, направленное на социальную защиту детей и молодежи, детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки (Закон Украины «О социальной работе с семьями, детьми и молодежью»); 2) законодательство, которое стало выражением заботы государства о наиболее уязвимой категории населения (Закон Украины «О государственной социальной помощи лицам, не имеющим права на пенсию, и инвалидам», «О социальной защите детей войны»); 3) законодательство, которое продолжило урегулирование вопросов материального обеспечения деятельности и социальной защиты представителей отдельных профессий (Закон Украины «О правовых основах гражданской защиты», «О повышении престижности шахтерского труда»).

П’ятий етап розпочався в 2011 році. та триває і нині. Законодавчі акти цього періоду підтверджують перехід до європейських стандартів соціального захисту населення. Також нині прийнято низку актів. Що відображають реформування пенсійної системи України[1]. Детальніше п’ятий етап розглянемо у наступних темах даного посібника.

Нормативно-праві акти становлять юридичні підвалини правової держави.

Класичними складниками доктрини правової державності є такі: 1) підвалиною існування держави є свобода індивіда; ядром концепції правової держави є доктрина прав людини; 2) самообмеження, пов’язаність держави правом; 3) повноваження державної влади не можуть виходити за межі, визначені божественними законами й цілями життя людей; 4) поділ державної влади на незалежні гілки, обмежені правом. Серед гарантій правової державності: самоврядування суспільства, незалежна судова влада, зокрема адміністративна юстиція. Справжня правова держава характеризується тим, що її справжнім сенсом та сутністю є реальна матеріальна справедливість. Властивостями соціальної державності (й водночас заходами до її впровадження) є такі: 1) гідний людини прожитковий мінімум; 2) соціальна рівність; 3) соціальне забезпечення; 4) загальний підйом добробуту[2].

1.2.Поняття і предмет права соціального забезпечення

А. В. Гончаров стверджує, що соціальний захист є необхідним елементом функціонування будь-якої розвинутої країни, показником гуманізації соціальної функції правової, соціальної держави та є одним із визначальних напрямів соціальної політики держави, реалізації її соціальної функції. Рівень соціальної захищеності населення є показником якості

[1] Становлення та розвиток основоположних правових засад соціального захисту населення в Україні / С. С. Кучерівська, О. М. Гладчук, О. І. Койцан // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2013. - Вип. 3. - С. 253-259.

[2] Смородинський В. С. Правова й соціальна держава: конвергенція юридичних доктрин та їх фактичного втілення. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2012/Konf_Konstutuc_2011.pdf (дата звернення 19.02.2019)

Пятый этап начался в 2011 году и продолжается сейчас. Законодательные акты этого периода подтверждают переход к европейским стандартам социальной защиты населения. Также ныне принят ряд актов, отражающих реформирование пенсионной системы Украины. Подробнее пятый этап рассмотрим в следующих темах данного пособия.

Нормативно-правые акты составляют юридические основы правового государства.

Классическими составляющими доктрины правового государства являются: 1) основой существования государства является свобода индивида; ядром концепции правового государства является доктрина прав человека; 2) самоограничение, связанность государства правом; 3) полномочия государственной власти не могут выходить за пределы, определенные божественными законами и целями жизни людей; 4) разделение государственной власти на независимые ветви, ограничены правом. Среди гарантий правовой государственности: самоуправление общества, независимая судебная власть, в частности административная юстиция. Настоящее правовое государство характеризуется тем, что его действительным смыслом и сущностью есть реальная материальная справедливость. Свойствами социальной государственности (и одновременно мерами к ее внедрению) являются: 1) достойный человека прожиточный минимум; 2) социальное равенство; 3) социальное обеспечение; 4) общий подъем благосостояния.

1.2.Понятие и предмет права социального обеспечения

А. В. Гончаров утверждает, что социальная защита является необходимым элементом функционирования любой развитой страны, показателем гуманизации социальной функции правового, социального государства и является одним из основных направлений социальной политики государства, реализации ее социальной функции. Уровень социальной защищенности населения является показателем качества

життя суспільства, рівня розвитку держави як гаранта прав і свобод людини та громадянина[3].

Держава зобов'язує себе здійснювати функцію соціального захисту громадян. Соціальна функція різноманітна за змістом і об'ємна за охопленням діяльності. Основне її призначення – усунути або пом'якшити можливу соціальну напруженість у суспільстві. Вирівняти соціальний стан людей, розвивати охорону здоров'я, освіту, культуру. В цьому чітко простежується мета держави – забезпечити людині гідне існування, вільний розвиток особистості, захист сім'ї, соціальну справедливість і соціальну захищеність. Основним змістом соціальної функції держави є соціально-економічні права людини. Становлення концепції прав людини та соціальної держави розглядаються як два взаємозумовлені процеси, бо формуванню соціальної правової держави історично та логічно передувало визнання концепції прав і свобод людини[4].

В науці існують різні визначення соціального захисту.

А. В. Гончаров визначає соціальний захист як сукупність взаємодіючих суспільно-державних заходів юридичного, фінансово-економічного організаційного характеру, спрямованих на захист населення від негативних проявів соціальних ризиків і створення передумов для всебічної реалізації соціальних прав і свобод людини та громадянина. У свою чергу під теоретико-правовими засадами соціального захисту розуміється система засадничих, фундаментальних наукових положень, що виражають сутність і призначення соціального захисту, а також визначають закономірності його подальшого розвитку та порядку здійснення[5].

Т. Бик наголошує, що під захистом соціальних прав людини слід розуміти весь комплекс правових заходів із забезпечення та відновлення порушених соціальних прав людини. При цьому поняття «захист соціальних прав» є більш широким, аніж

---

[3] Гончаров А. В. Теоретико-правові засади соціального захисту в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец.12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / А. В. Гончаров. – Луганськ, 2011. С.1, 5

[4] Поняття соціального захисту / А. Гончаров // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 10. — С. 126-129. - С.126

[5] Гончаров А. В. Теоретико-правові засади соціального захисту в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец.12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / А. В. Гончаров. – Луганськ, 2011. С.7

жизни общества, уровня развития государства как гаранта прав и свобод человека и гражданина.

Государство обязывает себя осуществлять функцию социальной защиты граждан. Социальная функция многообразна по содержанию и объемная по охвату деятельности. Основное ее назначение - устранить или смягчить возможную социальную напряженность в обществе. Выровнять социальное положение людей, развивать здравоохранение, образование, культуру. В этом четко прослеживается цель государства - обеспечить человеку достойное существование, свободное развитие личности, защиту семьи, социальную справедливость и социальную защищенность. Основным содержанием социальной функции государства являются социально-экономические права человека. Становление концепции прав человека и социального государства рассматриваются как два взаимообусловленых процесса, потому формированию социального правового государства исторически и логически предшествовало признание концепции прав и свобод человека.

В науке существуют различные определения социальной защиты.

А. В. Гончаров определяет социальную защиту как совокупность взаимодействующих общественно-государственных мер юридического, финансово-экономического, организационного характера, направленных на защиту населения от негативных проявлений социальных рисков и создания предпосылок для всесторонней реализации социальных прав и свобод человека и гражданина. В свою очередь под теоретико-правовыми принципами социальной защиты понимается система основных, фундаментальных научных положений, выражающих сущность и назначение социальной защиты, а также определяющие закономерности его дальнейшего развития и порядка осуществления.

Т. Бык отмечает, что под защитой социальных прав человека следует понимать весь комплекс правовых мер по обеспечению и восстановлению нарушенных социальных прав человека. При этом понятие «защита социальных прав» является более широким, чем

«соціальний захист», характерний для законодавства та правової думки України, оскільки ґрунтується на ролі не лише держави, а й індивіда[6].

На думку С. О. Устинова соціальний захист – це діяльність соціально орієнтованої держави, яка здійснюється через комплекс організаційно-правових та соціально-економічних заходів, метою яких є: по-перше, створення для працездатних громадян належних умов для забезпечення своїх соціально-економічних та духовних потреб; по-друге, гарантоване забезпечення громадянам, які потребують соціальної допомоги, рівня життя не нижче прожиткового мінімуму[7].

Соціальний захист має характерні ознаки, які визначають його сутність. По-перше, це – система суспільних відносин, яка складається при задоволенні особистих матеріальних потреб громадян через індивідуальну форму розподілу із спеціальних фондів. По-друге, соціальний захист здійснюється державою і за рахунок коштів суспільства. По-третє, кошти надаються замість заробітної плати або як додаток до неї. По-четверте, кошти надаються у випадках, передбачених законодавством, при втраті чи зниженні заробітку, при додаткових витратах у зв'язку з народженням дитини, при неможливості працевлаштування та недостатності коштів, необхідних для забезпечення утриманців. Коли мова йде про захист всього комплексу соціальних прав, доцільно вживати термін «соціальна захищеність», а термін «соціальний захист» - застосовувати характеризуючи саме право на соціальний захист[8].

О. В. Сімкіна вирізняє ряд ознак соціального захисту: а) це система суспільних відносин, яка призначена для задоволення особистих матеріальних потреб громадян через індивідуальну форму розподілу зі спеціальних фондів; б) здійснюється державою за рахунок коштів суспільства; в) вищезгадані кошти надаються замість заробітної плати або як додаток до неї у

---

[6] Т. Бик Поняття і правові засади захисту соціальних прав людини в Україні. Юридична Україна 1/2010. С.16-22 . – С.21

[7] Устинов С. О. Співвідношення термінів "соціальний захист" та "соціальне забезпечення" в законодавстві України / С. О. Устинов // Юридична наука і практика. - 2011. - № 2. - С. 90-95.– С.94

[8] Ярошенко І. С. Соціальний захист як правова категорія. URL: http://www.rusnauka.com/17_SSN_2007/Pravo/22218.doc.htm (дата звернення 19.02.2019)

«социальная защита», характерным для законодательства и правовой мысли Украины, поскольку основывается на роли не только государства, но и индивида.

По мнению С. А. Устинова социальная защита - это деятельность социально ориентированного государства, которая осуществляется через комплекс организационно-правовых и социально-экономических мероприятий, целью которых является: во-первых, создание для трудоспособных граждан надлежащих условий для обеспечения своих социально-экономических и духовных потребностей; во-вторых, гарантированное обеспечение гражданам, нуждающимся в социальной помощи, уровня не ниже прожиточного минимума.

Социальная защита имеет характерные признаки, которые определяют его сущность. Во-первых, это - система общественных отношений, которая складывается при удовлетворении личных материальных потребностей граждан через индивидуальную форму распределения из специальных фондов. Во-вторых, социальная защита осуществляется государством и за счет средств общества. В-третьих, средства предоставляются вместо заработной платы или как дополнение к ней. В-четвертых, средства предоставляются в случаях, предусмотренных законодательством, при потере или снижении заработка, при дополнительных затратах в связи с рождением ребенка, при невозможности трудоустройства и недостаточности средств, необходимых для обеспечения иждивенцев. Когда речь идет о защите всего комплекса социальных прав, целесообразно употреблять термин «социальная защищенность», а термин «социальная защита» - применять характеризуя само право на социальную защиту.

А. В. Симкина отличает ряд признаков социальной защиты: а) это система общественных отношений, которая предназначена для удовлетворения личных материальных потребностей граждан через индивидуальную форму распределения из специальных фондов; б) осуществляется государством за счет средств общества; в) вышеупомянутые средства предоставляются вместо заработной платы или как дополнение к ней в

випадках, передбачених законодавством, у разі втрати чи зниження заробітку, додаткових витрат або неможливості працевлаштування[9].

Сучасний стан соціального захисту населення в Україні можна охарактеризувати такими рисами: а) надзвичайно високий рівень участі держави у сфері соціального захисту, надзвичайно слабка участь в її функціонуванні населення; б) надзвичайно стрімке зростання вартості послуг, які надають заклади охорони здоров'я, освіти, культури, що не відповідає їх якості; в) велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють діяльність системи соціального захисту та в деяких випадках суперечать один одному, що свідчить про недосконалість вітчизняного законодавства; г) ¾ недостатність коштів для фінансування заходів у сфері соціального захисту населення[10].

Соціальний захист пов'язаний з соціальною політикою держави, яка реалізується в інтересах основних соціальних груп населення. Тому під соціальною політикою розуміється цілеспрямована діяльність чітко визначених суб'єктів, перш за все держави, спрямована на впорядкування соціальних відносин, соціальних потреб та інтересів різних груп населення, пов'язаних із забезпеченням їх добробуту та особистим розвитком. Державне управління соціальним захистом – це виконавча та розпорядча діяльність держави, яку здійснюють державні органи виконавчої влади та в передбачених законом випадках – недержавні органи, яким державою делеговані відповідні повноваження щодо управління сферою соціального захисту населення. Зміст державного управління в сфері соціального захисту полягає: по-перше, у правовому регулюванні відносин шляхом прийняття нормативно-правових актів, рішень державних органів, спрямованих на реалізацію соціальної політики; по-друге, в розгляді органами державної влади найважливіших питань щодо соціальної сфери, визначенні пріоритетів державної політики в цій сфері, а також розробці та

[9] Сімкіна О. В. Змістовний аспект поняття "соціальний захист" та основні засади його втілення на європейському просторі / О. В. Сімкіна. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2012. - № 7.

[10] Шлапак В. О. Соціальний захист України за умов ринкової економіки. URL: http://intkonf.org/shlapak-vo-sotsialniy-zahist-ukrayini-za-umov-rinkovoyi-ekonomiki/ (дата звернення 19.02.2019)

случаях, предусмотренных законодательством, в случае потери или снижения заработка, дополнительных расходов или невозможности трудоустройства.

Современное состояние социальной защиты населения в Украине можно охарактеризовать следующими чертами: а) чрезвычайно высокий уровень участия государства в сфере социальной защиты, чрезвычайно слабое участие в ее функционировании населения; б) чрезвычайно стремительный рост стоимости услуг, оказываемых учреждениями здравоохранения, образования, культуры, и не соответствие их качеству; в) большое количество нормативно-правовых актов, регулирующих деятельность системы социальной защиты и в некоторых случаях противоречащих друг другу, что свидетельствует о несовершенстве отечественного законодательства; г) ¾ недостаточность средств для финансирования мероприятий в сфере социальной защиты населения.

Социальная защита связана с социальной политикой государства, которая реализуется в интересах основных социальных групп населения. Поэтому под социальной политикой понимается целенаправленная деятельность четко определенных субъектов, прежде всего государства, направленная на упорядочение социальных отношений, социальных потребностей и интересов различных групп населения, связанных с обеспечением их благосостояния и личным развитием. Государственное управление социальной защитой - это исполнительная и распорядительная деятельность государства, которую осуществляют государственные органы исполнительной власти и в предусмотренных законом случаях - негосударственные органы, которым государством делегированы соответствующие полномочия по управлению сферой социальной защиты населения. Содержание государственного управления в сфере социальной защиты состоит: во-первых, в правовом регулировании отношений путем принятия нормативно-правовых актов, решений государственных органов, направленных на реализацию социальной политики; во-вторых, в рассмотрении органами государственной власти важнейших вопросов социальной сферы, определении приоритетов государственной политики в этой сфере, а также разработке и

реалізації цільових комплексних програм; по-третє, в достатньому фінансуванні та матеріально-технічному забезпеченні соціальної сфери[11].

Організації, які беруть участь у забезпеченні конституційного права на соціальний захист, - це структуровані об'єднання людей, що закріплені в Конституції і законах України, діяльність яких у межах режиму законності спрямована на утвердження та забезпечення реалізації пенсійного забезпечення, виплати соціальних допомог та надання соціальних послуг людині і громадянину. До системи організацій, які приймають участь в утвердженні і забезпеченні конституційного права людини і громадянина на соціальний захист, слід відносити державні і недержавні організації. Вони включають органи держави та інші державні організації. Систему державних органів, що беруть участь у забезпеченні конституційного права на соціальний захист, складають органи загальної і спеціальної компетенції[12].

Соціальний захист містить в собі механізми, які стосуються всіх осіб, які його потребують та механізми, які надають соціальний захист певним категоріям осіб. Л. Ю. Малюга наголошує, що основними сутнісними ознаками соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи на сучасному етапі, можна вважати: 1) державний характер забезпечення соціального захисту постраждалих громадян від ядерної катастрофи на ЧАЕС; 2) законодавче закріплення соціального ризику – радіаційний вплив Чорнобильської катастрофи, що визнається державою як підстава для надання соціального захисту; 3) правове регулювання державної політики соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи шляхом забезпечення державою гарантій прав і свобод громадян відповідно до Конституції України; 4) закріплення в Законі України «Про статус і соціальний захист громадян, що

[11] Гончаров А. В. Теоретико-правові засади соціального захисту в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец.12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / А. В. Гончаров. – Луганськ, 2011. С.7,8,13

[12] Ж. М. Богословська Система державних органів, що забезпечують конституційне право громадян України на соціальний захист. Часопис Київського університету права. – 2009/4. – С.122-127. – С.127

реализации целевых комплексных программ; в-третьих, в достаточном финансировании и материально-техническом обеспечении социальной сферы.

Организации, участвующие в обеспечении конституционного права на социальную защиту, - это структурированные объединения людей, которые закреплены в Конституции и законах Украины, деятельность которых в рамках режима законности направлена на утверждение и реализацию пенсионного обеспечения, выплаты социальных пособий и предоставление социальных услуг человеку и гражданину. В систему организаций, участвующих в утверждении и обеспечении конституционного права человека и гражданина на социальную защиту, следует относить государственные и негосударственные организации. Они включают органы государства и другие государственные организации. Систему государственных органов, участвующих в обеспечении конституционного права на социальную защиту, составляют органы общей и специальной компетенции.

Социальная защита включает в себя механизмы, которые касаются всех лиц, которые в нем нуждаются и механизмы, которые предоставляют социальную защиту определенным категориям лиц. Л. Ю. Малюга отмечает, что основными сущностными признаками социальной защиты граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы на современном этапе, можно считать: 1) государственный характер обеспечения социальной защиты пострадавших граждан от ядерной катастрофы на ЧАЭС; 2) законодательное закрепление социального риска - радиационное воздействие Чернобыльской катастрофы, признается государством в качестве основания для предоставления социальной защиты; 3) правовое регулирование государственной политики социальной защиты граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы путем обеспечения государством гарантий прав и свобод граждан в соответствии с Конституцией Украины; 4) закрепление в Законе Украины «О статусе и социальной защите граждан,

постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» кола осіб, що потребують соціального захисту; 5) законодавче встановлення підстав соціального захисту, за якими воно надається; 6) створення державою системи матеріальних і нематеріальних заходів, спрямованих на забезпечення соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи і створення умов для забезпечення їх нормальної життєдіяльності; 7) відшкодування шкоди, завданої наслідками радіаційного впливу через надання натуральної допомоги у вигляді різного роду матеріальних благ (медикаменти, харчування, одяг та інші предмети першої необхідності тощо).

З урахуванням аналізу існуючих у науковій літературі понять «соціальний захист», можна дійти висновку, що поняття «соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» - це сукупність створених державою економічних, соціальних, екологічних та правових заходів, спрямованих на реалізацію соціальних прав, відшкодування шкоди, завданої наслідками радіаційного впливу і забезпечення нормальної життєдіяльності постраждалих громадян[13].

О. В. Тищенко визначає право соціального забезпечення як галузь права, яка складає сукупність правових норм, регламентованих, застосовуваних, охоронюваних державою, що регулюють соціально-забезпечувальні та інші похідні (процедурні, процесуальні) від них відносини, котрі виникають між суб'єктами права соціального забезпечення з приводу реалізації їх права на соціальне забезпечення[14].

Соціальний захист має уникати декларативності та повинен мати дієві механізми реалізації особою своїх прав в означеній царині.

Забезпечення встановлених Конституцією України соціальних прав людини і громадянина, у тому числі і права на соціальний захист та його гарантій у конституційному

[13] Л. Ю. Малюга Юридична природа соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Право України: теорія і практика Вісник 4-2010. С.51-56. – С.55

[14] О. В. Тищенко Поняття права соціального забезпечення: теоретичні аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014 Серія ПРАВО. Випуск 26 С.115-119. – С.118

пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы» круга лиц, нуждающихся в социальной защите; 5) законодательное установление оснований социальной защиты, по которым оно предоставляется; 6) создание государством системы материальных и нематериальных мероприятий, направленных на обеспечение социальной защиты граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы и создание условий для обеспечения их нормальной жизнедеятельности; 7) возмещение вреда, причиненного последствиями радиационного воздействия путем предоставления натуральной помощи в виде различного рода материальных благ (медикаменты, питание, одежда и другие предметы первой необходимости и т.д.).

С учетом анализа существующих в научной литературе понятий «социальная защита», можно сделать вывод, что понятие «социальная защита граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы» - это совокупность созданных государством экономических, социальных, экологических и правовых мер, направленных на реализацию социальных прав, возмещение вреда, причиненного последствиями радиационного воздействия и обеспечение нормальной жизнедеятельности пострадавших граждан.

Е. В. Тищенко определяет право социального обеспечения как отрасль права, которая составляет совокупность правовых норм, регламентированных, применяемых, охраняемых государством, регулирующих социально-обеспечительные и другие производные (процедурные, процессуальные) от них отношения, которые возникают между субъектами права социального обеспечения по поводу реализации их права на социальное обеспечение.

Социальная защита должна избегать декларативности и должна иметь действенные механизмы реализации лицом своих прав в указанной области.

Обеспечение установленных Конституцией Украины социальных прав человека и гражданина, в том числе и права на социальную защиту и его гарантий в конституционном

судочинстві багато в чому залежатиме від: а) подальшої юридичної регламентації права на соціальний захист, конкретизації його змісту з метою дедалі повнішої його реалізації за допомогою юридичних засобів та інститутів; б) чіткого визначення у законодавчих актах змісту гарантій соціальних прав, у тому числі і права на соціальний захист; в) наявності законодавчого визначення поняття «соціальний захист» і уточнення змісту гарантій соціального захисту окремих категорій громадян; г) розмежування законодавцем понять «соціальний захист працівників» і «соціальний захист малозабезпечених громадян»; д) здійснення всіма зацікавленими органами держави пошуку шляхів (механізмів) гарантування соціальних прав громадян, у тому числі і права на соціальний захист, з урахуванням сучасного економічного стану держави та перехідного етапу для українського суспільства; е) відповідальності всіх зацікавлених органів державного влади і органів місцевого самоврядування в реалізації соціальних прав людини і громадянина, у тому числі й конституційного права на соціальний захист[15].

Під предметом правового регулювання галузі соціального забезпечення Н. В. Дараганова розуміє стійкі, якісно однорідні суспільні відносини, що піддаються правовому регулюванню нормами галузі права соціального забезпечення. При цьому до кола суспільних відносин охоплюваних правом соціального забезпечення належать: 1) відносини, пов’язані з загальнообов’язковим державним соціальним страхуванням (пенсійні відносини, відносини, пов’язані зі страхуванням на випадок безробіття тощо); 2) процедурні відносини; 3) відносини щодо надання різноманітних пільг та видів допомоги, які не увійшли до загальнообов’язкового державного соціального страхування[16].

О. В. Тищенко наголошує що становлення права соціального забезпечення як галузі права – це складний та суперечливий процес, який базується на розвитку суспільно-

[15] Головін А., Годованець В. Гарантії права людини і громадянина на соціальний захист: деякі питання законодавчого регулювання та здійснення конституційного судочинства (продовження) // Вісник Конституційного Суду України. — 2008. — № 3. — С. 78.
[16] Н. В. Дараганова Предмет права соціального забезпечення Юридична наука №8/2013 С.33-38 с.37

судопроизводстве во многом будет зависеть от: а) дальнейшей юридической регламентации права на социальную защиту, конкретизации его содержания с целью все более полной его реализации с помощью юридических средств и институтов; б) четкого определения в законодательных актах содержания гарантий социальных прав, в том числе и права на социальную защиту; в) наличие законодательного определения понятия «социальная защита» и уточнения содержания гарантий социальной защиты отдельных категорий граждан; г) разграничение законодателем понятий «социальная защита работников» и «социальная защита малообеспеченных граждан»; д) осуществление всеми заинтересованными органами государства поиска путей (механизмов) обеспечения социальных прав граждан, в том числе и права на социальную защиту, с учетом современного экономического состояния государства и переходного этапа для украинского общества; е) ответственности всех заинтересованных органов государственной власти и органов местного самоуправления в реализации социальных прав человека и гражданина, в том числе и конституционного права на социальную защиту.

Под предметом правового регулирования отрасли социального обеспечения Н. В. Дараганова понимает устойчивые, качественно однородные общественные отношения, подвергаемые правовому регулированию нормами отрасли права социального обеспечения. При этом в круг общественных отношений охватываемых правом социального обеспечения относятся: 1) отношения, связанные с общеобязательным государственным социальным страхованием (пенсионные отношения, отношения, связанные со страхованием на случай безработицы и т.п.); 2) процедурные отношения; 3) отношения по предоставлению различных льгот и пособий, которые не вошли в общеобязательное государственное социальное страхование.

Е. В. Тищенко подчеркивает, что становление права социального обеспечения как отрасли права - это сложный и противоречивый процесс, который базируется на развитии общественно

економічних відносин в державі. Вагомим питанням на цьому шляху є питання чіткого визначення кола відносин, що складають предмет галузі права. В доктрині права соціального забезпечення усталеною є позиція про віднесення до предмету права соціального забезпечення відносин з соціального страхування (державного, недержавного), державного пенсійного забезпечення, здійснення соціального обслуговування та надання соціальних допомог (страхових, державних), процедурних та процесуальних відносин, що виникають у зв'язку з захистом свого права на соціальне забезпечення. Базуючись на цьому, предмет права соціального забезпечення слід розглядати як комплексне поняття, що складається з певної сукупності відносин, і яке трансформується залежно від соціально-економічної стратегії державної політики в сфері соціального забезпечення. Виходячи з цього, предмет права соціального забезпечення – це соціально-забезпечувальні відносини та інші похідні від них відносини (процедурні, процесуальні), спрямовані на реалізацію конституційного права населення держави на захист та допомогу при настанні складних життєвих обставин (непрацездатність, безробіття, малозабезпеченість тощо)[17].

С. М. Прилипко зазначає, що предметом регулювання норм права соціального забезпечення виступають наступні види суспільних відносин: а) відносини з обов'язкового державного соціального страхування; б) пенсійні відносини, які засновані на засадах обов'язкового соціального страхування, а також відносини з пенсійного забезпечення окремих категорій громадян; в) відносини з приводу забезпечення громадян допомогами; г) відношення з приводу надання громадянам натуральних соціальних послуг, медичної допомоги і лікування; д) відносини з приводу забезпечення громадян компенсаційними виплатами; е) відносини з приводу встановлення юридичних фактів, реалізації і захисту права на той або інший вид

[17] Тищенко О.В. Концептуальні основи вчення про предмет права соціального забезпечення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2014 №7 С.161-164. С. 163

экономических отношений в государстве. Весомым вопросом на этом пути является вопрос четкого определения круга отношений, составляющих предмет отрасли права. В доктрине права социального обеспечения сложившейся является позиция об отнесении к предмету права социального обеспечения отношений по социальному страхованию (государственного, негосударственного), государственного пенсионного обеспечения, осуществления социального обслуживания и предоставления социальной помощи (страховой, государственной), процедурных и процессуальных отношений, возникающих в связи с защитой своего права на социальное обеспечение. Основываясь на этом, предмет права социального обеспечения следует рассматривать как комплексное понятие, которое состоит из определенной совокупности отношений, и которое трансформируется в зависимости от социально-экономической стратегии государственной политики в сфере социального обеспечения. Исходя из этого, предмет права социального обеспечения - это социально-обеспечительные отношения и другие производные от них отношения (процедурные, процессуальные), направленные на реализацию конституционного права населения государства на защиту и помощь при наступлении сложных жизненных обстоятельств (нетрудоспособность, безработица, малообеспеченность и т.д.) .

С. М. Прилипко отмечает, что предметом регулирования норм права социального обеспечения выступают следующие виды общественных отношений: а) отношения по обязательному государственному социальному страхованию; б) пенсионные отношения, основанные на принципах обязательного медицинского страхования, а также отношения по пенсионному обеспечению отдельных категорий граждан; в) отношения по поводу обеспечения граждан пособиями; г) отношения по поводу предоставления гражданам натуральных социальных услуг, медицинской помощи и лечения; д) отношения по поводу обеспечения граждан компенсационными выплатами; е) отношения по поводу установления юридических фактов, реализации и защиты права на тот или иной вид

соціального забезпечення, тобто відносини процедурного і процесуального характеру[18].

Детальніше правовідносини розглянемо у наступних темах даного посібника.

1.3. Метод права соціального забезпечення

У загальних та спеціальних нормах законодавства України у сфері соціального забезпечення проявляється єдність і диференціація правового регулювання відносин з соціального забезпечення. Єдність у праві соціального забезпечення свідчить про внутрішній, нерозривний зв'язок всієї сукупності норм, що регулюють відносини у сфері соціального забезпечення. Вона проявляється у законодавчому закріпленні (в загальних нормах) рівності прав громадян на отримання соціальних виплат, послуг, наданні натуральних видів допомог у разі настання обставин, визначених у законодавстві; встановленні однакових юридичних гарантій реалізації відповідних прав; закріпленні єдиних принципів та їх поширення на всі інститути права соціального забезпечення тощо. В той же час, диференціація зводиться до нормативно-правового закріплення (в спеціальних нормах) різних видів соціальних допомог, умов їх надання, рівня соціального забезпечення залежно від певних соціально значимих обставин, зокрема суб'єктивних та об'єктивних факторів, які характеризують різноманітні властивості особи та її сім'ї (стать, вік, сімейний стан, наявність утриманців тощо), її трудову діяльність тощо. При цьому, дуже важливим є використання єдності і диференціації у сукупності, як особливості методу правового регулювання відносин з соціального забезпечення[19].

Між учасниками соціально-забезпечувальних відносин немає а ні відносин влади та підпорядкування, ані стану рівності. Останнє зумовлює неможливість за загальним правилом встановити права і обов'язки між ними за допомогою договору, а

[18] Прилипко С. М. Предмет права соціального забезпечення : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.05 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2007. — 382арк. URL: http://www.disslib.org/predmet-prava-sotsialnoho-zabezpechennja.html (дата звернення 19.02.2019)

[19]Федчишина К.В. Деякі питання методу права соціального права соціального забезпечення Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна №1137. Серія «Право». Випуск №18, 2014 рік С.261-264

социального обеспечения, то есть отношения процедурного и процессуального характера.

Подробнее правовые отношения рассмотрим в следующих темах данного пособия.

1.3. Метод права социального обеспечения

В общих и специальных нормах законодательства Украины в сфере социального обеспечения проявляется единство и дифференциация правового регулирования отношений по социальному обеспечению. Единство в праве социального обеспечения свидетельствует о внутренней, неразрывной связи совокупности всех норм, регулирующих отношения в сфере социального обеспечения. Оно проявляется в законодательном закреплении (в общих нормах) равенства прав граждан на получение социальных выплат, услуг, предоставлении натуральных видов помощи в случае наступления обстоятельств, указанных в законодательстве; установлении одинаковых юридических гарантий реализации соответствующих прав; закреплении единых принципов и их распространение на все институты права социального обеспечения и тому подобное. В то же время, дифференциация сводится к нормативно-правовому закреплению (в специальных нормах) различных видов социальной помощи, условий их предоставления, уровня социального обеспечения в зависимости от определенных социально значимых обстоятельств, в частности субъективных и объективных факторов, характеризующих различные свойства лица и его семьи (пол, возраст, семейное положение, наличие иждивенцев и т.п.), его трудовой деятельности и тому подобное. При этом, очень важно использование единства и дифференциации в совокупности, как особенности метода правового регулирования отношений по социальному обеспечению.

Между участниками социально-обеспечительных отношений нет ни отношений власти и подчинения, ни состояния равенства. Последнее обуславливает невозможность по общему правилу установить права и обязанности между ними с помощью договора, а

скоріше, держава визначає їх шляхом централізованого нормативного регулювання. Крім того, саме держава і публічні фонди соціального страхування є зобов'язаними суб'єктами правовідносин із надання соціального забезпечення, але цей обов'язок не є добровільним, а має публічний характер, зумовлений загальним суспільним розумінням ролі держави в сучасних умовах співіснування із громадянським суспільством, а також необхідністю забезпечувати ставлення до людини як найвищої соціальної цінності. Громадянин є управомоченим суб'єктом, але ця правомочність має неоднорідний характер[20].

На підставі аналізу трансформації методу права соціального забезпечення О. В. Тищенко констатує наступне: 1) метод правового регулювання соціально-забезпечувальних відносин відображає правовий механізм реалізації соціально-забезпечувальних відносин у конкретній державі на даному етапі суспільно-економічного розвитку; 2) зменшення монополії держави в сфері соціального забезпечення призводить до поступового зміщення домінування імперативного методу права соціального забезпечення в сторону диспозитивного; 3) розвиток «самозабезпечення» у формі загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також добровільного загальнообов'язкового державного соціального страхування через територіальні органи Пенсійного фонду України; 4) розширення кола учасників договірних соціально-забезпечувальних відносин за рахунок роботодавців та недержавних пенсійних фондів; 5) втілення локального договірного регулювання соціального забезпечення в змісті соціальних пакетів як додаткових соціальних гарантій для працівників; 6) значення міждержавних угод в сфері соціального забезпечення, зокрема щодо правового регулювання пенсійного забезпечення; 7) вирішення спорів з соціального забезпечення у більшості випадків здійснюється через спеціалізовані органи – адміністративні суди[21].

[20] Сільченко С.О. До питання про метод права соціального забезпечення Право і безпека. 2011. №5(42) С.190-194. – С.193

[21]Тищенко О.В. Трансформація методу права соціального забезпечення Право і суспільство №2/2014 С.96-102. – С.101

скорее, государство определяет их путем централизованного нормативного регулирования. Кроме того, именно государство и публичные фонды социального страхования являются обязанными субъектами правоотношений по предоставлению социального обеспечения, но эта обязанность не является добровольным, а имеет публичный характер, обусловленный общим общественным пониманием роли государства в современных условиях сосуществования с гражданским обществом, а также необходимостью обеспечивать отношение к человеку как высшей социальной ценности. Гражданин является правомочным субъектом, но эта правомочность имеет неоднородный характер.

На основании анализа трансформации метода права социального обеспечения А. В. Тищенко констатирует следующее: 1) метод правового регулирования социально-обеспечительных отношений отражает правовой механизм реализации социально-обеспечительных отношений в конкретном государстве на данном этапе общественно-экономического развития; 2) уменьшение монополии государства в сфере социального обеспечения приводит к постепенному смещению доминирования императивного метода права социального обеспечения в сторону диспозитивного; 3) развитие «самообеспечения» в форме общеобязательного государственного социального страхования, а также добровольного общеобязательного государственного социального страхования через территориальные органы Пенсионного фонда Украины; 4) расширение круга участников договорных социально-обеспечительных отношений за счет работодателей и негосударственных пенсионных фондов; 5) воплощение локального договорного регулирования социального обеспечения в смысле социальных пакетов, как дополнительных социальных гарантий для работников; 6) значение межгосударственных соглашений в сфере социального обеспечения, в частности относительно правового регулирования пенсионного обеспечения; 7) разрешение споров по социальному обеспечению в большинстве случаев осуществляется через специализированные органы - административные суды.

1.4. Принципи права соціального забезпечення

Принципи права – це його основні начала, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значимістю, вищою імперативністю і відображають найважливіші положення права[22].

О. В. Тищенко наголошує, що теоретично-правовий аналіз еволюції принципів права соціального забезпечення дозволяє констатувати, що загалом принципи права містять соціально-правові основи, моральні ідеї правового регулювання співіснування в цивілізованому суспільстві, за своєю суттю принципи права мають гуманістичну природу. Принцип гуманізму покладений в основу всіх принципів права соціального забезпечення і є основоположною ідеєю розвитку галузі[23].

Для з'ясування сутності правової природи принципів права соціального забезпечення важливо з'ясувати їх ознаки, з-поміж яких основними є такі: 1) принципи права є найбільш загальними, вихідними положеннями, ідеями, які мають фундаментальне значення при регулюванні соціально-забезпечувальних правовідносин; 2) принципи визначають спрямованість, зміст інститутів права соціального забезпечення; 3) принципи виражають переважаючі в даній державі правові ідеї, які складають завдання інституту соціального забезпечення; 4) принципи поширюються на всі правовідносини, що складають предмет відповідної галузі права; 5) принципи прямо або опосередковано відображені в нормах права[24].

Принципи (засади) права соціального забезпечення як галузі вітчизняного права − це такі засадничі ідеї, які визначають сутність цієї системи правових норм і спрямовані на створення

[22] Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т.А. Занфірова, М.І. Іншин, С.М. Прилипко та ін. ; за заг. ред. Т.А. Занфірової, С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с. – С. 146

[23] Тищенко О. В. Право соціального забезпечення України: теоретичні та практичні проблеми формування і розвитку галузі : [монографія] / О. В. Тищенко. – К. : ДП «Прінт Сервіс», 2014. – 394 с. – С.117

[24] Терела Г.В. Право соціального забезпечення: навчально-методичний посібник Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» / Г.В. Терела. – Полтава, 2016 – 248 с. – С. 41

1.4. Принципы права социального обеспечения

Принципы права - это его основные начала, исходные идеи, характеризующиеся универсальностью, общей значимостью, высшей императивностью и отражающие важнейшие положения права.

Е. В. Тищенко отмечает, что теоретически-правовой анализ эволюции принципов права социального обеспечения позволяет констатировать, что в целом принципы права содержат социально-правовые основы, нравственные идеи правового регулирования сосуществования в цивилизованном обществе, по своей сути принципы права имеют гуманистическую природу. Принцип гуманизма положен в основу всех принципов права социального обеспечения и является основополагающей идеей развития отрасли.

Для выяснения сущности правовой природы принципов права социального обеспечения важно выяснить их признаки, среди которых основными являются следующие: 1) принципы права являются наиболее общими, исходными положениями, идеями, которые имеют фундаментальное значение при регулировании социально-обеспечительных правоотношений; 2) принципы определяют направленность, содержание институтов права социального обеспечения; 3)принципы выражают превосходящие в данном государстве правовые идеи, которые составляют задачи института социального обеспечения; 4) принципы распространяются на все правоотношения, составляющие предмет соответствующей отрасли права; 5) принципы прямо или косвенно отражены в нормах права.

Принципы (основы) права социального обеспечения отрасли отечественного права - это такие основополагающие идеи, которые определяют сущность этой системы правовых норм и направлены на создание

достатнього рівня правового захисту громадян, що зазнали впливу соціальних ризиків[25].

Під принципами права соціального забезпечення слід розуміти основні керівні положення (ідеї), які відбивають сутність, найважливіші особливості й ознаки, загальну спрямованість норм права соціального забезпечення, а також стратегічні напрямки соціальної політики держави в реалізації соціально-економічних прав і свобод людини[26].

У юридичній літературі висвітлюються різні системи принципів. Сирота І. М. запропонував таку систему принципів правового регулювання соціального забезпечення:[27]

соціальне забезпечення на умовах обов'язкового державного соціального страхування всіх працюючих громадян;

різноманітність форм і видів соціального забезпечення застрахованих працівників;

диференціація умов і норм соціального забезпечення залежно від характеру й тривалості трудової діяльності та розміру страхових внесків працівників;

забезпечення пенсіями та допомогами на рівні прожиткового мінімуму;

здійснення соціального забезпечення за рахунок коштів державних та недержавних страхових фондів;

здійснення соціального забезпечення органами державного управління;

охорона й захист прав і законних інтересів громадян на соціальне забезпечення.

Право соціального забезпечення ґрунтується на загальноправових, міжгалузевих, галузевих та інституційних принципах.

До загальноправових принципів, які визначають регулятивні властивості норм права соціального забезпечення та впливають на характер соціально-забезпечувальних

---

[25] Терела Г.В. Право соціального забезпечення: навчально-методичний посібник Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» / Г.В. Терела. – Полтава, 2016 – 248 с. – С. 41

[26] Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т.А. Занфірова, М.І. Іншин, С.М. Прилипко та ін. ; за заг. ред. Т.А. Занфірової, С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с. – С. 149

[27] Сирота І.М. Право соціального забезпечення в Україні – Х., 2001. С. 66-67. Принципи права соціального забезпечення URL: https://buklib.net/books/22529/ (дата звернення 19.02.2019)

достаточного уровня правовой защиты граждан, подвергшихся воздействию социальных рисков.

Под принципами права социального обеспечения следует понимать основные руководящие положения (идеи), которые отражают сущность, важнейшие особенности и признаки, общую направленность норм права социального обеспечения, а также стратегические направления социальной политики государства в реализации социально-экономических прав и свобод человека.

В юридической литературе освещаются различные системы принципов. Сирота И. М. предложил такую систему принципов правового регулирования социального обеспечения:

социальное обеспечение на условиях обязательного государственного социального страхования всех работающих граждан;

разнообразие форм и видов социального обеспечения застрахованных работников;

дифференциация условий и норм социального обеспечения зависит лишь от характера и продолжительности трудовой деятельности и размера страховых взносов работников;

обеспечения пенсиями и пособиями на уровне прожиточного минимума;

осуществление социального обеспечения за счет средств государственных и негосударственных страховых фондов;

осуществление социального обеспечения органами государственного управления;

охрана и защита прав и законных интересов граждан на социальное обеспечение.

Право социального обеспечения основывается на общеправовых, межотраслевых, отраслевых и институциональных принципах.

К общеправовым принципам, определяющим регулятивные свойства норм права социального обеспечения и влияющим на характер социально-обеспечительных

правовідносин належать: принцип визнання прав людини найвищою цінністю; принцип верховенства права; принцип юридичної рівності усіх громадян перед законом і судом; принцип соціальної справедливості; принцип пріоритету норм міжнародного права; принцип гуманізму; принцип законності тощо. Принципи соціального права, що більше відомі як міжгалузеві принципи, є свого роду проміжною (сполучною) ланкою між загальноправовими та галузевими принципами. Вони базуються на перших і виступають основою для формування інших, відображаючи при цьому специфіку всіх галузей, які формують соціальне право загалом. До них належать такі принципи: право на захист від безробіття; право на охорону здоров'я; піклування держави та підтримка сім'ї, материнства, дитинства; право літніх громадян, інвалідів на соціальний захист; право на захист від злиденності та ін.[28]

В науці відносять до галузевих принципів права соціального забезпечення наступні принципи: а) зв'язок забезпечення здійснюється, як правило, з працею; б) забезпечення стосується не тільки громадян, але і їх сімей; в) свобода придбання громадянами своїх прав і розпорядження ними; г) пріоритет у забезпеченні деяких категорій громадян; д) залежність від рівня забезпечення прожиткового мінімуму[29].

Принципами окремих інститутів права соціального забезпечення є основні начала, вихідні ідеї, що характеризують певну групу суспільних відносин, які входять до предмету цієї галузі права[30].

[28] Терела Г.В. Право соціального забезпечення: навчально-методичний посібник Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» / Г.В. Терела. – Полтава, 2016 – 248 с. – С. 42

[29] Принципи права соціального забезпечення URL: https://studme.com.ua/1281041912746/pravo/printsipy_prava_sotsialnogo_obespecheniya.htm (дата звернення 19.02.2019)

[30] Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т.А. Занфірова, М.І. Іншин, С.М. Прилипко та ін. ; за заг. ред. Т.А. Занфірової, С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с. – С. 151

правоотношений относятся: принцип признания прав человека высшей ценностью; принцип верховенства права; принцип юридического равенства всех граждан перед законом и судом; принцип социальной справедливости; принцип приоритета норм международного права; принцип гуманизма; законности и тому подобное. Принципы социального права, больше известные как межотраслевые принципы, являются своего рода промежуточным (связующим) звеном между общеправовыми и отраслевыми принципами. Они базируются на вышеупомянутых и выступают основой для формирования других, отражая при этом специфику всех отраслей, формирующих социальные права в целом. К ним относятся следующие принципы: право на защиту от безработицы; право на охрану здоровья; попечение государства и поддержку семьи, материнства, детства; право пожилых граждан, инвалидов на социальную защиту; на защиту от нищеты и др.

В науке относят к отраслевым принципам права социального обеспечения относят следующие принципы: а) связь обеспечения осуществляется, как правило, с трудом; б) обеспечение касается не только граждан, но и их семей; в) свобода приобретения гражданами своих прав и распоряжение ими; г) приоритет в обеспечении некоторых категорий граждан; д) в зависимости от уровня обеспечения прожиточного минимума.

Принципами отдельных институтов права социального обеспечения являются основные начала, исходные идеи, характеризующие определенную группу общественных отношений, входящих в предмет данной отрасли права.

1.5.Функції права соціального забезпечення

Функції кожної наукової категорії найповніше розкривають її сутність і є формою вираження її суспільного призначення. Поняття «функція права» - це основні напрямки впливу на суспільні відносини та поведінку особи з метою їх упорядкування, охорони й захисту. У функції акумулюються якості права, що випливають з його якісної самостійності як соціального феномена.

Будь-яке явище соціальної дійсності може реалізувати своє призначення лише в тому випадку, якщо буде діяти, функціонувати, тим самим проявляючи себе в об'єктивній реальності. Функціонування – спосіб існування різноманітних явищ, причому це єдиний можливий спосіб. Припинення функціонування того чи іншого явища фактично означає його зникнення. Право впливає на об'єктивну реальність за допомогою своїх функцій. Іншими словами, функції права відіграють роль певної пов'язуючої ланки між матеріальним світом (об'єктивною реальністю) і правом – ідеальним соціальним феноменом, покликаним впорядковувати цей матеріальний світ відповідно до потреб суспільного розвитку. Зміни, які виникають в об'єктивній реальності під впливом права – результат реалізації його функцій. Сутність функції як наукової категорії полягає в тому, що вона завжди відображає певне співвідношення одного предмета (явища) до іншого предмета (явища), залежність між ними. В об'єктивній реальності яка нас оточує, всі явища і процеси так чи інакше взаємопов'язані, і незважаючи на те чи цей зв'язок прямий і очевидний, чи прихований, тим не менш він існує і певним чином проявляється в зовнішньому світі. Якраз за допомогою функцій цей зв'язок між предметами, явищами і процесами знаходить своє відображення в об'єктивній реальності[31].

В теорії права І. І. Сметанюк розрізняє загальносоціальні та спеціальні юридичні функції. Визначальними для права соціального забезпечення є регулятивна та охоронна функції, які

[31] Сметанюк І.І. Поняття та сутність функцій права соціального забезпечення / І. І. Сметанюк // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2010. - Вип. 22. - С. 161-162.

1.5.Функции права социального обеспечения

Функции каждой научной категории наиболее полно раскрывают ее сущность и являются формой выражения его общественного назначения. Понятие «функция права» - это основные направления воздействия на общественные отношения и поведение лица с целью их упорядочения, охраны и защиты. В функции аккумулируются качества права, вытекающие из его качественной самостоятельности как социального феномена.

Любое явление социальной действительности может реализовать свое предназначение только в том случае, если будет действовать, работать, тем самым проявляя себя в объективной реальности. Функционирование - способ существования различных явлений, причем это единственно возможный способ. Прекращение функционирования того или иного явления фактически означает его исчезновение. Право влияет на объективную реальность с помощью своих функций. Иными словами, функции права играют роль определенного связующего звена между материальным миром (объективной реальностью) и правом - идеальным социальным феноменом, призванным упорядочить этот материальный мир в соответствии с потребностями общественного развития. Изменения, которые возникают в объективной реальности под влиянием права - результат реализации его функций. Сущность функции как научной категории заключается в том, что она всегда отражает определенное соотношение одного предмета (явления) к другому предмету (явлению), зависимость между ними. В объективной реальности которая нас окружает, все явления и процессы так или иначе взаимосвязаны, и несмотря на то, является ли эта связь прямой и очевидной или скрытой, тем не менее она существует и определенным образом проявляется во внешнем мире. Как раз с помощью функций эта связь между предметами, явлениями и процессами находит свое отражение в объективной реальности.

В теории права И. Сметанюк различает общесоциальные и специальные юридические функции. Определяющими для права социального обеспечения являются регулятивная и охранительная функции, которые

належать до останніх а втілюють в собі його юридичні особливості. Саме вони характеризують право як самостійне соціальне явище. В процесі здійснення цих функцій з їх структур виділяються галузеві функції.

Функції права соціального забезпечення – це головні напрямки впливу норм цієї галузі права на поведінку людей для реалізації мети і завдань держави у сфері соціального забезпечення населення. Щодо розмежування функцій соціального забезпечення і права соціального забезпечення, то можна чітко простежити те, що воно полягає великою мірою в відмінності між системами відносин по соціальному забезпеченню[32].

М. М. Руженський зазначає, що функції системи проявляються як її властивості та якості при взаємодії з іншими об'єктами системного і несистемного порядку, як вираження відносно стійкої реакції системи на зміни внутрішнього стану та зовнішнього середовища. Вони є своєрідним специфічним способом поведінки системи, засобом усунення суперечностей між системою і середовищем, в якому вона функціонує і розвивається.

Система соціального захисту населення виконує різні за змістом функції, полем дії яких є соціально-економічні відносини. М. М. Руженський виокремлює наступні загальні функції.

Функція утвердження і відтворення складових соціально-економічних відносин, таких як продуктивна зайнятість населення, пенсійне забезпечення, соціальна допомога та соціальна підтримка, соціальне обслуговування окремих категорій населення.

Функція сприяння соціально-економічного розвитку й забезпечення соціальної стабільності у суспільстві спрямовується на зменшення негативних наслідків цих коливань, адже при збільшенні їх амплітуди відбуваються скорочення зайнятості працездатного населення, банкрутства комерційних структур, зростання цін, падіння життєвого рівня населення.

[32] Сметанюк І.І. Поняття та сутність функцій права соціального забезпечення / І. І. Сметанюк // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2010. - Вип. 22. - С. 161-162, 164

относятся к последним и воплощают в себе его юридические особенности. Именно они характеризуют право как самостоятельное социальное явление. В процессе осуществления этих функций из их структур выделяются отраслевые функции.

Функции права социального обеспечения - это главные направления воздействия норм данной отрасли права на поведение людей для реализации целей и задач государства в сфере социального обеспечения населения. Касаемо разделения функций социального обеспечения и права социального обеспечения, можно четко проследить, что оно состоит во многом из различий между системами отношений по социальному обеспечению.

М. М. Руженский отмечает, что функции системы проявляются как ее свойства и качества при взаимодействии с другими объектами системного и несистемного порядка, как выражение относительно устойчивой реакции системы на изменения внутреннего состояния и внешней среды. Они являются своеобразным специфическим способом поведения системы, средством устранения противоречий между системой и средой, в которой она функционирует и развивается.

Система социальной защиты населения выполняет различные по содержанию функции, полем действия которых являются социально-экономические отношения. М. М. Руженский выделяет следующие общие функции.

Функция утверждения и воспроизведения составляющих социально-экономических отношений, таких как продуктивная занятость населения, пенсионное обеспечение, социальная помощь и социальная поддержка, социальное обслуживание отдельных категорий населения.

Функция содействия социально-экономического развития и обеспечения социальной стабильности в обществе направляется на уменьшение негативных последствий этих колебаний, ведь при увеличении их амплитуды происходят сокращения занятости трудоспособного населения, банкротства коммерческих структур, рост цен, падение жизненного уровня населения

Превентивна (упереджувальна) функція є своєрідною реакцією на дію законів ринкової економіки, які породжують безробіття з його негативними соціально-економічними наслідками (зниження життєвого рівня, депрофесіоналізація працівників не зайнятих тривалий час, психічні захворювання), загрозу позбавлення засобів існування особи внаслідок хвороби, інвалідності, досягнення пенсійного віку значних верств і груп людей.

Регулятивна функція соціального захисту проявляється в регулюванні суспільних відносин у сфері розподілу і перерозподілу матеріальних благ та фінансових ресурсів створеного валового внутрішнього продукту між особами, які потребують такого захисту.

Інтегративна функція соціального захисту спрямована на об'єднання зусиль, мобілізацію ресурсів кожного члена суспільства для досягнення добробуту та узгодження особистих інтересів з інтересами інших членів суспільства, його соціальних верств, груп, прошарків.

Під спеціальними функціями соціального захисту населення маються на увазі відносно відокремлені напрями його дії, які забезпечують функціонування і розвиток окремих складових соціально-економічних відносин.

Адаптаційна функція – об'єктивна необхідність у пристосуванні форм, методів, механізмів соціального захисту населення до умов природного, економічного і соціального оточення, що постійно змінюється в процесі створення матеріальних і духовних благ, надання соціальних послуг.

Інноваційна функція проявляється в застосуванні нових підходів до соціального страхування, державного забезпечення та надання соціальних послуг, соціальної допомоги і соціальної підтримки працездатних й непрацездатних громадян.

Розподільна функція проявляється у впливі соціального захисту населення як суспільного інституту на розподіл валового внутрішнього продукту.

Стимулююча функція соціального захисту населення пов'язана з тим, що, наприклад, розмір допомоги по безробіттю залежить від страхового стажу.

Превентивная (упреждающая) функция является своеобразной реакцией на действие законов рыночной экономики, которые порождают безработицу с её негативными социально-экономическими последствиями (снижение жизненного уровня, депрофессионализация работников не занятых длительное время, психические заболевания), угрозу лишения средств к существованию лица вследствие болезни, инвалидности, достижения пенсионного возраста значительных слоев и групп людей.

Регулятивная функция социальной защиты проявляется в регулировании общественных отношений в сфере распределения и перераспределения материальных благ и финансовых ресурсов созданного валового внутреннего продукта между лицами, нуждающимися в такой защите.

Интегративная функция социальной защиты направлена на объединение усилий, мобилизацию ресурсов каждого члена общества для достижения благополучия и согласования личных интересов с интересами других членов общества, его социальных слоев, групп, классов.

Под специальными функциями социальной защиты населения имеются в виду относительно обособленные направления его действия, обеспечивающие функционирование и развитие отдельных составляющих социально-экономических отношений.

Адаптационная функция - объективная необходимость в приспособлении форм, методов, механизмов социальной защиты населения в условиях природного, экономического и социального окружения, постоянно меняется в процессе создания материальных и духовных благ, предоставления социальных услуг.

Инновационная функция проявляется в применении новых подходов к социальному страхованию, государственному обеспечению и предоставлению социальных услуг, социальной помощи и социальной поддержки трудоспособных и нетрудоспособных граждан.

Распределительная функция проявляется в воздействии социальной защиты населения как социального института на распределение валового внутреннего продукта.

Стимулирующая функция социальной защиты населения связана с тем, что, например, размер пособия по безработице зависит от страхового стажа.

Комунікативна функція сприяє поширенню інформації як у межах цього суспільного інституту, так і у процесі його взаємодії з іншими суспільними структурами.

Транслююча функція – передавання соціального і економічного досвіду та досвіду правовідносин людям, які потрапляють у сферу дій цього суспільного інституту. Це допомагає їм пристосуватися до вимог правових норм, суспільних цінностей і забезпечує його нормальне функціонування і розвиток.

Контрольна функція – соціальний контроль, який здійснюється громадськими організаціями, спеціальними інститутами державного управління і спрямований на дії і поведінку конкретних структур соціального захисту населення та окремих індивідів в процесі розподілу, перерозподілу і споживання матеріальних благ й надання соціальних послуг.

Профілактично-виховна функція передбачає використання норм права, відповідних правил, засобів суспільного впливу для недопущення порушень законодавства у сфері соціального захисту населення.

Реалізація функцій соціального захисту населення забезпечує діяльність його структурних компонентів, гармонізацію соціально-економічних відносин і їх стабільність шляхом узгодження та інтеграції намірів і поведінки його суб'єктів. Ці функції сприяють структуризації взаємодії між людьми, визначенню форм і меж їх суспільної діяльності як учасників соціального захисту населення. Завдяки їм досягається порядок і зменшується невизначеність суспільних відносин у сфері соціального захисту населення[33].

О. В. Тищенко наголошує, що реалізація гуманістичної функції права соціального забезпечення – це налагодження функціонування ефективного правового механізму соціально-забезпечувального законодавства стосовно забезпечення гарантій соціально-правового становища людини як основної соціальної цінності держави. Дієвій реалізації гуманістичної функції права соціального забезпечення сприятиме розробка та впровадження ефективного правового механізму

[33]Руженський М.М. Функції соціального захисту населення та їх класифікація (теоретичний аспект) Економіка. Проблеми економічного становлення. Вісник 4/2011 С.64-69. С.66-69

Коммуникативная функция способствует распространению информации как в рамках этого общественного института, так и в процессе его взаимодействия с другими общественными структурами.

Транслирующая функция - передача социального и экономического опыта и опыта правоотношений людям, которые попадают в сферу действий этого общественного института. Это помогает им приспособиться к требованиям правовых норм, общественных ценностей и обеспечивает его нормальное функционирование и развитие.

Контрольная функция - социальный контроль, осуществляемый общественными организациями, специальными институтами государственного управления и направлен на действия и поведение конкретных структур социальной защиты населения и отдельных индивидов в процессе распределения, перераспределения и потребления материальных благ и предоставления социальных услуг.

Профилактически-воспитательная функция предусматривает использование норм права, соответствующих правил, средств общественного влияния для недопущения нарушений законодательства в сфере социальной защиты населения.

Реализация функций социальной защиты населения обеспечивает деятельность его структурных компонентов, гармонизацию социально-экономических отношений и их стабильность путем согласования и интеграции намерений и поведения его субъектов. Эти функции способствуют структуризации взаимодействия между людьми, определению форм и границ их общественной деятельности как участников социальной защиты населения. Благодаря им достигается порядок и уменьшается неопределенность общественных отношений в сфере социальной защиты населения.

Е. В. Тищенко отмечает, что реализация гуманистической функции права социального обеспечения - это налаживание функционирования эффективного правового механизма социально-обеспечительного законодательства по обеспечению гарантий социально-правового положения человека как основной социальной ценности государства. Действенной реализации гуманистической функции права социального обеспечения будет способствовать разработка и внедрение эффективного правового механизма

короткострокової та довгострокової комплексної стратегії подолання бідності в напрямі підвищення якості життя. Першочергове завдання короткострокової стратегії подолання бідності – забезпечення вразливих верств населення на рівні мінімальних соціальних стандартів, котрі відповідають соціальним потребам людини в умовах сьогодення. Перспективним завданням довгострокової стратегії подолання бідності є забезпечення якості життя населення на рівні державних соціальних стандартів, розмір яких визначатиметься виходячи з розміру середньої заробітної плати, що склалася по регіонах держави[34].

Л. М. Сіньова наголошує, що в доктрині права соціального забезпечення усталеною є позиція щодо того, що під охоронною функцією слід розуміти цілеспрямований вплив норм цієї галузі права на соціально-забезпечувальні правовідносини з метою охорони їх та витіснення з них відносин, шкідливих для суспільства з погляду держави. Складовими цієї функції є: 1) заборони, що передбачені нормами права; 2) санкції, які вживають до правопорушників; 3) безпосередня юридична відповідальність суб'єктів правовідносин[35].

1.6.Джерела права соціального забезпечення

Прийняття значної кількості нормативно-правових актів у сфері соціальних відносин зумовлене такими чинниками, як а) необхідність вироблення власної політики держави у сфері соціальних відносин, яка була б зорієнтована на сучасний стан розвитку економіки держави; б) відсутність цілісної науково обґрунтованої концепції соціальної політики держави, що стало причиною зростання кількості нормативно-правових актів, предметом правового регулювання яких іноді були одні й ті самі питання; в) низька якість підготовки соціальних законопроектів, в результаті чого виникла потреба вносити численні зміни до відповідних законів; г) політична нестабільність у державі, яка

[34] Тищенко О.В. Реалізація гуманістичної функції права соціального забезпечення України в сучасних соціально-економічних умовах. Юридичний науковий електронний журнал №3/2015 С.101-104. С.103-104

[35] Сіньова Л.М. Теоретично-правові аспекти охоронної функції права соціального забезпечення. Порівняльно-аналітичне право №2/2016. С.87-90.

краткосрочной и долгосрочной комплексной стратегии преодоления бедности в направлении повышения качества жизни. Первоочередная задача краткосрочной стратегии преодоления бедности - обеспечение уязвимых слоев населения на уровне минимальных социальных стандартов, которые соответствуют социальным потребностям человека в сегодняшних условиях. Перспективной задачей долгосрочной стратегии преодоления бедности является обеспечение качества жизни населения на уровне государственных социальных стандартов, размер которых будет определяться исходя из размера средней заработной платы, сложившейся по регионам страны.

Л. Н. Синёва отмечает, что в доктрине права социального обеспечения установившейся позицией является то, что под охранной функцией следует понимать целенаправленное воздействие норм данной отрасли права на социально-обеспечительные правоотношения с целью защиты их и вытеснение из них отношений, вредных для общества с точки зрения государства. Составляющими этой функции являются: 1) запреты, предусмотренные нормами права; 2) санкции, которые применяют к правонарушителям; 3) непосредственная юридическая ответственность субъектов правоотношений.

1.6.Источники права социального обеспечения

Принятие значительного количества нормативно-правовых актов в сфере социальных отношений обусловлено такими факторами, как а) необходимость выработки собственной политики государства в сфере социальных отношений, которая была бы ориентирована на современное состояние развития экономики государства; б) отсутствие целостной научно обоснованной концепции социальной политики государства, что стало причиной роста количества нормативно-правовых актов, предметом правового регулирования которых иногда были одни и те же вопросы; в) низкое качество подготовки социальных законопроектов, в результате чего возникла необходимость вносить многочисленные изменения в соответствующие законы; г) политическая нестабильность в государстве, которая

зазвичай призводить до прийняття популістських, так званих «передвиборчих» законів соціального спрямування, внаслідок чого створюється прецедент економічно необґрунтованого розширення юридичних гарантій соціального забезпечення. Відтак, прийняття значної кількості соціальних законів не завжди є передумовою повноцінного захисту соціальних прав та гарантій громадян у державі, а натомість може лише ускладнювати процедуру їх реалізації[36].

Під джерелом права науковці розуміють документальні способи вираження і закріплення норм права, надання їм юридичного загальнообов'язового значення, які виходять від держави або визнаються нею офіційно.

І. Ласько пропонує наступну класифікацію джерел права соціального забезпечення. За предметом регулювання: соціально-страхові, соціально-забезпечувальні, процедурні; за об'єктом відносин: пенсійні, з приводу забезпечення грошовими соціальними допомогами, з приводу забезпечення матеріальною допомогою; з приводу надання соціальних послуг і забезпечення соціальними пільгами; залежно від юридичної природи: абсолютні і дуалістичні; за методом правового регулювання: імперативні та договірні; за юридичною силою: закони, підзаконні нормативно-правові акти; за колом осіб, на яких поширюється дія норм: літні люди, інваліди, сім'ї з дітьми, військовослужбовці, судді, ветерани праці, ветерани війни й ін.; за сферою дії: загальнодержавні (централізовані) та локальні[37].

Також ще в науці класифікують за способом прийняття: державні нормативно-правові акти, що прийняті уповноваженими державними органами, а також органами місцевого самоврядувння (закони, укази, постанови, нормативні накази, розпорядження, рішення тощо), корпоративні нормативно–правові акти, що приймаються органами соціальних страхових фондів (постанови) та нормативно-правові договори (колективні договори, регіональні угоди, генеральна угода); за

[36] Задорожня Г.В., Задорожний Ю.А. Гарантії забезпечення соціального захисту прав людини. Часопис Київського університету права. – 2012/3 С.100-104. С.100-101

[37] І. Ласько Класифікація джерел права соціального забезпечення. Вісник Львівського університету Серія юридична. 2008. Вип.47. С.117-123

обычно приводит к принятию популистских, так называемых «предвыборных» законов социальной направленности, в результате чего создается прецедент экономически необоснованного расширения юридических гарантий социального обеспечения. Следовательно, принятие значительного количества социальных законов не всегда является предпосылкой полноценной защиты социальных прав и гарантий граждан в государстве, а взамен может только усложнять процедуру их реализации.

Под источником права ученые понимают документальные способы выражения и закрепления норм права, придания им юридического общеобязательного значения, исходящие от государства или признаваемые ею официально.

И. Ласько предлагает следующую классификацию источников права социального обеспечения. По предмету регулирования: социально-страховые, социально-обеспечительные, процедурные; по объекту отношений: пенсионные, по поводу обеспечения денежными социальными пособиями, по поводу обеспечения материальной помощью; по поводу предоставления социальных услуг и обеспечение социальными льготами; в зависимости от юридической природы: абсолютные и дуалистические; по методу правового регулирования: императивные и договорные; по юридической силе: законы, подзаконные нормативно-правовые акты; по кругу лиц, на которых распространяется действие норм: пожилые люди, инвалиды, семьи с детьми, военнослужащие, судьи, ветераны труда, ветераны войны и др.; по сфере действия общегосударственные (централизованные) и локальные.

Также еще в науке классифицируют по способу принятия: государственные нормативно-правовые акты, принятые уполномоченными государственными органами, а также органами местного самоуправления (законы, указы, постановления, нормативные акты, распоряжения, решения и т.п.), корпоративные нормативно-правовые акты, принимаемые органами социальных страховых фондов (постановления) и нормативно-правовые договоры (колективные договоры, региональные соглашения, генеральное соглашение) по

територіальною направленістю: внутрішньодержавні і міждержавні акти; за часом дії: постійні і тимчасові.

Л. І. Харитонова стверджує, що аналіз української правової системи дозволяє зробити висновок про те, що судова практика вже є джерелом права. Так, до числа судових актів, що містять нормативні приписи, можуть бути віднесені: рішення Конституційного Суду України; нормативне тлумачення Пленуму Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів; рішення Європейського суду з прав людини[38].

Дана позиція і досі є дискусійною, адже прибічники терії, що джерелом права може бути тільки акт, який створює право, не розглядають рішення судів (крім Конституційного Суду України) джерелом права, оскільки суд не наділений повноваженнями створювати норми, а лише уповноважений їх застосовувати. Обов'язковість рішення суду свідчить про обов'язковість застосування норми права саме в той спосіб, який визначено в рішенні суду, при цьому нова норма права не створюється.

На думку І. О. Гуменюк основне призначення механізму реалізації законів полягає у наданні юридичної форми процесу поєднання інтересів усіх соціальних груп та цілей правового регулювання, а його дієвість підтверджує ефективність як регулятивної, так і охоронної функції права. Ефективність механізму дії законів про соціальний захист, завжди залежить від своєчасності та системності впливу на всі елементи правовиконавчого комплексу. Порушення у системному підході до формування розмірів страхових внесків, порядку фінансування соціальних виплат за рахунок бюджетних коштів, принципів і методів надання видів соціального забезпечення в рамках соціального страхування або державної соціальної допомоги призводить до нестабільності роботи всієї системи соціального забезпечення та свідчить про неефективність механізму реалізації законів про соціальний захист. З метою удосконалення механізму реалізації законів у сфері соціального захисту І. О. Гуменюк вважає за доцільне здійснити наступні заходи: по-перше, провести уніфікацію нормативно-правових

[38] Л. І. Харитонова Судова практика як джерело права соціального забезпечення / Л. І. Харитонова // Актуальні проблеми держави і права. - 2008. - Вип. 37. - С. 55-60.

территориальной направленности: внутригосударственные и межгосударственные акты; по времени действия: постоянные и временные.

Л. И. Харитонова утверждает, что анализ украинской правовой системы позволяет сделать вывод о том, что судебная практика уже является источником права. Так, к числу судебных актов, содержащих нормативные предписания, могут быть отнесены: решение Конституционного Суда Украины; нормативное толкование Пленума Верховного Суда Украины и высших специализированных судов; решение Европейского суда по правам человека.

Данная позиция до сих пор является дискуссионной, ведь сторонники теории, что источником права может быть только акт, который создает право, не рассматривают решения судов (кроме Конституционного Суда Украины) источником права, поскольку суд не наделен полномочиями создавать нормы, а лишь уполномоченный их применять. Обязательность решения суда свидетельствует об обязательности применения нормы права именно таким способом, который определен в решении суда, при этом новая норма права не создается.

По мнению И. А. Гуменюк основное назначение механизма реализации законов заключается в придании юридической формы процессам сочетания интересов всех социальных групп и целей правового регулирования, а его действенность подтверждает эффективность как регулятивной, так и охранительной функции права. Эффективность механизма действия законов о социальной защите, всегда зависит от своевременности и системности воздействия на все элементы правоисполняющего комплекса. Нарушения в системном подходе к формированию размеров страховых взносов, порядке финансирования социальных выплат за счет бюджетных средств, принципов и методов предоставления видов социального обеспечения в рамках социального страхования или государственной социальной помощи приводит к нестабильности работы всей системы социального обеспечения и свидетельствует о неэффективности механизма реализации законов о социальной защите. С целью усовершенствования механизма реализации законов в сфере социальной защиты И. А. Гуменюк считает целесообразным осуществить следующие меры: во-первых, провести унификацию нормативно-правовых

актів щодо надання всіх видів пільг, субсидій та інших соціальних виплат як першого кроку у створенні організаційно-правових умов впровадження єдиної технології надання державної соціальної допомоги; по-друге, посилити та конкретизувати юридичну відповідальність осіб за нецільове використання бюджетних коштів, які асигнуються на проведення запланованих програм у сфері соціального захисту конкретного регіону; по-третє, розробити механізм ліцензування професійної діяльності у сфері надання соціальних послуг та удосконалити інститут «соціального працівника (інспектора)», від компетенції якого залежить встановлення підстав для отримання або припинення права на державну соціальну допомогу; по-четверте, вжити заходи щодо своєчасного законодавчого забезпечення створення та розвитку мережі спеціалізованих закладів для надання соціальних послуг особам, які особливо потребують соціального захисту[39].

1.7.Система соціальної політики та права соціального забезпечення

Як зазначає О. М. Петращук, існує єдність трьох головних складових соціальної політики: 1) соціальна допомога гарантує громадянам, які опинилися за межею бідності і неспроможні через різні причини забезпечити собі життєвий мінімум; 2) соціальне забезпечення гарантує нормальний рівень існування людини і відшкодування втрат регулярного прибутку, компенсація додаткових втрат у зв'язку з інфляційними процесами; 3) соціальний захист забезпечує високий рівень трудової активності, участі в громадянському житті. Основними пріоритетними напрямками реформування й удосконалення механізму системи управління соціальним захистом населення в Україні є: впровадження комплексу заходів щодо радикальної модернізації діючої пенсійної системи, забезпечення переходу від бюджетного до страхового принципу фінансування значної частини видатків на соціальний захист; перегляд системи критеріїв та підстав, за якими громадянам надають пільги та призначають соціальні виплати; підвищення ефективності

[39] І. О. Гуменюк До питання про удосконалення механізму реалізації законів України про соціальний захист Університетські наукові записки, 2007, №2(22), С.234-238 С.234, 238

актов о предоставлении всех видов льгот, субсидий и других социальных выплат как первого шага в создании организационно-правовых условий внедрения единой технологии предоставления государственной социальной помощи; во-вторых, усилить и конкретизировать юридическую ответственность лиц за нецелевое использование бюджетных средств, ассигнуются на проведение запланированных программ в сфере социальной защиты конкретного региона; в-третьих, разработать механизм лицензирования профессиональной деятельности в сфере предоставления социальных услуг и усовершенствовать институт «социального работника (инспектора)», от компетенции которого зависит установление оснований для получения или прекращения права на государственную социальную помощь; в-четвертых, принять меры по своевременному законодательному обеспечению созданию и развитию сети специализированных учреждений для предоставления социальных услуг лицам, особо нуждающимся в социальной защите.

1.7.Система социальной политики и права социального обеспечения

Как утверждает А. Н. Петращук, существует единство трех главных составляющих социальной политики: 1) социальная помощь гарантирует гражданам, оказавшимся за чертой бедности и не в силах, по разным причинам, обеспечить себе прожиточный минимум; 2) социальное обеспечение гарантирует нормальный уровень существования человека и компенсацию потери регулярной прибыли и дополнительных потерь в связи с инфляционными процессами; 3) социальная защита обеспечивает высокий уровень трудовой активности, участия в гражданской жизни. Основными приоритетными направлениями реформирования и совершенствования механизма системы управления социальной защитой населения в Украине являются: внедрение комплекса мероприятий по радикальной модернизации действующей пенсионной системы, обеспечения перехода от бюджетного к страховому принципу финансирования значительной части расходов на социальную защиту; пересмотр системы критериев и оснований, по которым гражданам предоставляют льготы и назначают социальные выплаты; повышение эффективности

виконання міжнародно-правових зобов'язань у сфері вдосконалення державної системи соціального захисту; забезпечення прозорості і координації під час фінансування усіх державних програм соціального спрямування[40].

Н. Фролескул визначає метою соціальної політики створення умов для розвитку та оптимального функціонування соціальних відносин, надання особливого захисту тим верствам населення, які його потребують, а саме: об'єктам соціальної політики, розв'язання або пом'якшення соціальних проблем, спричинених економічними обставинами. До об'єктів соціальної політики належить соціально-трудова сфера, яка характеризує ступінь соціального розвитку та відображає єдність і взаємозумовленість відносин праці та соціальних відносин. Найголовнішими субєктами виступають людина та соціальна держава. Головне завдання державної соціальної політики – забезпечити соціальну стабільність суспільства, його соціальну безпеку. Основними принципами соціальної держави є: соціальна справедливість, соціальна безпека, соціальні гарантії прав людини і гуманних умов життя. Соціальна держава забезпечує гідне існування населення. Ця мета досягається за допомогою солідарної ринкової економіки (створення сприятливих умов включення до ринкових відносин усіх верств населення); соціальної демократії (поєднання громадянського самоврядування з представницькою демократією) та соціальної етики (орієнтації на досягнення згоди, взаємодії на підставі визнання автономного права кожної людини захищати свою гідність)[41].

Соціально-економічний розвиток з притаманними йому постійними змінами породжує невизначеність, що спричиняє різноманітні ризики. Вони є постійним, неминучим, об'єктивним явищем соціально-економічного розвитку та спричиняють

[40] О. М. Петращук Сучасний стан та проблеми розвитку системи соціального захисту населення України. // Междисциплинарные исследования в науке и образовании. – 2012. – № 1 Sp; URL: mino.esrae.ru/157-690 (дата звернення 19.02.2019).

[41] Н. Фролескул Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави. Вісник КНТЕУ 2/2009 С.34-45 с.40-41

выполнения международно-правовых обязательств в сфере совершенствования государственной системы социальной защиты; обеспечение прозрачности и координации при финансировании всех государственных программ социальной направленности.

Н. Фролескул определяет целью социальной политики создание условий для развития и оптимального функционирования социальных отношений, предоставление особой защиты тем слоям населения, которые в нем нуждаются, а именно: объектам социальной политики, решения или смягчения социальных проблем, вызванных экономическими обстоятельствами. К объектам социальной политики принадлежит социально-трудовая сфера, которая характеризует степень социального развития и отражает единство и взаимообусловленность отношений труда и социальных отношений. Главными субъектами выступают человек и социальное государство. Главная задача государственной социальной политики - обеспечить социальную стабильность общества, его социальную безопасность. Основными принципами социального государства являются: социальная справедливость, социальная безопасность, социальные гарантии прав человека и гуманные условия жизни. Социальное государство обеспечивает достойное существование населения. Эта цель достигается с помощью солидарной рыночной экономики (создание благоприятных условий для включения в рыночные отношения всех слоев населения); социальной демократии (сочетание гражданского самоуправления с представительной демократией) и социальной этики (ориентации на достижение согласия, взаимодействия на основании признания автономного права каждого человека защищать свое достоинство).

Социально-экономическое развитие с присущими ему постоянными изменениями порождает неопределенность вызывает различные риски. Оно является постоянным, неизбежным, объективным явлением социально-экономического развития и вызывает

різноманітні втрати окремих осіб, домогосподарств, соціальних груп, прошарків, класів та всього суспільства. Історико-генетичний аналіз свідчить, що початкові форми соціального захисту населення виникали інстинктивно, потім формуються суб'єктивні уявлення про потребу в ньому, які ґрунтуються на об'єктивних економічних умовах. В подальшому формується сукупність різноманітних інститутів, організаційна взаємодія яких утворює систему соціального захисту населення у якості суспільного інституту. Концептуалізація невизначеності у якості першопричини різноманітних ризиків, котрі супроводжують економічну та соціальну діяльність окремої особи, груп, прошарків населення та суспільства загалом відкриває значні можливості для формування в економічній теорії уніфікованої і загальноприйнятої методологічної моделі, яка б слугувала засобом для інтеграції різноманітних теоретичних напрацювань науковців стосовно соціального захисту населення в нашому суспільстві[42].

Систему соціального захисту складають соціальне страхування, соціальні допомоги, пенсії, гарантії, пільги, субсидії, соціальні послуги. Згадані складові детально будуть розглянуті у темах 3-6 даного посібника.

Цікавим є французький та британський досвід систем соціального забезпечення. Л. В. Ярова зазначає, що засадничим принципом французької моделі є принцип розподільної справедливості, оскільки йдеться не про професійну (як в моделі Бісмарка), а про національну солідарність. Фінансування таких систем соціального захисту здійснюється як за рахунок страхових внесків, так і із загального оподаткування. Зокрема, допомога сім'ям і охорона здоров'я фінансуються з державного бюджету, інші соціальні виплати – за рахунок страхових внесків найманих працівників і працедавців. На відміну від бісмаровської, ця модель включає соціальне страхування з досить низькими виплатами і соціальну допомогу, яка відіграє тут провідну роль. Характерним моментом є також повсюдне застосування перевірки доходів, обов'язкової для отримання соціальної допомоги.

[42] М. М. Руженський Методологічні засади функціонування і розвитку системи соціального захисту населення. Серія 18. Економіка і право. Вип.14, 2011 С.9-17 с.12, 16

различные потери отдельных лиц, домохозяйств, социальных групп, слоев, классов и всего общества. Историко-генетический анализ показывает, что первоначальные формы социальной защиты населения возникали инстинктивно, потом формируются субъективные представления о потребности в нем, основанные на объективных экономических условиях. В дальнейшем формируется совокупность различных институтов, организационное взаимодействие которых, образует систему социальной защиты населения в качестве общественного института. Концептуализация неопределенности в качестве первопричины различных рисков, которые сопровождают экономическую и социальную деятельность отдельной личности, групп, слоев населения и общества в целом открывает значительные возможности для формирования в экономической теории унифицированной и общепринятой методологической модели, которая служила средством для интеграции различных теоретических наработок ученых по социальной защите населения в нашем обществе.

Система социальной защиты включает в себя социальное страхование, социальную помощь, пенсии, гарантии, льготы, субсидии, социальные услуги. Упомянутые составляющие подробно будут рассмотрены в темах 3-6 данного пособия.

Интересен французский и британский опыт систем социального обеспечения. Л. В. Яровая отмечает, что основополагающим принципом французской модели является принцип распределительной справедливости, поскольку речь идет не о профессиональной (как в модели Бисмарка), а о национальной солидарности. Финансирование таких систем социальной защиты осуществляется как за счет страховых взносов, так и из общего налогообложения. В частности, помощь семьям и здравоохранение финансируются из государственного бюджета, другие социальные выплаты - за счет страховых взносов наемных работников и работодателей. В отличие от бисмарковской, эта модель включает социальное страхование с достаточно низкими выплатами и социальную помощь, которая играет здесь ведущую роль. Характерным моментом является также повсеместное применение проверки доходов, обязательной для получения социальной помощи.

Характерною особливістю британської державної системи соціального захисту є те, що вона не передбачає існування окремих страхових внесків, призначених для підтримки конкретних страхових програм (пенсійного, медичного страхування, пенсій по інвалідності тощо). Усі витрати на фінансування цих програм покриваються за рахунок єдиного соціального внеску, надходження від якого спрямовуються на потреби певної галузі соціального страхування[43].

Запитання для самоконтролю:

1.Основні етапи становлення права соціального забезпечення.
2.Складові предмету права соціального забезпечення.
3.Поняття соціального забезпечення та права соціального забезпечення.
4.Загальноправові принципи соціального забезпечення: характеристика.
5.Галузеві принципи соціального забезпечення: характеристика.
6.Особливість методу права соціального забезпечення.
7.Спеціальні функції права соціального забезпечення: характеристика.
8.Класифікація джерел права соціального забезпечення.
9.Складові системи соціальної політики.
10.Система права соціального забезпечення: поняття.

[43] Л. В. Ярова Французький та британський досвід систем соціального захисту. / Л. В. Ярова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. - 2011. - Т. 175, Вип. 163. - С. 118-121.

Характерной особенностью британской государственной системы социальной защиты является то, что она предполагает существование отдельных страховых взносов, предназначенных для поддержки конкретных страховых программ (пенсионного, медицинского страхования, пенсий по инвалидности и т.д.). Все расходы на финансирование этих программ покрываются за счет единого социального взноса, поступления от которого направляются на нужды определенной области социального страхования.

Вопросы для самоконтроля:

1. Основные этапы становления права социального обеспечения.
2.Составные части предмета права социального обеспечения.
3.Понятие социального обеспечения и права социального обеспечения.
4.Общеправовые аспекты принципов социального обеспечения: характеристика.
5.Отраслевые принципы социального обеспечения: характеристика.
6.Особенность метода права социального обеспечения.
7.Специальные функции права социального обеспечения: характеристика.
8.Класификация источников права социального обеспечения.
9.Составные части системы социальной политики.
10.Система права социального обеспечения: понятие.

ТЕМА 2.
ПРАВОВІДНОСИНИ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

План викладу матеріалу:

2.1.Поняття і види соціально-забезпечувальних відносин
2.2.Суб'єкти соціально-забезпечувальних правовідносин
2.3.Об'єкт і зміст соціально-забезпечувальних відносин
2.4.Соціальні ризики і соціальні випадки
2.5.Трудовий і страховий стаж
Запитання для самоконтролю

2.1.Поняття і види соціально-забезпечувальних відносин

Системі соціально-забезпечувальних правовідносин характерна різноманітність їхніх видів за суб'єктами, об'єктами, організаційно-правовими формами, цільовим спрямуванням, правовстановлювальними юридичними фактами, формами права соціального забезпечення[44].

Л. І. Лазор наголошує, що співвідношення між приватним і публічним елементами правового регулювання залежить від конкретних історичних змін та цінностей. За радянських часів, коли саме були сформульовані теоретичні засади виокремлення права соціального забезпечення як самостійної галузі права, відбувалося панування публічного права. У зв'язку з цим у правовому опосередкуванні соціально-забезпечувальних відносин можна було чітко простежити виключно публічно-правові засади. Одним із обов'язкових суб'єктів соціально забезпечувальних правовідносин визначалася держава в особі уповноважених органів управління або профспілкових організацій чи колгоспів, наділених владними повноваженнями. До того ж наголошувалося на аліментарному характері соціально-забезпечувальних відносин, внаслідок чого соціальне забезпечення перевантажувалося імперативними нормами. Але в умовах ринкової трансформації сучасного українського

[44] С. М. Синчук Щодо поняття соціально-забезпечувальних правовідносин. / С. М. Синчук // Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія : Юридична. - 2015.С.407-417 с.416

ТЕМА 2.
ПРАВООТНОШЕНИЯ В СФЕРЕ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

План изложения материала:

2.1.Понятие и виды социально-обеспечительных отношений
2.2.Субьекты социально-обеспечительных правоотношений
2.3.Обьект и содержание социально-обеспечительных отношений
2.4.Социальные риски и социальные случаи
2.5.Трудовой и страховой стаж
Вопросы для самоконтроля

2.1.Понятие и виды социально-обеспечительных отношений

Системе социально-обеспечительных правоотношений характерно разнообразие их видов по субъектам, объектам, организационно-правовым формам, целевым направлениям, правоустанавливающим юридическим фактам, формам права социального обеспечения.

Л. И. Лазор отмечает, что соотношение между частным и публичным элементами правового регулирования зависит от конкретных исторических изменений и ценностей. В советское время, когда и были сформулированы теоретические основы выделения права социального обеспечения как самостоятельной отрасли права, происходило господство публичного права. В связи с этим в правовом опосредовании социально-обеспечительных отношений можно было четко проследить исключительно публично-правовые основы. Одним из обязательных субъектов социально обеспечительных правоотношений определялось государство в лице уполномоченных органов управления или профсоюзных организаций или колхозов, наделенных властными полномочиями. К тому же делался акцент на алиментарном характере социально-обеспечительных отношений, вследствие чего социальное обеспечение перегружалось императивными нормами. Но в условиях рыночной трансформации современного украинского

суспільства відбуваються певні зміни у приватно-правовому напрямку щодо соціально-забезпечувальних відносин. Мова йде не про перехід тих чи інших відносин із публічних до приватних, або навпаки. Йдеться про спростування відповідних публічних процедур та виникнення приватно-правових у сфері соціального забезпечення. Приватно-правові відносини мають набір відповідних ознак, що все частіше можна спостерігати у соціально-забезпечувальних правових відносинах. У сфері соціального забезпечення відбувається збіг приватного інтересу індивіда та публічного інтересу всього державного організованого суспільства. Внаслідок цього можна говорити про поступове розповсюдження приватно-правових механізмів реалізації інтересів індивіда на публічно-правову сферу[45].

Соціально-забезпечувальні відносини – це відносини, які регулюються нормами права соціального забезпечення між учасниками правовідносин щодо надання соціального забезпечення певного виду.

Соціально-забезпечувальні відносини за предметом правового регулювання поділяються на наступні види: відносини із соціального забезпечення (пенсійні відносини, відносини із надання соціальних допомог, соціального обслуговування, пільг, субсидій), процедурні, процесуальні, соціально-страхові. Існують класифікації відносин і за іншими критеріями: за характером здійснюваних функцій, часом дії, формами соціального забезпечення, видами соціального забезпечення та інші.

В. В. Андріїв зазначає, що підставою виникнення обов’язкових соціально-забезпечувальних страхових правовідносин є складний фактичний склад, який включає в себе: а) настання страхового випадку як трансформації конкретного соціального страхового ризику; б) наявність факту обов’язкового соціального страхування від установленого законом соціального страхового ризику; в) рішення уповноваженого суб’єкта обов’язкових соціально-забезпечувальних страхових правовідносин (страхувальника),

[45] Л. І. Лазор Співвідношення приватних і публічних елементів правового регулювання у праві соціального забезпечення. Форум права 2010-4. С.566-571. С.568

общества происходят определенные изменения в частно-правовом направлении по социально-обеспечительным отношениям. Речь идет не о переходе тех или иных отношений из публичных в частные, или наоборот. Речь идет об опровержении соответствующих публичных процедур и возникновении частно-правовых, в сфере социального обеспечения. Частно-правовые отношения имеют набор соответствующих признаков, которые все чаще можно наблюдать в социально-обеспечительных правовых отношениях. В сфере социального обеспечения происходит совпадение частного интереса индивида и публичного интереса всего государственного организованного общества. В результате можно говорить о постепенном распространении частно-правовых механизмов реализации интересов индивида на публично-правовую сферу.

Социально-обеспечительные отношения - это отношения, которые регулируются нормами права социального обеспечения между участниками правоотношений по предоставлению социального обеспечения определенного вида.

Социально-обеспечительные отношения по предмету правового регулирования делятся на следующие виды: отношения по социальному обеспечению (пенсионные отношения, отношения по предоставлению социальных пособий, социального обслуживания, льгот, субсидий), процедурные, процессуальные, социально-страховые. Существуют классификации отношений и по другим критериям: по характеру осуществляемых функций, времени действия, формам социального обеспечения, видам социального обеспечения и другие.

В. В. Андриив отмечает, что основанием возникновения обязательных социально-обеспечительных страховых правоотношений является сложный фактический состав, включающий в себя: а) наступление страхового случая как трансформации конкретного социального страхового риска; б) наличие факта обязательного социального страхования от установленного законом социального страхового риска; в) решение уполномоченного субъекта обязательных социально-обеспечительных страховых правоотношений (страхователя),

прийняте в силу волевиявлення застрахованої особи чи її представника[46].

Аналогічні підстави і для виникнення нестрахових соціальних правовідносин: а) настання нестрахового соціального випадку; б) належність особи до категорії осіб, на яких поширюється установлений законом вид соціального забезпечення; в) рішення уповноваженого суб'єкта нестрахових соціальних правовідносин, прийняте в силу волевиявлення особи, яка претендує на соціальне забезпечення чи її представника.

Процедурні правовідносини у сфері соціального захисту складають певну систему відносин, які постійно перебувають в динаміці, і які, як правило, складаються із актів поведінки, що послідовно змінюють один одного. Процедурні правовідносини за своїм основним призначенням покликані визначити передумови настання основного правовідношення. Відмінність процедурних правовідносин від процесуальних у праві соціального забезпечення обумовлена в першу чергу специфікою їхнього змісту. Основною умовою наявності процедурних правовідносин є визначена та регламентована законодавством обов'язкова процедура їх проходження без якої є неможливі подальші етапи реалізації прав і обов'язків у матеріальних правовідносин. Стосовно процесуальних правовідносин, то для них законом передбачено механізм вирішення лише спірних питань. Оскільки право соціального забезпечення не передбачає якоїсь особливої процедури розгляду спорів, то судовий розгляд здійснюється згідно норм цивільного процесуального чи адміністративного процесуального права[47].

Соціально-забезпечувальні правовідносини виникають не тільки тому, що є норма права соціального забезпечення (хоча це обов'язкова формальна підстава), а тому, що конкретні забезпечувальні суспільні відносини потребують правового регулювання. Тоді з'являється юридична норма і вже на її підставі – правовідношення. Правовий зв'язок суб'єктів, який

[46] В. В. Андріїв Щодо природи обов'язкових соціально-забезпечувальних страхових правовідносин. Актуальні проблеми держави і права. С.337-342 с.340

[47] В. М. Рошканюк Процедурні та процесуальні правовідносини у праві соціального забезпечення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014 С.107-110. С.109

принятого в силу волеизъявления застрахованного лица или его представителя.

Аналогичные основания и для возникновения нестраховых социальных правоотношений: а) наступление нестрахового социального случая; б) принадлежность лица к категории лиц, на которых распространяется установленный законом вид социального обеспечения; в) решение уполномоченного субъекта нестраховых социальных правоотношений, принятое в силу волеизъявления лица, претендующего на социальное обеспеченние или его представителя.

Процедурные правоотношения в сфере социальной защиты составляют определенную систему отношений, которые постоянно находятся в динамике, и которые, как правило, состоят из актов поведения, последовательно сменяющих друг друга. Процедурные правоотношения по своему основному назначению призваны определить предпосылки наступления основного правоотношения. Отличие процедурных правоотношений от процессуальных в праве социального обеспечения обусловлено в первую очередь спецификой их содержания. Основным условием наличия процедурных правоотношений есть определенная и регламентированая законодательством обязательная процедура их прохождения, без которой невозможны дальнейшие этапы реализации прав и обязанностей в материальных правоотношениях. Относительно процессуальных правоотношений, то для них законом предусмотрен механизм решения только спорных вопросов. Поскольку право социального обеспечения не предусматривает какой-то особой процедуры рассмотрения споров, то судебное разбирательство осуществляется в соответствии с нормами гражданского процессуального или административного процессуального права.

Социально-обеспечительные правоотношения возникают не только потому, что есть норма права социального обеспечения (хотя это обязательное формальное основание), а потому, что конкретные обеспечительные общественные отношения требуют правового регулирования. Тогда появляется юридическая норма и уже на ее основании - правоотношения. Правовая связь субъектов, которая

виник на підставі норм права соціального забезпечення одного з них будь-яким благом, і є соціально-забезпечувальним правовідношенням[48].

У сучасній літературі правовідносини у сфері соціального забезпечення розглядаються як система правовідносин, ядром яких є основне соціально-захисне правовідношення, яке виникає між фізичною особою та уповноваженим державою суб'єктом (органом праці та соціального захисту, соціальним фондом, органами Пенсійного фонду України, недержавним пенсійним фондом, соціальними установами та закладами тощо) з приводу призначення та надання відповідної соціальної виплати чи послуги. Крім основного соціально-захисного правовідношення, у сфері соціального захисту виникають й інші правовідносини – процедурні, процесуальні, організаційно-розпорядчі й охоронні[49].

С.М. Прилипко зазначає, що на нинішньому етапі становлення системи соціального забезпечення України предметом регулювання норм права соціального забезпечення виступають наступні види суспільних відносин: а) відносини з обов'язкового державного соціального страхування; б) пенсійні відносини, які засновані на засадах обов'язкового соціального страхування, а також відносини з пенсійного забезпечення окремих категорій громадян; в) відносини з приводу забезпечення громадян допомогами; г) відносини з приводу надання громадянам натуральних соціальних послуг, медичної допомоги і лікування; д) відносини з приводу забезпечення громадян компенсаційними виплатами; е) відносини з приводу встановлення юридичних фактів, реалізації і захисту права на той чи інший вид соціального забезпечення, тобто відносини процедурного і процесуального характеру[50].

[48] Горбатенко О.В. Становлення та розвиток вчення про правовідносини у сфері соціального забезпечення / О. В. Горбатенко // Економіка та право : Науковий журнал. - 2012. - № 2 (33). – С. 52-58.

[49] Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: Навчальний посібник / Н.Б. Болотіна. – К.: Знання, 2005. – 615 с. – С. 155-156.

[50] Прилипко С.Н. Правоотношение по праву социального обеспечения / С.Н. Прилипко // Пробл. законності. Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 58. – Х.: НЮАУ, 2003. – С.61-70.

возникла на основании норм права социального обеспечения одного из них каким либо благом, и есть социально-обеспечительными правоотношениями.

В современной литературе правоотношения в сфере социального обеспечения рассматриваются как система правоотношений, ядром которых являются основные социально-защитные правоотношения, которое возникают между физическим лицом и уполномоченным государством субъектом (органом труда и социальной защиты, социальным фондом, органами Пенсионного фонда Украины, негосударственным пенсионным фондом, социальными учреждениями и т.д.) по поводу назначения и предоставления соответствующей социальной выплаты или услуги. Кроме основного социально-защитного правоотношения в сфере социальной защиты возникают и другие правоотношения - процедурные, процессуальные, организационно-распорядительные и охранительные.

С.М. Прилипко отмечает, что на нынешнем этапе становления системы социального обеспечения Украины предметом регулирования норм права социального обеспечения выступают следующие виды общественных отношений: а) отношения по обязательному государственному социальному страхованию; б) пенсионные отношения, основанные на принципах обязательного социального страхования, а также отношения по пенсионному обеспечению отдельных категорий граждан; в) отношения по поводу обеспечения граждан пособиями; г) отношения по поводу предоставления гражданам натуральных социальных услуг, медицинской помощи и лечения; д) отношения по поводу обеспечения граждан компенсационными выплатами; е) отношения по поводу установления юридических фактов, реализации и защиты права на тот или иной вид социального обеспечения, то есть отношения процедурного и процессуального характера.

На думку Т.М. Кузьміної правовідношення із соціального забезпечення є таким, що виникло на основі норм права за волевиявленням правоздатного громадянина і за рішенням уповноваженого на то органа держави юридичне відношення, в якому один суб'єкт має право на отримання певного виду соціального забезпечення, а другий несе юридичний обов'язок надати йому певне соціальне благо[51] .

Як зазначає О.В. Горбатенко, соціально-забезпечувальні правовідносини – це врегульовані нормами права соціального забезпечення і такі, що перебувають під охороною держави соціально-забезпечувальні суспільні відносини фізичних осіб (сімей) з державними органами соціального забезпечення (соціального захисту), іншими органами і організаціями з мінімізації негативних наслідків соціальних ризиків шляхом соціального страхування, підтримки, допомоги і обслуговування, а також державного пенсійного забезпечення. У науці права соціального забезпечення визнано відсутність єдиного забезпечувального правовідношення, в рамках якого громадяни могли б реалізувати свої права на усі види соціального забезпечення. Специфічною особливістю правовідношення із соціального забезпечення є реальне існування його лише як конкретного видового правовідношення. Фактично виникають самостійні правовідносини з кожного виду соціального забезпечення, які мають свій суб'єктний склад, підстави виникнення, об'єкт і зміст. У зв'язку з цим слід виділяти соціально-страхові правовідносини, правовідносини із державної соціальної допомоги і соціального обслуговування, правовідносини із державного соціального забезпечення та ін. Існує стільки видів соціально-забезпечувальних правовідносин, скільки існує видів соціального забезпечення, оскільки право на той чи інший вид соціального забезпечення може бути реалізовано тільки через відповідні правовідносини[52].

[51] Кузьмина Т.М. Советское право социального обеспечения / Т.М. Кузьмина- Саратов: Изд – во Саратов. ун-та. 1982. – 128 с. – С. 95-96

[52] Горбатенко О.В. Становлення та розвиток вчення про правовідносини у сфері соціального забезпечення / О. В. Горбатенко // Економіка та право : Науковий журнал. - 2012. - № 2 (33). – С. 52-58

По мнению Т.М. Кузьминой правоотношения по социальному обеспечению являются такими, которые возникли на основе норм права по волеизъявлению правоспособного гражданина и по решению уполномоченного на то органа государства, юридическое отношение в котором, один субъект имеет право на получение определенного вида социального обеспечения, а второй несет юридическую обязанность предоставить ему определенное социальное благо.

Как отмечает А.В. Горбатенко, социально-обеспечительные правоотношения - это урегулированные нормами права социального обеспечения и такие, которые находятся под охраной государства социально-обеспечительные общественные отношения физических лиц (семей) с государственными органами социального обеспечения (социальной защиты), другими органами и организациями по минимизации негативных последствий социальных рисков путем социального страхования, поддержки, помощи и обслуживания, а также государственного пенсионного обеспечения. В науке права социального обеспечения признано отсутствие единого обеспечительного правоотношения, в рамках которого граждане могли бы реализовать свои права на все виды социального обеспечения. Специфической особенностью правоотношения по социальному обеспечению является его реальное существование только как конкретного видового правоотношения. Фактически возникают самостоятельные правоотношения по каждому виду социального обеспечения, которые имеют свой субъектный состав, основания возникновения, объект и содержание. В связи с этим следует выделять социально-страховые правоотношения, правоотношения с государственной социальной помощью и социальным обслуживанием, правоотношения по государственному социальному обеспечению и др. Существует столько видов социально-обеспечительных правоотношений, сколько существует видов социального обеспечения, поскольку право на тот или иной вид социального обеспечения может быть реализовано только через соответствующие правоотношения.

2.2.Суб’єкти соціально-забезпечувальних правовідносин

Суб'єкти права соціального забезпечення - це особи, які виступають носіями прав та обов'язків у сфері соціального забезпечення. Суб'єкти права (в тому числі і права соціального забезпечення) стають суб'єктами правовідносин, коли вступають в правовідносини для реалізації своїх прав чи виконання обов'язків. Суб'єктами соціально-забезпечувальних відносин можуть бути не всі суб'єкти права соціального забезпечення, наприклад, недієздатні особи які мають право на соціальне забезпечення не можуть бути учасниками правовідносин, їх інтереси у правовідносинах представляють інші учасники (опікуни, законні представники).

О. І. Кульчицька зазначає, що критерієм класифікації суб’єктів права соціального забезпечення, який дає змогу визначити місце кожного із суб’єктів у системі соціального забезпечення є зміст прав і обов’язків, які вони мають у цій сфері. За цією підставою потрібно розрізняти три групи суб’єктів: суб’єкти права на соціальне забезпечення, суб’єкти, які надають соціальне забезпечення та суб’єкти, які сприяють в отриманні соціального забезпечення[53]. До першої групи належать фізичні особи. Хоча Конституція України і зазначає, що право на соціальний захист мають громадяни, проте, законами України, якими передбачені види соціального забезпечення, серед умов їх надання відсутня ознака громадянства. До другої групи належать страхові фонди (фонд соціального страхування від безробіття, фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування та пенсійний фонд України), державні органи, які наділені спеціальними повноваженнями в сфері соціального забезпечення (центри зайнятості, управління праці та соціального захисту тощо), та спеціалізовані державні підприємства та установи (інтернати, реабілітаційні центри тощо). Повановаження субє’ктів другої групи (Фонд соціального захисту інвалідів, Державна служба України з надзвичайних ситуацій,

[53] Кульчицька О. І. Суб’єкти права соціального забезпечення України : автореф. дис. …канд.юрид.наук 12.00.05. трудове право; право соціального забезпечення. – Київ. – 2007. – 18 с.

2.2.Субъекты социально-обеспечительных правоотношений

Субъекты права социального обеспечения - это лица, которые выступают носителями прав и обязанностей в сфере социального обеспечения. Субъекты права (в том числе и права социального обеспечения) становятся субъектами правоотношений, когда вступают в правоотношения для реализации своих прав или исполнения обязанностей. Субъектами социально-обеспечительных отношений могут быть не все субъекты права социального обеспечения, например, недееспособные лица, которые имеют право на социальное обеспечение не могут быть участниками правоотношения, их интересы в правоотношениях представляют другие участники (опекуны, законные представители).

И. Кульчицкая отмечает, что критерием классификации субъектов права социального обеспечения, который позволяет определить место каждого из субъектов в системе социального обеспечения является содержание прав и обязанностей, которые они имеют в этой сфере. На этом основании нужно различать три группы субъектов: субъекты права на социальное обеспечение, субъекты, оказывающие социальное обеспечение и субъекты, которые способствуют в получении социального обеспечения. К первой группе относятся физические лица. Хотя Конституция Украины и отмечает, что право на социальную защиту имеют граждане, однако, законами Украины, которыми предусмотрены виды социального обеспечения, среди условий их предоставления отсутствует признак гражданства. Ко второй группе относятся страховые фонды (фонд социального страхования от безработицы, фонд общеобязательного государственного социального страхования и пенсионный фонд Украины), государственные органы, которые наделены специальными полномочиями в сфере социального обеспечения (центры занятости, управления труда и социальной защиты и т.д.), и специализированные государственные предприятия и учреждения (интернаты, реабилитационные центры и т.п.). Полномочия субъектов второй группы (Фонд социальной защиты инвалидов, Государственная служба Украины по чрезвычайным ситуациям,

Міністерство соціальної політики, Міністерство у справах ветеранів та інші) визначені нормативно-правовими актами. До третьої групи належать суб'єкти, які створюють юридичні факти (наприклад, роботодавці, сплачуючи єдиний внесок протягом періоду, який буде зараховано до страхового стажу застрахованим особам) та суб'єкти, які встановлюють чи підтверджують наявність юридичного факту (наприклад, медико-соціальні експертні комісії встановлюють групу інвалідності, причину та період інвалідності).

Спеціальними суб'єктами, які отримують соціальне забезпечення, є фізичні особи, для яких отримання соціального забезпечення залежить від наявності спеціального правового статусу. До них належать особи з інвалідністю та ветерани війни, учасники бойових дій, реабілітовані репресовані громадяни, жертви нацистських репресій тощо. Виникнення спеціального правового статусу цих осіб пов'язане з наявністю відповідних юридичних фактів: виконання цими особами обов'язків, які мають важливе значення для держави або заподіяння шкоди цим особам внаслідок військових конфліктів тощо. Права та обов'язки, що формують спеціальний правовий статус цих осіб, існують додатково до загального правового статусу. Спеціальний правовий статус суб'єктів права соціального забезпечення потребує його обов'язкового підтвердження для реалізації прав, які складають зміст цього статусу. Способом підтвердження може бути отримання відповідного посвідчення або іншого документа, що засвідчує спеціальний правовий статус, на підставі якого надаються відповідні пільги і компенсації[54].

Як зазначає І. І. Шамшина, для того щоб мати можливість бути учасником правовідносин, особа повинна бути суб'єктом права, тобто мати правовий статус; правовідносини виступають похідною категорією від правового статусу особистості. У правовідносинах реалізуються суб'єктивні права особи, тому сукупність суб'єктивних прав й обов'язків учасників конкретних правовідносин не може бути однакова. Однак базовою основою можливості особи вступити в правовідносини як той або інший

[54] Право соціального забезпечення України: Навчальний посібник / За ред. П.Д. Пилипенка. – К.: Істина, 2007. – С. 64-65.

Министерство социальной политики, Министерство по делам ветеранов и другие) определены нормативно-правовыми актами. К третьей группе относятся субъекты, которые создают юридические факты (например, работодатели, уплачивая единый взнос в течение периода, который будет засчитан в страховой стаж застрахованным лицам) и субъекты, которые устанавливают и подтверждают наличие юридического факта (например, медико-социальные экспертные комиссии устанавливают группу инвалидности, причину и период инвалидности).

Специальными субъектами, получающими социальное обеспечение, являются физические лица, для которых получение социального обеспечения зависит от наличия специального правового статуса. К ним относятся лица с инвалидностью и ветераны войны, участники боевых действий, реабилитированые репрессированные граждане, жертвы нацистских репрессий и тому подобное. Возникновение специального правового статуса этих лиц связано с наличием соответствующих юридических фактов: выполнение этими лицами обязанностей, имеющих важное значение для государства или причинения вреда этим лицам в результате военных конфликтов и тому подобное. Права и обязанности, формируют специальный правовой статус этих лиц, существуют дополнительно к общему правовому статусу. Специальный правовой статус субъектов права социального обеспечения требует его обязательного подтверждения для реализации прав, составляющих содержание этого статуса. Способом подтверждения может быть получение соответствующего удостоверения или иного документа, удостоверяющего специальный правовой статус, на основании которого предоставляются соответствующие льготы и компенсации.

Как отмечает И. Шамшина, для того чтобы иметь возможность быть участником правоотношений, лицо должно быть субъектом права, то есть иметь правовой статус; правоотношения выступают производной категорией от правового статуса личности. В правоотношениях реализуются субъективные права лица, поэтому совокупность субъективных прав и обязанностей участников конкретных правоотношений не может быть одинакова. Однако базовой основой возможности лица вступить в правоотношения как тот или иной

суб’єкт є законодавче закріплення правового статусу певного суб’єкта права. Уявляється, що сукупність прав та обов’язків учасників конкретних правовідносин можна розглядати як якесь конкретне правове становище цих осіб у певний момент часу в тій сфері права, норми якої реалізуються в цих правовідносинах. Таке правове становище є динамічним й може постійно змінюватися, тоді як правовий статус особи в цілому, а також галузевий правовий статус залишаються статичними[55].

Коло суб’єктів (учасників) правовідносин детальніше розглянемо при вивченні питань видів соціального забезпечення, на які вони мають право.

2.3.Об’єкт і зміст соціально-забезпечувальних відносин

Об′єктом правовідносин у сфері соціального забезпечення є сукупність суспільних відносин, що виникають у зв’язку із забезпеченням фізичних осіб певним видом соціального забезпечення. Це пенсії, допомоги та інші види забезпечення. Існує стільки об’єктів скільки є правовідносин[56].

Пенсія – це щомісячна грошова виплата фізичним особам зі спеціально створених для цього пенсійних фондів на умовах і в порядку передбачених чинними нормативними актами й договорами. Об′єктом пенсійних правовідносин є пенсія (страхова, трудова, дострокова).

Допомоги – це короткотермінові, щомісячні, чи одноразові грошові виплати, що призначаються фізичним особам за рахунок страхових фондів чи бюджетних коштів з метою заміщення втраченого доходу або надання соціальної підтримки у складних життєвих обставинах, що мають тимчасовий характер.

Субсидія – це цільова, матеріальна допомога для відшкодування витрат на оплату праці чи придбання життєво необхідних споживчих товарів у переліку та обсягах визначених законодавством.

Компенсація – грошова виплата призначена для відшкодування громадянам проведених ними витрат або за

[55] Шамшина І. І. Теоретичні підходи до визначення поняття правового статусу суб’єкта у сучасному трудовому праві / І. І. Шамшина // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2010. - №3. – С.55-63.
[56] Кириченко Ю.М., Гаврик С.Ю. Текст лекції «Право соціального забезпечення» : Харків, 2018. – 11 с. – С. 9-10

субъект, является законодательное закрепление правового статуса определенного субъекта права. Представляется, что совокупность прав и обязанностей участников конкретных правоотношений можно рассматривать как некое конкретное правовое положение этих лиц в определенный момент времени в той области права, нормы которой реализуются в этих правоотношениях. Такое правовое положение является динамичным и может постоянно меняться, тогда как правовой статус личности в целом, а также отраслевой правовой статус остаются статичными.

Круг субъектов (участников) правоотношения подробнее рассмотрим при изучении вопросов видов социального обеспечения, на которые они имеют право.

2.3.Объект и содержание социально-обеспечительных отношений

Объектом правоотношений в сфере социального обеспечения является совокупность общественных отношений, возникающих в связи с обеспечением физических лиц определенным видом социального обеспечения. Это пенсии, пособия и другие виды обеспечения. Существует столько объектов сколько правоотношений.

Пенсия - это ежемесячная денежная выплата физическим лицам со специально созданных для этого пенсионных фондов на условиях и в порядке предусмотренных действующими нормативными актами и договорами. Объектом пенсионных правоотношений является пенсия (страховая, трудовая, досрочная).

Пособия - это краткосрочные, ежемесячные или единовременные денежные выплаты, назначаемые физическим лицам за счет страховых фондов или бюджетных средств с целью замещения утраченного дохода или предоставление социальной поддержки в сложных жизненных обстоятельствах, имеющих временный характер.

Субсидия - это целевая материальная помощь для возмещения расходов на оплату труда или приобретение жизненно необходимых потребительских товаров в перечне и объемах определенных законодательством.

Компенсация - денежная выплата предназначена для возмещения гражданам проводимых ими расходов или

неотриману соціальну послугу у випадках зазначених в законодавстві.

Соціальні пільги – це закріплені законодавством додаткові гарантії для окремих категорій осіб у сфері соціального забезпечення відповідно до принципів рівноправності громадян та соціальної справедливості з метою полегшення умов їхньої життєдіяльності.

Соціальні послуги – це комплекс правових освітніх, психологічних, реабілітаційних заходів спрямованих на окрему соціальну групу чи інвалідів. Об′єкти матеріальних і процедурних правовідносин у сфері соціального забезпечення мають відмінності.

Правовідносини матеріального характеру виникають з приводу конкретного матеріального блага (пенсія, допомога, субсидія). Об′єктом процедурного правовідношення є правовий акт компетентного органу, про визнання за фізичною особою певного права чи наявності конкретних обставин. Відповідний акт і буде об'єктом процедурного правовідношення[57].

Як зазначає В.Ш. Шайхатдінов, зміст правовідносин із соціального забезпечення складають суб'єктивні права та юридичні обов'язки їх учасників і реальна дія по їх виконанню і здійсненню[58].

Компонентами змісту соціально-забезпечувальних правовідносин є: 1) суб'єктивні права у сфері соціального забезпечення; 2) суб'єктивні юридичні обов'язки учасників правових відносин у сфері соціального забезпечення; 3) реальні дії (поведінка, вчинки) суб'єктів цих правовідносин при реалізації належних їм прав і дотриманні покладених на них обов'язків. Отже, під змістом правовідносин у сфері соціального забезпечення слід розуміти сукупність конкретних субєктивних права і обов'язків та реальних дій суб'єктів соціально-забезпечувальних правовідносин[59].

---

[57] Кириченко Ю.М., Гаврик С.Ю. Текст лекції «Право соціального забезпечення» : Харків, 2018. – 11 с. – С. 9-10

[58] Право социального обеспечения: учеб. / под ред. В.Ш. Шайхатдинова. – М.: Юрайт, 2012. – С. 106

[59] Зміст соціально-забезпечувальних правовідносин URL : http://radnuk.info/pidrychnuku/sostial/494-stashkiv/9879-55----.html (дата звернення 14.02.2019)

неполученную социальную услугу в случаях указанных в законодательстве.Социальные льготы - это закрепленные законодательством дополнительные гарантии для отдельных категорий лиц в сфере социального обеспечения в соответствии с принципами равноправия граждан и социальной справедливости в целях облегчения условий их жизнедеятельности.

Социальные услуги - это комплекс правовых образовательных, психологических, реабилитационных мероприятий, направленных на отдельную социальную группу или инвалидов. Объекты материальных и процедурных правоотношений в сфере социального обеспечения имеют отличия.

Правоотношения материального характера возникают по поводу конкретного материального блага (пенсия, пособие, субсидия). Объектом процедурного правоотношения является правовой акт компетентного органа о признании за физическим лицом определенного права или наличии конкретных обстоятельств. Соответствующий акт и будет объектом процедурного правоотношения.

Как отмечает В.Ш. Шайхатдинов, содержание правоотношений по социальному обеспечению составляют субъективные права и юридические обязанности их участников и реальное действие по их выполнению и осуществлению.

Компонентами содержания социально-обеспечительных правоотношений являются: 1) субъективные права в сфере социального обеспечения; 2) субъективные юридические обязанности участников правовых отношений в сфере социального обеспечения; 3) реальные действия (поведение, поступки) субъектов этих правоотношений при реализации принадлежащих им прав и соблюдении возложенных на них обязанностей. Итак, под содержанием правоотношений в сфере социального обеспечения следует понимать совокупность конкретных субъективных прав и обязанностей и реальных действий субъектов социально-обеспечительных правоотношений.

Суб'єктивне право у сфері соціального забезпечення – це визнана або надана законом та гарантована державою міра (норма) дозволеної поведінки суб'єктів соціально-забезпечувальних правовідносин у зв'язку з наявністю конкретних юридичних фактів[60].

2.4.Соціальні ризики і соціальні випадки

Ймовірність та випадковість настання подій, на випадок яких відбувається соціальне забезпечення, є соціальними ризиками; фактичне настання подій, на випадок яких відбувається соціальне забезпечення і в результаті настання яких особа отримує право на соціальне забезпечення, є соціальними випадками.

Підставою набуття права на соціальне забезпечення є соціальний випадок.

Будь-який соціальний ризик, який не припинений внаслідок настання соціального випадку чи інших обставин, зазначених вище, припиняється у зв'язку зі смертю особи. Також спільним для всіх ризиків є те, що соціальний ризик, припинений внаслідок настання соціального випадку, може наставати знову після того, як припинився соціальний випадок (застрахована особа одужала, працевлаштувалася тощо), за винятком смерті та пенсійного віку.

Визначають різні страхові ризики: пенсійний вік, безробіття, втрата працездатності, малозабезпеченість, багатодітність, інвалідність, втрата годувальника та інші.

Соціальні ризики за джерелами фінансування класифікують на страхові та нестрахові.

Страховий ризик за соціальним страхуванням на випадок безробіття - обставини, внаслідок яких особи можуть втратити роботу і потребують матеріальної підтримки та соціальних послуг за цим Законом;

страховий ризик за соціальним страхуванням від нещасного випадку - обставини, внаслідок яких може статися нещасний випадок або професійне захворювання;

[60] Зміст соціально-забезпечувальних правовідносин URL : http://radnuk.info/pidrychnuku/sostial/494-stashkiv/9879-55----.html (дата звернення 14.02.2019)

Субъективное право в сфере социального обеспечения - это признанная или предоставленная законом и гарантированная государством мера (норма) разрешенного поведения субъектов социально-обеспечительных правоотношений в связи с наличием конкретных юридических фактов.

2.4.Социальные риски и социальные случаи

Вероятность и случайность наступления событий, на случай которых происходит социальное обеспечение, являются социальными рисками; фактическое наступление событий, на случай которых происходит социальное обеспечение и в результате наступления которых лицо получает право на социальное обеспечение, являются социальными случаями.

Основанием приобретения права на социальное обеспечение является социальный случай.

Любой риск, который не прекращен вследствие наступления социального случая или других обстоятельств, указанных выше, прекращается в связи со смертью лица. Также общим для всех рисков является то, что социальный риск, прекращенный вследствие наступления социального случая, может наступать снова после того, как прекратился социальный случай (застрахованное лицо выздоровело, трудоустроилось и т.д.), за исключением смерти и пенсионного возраста.

Определяют различные страховые риски: пенсионный возраст, безработица, потеря работоспособности, малообеспеченность, многодетность, инвалидность, потеря кормильца и другие.

Социальные риски по источникам финансирования классифицируют на страховые и нестраховые.

Страховой риск по социальному страхованию на случай безработицы - обстоятельства, в результате которых лица могут потерять работу и нуждаются в материальной поддержке и социальных услугах согласно действующего Закона;

страховой риск по социальному страхованию от несчастного случая - обстоятельства, в результате которых может произойти несчастный случай или профессиональное заболевание;

страховий ризик за соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності - обставина, внаслідок якої застрахована особа або члени її сім'ї можуть тимчасово втратити засоби існування та потребувати матеріального забезпечення або надання соціальних послуг згідно з цим Законом.

Страховий випадок за соціальним страхуванням на випадок безробіття - це подія, через яку: застраховані особи втратили заробітну плату (грошове забезпечення) або інші передбачені законодавством України доходи внаслідок втрати роботи з незалежних від них обставин та зареєстровані в установленому порядку як безробітні, готові та здатні приступити до підходящої роботи і дійсно шукають роботу; застраховані особи опинилися в стані часткового безробіття;

страховий випадок: за соціальним страхуванням від нещасних випадків - нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання (у тому числі встановлене чи виявлене в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів), що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму; нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення застрахованим нормативних актів про охорону праці; страховий випадок за соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності - подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи, членів її сім'ї або іншої особи на отримання відповідно до цього Закону матеріального забезпечення або соціальних послуг.

Законодавець надав визначення тільки декількох страхових ризиків та страхових випадків. За аналогією можна надати визначення і іншим страховим та нестраховим соціальним ризикам та випадкам.

Види соціального забезпечення розглянемо у наступних темах.

2.5.Трудовий і страховий стаж

В умовах фінансово-економічної кризи та загострення політичної ситуації в нашій країні, особливо гостро постає питання ефективності і доступності соціального забезпечення.

страховой риск по социальному страхованию в связи с временной потерей трудоспособности - обстоятельство, в результате которого застрахованное лицо или члены его семьи могут временно потерять средства к существованию и нуждаться в материальном обеспечении или предоставлении социальных услуг в соответствии с действующим Законом.

Страховой случай по социальному страхованию на случай безработицы - это событие в результате которого: застрахованные лица утратили заработную плату (денежное обеспечение) или другие предусмотренные законодательством Украины доходы вследствие потери работы по независящим от них обстоятельствам и зарегистрированы в установленном порядке в качестве безработных, готовы и способны приступить к подходящей работе и действительно ищут работу; застрахованные лица оказались в состоянии частичной безработицы;

страховой случай: по социальному страхованию от несчастных случаев - несчастный случай на производстве или профессиональное заболевание (в том числе установлено или обнаружено в период, когда пострадавший не состоял в трудовых отношениях с предприятием, на котором он заболел), повлекшие застрахованному профессионально обусловленную физическую или психическую травму; несчастный случай или профессиональное заболевание, которое произошло в результате нарушения застрахованным нормативных актов об охране труда; страховой случай по социальному страхованию в связи с временной потерей трудоспособности - событие, с наступлением которого возникает право застрахованного лица, членов его семьи или другого лица на получение в соответствии с действующим Законом материального обеспечения или социальных услуг.

Законодатель предоставил определение только нескольких страховых рисков и страховых случаев. По аналогии можно дать определение и другим страховым и нестраховым социальным рискам и случаям.

Виды социального обеспечения рассмотрим в следующих темах.

2.5.Трудовой и страховой стаж

В условиях финансово-экономического кризиса и обострения политической ситуации в нашей стране, особенно остро стоит вопрос эффективности и доступности социального обеспечения.

Одним із юридичних фактів, які визначають право особи на соціальне забезпечення є страховий стаж.

Страховому стажу в системі права соціального забезпечення надається досить важливе значення. В одних випадках із ним пов’язане виникнення самого права на відповідний вид соціального забезпечення, в інших – від його тривалості залежить розмір соціально-забезпечувальної виплати.

Страховий стаж є водночас правоутворюючим юридичним фактом (оскільки він необхідний для призначення різних видів соціальних виплат) і правозмінюючим (його збільшення приводить до зміни і перегляду суми вже призначених пенсій).

Страховий стаж як юридичний факт – це період трудової чи іншої суспільно корисної діяльності громадян, які перебувають чи перебували в трудових правовідносинах із підприємствами, установами, організаціями, за який сплачувалися страхові внески, або період діяльності осіб, прирівняних до працівників, за який сплачувалися страхові внески, а також інші періоди, за які сплачувалися страхові внески[61].

Страховий стаж обчислюється за даними, що містяться в єдиній системі персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, а за періоди до запровадження системи персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб – у порядку та на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше.

В. М. Синельников поділяв трудовий стаж на загальний, безперервний та спеціальний і зазначав, що трудовий стаж — це тривалість трудової або іншої суспільно корисної діяльності громадян, що випливає із трудового правовідношення або іншого правовідношення, прирівняного до трудового, яка породжує певні правові наслідки[62].

Для призначення страхових виплат, передбачених загальнообов’язковим державним соціальним страхуванням юридичне значення має наявність страхового стажу. Та для призначення окремих видів соціального забезпечення

[61] Кучма О. Л. Страховий стаж як категорія трудового права і права соціального забезпечення України [монографія] / Кучма О.Л. — Київ — 2013. — 202 с. С.62-63.
[62] Синельников В. М. Трудовой стаж / В. М. Синельникове. — И.: Издательство «Удмуртия». — 1978. — 80 с. – С.5

Одним из юридических фактов, которые определяют право человека на социальное обеспечение является страховой стаж.

Страховому стажу в системе права социального обеспечения отводится весьма важное значение. В одних случаях с ним связано возникновение самого права на соответствующий вид социального обеспечения, в других - от его продолжительности зависит размер социально-обеспечительной выплаты.

Страховой стаж является одновременно правообразующим юридическим фактом (поскольку он необходим для назначения различных видов социальных выплат) и правоизменяющим (его увеличение приводит к изменению и пересмотру суммы уже назначенных пенсий).

Страховой стаж как юридический факт - это период трудовой или иной общественно полезной деятельности граждан, находящихся или находившихся в трудовых правоотношениях с предприятиями, учреждениями, организациями, за который уплачивались страховые взносы, или период деятельности лиц, приравненных к работникам, за который уплачивались страховые взносы, а также другие периоды, за которые уплачивались страховые взносы.

Страховой стаж исчисляется по данным, содержащимся в единой системе персонифицированного учета сведений о застрахованных лицах Государственного реестра общеобязательного государственного социального страхования, а за периоды до введения системы персонифицированного учета сведений о застрахованных лицах - в порядке и на условиях, предусмотренных законодательством, действовавшим ранее.

В. М. Синельников разделял трудовой стаж на общий, непрерывный и специальный и отмечал, что трудовой стаж - это продолжительность трудовой или иной общественно полезной деятельности граждан, вытекает из трудового правоотношения или иного правоотношения, приравненного к трудовому, которая порождает определенные правовые последствия.

Для назначения страховых выплат, предусмотренных общеобязательным государственным социальным страхованием юридическое значение имеет наличие страхового стажа. И для назначения отдельных видов социального обеспечения

(наприклад, пенсії за віком на пільгових умовах) має значення не тільки страховий стаж, але і трудовий стаж.

Також для деяких видів соціального забезпечення не має значення тривалість страхового стажу (наприклад, соціальне забезпечення у разі нещасного випадку на виробництві), для більшості соціальних страхових виплат тривалість страхового стажу впливає на розмір соціального забезпечення (наприклад, допомога у разі тимчасової втрати працездатності) та на право отримати забезпечення взагалі (наприклад, пенсійне забезпечення).

Запитання для самоконтролю:

1.Поняття соціально-забезпечувальних відносин.
2.Види соціально-забезпечувальних відносин.
3.Суб’єкти соціально-забезпечувальних відносин.
4.Характеристика об’єкту соціально-забезпечувальних відносин.
5.Елементи змісту соціально-забезпечувальних відносин.
6.Поняття та види соціальних ризиків.
7.Ознаки соціального випадку, відмінність від соціального ризику.
8.Значення трудового стажу для правовідносин.
9.Умови, які впливають на обчислення страхового стажу.
10.Спільні і відмінні риси страхового і трудового стажу.

(например, пенсии по возрасту на льготных условиях) имеет значение не только страховой стаж, но и трудовой стаж.

Также для некоторых видов социального обеспечения не имеет значения продолжительность страхового стажа (например, социальное обеспечение в случае несчастного случая на производстве), для большинства социальных страховых выплат продолжительность страхового стажа влияет на размер социального обеспечения (например, помощь в случае временной утраты трудоспособности) и на право получить обеспечение вообще (например, пенсионное обеспечение).

Вопросы для самоконтроля:

1.Понятие социально-обеспечительных отношений.
2.Виды социально-обеспечительных отношений.
3.Субьекты социально-обеспечительных отношений.
4.Характеристика объекта социально-обеспечительных отношений.
5.Елементы содержания социально-обеспечительных отношений.
6.Понятие и виды социальных рисков.
7.Признаки социального случая, отличие от социального риска.
8.Значение трудового стажа для правоотношений.
9.Условия, влияющие на исчисление страхового стажа.
10.Общие и отличительные черты страхового и трудового стажа.

ТЕМА 3.
ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

План викладу матеріалу:

3.1.Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як організаційно-правова форма соціального забезпечення
3.2.Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування
3.3.Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття
3.4.Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності
3.5.Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання
Запитання для самоконтролю

3.1.Загальнообов'язкове державне соціальне страхування як організаційно-правова форма соціального забезпечення

Соціальне страхування – це комплексне правовідношення, яке охоплює соціально-забезпечувальні, фінансові, організаційно-управлінські відносини, спрямоване на компенсацію застрахованій особі (іншій визначеній законом особі) упущеного доходу, здійснення інших виплат, надання соціальних послуг внаслідок настання страхового випадку та проведення заходів з профілактики страхових випадків[63].

Завдяки соціальному страхуванню суспільство вирішує наступні завдання: а) формує грошові фонди, з яких фінансуються витрати, що пов'язані з утриманням непрацездатних осіб; б) забезпечує необхідну кількість і структуру відтворення трудових ресурсів; в) скорочує розриви в рівні матеріального забезпечення працюючого та непрацюючого

[63] О.Л.Кучма Проблеми теорії та нормативно-правового регулювання соціального страхування в Україні : монографія / О. Л. Кучма. – К.:В-во «Освіта України», 2016. – 415 с. – С.15

ТЕМА 3.
ОБЩЕОБЯЗАТЕЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ СОЦИАЛЬНОЕ СТРАХОВАНИЕ

План изложения материала:

3.1. Общеобязательное государственное социальное страхование как организационно-правовая форма социального обеспечения
3.2. Общеобязательное государственное пенсионное страхование
3.3. Общеобязательное государственное социальное страхование на случай безработицы
3.4. Общеобязательное государственное социальное страхование в связи с временной потерей трудоспособности
3.5. Общеобязательное государственное социальное страхование от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания
Вопросы для самоконтроля

3.1.Общеобязательное государственное социальное страхование как организационно-правовая форма социального обеспечения

Социальное страхование - это комплексное правоотношение, которое охватывает социально-обеспечительные, финансовые, организационно-управленческие отношения, направленное на компенсацию застрахованному лицу (другому определенному законом лицу) упущенного дохода, осуществление других выплат, предоставление социальных услуг вследствие наступления страхового случая и проведения мероприятий по профилактике страховых случаев.

Благодаря социальному страхованию общество решает следующие задачи: а) формирует денежные фонды, из которых финансируются расходы, связанные с содержанием нетрудоспособных лиц; б) обеспечивает необходимое количество и структуру воспроизводства трудовых ресурсов; в) сокращает разрыв в уровне материального обеспечения работающего и неработающего

населення; г) досягає підвищення життєвого рівня соціальних груп населення, що не беруть участі в трудовому процесі[64].

У науковій літературі традиційно виділяють три історичні моделі соціального страхування. Перша – Модель Бісмарка (німецька модель – Німеччина, Австрія, Бельгія, Італія, Іспанія та інші). Для неї характерне максимальне збереження для застрахованого працівника при настанні страхового випадку досягнення рівня і якості життя, а також соціального статусу. При обов'язковому соціальному страхуванні відсоток відшкодування зарплати складає 60-70%. Страхове навантаження на паритетних началах розподілене між працівниками і роботодавцями, а розмір пенсій і допомог залежить від розміру зарплати, страхових внесків і тривалості страхового стажу. Друга – Модель Беверіджа (англійська модель – Англія, Голландія, Швейцарія, Франція, Японія та інші). Вона поєднує забезпечений державою мінімальний рівень соціального захисту з додатковим обов'язково-факультативним професійним і додатковим добровільним особистим страхуванням працівника. При цьому відшкодовується приблизно 10-20% заробітної плати. І третя – Радянська модель (СРСР, Австралія, Нова Зеландія та інші) державного соціального забезпечення, коли страхування здійснюється винятково за рахунок роботодавців і держави[65].

В. Б. Тропіна та Д. І. Суховий відмічали, що необхідність соціального страхування зумовлена ризиковим характером ринкової економіки. Відсутність надійних захисних механізмів фінансування державних соціальних гаранті, в даному випадку – соціального страхування, негативно позначається на кожному з суб'єктів економічної діяльності – населенні, підприємствах,

[64] Коваль О. П. Модернізація системи соціального страхування в Україні. Аналіт. доп. / О. П. Коваль. – К.: НІСД, 2014. – 38 с. – С.14

[65] Трунова Г. А. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування: поняття та принципи / Актуальні проблеми приватного та публічного права : [монографія] / Н. Д. Гетьманцева, Т. М. Волощенко, І. Г. Козуб та ін. ; [відп. ред. Н. Д. Гетьманцева]. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 208 с. – С.129-153. – С.130; Рівчаченко С. В. Становлення та розвиток соціального страхування в країнах ЄС / С. В. Рівчаченко // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць /наук.-дослід. екон. Ін.-т Мін. екон. та з питань європейської інтеграції України. – Київ, 2012. - №5/1 (132). – С.191-196. – С.192

населения; г) достигает повышение жизненного уровня социальных групп населения, не участвующих в трудовом процессе.

В научной литературе традиционно выделяют три исторические модели социального страхования. Первая - модель Бисмарка (немецкая модель - Германия, Австрия, Бельгия, Италия, Испания и другие). Для неё характерно максимальное сохранение для застрахованного работника при наступлении страхового случая достигнутого уровня и качества жизни, а также социального статуса. При обязательном социальном страховании процент возмещения зарплаты составляет 60-70%. Страховые нагрузки на паритетных началах распределены между работниками и работодателями, а размер пенсий и пособий зависит от размера зарплаты, страховых взносов и продолжительности страхового стажа. Вторая - Модель Бевериджа (английская модель - Англия, Голландия, Швейцария, Франция, Япония и другие). Она сочетает обеспеченый государством минимальный уровень социальной защиты с дополнительным обязательно-факультативным профессиональным и дополнительным добровольным личным страхованием работника. При этом возмещается примерно 10-20% заработной платы. И третья - Советская модель (СССР, Австралия, Новая Зеландия и другие) государственного социального обеспечения, когда страхование осуществляется исключительно за счет работодателей и государства.

В. Б. Тропина и Д. И. Суховий отмечали, что необходимость социального страхования обусловлена рисковым характером рыночной экономики. Отсутствие надежных защитных механизмов финансирования государственных социальных гарантий, в данном случае - социального страхования, негативно сказывается на каждом из субъектов экономической деятельности - населении, предприятиях,

державі, що, врешті-решт, відбивається на темпах та тенденціях соціально-економічного розвитку країни[66].

В Україні функціонує чотири види страхування: пенсійне, страхування на випадок безробіття, на випадок тимчасової втрати працездатності та від нещасного випадку на виробництві і професійних захворювань, які розглянемо детальніше.

3.2.Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування

Пенсійне забезпечення є однією з основних гарантій соціального захисту, зміст якого зводиться до підтримки матеріального добробуту громадян та їхніх сімей при виході на пенсію за віком, інвалідністю або в разі втрати годувальника. Найбільш розповсюдженим методом управління ризиками є пенсійне страхування як різновид соціального страхування, що займається питаннями захисту від специфічного виду соціально-економічного ризику - втрати працездатності в результаті настання старості, інвалідності або втрати годувальника. Тому завдання системи пенсійного забезпечення полягає у акумулюванні соціально-економічних ризиків шляхом їхнього страхування та амортизації. Однак слід враховувати, що страхування в змозі амортизувати тільки частину ризиків, оскільки є ризики, яким важко запобігти (інвалідність, утрата годувальника). Пенсійна система в ринковій економіці є динамічною. Вона повинна бути адекватною середовищу трансформаційної економіки України, що базувалася б на злагоді соціальних партнерів (держави, підприємств, окремих осіб) та створювала ефективний механізм фінансового забезпечення страхування окремих верств населення (пенсіонерів, інвалідів, осіб, що втратили годувальника)[67].

Сутність пенсійного страхування проявляється у функціях страхування: покриття ризику і запобіжній. При цьому формуванню пенсійних страхових резервів властива так звана «замкнена розкладка», в основу якої покладено метод резервування платежів і майбутніх виплат. Таким чином, за час

[66] В. Тропіна, Д. Суховий Роль соціального страхування у фінансуванні державних соціальних гарантій / В. Тропіна, Д. Суховий // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. - №149. – С.22-25. – С.25

[67] Привалов Ю. Пенсійна реформа в Україні: тенденції та перспективи / Ю. Привалов, Ю. Саєнко, Ю. Сапєлкін; відп. ред. Ю. Саєнко. — К.: ПЦ "Фоліант", 2005. — 218 с.- С. 207.

государстве, что, в конце концов, отражается на темпах и тенденциях социально-экономического развития страны.

В Украине функционирует четыре вида страхования: пенсионное, страхование на случай безработицы, на случай временной потери трудоспособности и от несчастного случая на производстве и профессиональных заболеваний, которые рассмотрим подробнее.

3.2.Общеобязательное государственное пенсионное страхование

Пенсионное обеспечение является одной из основных гарантий социальной защиты, смысл которого сводится к поддержке материального благосостояния граждан и их семей при выходе на пенсию по возрасту, инвалидности или по случаю потери кормильца. Наиболее распространенным методом управления рисками является пенсионное страхование как вид социального страхования, занимается вопросами защиты от специфического вида социально-экономического риска - потери трудоспособности в результате наступления старости, инвалидности или потери кормильца. Поэтому задача системы пенсионного обеспечения заключается в аккумулировании социально-экономических рисков путем их страхования и амортизации. Однако следует учитывать, что страхование в состоянии амортизировать только часть рисков, поскольку есть риски, которые трудно предотвратить (инвалидность, потеря кормильца). Пенсионная система в рыночной экономике является динамичной. Она должна быть адекватной среде трансформационной экономики Украины, которая базировалась бы на согласии социальных партнеров (государства, предприятий, отдельных лиц) и создавала эффективный механизм финансового обеспечения страхования отдельных слоев населения (пенсионеров, инвалидов, лиц, потерявших кормильца).

Сущность пенсионного страхования проявляется в функциях страхования: покрытие риска и предупредительной. При этом формированию пенсионных страховых резервов свойственна так называемая «закрытая раскладка», в основу которой положен метод бронирования платежей и будущих выплат. Таким образом, за время

працездатного періоду сплачуються внески у вигляді страхових премій, що акумулюються в резерви, які використовуються пізніше з моменту виходу на пенсію. При державному перерозподілі коштів від активного працездатного покоління на користь покоління пенсіонерів не береться до уваги, сплачувало старше покоління внески чи не сплачувало. В такому разі йдеться про метод перерозподілу, що базується на так званій «згоді поколінь». Однак, як зазначає Шарль Бланкарт, така характеристика є надто перебільшеною, оскільки про згоду мова може йти лише за умови добровільності[68].

Інститут пенсійних виплат – одне із найкращих соціально-правових надбань людства. Розрізняють три основні форми (моделі) пенсійного забезпечення, які гарантують високий рівень пенсійного забезпечення громадян у державі: а) романо-германська, яка полягає у системі соціального страхування з частковим відрахуванням внесків роботодавцями і працюючими; б) англосаксонська, за якої держава забезпечує гарантований соціальний захист не для всіх осіб, а лише для тих, які є найбільш уразливими; в) скандинавська, що ґрунтується на забезпеченні базового рівня соціального захисту громадян за рахунок бюджетних коштів (як місцевих, так і державних), акумульованих через прогресивну систему оподаткування тих, хто працює. В Україні триває системне реформування пенсійної галузі з вибірковим застосуванням досвіду інших держав[69].

Пенсійне забезпечення регулюється Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон) відповідно до якого призначаються наступні види пенсій: за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника. Також передбачено призначення пенсії за вислугою років, на пільгових умовах та достроково.

Застрахованими особами є: 1) громадяни України, іноземці (якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України) та особи без громадянства, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях, створених відповідно до законодавства України,

[68] Бланкарт Шарль. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки / Шарль Бланкарт. – К. : Либідь, 2000. – 583 с.- С. 116.

[69] Г. В. Задорожня, Ю. А. Задорожний Гарантії забезпечення соціального захисту прав людини. Часопис Київського університету права. – 2012/3 С.100-104. С.102

трудоспособного периода уплачиваются взносы в виде страховых премий, аккумулируются в резервы, которые используются позже с момента выхода на пенсию. При государственном перераспределении средств от активного трудоспособного поколения в пользу поколения пенсионеров не учитывается, платило старшее поколение взносы или не платило. В таком случае речь идет о методе перераспределения, основанного на так называемом «согласии поколений». Однако, как отмечает Шарль Бланкарт, такая характеристика слишком преувеличена, поскольку о согласии речь может идти только при условии добровольности.

Институт пенсионных выплат - один из лучших социально-правовых достижений человечества. Различают три основные формы (модели) пенсионного обеспечения, которые гарантируют высокий уровень пенсионного обеспечения граждан в государстве: а) романо-германская, которая заключается в системе социального страхования с частичным вычетом взносов работодателями и работающими; б) англосаксонская, при которой государство обеспечивает гарантированную социальную защиту не для всех лиц, а только для тех, которые являются наиболее уязвимыми; в) скандинавская, основанная на обеспечении базового уровня социальной защиты граждан за счет бюджетных средств (как местных, так и государственных), аккумулированных через прогрессивную систему налогообложения тех, кто работает. В Украине продолжается системное реформирование пенсионной отрасли с выборочным применением опыта других государств.

Пенсионное обеспечение регулируется Законом Украины «Об общеобязательном государственном пенсионном страховании» (далее - Закон) в соответствии с которым назначаются следующие виды пенсий: по возрасту, по инвалидности, по случаю потери кормильца. Также предусмотрено назначение пенсии по выслуге лет, на льготных условиях и досрочно.

Застрахованными лицами являются: 1) граждане Украины, иностранцы (если иное не установлено международными договорами, согласие на обязательность которых предоставлено Верховной Радой Украины) и лица без гражданства, работающие на предприятиях, в учреждениях, организациях, созданных в соответствии с законодательством Украины,

незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах цих підприємств та організацій, у громадських об'єднаннях, у фізичних осіб - підприємців, осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, та в інших фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або працюють на інших умовах, передбачених законодавством, або виконують роботи (надають послуги) на зазначених підприємствах, в установах, організаціях чи у фізичних осіб за договорами цивільно-правового характеру; 2) фізичні особи - підприємці, у тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування; 3) особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в тому числі адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності; 4) громадяни України, які працюють у розташованих за межами України філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах підприємств та організацій (у тому числі міжнародних), створених відповідно до законодавства України (якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України); 4-1) працівники дипломатичної служби, направлені у довготермінове відрядження; 5) громадяни України та особи без громадянства, які працюють в іноземних дипломатичних представництвах та консульських установах іноземних держав, філіях, представництвах, інших відокремлених підрозділах іноземних підприємств та організацій, міжнародних організацій, розташованих на території України (якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України); 6) особи, які працюють на виборних посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, громадських об'єднаннях та отримують заробітну плату (винагороду) за роботу на таких посадах; 7) особи, які проходять строкову військову службу у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до закону військових формуваннях,

независимо от формы собственности, вида деятельности и хозяйствования, в филиалах, представительствах, отделениях и других обособленных подразделениях этих предприятий и организаций, в общественных объединениях, у физических лиц - предпринимателей, лиц, осуществляющих независимую профессиональную деятельность, и у других физических лиц на условиях трудового договора (контракта) или работают на других условиях, предусмотренных законодательством, или выполняющие работы (оказывающие услуги) на указанных предприятиях, в учреждениях, организациях или у физических лиц по договорам гражданско-правового характера; 2) физические лица - предприниматели, в том числе избравшие упрощенную систему налогообложения; 3) лица, осуществляющие независимую профессиональную деятельность, а именно научную, литературную, артистическую, образовательную или преподавательскую, а также медицинскую, юридическую практику, в том числе адвокатскую, нотариальную деятельность, или лица, осуществляющие религиозную (миссионерскую) деятельность, другую подобную деятельность и получают доход от этой деятельности; 4) граждане Украины, которые работают в расположенных за пределами Украины филиалах, представительствах, других обособленных подразделениях предприятий и организаций (в том числе международных), созданных в соответствии с законодательством Украины (если иное не установлено международными договорами, согласие на обязательность которых предоставлено Верховной Радой Украины); 4-1) работники дипломатической службы, направленные в долгосрочную командировку; 5) граждане Украины и лица без гражданства, работающие в иностранных дипломатических представительствах и консульских учреждениях иностранных государств, филиалах, представительствах, других обособленных подразделениях иностранных предприятий и организаций, международных организаций, расположенных на территории Украины (если иное не установлено международными договорами, согласие на обязательность которых предоставлено Верховной Радой Украины); 6) лица, работающие на выборных должностях в органах государственной власти, органах местного самоуправления, общественных объединениях и получают заработную плату (вознаграждение) за работу на таких должностях; 7) лица, проходящие срочную военную службу в Вооруженных Силах Украины, других образованных в соответствии с законом воинских формированиях,

Службі безпеки України та службу в органах і підрозділах цивільного захисту; 8) особи, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відповідно до закону отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та/або при народженні дитини, при усиновленні дитини; 9) один із непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікун, піклувальник, один із прийомних батьків, батьків-вихователів, які фактично здійснюють догляд за дитиною з інвалідністю, дитиною, хворою на тяжке перинатальне ураження нервової системи, тяжку вроджену ваду розвитку, рідкісне орфанне захворювання, онкологічне, онкогематологічне захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкий психічний розлад, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гостре або хронічне захворювання нирок IV ступеня, за дитиною, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, якій не встановлено інвалідність, а також непрацюючі працездатні особи, які здійснюють догляд за особою з інвалідністю I групи або за особою, яка досягла пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону, та за висновком закладу охорони здоров'я потребує постійного стороннього догляду, якщо такі непрацюючі працездатні особи отримують допомогу, надбавку або компенсацію відповідно до законодавства; 10) особи, які отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності, а також особи, які перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами і отримують допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами; 11) військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової служби), поліцейські, особи рядового і начальницького складу, у тому числі ті, які проходять військову службу під час особливого періоду, визначеного законами України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» та «Про військовий обов'язок і військову службу»; 12) патронатні вихователі, батьки-вихователі дитячих будинків сімейного типу, прийомні батьки, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства; 13) члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах; 14) непрацюючий інший з подружжя працівника дипломатичної служби, який перебуває за

Службе безопасности Украины и службу в органах и подразделениях гражданской защиты; 8) лица, ухаживающие за ребенком до достижения им трехлетнего возраста и в соответствии с законом получают пособие по уходу за ребенком до достижения им трехлетнего возраста и / или при рождении ребенка, при усыновлении ребенка; 9) один из неработающих трудоспособных родителей, усыновителей, опекун, попечитель, один из приемных родителей, родителей-воспитателей, которые фактически осуществляют уход за ребенком с инвалидностью, ребенком, больным тяжелым перинатальным поражением нервной системы, тяжелым врожденным пороком развития, редкими орфанными заболеваниями, онкологическими, онкогематологическими заболеваниями, детским церебральным параличом, тяжелым психическим расстройством, сахарным диабетом I типа (инсулинозависимый), острым или хроническим заболеванием почек IV степени, за ребенком, который получил тяжелую травму, требует трансплантации органа, требует паллиативной помощи, которому не установлена инвалидность, а также неработающие трудоспособные лица, осуществляющие уход за лицом с инвалидностью I группы или за лицом, достигшим пенсионного возраста, установленного статьей 26 Закона, и по заключению учреждения здравоохранения нуждается в постоянном постороннем уходе, если такие неработающие трудоспособные лица получают помощь, надбавку или компенсацию в соответствии с законодательством; 10) лица, получающие пособие по временной нетрудоспособности, а также лица, находящиеся в отпуске по беременности и родам и получают помощь в связи с беременностью и родами; 11) военнослужащие (кроме военнослужащих срочной службы), полицейские, лица рядового и начальствующего состава, в том числе те, которые проходят военную службу во время особого периода, определенного законами Украины «О мобилизационной подготовке и мобилизации» и «О воинской обязанности и военной службе»; 12) патронатные воспитатели, родители-воспитатели детских домов семейного типа, приемные родители, если они получают денежное обеспечение в соответствии с законодательством; 13) члены фермерского хозяйства, если они не относятся к лицам, которые подлежат страхованию на других основаниях; 14) неработающий другой из супругов работника дипломатической службы, находящийся за

кордоном за місцем довготермінового відрядження такого працівника.

Пенсія за віком призначається після досягнення 60 років та наявності страхового стажу на час досягнення пенсійного віку з 1 січня 2019 року по 31 грудня 2019 року - не менше 26 років; з 1 січня 2020 року по 31 грудня 2020 року - не менше 27 років; з 1 січня 2021 року по 31 грудня 2021 року - не менше 28 років; з 1 січня 2022 року по 31 грудня 2022 року - не менше 29 років; з 1 січня 2023 року по 31 грудня 2023 року - не менше 30 років; з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2024 року - не менше 31 року; з 1 січня 2025 року по 31 грудня 2025 року - не менше 32 років; з 1 січня 2026 року по 31 грудня 2026 року - не менше 33 років; з 1 січня 2027 року по 31 грудня 2027 року - не менше 34 років; починаючи з 1 січня 2028 року - не менше 35 років. Наявність страхового стажу, який дає право на призначення пенсії за віком, визначається на дату досягнення особою відповідного віку і не залежить від наявності страхового стажу на дату звернення за призначенням пенсії.

Починаючи з 1 січня 2028 року, у разі наявності 40 і більше календарних років страхового стажу, пенсія за віком призначається незалежно від віку.

Статтею 26 Закону передбачено у разі, якщо на час досягнення пенсійного віку у особи недостатньо стажу, особа може допрацювати страховий стаж та реалізувати право на пенсійне забезпечення з більш пізнього віку (63 та 65 років відповідно до кількості страхового стажу на певну дату). Також передбачено вихід на пенсію жінкам до досягнення 60 років, які мають необхідний страховий стаж у 58 років - які народилися з 1 квітня 1959 року по 30 вересня 1959 року; у 58 років 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1959 року по 31 березня 1960 року; у 59 років - які народилися з 1 квітня 1960 року по 30 вересня 1960 року; у 59 років 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1960 року по 31 березня 1961 року.

Якщо особа досягла пенсійного віку та не має необхідного страхового стажу, така особа може претендувати на соціальну допомогу. Умови отримання соціальної допомоги розглянуті у Темі 4 цього посібника.

рубежом по месту долгосрочной командировки такого работника.

Пенсия по возрасту назначается по достижении 60 лет и при наличии страхового стажа на время достижения пенсионного возраста с 1 января 2019 по 31 декабря 2019 - не менее 26 лет; с 1 января 2020 по 31 декабря 2020 - не менее 27 лет; с 1 января 2021 по 31 декабря 2021 - не менее 28 лет; с 1 января 2022 по 31 декабря 2022 - не менее 29 лет; с 1 января 2023 по 31 декабря 2023 - не менее 30 лет; с 1 января 2024 по 31 декабря 2024 - не менее 31 года; с 1 января 2025 по 31 декабря 2025 - не менее 32 лет; с 1 января 2026 по 31 декабря 2026 - не менее 33 лет; с 1 января 2027 по 31 декабря 2027 - не менее 34 лет; начиная с 1 января 2028 - не менее 35 лет. Наличие страхового стажа, дающего право на назначение пенсии по возрасту, определяется на дату достижения лицом соответствующего возраста и не зависит от наличия страхового стажа на дату обращения за назначением пенсии.

Начиная с 1 января 2028, при наличии 40 и более календарных лет страхового стажа, пенсия по возрасту назначается независимо от возраста.

Статьей 26 Закона предусмотрено,что в случае, если на момент достижения пенсионного возраста у человека недостаточно стажа, то он может доработать страховой стаж и реализовать право на пенсионное обеспечение с более позднего возраста (63 и 65 лет соответственно длительности страхового стажа на определенную дату). Также предусмотрен выход на пенсию женщинам до достижения 60 лет, имеющих необходимый страховой стаж в 58 лет - родившиеся с 1 апреля 1959 года по 30 сентября 1959; в 58 лет 6 месяцев - родившиеся с 1 октября 1959 года по 31 марта 1960; в 59 лет - родившиеся с 1 апреля 1960 года по 30 сентября 1960; в 59 лет 6 месяцев - родившиеся с 1 октября 1960 по 31 марта 1961 года.

Если человек достиг пенсионного возраста и не имеет необходимого страхового стажа, то он может претендовать на социальную помощь. Условия получения социальной помощи рассмотрены в Теме 4 настоящего пособия.

Розмір пенсії розраховується за наступною формулою: П = Зп х Кс, де:

П - розмір пенсії, у гривнях; Зп - заробітна плата (дохід) застрахованої особи, з якої обчислюється пенсія, у гривнях; Кс - коефіцієнт страхового стажу застрахованої особи.

Кс розраховується шляхом множення кількості місяців страхового стажу на 1% (за участь тільки в солідарній системі) та ділиться на 100%х12.

Наприклад, якщо особа має 40 років страхового стажу, то її Кс дорівнюватиме 480 місяців х1%=4,8/(100%х12)=0,4

При обчисленні Зп враховується заробітна плата (дохід) за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року. За бажанням пенсіонера та за умови підтвердження довідки про заробітну плату первинними документами або в разі, якщо страховий стаж починаючи з 1 липня 2000 року становить менше 60 місяців, для обчислення пенсії також враховується заробітна плата (дохід) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд по 30 червня 2000 року незалежно від перерв.

За вибором особи, яка звернулася за призначенням пенсії, з періоду, за який враховується заробітна плата (дохід) для обчислення пенсії, виключаються періоди до 60 календарних місяців страхового стажу, з урахуванням будь-якого періоду страхового стажу підряд за умови, що зазначені періоди в сумі складають не більш як 10 відсотків тривалості страхового стажу, врахованого в одинарному розмірі. Додатково за бажанням особи можуть бути виключені періоди строкової військової служби, навчання, догляду за особою з інвалідністю I групи або дитиною з інвалідністю віком до 16 років, за пенсіонером, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, за період з 1 липня 2000 року до 1 січня 2005 року, а також періоди, коли особа підлягала загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню відповідно до законодавства.

Визначення заробітної плати (дохід) застрахованої особи, з якої обчислюється пенсія здійснюється в декілька етапів. Спочатку визначається щомісячний коефіцієнт заробітної плати особи шляхом ділення заробітної плати особи за місяць на

Размер пенсии рассчитывается по следующей формуле: П = Зп х Кс, где:

П - размер пенсии, в гривнах; Зп - заработная плата (доход) застрахованного лица, с которой исчисляется пенсия, в гривнах; Кс - коэффициент страхового стажа застрахованного лица.

Кс рассчитывается путем умножения количества месяцев страхового стажа на 1% (за участие только в солидарной системе) и делится на 100% х12.

Например, если лицо имеет 40 лет страхового стажа, то его Кс равен 480 месяцев х1% = 4,8 / (100% х12) = 0,4

При исчислении Зп учитывается заработная плата (доход) за весь период страхового стажа начиная с 1 июля 2000 года. По желанию пенсионера и при условии подтверждения справкой о заработной плате первичными документами или в случае, если страховой стаж начиная с 1 июля 2000 года составляет менее 60 месяцев, для исчисления пенсии также учитывается заработная плата (доход) за любые 60 календарных месяцев страхового стажа подряд по 30 июня 2000 года независимо от перерывов.

По выбору лица, обратившегося за назначением пенсии, из периода, за который учитывается заработная плата (доход) для исчисления пенсии, исключаются периоды до 60 календарных месяцев страхового стажа, с учетом любого периода страхового стажа подряд при условии, что указанные периоды в сумме составляют не более 10 процентов продолжительности страхового стажа, учтенного в одинарном размере. Дополнительно по желанию лица могут быть исключены периоды срочной военной службы, учебы, ухода за лицом с инвалидностью I группы или ребенком с инвалидностью в возрасте до 16 лет, за пенсионером, который по заключению медицинского учреждения нуждается в постоянном постороннем уходе, ухода за ребенком до достижения им трехлетнего возраста, за период с 1 июля 2000 года до 1 января 2005 года, а также периоды, когда лицо подлежало общеобязательному государственному пенсионному страхованию в соответствии с законодательством.

Определение заработной платы (доход) застрахованного лица, из которой исчисляется пенсия осуществляется в несколько этапов. Сначала определяется ежемесячный коэффициент заработной платы лица путем деления заработной платы лица за месяц на

середню заробітну плату (дохід) в Україні, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до Закону враховується для обчислення пенсії, за місяць, за який розраховується коефіцієнт заробітної плати (доходу). Показники середньомісячної заробітної плати визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 20.11.2003 року №1783 (з 1958 по 1991 рік визначені по роках, з 1991 – щомісячно) після 2003 року показники визначаються щомісячно на підставі статистичних даних. Потім сумуються всі коефіцієнти та діляться на кількість коефіцієнтів. Наприклад, за 6 місяців (січень-червень) 2002 року із зарплатнею 800 грн. коефіцієнт буде розраховано наступним чином: (800/320,76)+(800/328,7)+(800/354,81)+(800/355,78)+(800/358,88) +(800/377,41)

2,49+2,43+2,25+2,25+2,23+2,12=13,77/6=2,3.

Період тривалістю 6 місяців взято для зручності демонстрування прикладу обчислення коефіцієнту заробітної плати, при наявності стажу тривалістю 6 місяців особа права на пенсію не має.

Отриманий коефіцієнт множимо на середню заробітну плату (дохід) в Україні, з якої сплачено страхові внески, за три календарні роки, що передують року звернення за призначенням пенсії і отримуємо розмір заробітної плати для формули обчислення пенсії.

Наприклад, якщо особа звернулась за призначенням пенсії у 2016 році, то в розрахунок беремо 2013-2015 роки, середня заробітна плата становить 3263,44 грн.

3263,44х2,3=7505,91 (заробітна плата для обчислення пенсії).

П=7505,91х0,4=3002,36 – розмір пенсії, обрахований на підставі даних із прикладів.

Мінімальний розмір пенсії за віком за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу встановлюється в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом. За кожний повний рік страхового стажу понад 35 років чоловікам і 30 років жінкам пенсія за віком збільшується на 1 відсоток розміру пенсії, обчисленої відповідно до статті 27 Закону, але не більш як на 1

среднюю заработную плату (доход) в Украине, с которой уплачены страховые взносы и которая в соответствии с Законом учитывается для исчисления пенсии, за месяц, за который рассчитывается коэффициент заработной платы (дохода). Показатели среднемесячной заработной платы определены Постановлением Кабинета Министров Украины от 20.11.2003 года №1783 (с 1958 по 1991 год определены по годам, с 1991 - ежемесячно) после 2003 года показатели определяются ежемесячно на основании статистических данных. Затем суммируются все коэффициенты и делятся на количество коэффициентов. Например, за 6 месяцев (январь-июнь) в 2002 году с зарплатой 800 грн. коэффициент будет рассчитан следующим образом: (800 / 320,76) + (800 / 328,7) + (800 / 354,81) + (800 / 355,78) + (800 / 358,88) + (800/377 , 41)

2,49 + 2,43 + 2,25 + 2,25 + 2,23 + 2,12 = 13,77 / 6 = 2,3.

Период продолжительностью 6 месяцев взят для удобства демонстрации примера вычисления коэффициента заработной платы, при наличии стажа продолжительностью 6 месяцев лицо права на пенсию не имеет.

Полученный коэффициент умножаем на среднюю заработную плату (доход) в Украине, с которой уплачены страховые взносы, за три календарных года, предшествующих году обращения за назначением пенсии и получаем размер заработной платы для формулы исчисления пенсии.

Например, если лицо обратилось за назначением пенсии в 2016 году, то в расчет берем 2013-2015 годы, средняя заработная плата составляет 3263,44 грн

3263,44х2,3 = 7505,91 (заработная плата для исчисления пенсии).

П = 7505,91х0,4 = 3002,36 - размер пенсии, рассчитанный на основании данных из примеров.

Минимальный размер пенсии по возрасту при наличии у мужчин 35 лет, а у женщин 30 лет страхового стажа устанавливается в размере прожиточного минимума для лиц, утративших трудоспособность, определенного законом. За каждый полный год страхового стажа свыше 35 лет мужчинам и 30 лет женщинам пенсия по возрасту увеличивается на 1 процент размера пенсии, исчисленной в соответствии со статьей 27 Закона, но не более чем на 1

відсоток мінімального розміру пенсії за віком. Наявний в особи понаднормовий страховий стаж не може бути обмежений.

Особі, яка набула право на пенсію за віком відповідно до Закону, але після досягнення пенсійного віку, передбаченого статтею 26 Закону, виявила бажання працювати і одержувати пенсію з більш пізнього віку, пенсія за віком призначається з урахуванням страхового стажу на день звернення за призначенням пенсії з підвищенням розміру пенсії за віком, обчисленого відповідно до статті 27 Закону, на такий відсоток:

на 0,5 % - за кожний повний місяць страхового стажу, починаючи з місяця, наступного за місяцем досягнення пенсійного віку у разі відстрочення виходу на пенсію на строк до 60 місяців;

на 0,75 % - за кожний повний місяць страхового стажу, починаючи з місяця, наступного за місяцем досягнення пенсійного віку у разі відстрочення виходу на пенсію на строк понад 60 місяців.

При цьому підвищення розміру пенсії за неповний місяць страхового стажу не здійснюється.

Заява про призначення пенсії за віком може бути подана застрахованою особою не раніше ніж за місяць до досягнення пенсійного віку.

Пенсія призначається з дня звернення за пенсією, крім таких випадків, коли пенсія призначається з більш раннього строку:

1) пенсія за віком призначається з дня, що настає за днем досягнення пенсійного віку, якщо звернення за пенсією відбулося не пізніше трьох місяців з дня досягнення особою пенсійного віку.

При відстрочці часу призначення пенсії за віком пенсія з урахуванням положень статті 29 Закону призначається за заявою пенсіонера з дня, що настає за останнім днем місяця, в якому набуто повний місяць страхового стажу (у тому числі сумарно) для відстрочки часу виходу на пенсію, якщо звернення за пенсією відбулося не пізніше трьох місяців з такого дня.

Пенсія виплачується щомісяця, у строк не пізніше 25 числа місяця, за який виплачується пенсія, виключно в грошовій формі за зазначеним у заяві місцем фактичного проживання пенсіонера

процент минимального размера пенсии по возрасту. Имеющийся у лица сверхнормативный страховой стаж не может быть ограничен.

Лицу, которое приобрело право на пенсию по возрасту в соответствии с Законом, но после достижения пенсионного возраста, предусмотренного статьей 26 Закона, изъявило желание работать и получать пенсию с более позднего возраста, пенсия по возрасту назначается с учетом страхового стажа на день обращения за назначением пенсии с повышением размера пенсии по возрасту, исчисленного в соответствии со статьей 27 Закона, на такой процент:

на 0,5% - за каждый полный месяц страхового стажа, начиная с месяца, следующего за месяцем достижения пенсионного возраста в случае отсрочки выхода на пенсию на срок до 60 месяцев;

на 0,75% - за каждый полный месяц страхового стажа, начиная с месяца, следующего за месяцем достижения пенсионного возраста в случае отсрочки выхода на пенсию на срок более 60 месяцев.

При этом повышение размера пенсии за неполный месяц страхового стажа не осуществляется.

Заявление о назначении пенсии по возрасту может быть подано застрахованным лицом не ранее чем за месяц до достижения пенсионного возраста.

Пенсия назначается со дня обращения за пенсией, кроме таких случаев, когда пенсия назначается с более раннего срока:

1) пенсия по возрасту назначается со дня, следующего за днем достижения пенсионного возраста, если обращение за пенсией состоялось не позднее трех месяцев со дня достижения лицом пенсионного возраста.

При отсрочке времени назначения пенсии по возрасту пенсия с учетом положений статьи 29 Закона назначается по заявлению пенсионера со дня, следующего за последним днем месяца, в котором приобретен полный месяц страхового стажа (в том числе суммарно) для отсрочки времени выхода на пенсию, если обращение за пенсией состоялось не позднее трех месяцев с этой даты.

Пенсия выплачивается ежемесячно, в срок не позднее 25 числа месяца, за который выплачивается пенсия, исключительно в денежной форме по указанному в заявлении месту фактического проживания пенсионера

в межах України організаціями, що здійснюють виплату і доставку пенсій, або через установи банків у порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України.

У разі якщо застрахована особа після призначення пенсії продовжувала працювати, перерахунок пенсії проводиться з урахуванням не менш як 24 місяців страхового стажу після призначення (попереднього перерахунку) пенсії незалежно від перерв у роботі. Перерахунок пенсії проводиться із заробітної плати (доходу), з якої обчислена пенсія.

У разі якщо застрахована особа після призначення (перерахунку) пенсії має менш як 24 місяці страхового стажу, перерахунок пенсії проводиться не раніше ніж через два роки після призначення (попереднього перерахунку) з урахуванням страхового стажу після її призначення (попереднього перерахунку) та заробітної плати, з якої призначено (попередньо перераховано) пенсію.

Пенсія по інвалідності призначається в разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату працездатності за наявності страхового стажу такої тривалості:

для осіб з інвалідністю I групи: до досягнення особою 25 років включно - 1 рік; від 26 років до досягнення особою 28 років включно - 2 роки; від 29 років до досягнення особою 31 року включно - 3 роки; від 32 років до досягнення особою 34 років включно - 4 роки; від 35 років до досягнення особою 37 років включно - 5 років; від 38 років до досягнення особою 40 років включно - 6 років; від 41 року до досягнення особою 43 років включно - 7 років; від 44 років до досягнення особою 48 років включно - 8 років; від 49 років до досягнення особою 53 років включно - 9 років; від 54 років до досягнення особою 59 років включно - 10 років;

для осіб з інвалідністю II та III груп: до досягнення особою 23 років включно - 1 рік; від 24 років до досягнення особою 26 років включно - 2 роки; від 27 років до досягнення особою 28 років включно - 3 роки; від 29 років до досягнення особою 31 року включно - 4 роки; від 32 років до досягнення особою 33 років включно - 5 років; від 34 років до досягнення особою 35 років включно - 6 років; від 36 років до досягнення особою 37 років включно - 7 років; від 38 років до досягнення особою 39

в пределах Украины организациями, осуществляющими выплату и доставку пенсий, или через учреждения банков в порядке, предусмотренном Кабинетом Министров Украины.

В случае если застрахованное лицо после назначения пенсии продолжало работать, перерасчет пенсии проводится с учетом не менее 24 месяцев страхового стажа после назначения (предыдущего перерасчета) пенсии независимо от перерывов в работе. Перерасчет пенсии производится из заработной платы (дохода), с которой исчислена пенсия.

В случае если застрахованное лицо после назначения (перерасчета) пенсии имеет менее 24 месяцев страхового стажа, перерасчет пенсии производится не ранее чем через два года после назначения (предыдущего перерасчета) с учетом страхового стажа после ее назначения (предыдущего перерасчета) и заработной платы, с которой назначена (предварительно пересчитана) пенсия.

Пенсия по инвалидности назначается в случае наступления инвалидности, повлекшей полную или частичную утрату трудоспособности при наличии страхового стажа такой продолжительности:

для лиц с инвалидностью I группы: до достижения лицом 25 лет включительно - 1 год; от 26 лет до достижения лицом 28 лет включительно - 2 года; от 29 лет до достижения лицом 31 года включительно - 3 года; от 32 лет до достижения лицом 34 лет включительно - 4 года; от 35 лет до достижения лицом 37 лет включительно - 5 лет; от 38 лет до достижения лицом 40 лет включительно - 6 лет; от 41 года до достижения лицом 43 лет включительно - 7 лет; от 44 лет до достижения лицом 48 лет включительно - 8 лет; от 49 лет до достижения лицом 53 лет включительно - 9 лет; от 54 лет до достижения лицом 59 лет включительно - 10 лет;

для лиц с инвалидностью II и III групп: до достижения лицом 23 лет включительно - 1 год; от 24 лет до достижения лицом 26 лет включительно - 2 года; от 27 лет до достижения лицом 28 лет включительно - 3 года; от 29 лет до достижения лицом 31 года включительно - 4 года; от 32 лет до достижения лицом 33 лет включительно - 5 лет; от 34 лет до достижения лицом 35 лет включительно - 6 лет; от 36 лет до достижения лицом 37 лет включительно - 7 лет; от 38 лет до достижения лицом 39

років включно - 8 років; від 40 років до досягнення особою 42 років включно - 9 років; від 43 років до досягнення особою 45 років включно - 10 років; від 46 років до досягнення особою 48 років включно - 11 років; від 49 років до досягнення особою 51 року включно - 12 років; від 52 років до досягнення особою 55 років включно - 13 років; від 56 років до досягнення особою 59 років включно - 14 років.

Якщо інвалідність настала в період проходження строкової військової служби або внаслідок поранення, каліцтва, контузії чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних під час участі у масових акціях громадського протесту в Україні з 21 листопада 2013 року по 21 лютого 2014 року за євроінтеграцію та проти режиму Януковича (Революції Гідності), у особи, яка звернулася за медичною допомогою у період з 21 листопада 2013 року по 30 квітня 2014 року, то пенсія по інвалідності призначається особі незалежно від наявності страхового стажу.

Пенсія по інвалідності залежно від групи інвалідності призначається в таких розмірах: особам з інвалідністю I групи - 100 відсотків пенсії за віком; особам з інвалідністю II групи - 90 відсотків пенсії за віком; особам з інвалідністю III групи - 50 відсотків пенсії за віком, обчисленої відповідно до статей 27 і 28 Закону.

Непрацюючі особи з інвалідністю II групи за їх вибором мають право на призначення пенсії по інвалідності в розмірі пенсії за віком, обчисленої відповідно до статей 27 і 28 Закону, за наявності додаткових вимог до тривалості страхового стажу.

Пенсія по інвалідності призначається на весь строк встановлення інвалідності. Особам з інвалідністю, які досягли пенсійного віку, пенсії по інвалідності призначаються довічно.

Якщо виплату пенсії особі з інвалідністю було припинено у зв'язку з відновленням здоров'я або якщо вона не отримувала пенсії внаслідок нез'явлення на повторний огляд без поважних причин, то в разі наступного визнання її особою з інвалідністю виплата раніше призначеної пенсії поновлюється з дня встановлення інвалідності знову за умови, що після припинення виплати пенсії минуло не більше п'яти років.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були

лет включительно - 8 лет; от 40 лет до достижения лицом 42 лет включительно - 9 лет; от 43 лет до достижения лицом 45 лет включительно - 10 лет; от 46 лет до достижения лицом 48 лет включительно - 11 лет; от 49 лет до достижения лицом 51 года включительно - 12 лет; от 52 лет до достижения лицом 55 лет включительно - 13 лет; от 56 лет до достижения лицом 59 лет включительно - 14 лет.

Если инвалидность наступила в период прохождения срочной военной службы либо вследствие ранения, увечья, контузии или иных повреждений здоровья, полученных во время участия в массовых акциях гражданского протеста в Украине с 21 ноября 2013 года 21 февраля 2014 за евроинтеграцию и против режима Януковича (Революции Достоинства), у лица, обратившегося за медицинской помощью в период с 21 ноября 2013 по 30 апреля 2014 года, то пенсия по инвалидности назначается лицу независимо от наличия страхового стажа.

Пенсия по инвалидности в зависимости от группы инвалидности назначается в таких размерах: лицам с инвалидностью I группы - 100 процентов пенсии по возрасту; лицам с инвалидностью II группы - 90 процентов пенсии по возрасту; лицам с инвалидностью III группы - 50 процентов пенсии по возрасту, исчисленной в соответствии со статьями 27 и 28 Закона.

Неработающие лица с инвалидностью II группы по их выбору имеют право на назначение пенсии по инвалидности в размере пенсии по возрасту, исчисленной в соответствии со статьями 27 и 28 Закона, при наличии дополнительных требований к продолжительности страхового стажа.

Пенсия по инвалидности назначается на весь срок установления инвалидности. Лицам с инвалидностью, достигшим пенсионного возраста, пенсии по инвалидности назначаются пожизненно.

Если выплата пенсии лицу с инвалидностью была прекращена в связи с восстановлением здоровья или если пенсия не была получена вследствие неявки на переосвидетельствование без уважительных причин, то в случае последующего признания его лицом с инвалидностью выплата ранее назначенной пенсии возобновляется со дня установления инвалидности вновь при условии, что после прекращения выплаты пенсии прошло не более пяти лет.

Пенсия по случаю потери кормильца назначается нетрудоспособным членам семьи умершего кормильца, которые были

на його утриманні, за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії по III групі інвалідності, а в разі смерті особи, яка виконала функцію донора анатомічних матеріалів людини, пенсіонера або осіб, зазначених у частині другій статті 32 Закону, а також у разі смерті (загибелі) особи внаслідок поранення, каліцтва, контузії чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних під час участі у масових акціях громадського протесту в Україні з 21 листопада 2013 року по 21 лютого 2014 року за євроінтеграцію та проти режиму Януковича (Революції Гідності), - незалежно від тривалості страхового стажу. При цьому дітям пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника.

Непрацездатними членами сім'ї вважаються:

1) чоловік (дружина), батько, мати, якщо вони є особами з інвалідністю або досягли пенсійного віку;

2) діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого годувальника, які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали особами з інвалідністю до досягнення 18 років. Діти, які навчаються за денною формою навчання - до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, та діти-сироти - до досягнення ними 23 років незалежно від того, навчаються вони чи ні;

3) чоловік (дружина), а в разі їх відсутності - один з батьків або брат чи сестра, дідусь чи бабуся померлого годувальника незалежно від віку і працездатності, якщо він (вона) не працюють і зайняті доглядом за дитиною (дітьми) померлого годувальника до досягнення нею (ними) 8 років.

До членів сім'ї, які вважаються такими, що були на утриманні померлого годувальника, відносяться особи, зазначені в частині другій цієї статті, якщо вони: 1) були на повному утриманні померлого годувальника; 2) одержували від померлого годувальника допомогу, що була для них постійним і основним джерелом засобів до існування.

Члени сім'ї померлого годувальника, для яких його допомога була постійним і основним джерелом засобів до

на его иждивении, при наличии у кормильца на день смерти страхового стажа, который был бы необходим ему для назначения пенсии по III группе инвалидности, а в случае смерти лица, выполнившего функцию донора анатомических материалов человека, пенсионера или лиц, указанных в части второй статьи 32 Закона, а также в случае смерти (гибели) лица вследствие ранения, увечья, контузии или иных повреждений здоровья, полученных во время участия в массовых акциях гражданского протеста в Украине с 21 ноября 2013 года 21 февраля 2014 за евроинтеграцию и против режима Януковича (Революции Достоинства) - независимо от продолжительности страхового стажа. При этом детям пенсия в связи с потерей кормильца назначается независимо от того, были ли они на иждивении кормильца.

Нетрудоспособными членами семьи считаются:

1) муж (жена), отец, мать, если они являются лицами с инвалидностью или достигли пенсионного возраста;

2) дети (в том числе дети, родившиеся до истечения 10 месяцев со дня смерти кормильца) умершего кормильца, не достигшие 18 лет или старше этого возраста, если они стали лицами с инвалидностью до достижения 18 лет. Дети, которые учатся на дневной форме обучения - до окончания такими детьми учебных заведений, но не дольше чем до достижения ими 23 лет, и дети-сироты - до достижения ими 23 лет независимо от того, учатся они или нет;

3) муж (жена), а в случае их отсутствия - один из родителей или брат или сестра, дедушка или бабушка умершего кормильца независимо от возраста и трудоспособности, если он (она) не работают и заняты уходом за ребенком (детьми) умершего кормильца до достижения им (ими) 8 лет.

К членам семьи, которые считаются состоявшими на иждивении умершего кормильца, относятся лица, указанные в части второй настоящей статьи, если они: 1) были на полном иждивении умершего кормильца; 2) получали от умершего кормильца помощь, которая была для них постоянным и основным источником средств к существованию.

Члены семьи умершего кормильца, для которых его помощь была постоянным и основным источником средств к

існування, але які й самі одержували пенсію, мають право, за бажанням, перейти на пенсію у зв'язку з втратою годувальника. Усиновлені діти мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми. Пасинок і падчерка мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми, якщо вони не одержували аліментів від батьків. Неповнолітні діти, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, зберігають це право і в разі їх усиновлення.

Дані умови поширюються і на сім'ю особи, визнаної безвісно відсутньою або оголошеною померлою у встановленому законом порядку.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в розмірі: на одного непрацездатного члена сім'ї - 50 відсотків пенсії за віком померлого годувальника; на двох та більше непрацездатних членів сім'ї - 100 відсотків пенсії за віком померлого годувальника, що розподіляється між ними рівними частками.

Дітям-сиротам пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в розмірах, визначених частиною першою цієї статті, виходячи з розміру пенсії за віком кожного з батьків.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається на весь період, протягом якого член сім'ї померлого годувальника вважається непрацездатним, а членам сім'ї, які досягли пенсійного віку, - довічно.

На всіх членів сім'ї, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, призначається одна спільна пенсія. На вимогу члена сім'ї із загальної суми пенсії виділяється його частка, яка виплачується окремо.

Право на пенсію за віком на пільгових умовах незалежно від місця останньої роботи мають особи, які працювали на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці за списком №1 та на інших роботах із шкідливими і важкими умовами праці за списком №2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджених Кабінетом Міністрів України, та за результатами атестації робочих місць, на роботах, що дають право на призначення пенсії за віком на пільгових

существованию, но которые и сами получали пенсию, имеют право, по желанию, перейти на пенсию в связи с потерей кормильца. Усыновленные дети имеют право на пенсию в связи с потерей кормильца наравне с родными детьми. Пасынок и падчерица имеют право на пенсию в связи с потерей кормильца наравне с родными детьми, если они не получали алиментов от родителей. Несовершеннолетние дети, имеющие право на пенсию в связи с потерей кормильца, сохраняют это право и в случае их усыновления.

Данные условия распространяются и на семью лица, признанного безвестно отсутствующим или объявленного умершим в установленном законом порядке.

Пенсия по случаю потери кормильца назначается в размере: на одного нетрудоспособного члена семьи - 50 процентов пенсии по возрасту умершего кормильца; на двух и более нетрудоспособных членов семьи - 100 процентов пенсии по возрасту умершего кормильца, которая распределяется между ними в равных долях.

Детям-сиротам пенсия в связи с потерей кормильца назначается в размерах, определенных частью первой этой статьи, исходя из размера пенсии по возрасту каждого из родителей.

Пенсия по случаю потери кормильца назначается на весь период, в течение которого член семьи умершего кормильца считается нетрудоспособным, а членам семьи, достигшим пенсионного возраста, - пожизненно.

На всех членов семьи, имеющих право на пенсию в связи с потерей кормильца, назначается одна общая пенсия. По требованию члена семьи из общей суммы пенсии выделяется его доля, которая выплачивается отдельно.

Право на пенсию по возрасту на льготных условиях независимо от места последней работы имеют лица, работавшие на работах с особо вредными и особо тяжелыми условиями труда по списку №1 и на других работах с вредными и тяжелыми условиями труда по списку №2 производств, работ, профессий, должностей и показателей, утвержденных Кабинетом Министров Украины, и по результатам аттестации рабочих мест, на работах, дающих право на назначение пенсии по возрасту на льготных

умовах та пенсії за вислугу років на умовах, зазначених у статті 114 Закону.

Контроль за правильністю застосування списків на пільгове пенсійне забезпечення і якістю проведення атестації робочих місць на підприємствах та в організаціях, підготовка пропозицій щодо вдосконалення таких списків покладаються на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю.

Також законодавством передбачені особливості призначення дострокових пенсій, пенсій військовослужбовцям, прокурорам, особам, які отримали інвалідність чи втратили годувальника внаслідок нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання.

Виплата пенсії за рішенням територіальних органів Пенсійного фонду або за рішенням суду припиняється: якщо пенсія призначена на підставі документів, що містять недостовірні відомості; у разі смерті пенсіонера; у разі неотримання призначеної пенсії протягом 6 місяців підряд; в інших випадках, передбачених законом.

Сума пенсії, що належала пенсіонерові і залишилася недоотриманою у зв'язку з його смертю, виплачується - по місяць смерті включно членам його сім'ї, які проживали разом з пенсіонером на день його смерті, у тому числі непрацездатним членам сім'ї, які знаходилися на його утриманні, незалежно від того, проживали вони разом з померлим пенсіонером чи не проживали.

3.3.Загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття

Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування[70].

Основними факторами, що впливають на рівень безробіття, є: 1) Демографічні – зміна частки економічно активного

[70] Про зайнятість населення : Закон України : від 05.07.2012 р. №5067-VI URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5067-17 (дата звернення 19.02.2019)

условиях и пенсии за выслугу лет на условиях, указанных в статье 114 Закона.

Контроль за правильностью применения списков на льготное пенсионное обеспечение и качеством проведения аттестации рабочих мест на предприятиях и в организациях, подготовка предложений по совершенствованию таких списков возлагаются на центральный орган исполнительной власти, реализующий государственную политику в сфере надзора и контроля за соблюдением законодательства о труде.

Также законодательством предусмотрены особенности назначения досрочных пенсий, пенсий военнослужащим, прокурорам, лицам, получившим инвалидность или которые потеряли кормильца вследствие несчастного случая на производстве или профессионального заболевания.

Выплата пенсии по решению территориальных органов Пенсионного фонда или по решению суда прекращается: если пенсия назначена на основании документов, содержащих недостоверные сведения; в случае смерти пенсионера; в случае неполучения назначенной пенсии в течение 6 месяцев подряд; в других случаях, предусмотренных законом.

Сумма пенсии, которая принадлежала пенсионеру и осталась недополученной в связи с его смертью, выплачивается - по месяц смерти включительно членам его семьи, проживающих совместно с пенсионером на день его смерти, в том числе нетрудоспособным членам семьи, находившихся на его иждивении, независимо от того, проживали они совместно с умершим пенсионером или не проживали.

3.3.Общеобязательное государственное социальное страхование на случай безработицы

Безработица - это социально-экономическое явление, при котором часть лиц не имеет возможности реализовать свое право на труд и получение заработной платы (вознаграждения) в качестве источника существования.

Основными факторами, влияющими на уровень безработицы, являются: 1) Демографические - изменение доли экономически активного

населення у результаті зрушень у рівні народжуваності, смертності, середній тривалості життя та ін. 2) Техніко-економічні – темпи та направлення НТП, що зумовлюють економію робочої сили, та ін. 3) Економічні – стан національного виробництва, інвестиційної активності, рівня цін, інфляції, ВВП, рівня заробітної плати та ін.[71]

Основною умовою для набуття незайнятим громадянином статусу безробітного є відсутність підходящої роботи. На ринку праці представлені особи, які володіють різними професіями (спеціальностями), різним освітнім рівнем, мають різну кваліфікацію та стаж роботи, а також особи, які вперше шукають роботу або тривало безробітні. Кожній з цих категорій підходить робота, яка відповідає саме їх професійним характеристикам. З огляду на це під підходящою роботою ми розуміємо таку роботу, яка найповніше відповідає професійній підготовці особи, що шукає роботу, досвіду роботи, стану здоров'я та положенню на ринку праці[72].

Національний законодавець запропонував диференційований підхід до визначення підходящої роботи. Так, 1) для громадян, які втратили роботу і заробіток (трудовий дохід), підходящою вважається робота, що відповідає освіті, професії (спеціальності), кваліфікації працівника і надається в тій же місцевості, де він проживає. Заробітна плата повинна відповідати рівню, який особа мала за попередньою роботою з урахуванням її середнього рівня, що складався в галузі відповідної області за минулий місяць. При пропонуванні підходящої роботи враховується стаж роботи громадянина за спеціальністю, його попередня діяльність, вік, досвід, становище на ринку праці, тривалість періоду безробіття; 2) для громадян, які вперше шукають роботу і не мають професії (спеціальності), підходящою вважається робота, яка потребує попередньої професійної підготовки, або оплачувана робота (включаючи роботу тимчасового характеру), яка не потребує професійної підготовки; 3) для громадян, які бажають відновити трудову

[71] Пастухова А. А. Фактори, що впливають на безробіття в Україні / А.А. Пастухова // Управління розвитком. - 2013. - № 16. - С. 36 – 38.

[72] Попов С. В. Зайнятість та ринок праці в умовах ринкової економіки : монографія / С. В. Попов; Крим. юрид. ін-т Одес. держ. ун-ту внутр. справ. - Сімф., 2008. – С.157.

населения в результате сдвигов в уровне рождаемости, смертности, средней продолжительности жизни и др. 2) Технико-экономические - темпы и направления НТП, обусловливающие экономию рабочей силы и др. 3) Экономические - состояние национального производства, инвестиционной активности, уровня цен, инфляции, ВВП, уровня заработной платы и др.

Основным условием для получения незанятым гражданином статуса безработного является отсутствие подходящей работы. На рынке труда представлены лица, обладающие различными профессиями (специальностям), различным образовательным уровнем, имеют разную квалификацию и стаж работы, а также лица, которые впервые ищут работу или длительно безработные. Каждой из этих категорий подходит работа, которая соответствует именно их профессиональным характеристикам. Учитывая это, под подходящей работой мы понимаем такую работу, которая наиболее полно соответствует профессиональной подготовке лица, ищущего работу, опыта работы, состояния здоровья и положению на рынке труда.

Национальный законодатель предложил дифференцированный подход к определению подходящей работы. Так, 1) для граждан, потерявших работу и заработок (трудовой доход), подходящей считается работа, которая соответствует образованию, профессии (специальности), квалификации работника и предоставляется в той же местности, где он проживает. Заработная плата должна отвечать уровню, который лицо имело по прежней работе с учетом ее среднего уровня, состоящий в области соответствующей области за прошлый месяц. При предложении подходящей работы учитывается стаж работы гражданина по специальности, его предыдущая деятельность, возраст, опыт, положение на рынке труда, продолжительность периода безработицы; 2) для граждан, впервые ищущих работу и не имеющих профессии (специальности), подходящей считается работа, требующая предварительной профессиональной подготовки, или оплачиваемая работа (включая работу временного характера), которая не требует профессиональной подготовки; 3) для граждан, желающих возобновить трудовую

діяльність після перерви тривалістю понад шість місяців, підходящою вважається робота за спеціальністю, що потребує попередньої перепідготовки чи підвищення кваліфікації, а в разі неможливості її надання – інша оплачувана робота за спорідненою професією (спеціальністю); 4) для громадян, які працювали не за професією (спеціальністю) понад шість місяців, підходящою вважається робота, яку вони виконували за останнім місцем роботи, а робота за основною професією (спеціальністю) може бути підходящою за умови попередньої перепідготовки чи підвищення кваліфікації з урахуванням потреб ринку праці у цій професії (спеціальності); 5) працевлаштування осіб з інвалідності здійснюється відповідно до рекомендацій МСЕК, наявних у особи з інвалідністю кваліфікації і знань, з урахуванням його побажань; 6) у разі неможливості надання громадянинові роботи за професією (спеціальністю) протягом шести місяців безробіття підходящою вважається робота, яка потребує зміни професії (спеціальності) з урахуванням здібностей, здоров'я, громадянина і колишнього досвіду, доступних для нього видів навчання та потреб ринку праці у цій професії (спеціальності); 7) при зміні громадянами професії (спеціальності)за направленням державної служби зайнятості підходящою вважається робота як за новою, так і за попередньою професією (спеціальністю) за останнім місцем роботи[73].

Відповідно до статті 21 Конвенції МОП №168 від 1988 року «Про сприяння зайнятості та захист від безробіття» при визначенні, яка робота є підходящою, враховується, зокрема, згідно з приписуваними умовами і до певної міри, вік безробітних, трудовий стаж за попереднім фахом, наявний у них досвід, тривалість періоду безробіття, становище на ринку праці, наслідки зазначеної роботи для їхнього особистого і сімейного становища і та обставина, що робоче місце може бути незайняте як прямий наслідок зупинки виробництва у зв'язку з трудовим спором, що ведеться[74].

[73] Попов С. В. Зайнятість та ринок праці в умовах ринкової економіки : монографія / С. В. Попов; Крим. юрид. ін-т Одес. держ. ун-ту внутр. справ. - Сімф., 2008. – С.158

[74] Про сприяння зайнятості та захист від безробіття : Конвенція Міжнародної Організації Праці №168 від 1988 року URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_182 (дата звернення 19.02.2019)

деятельность после перерыва продолжительностью более шести месяцев, подходящей считается работа по специальности, требующая предварительной переподготовки или повышения квалификации, а в случае невозможности ее предоставления - другая оплачиваемая работа по родственной профессии (специальности); 4) для граждан, которые работали не по профессии (специальности) свыше шести месяцев, подходящей считается работа, которую они выполняли по последнему месту работы, а работа по основной профессии (специальности) может быть подходящей при условии переподготовки или повышения квалификации с учетом потребностей рынка труда в этой профессии (специальности); 5) трудоустройство лиц с инвалидностью осуществляется в соответствии с рекомендациями МСЭК, имеющимися у лица с инвалидностью квалификации и знаний, с учетом его пожеланий; 6) в случае невозможности предоставления гражданину работы по профессии (специальности) в течение шести месяцев безработицы подходящей считается работа, которая требует изменения профессии (специальности) с учетом способностей, здоровья гражданина и прежнего опыта, доступных для него видов обучения и потребностей рынка труда в этой профессии (специальности); 7) при изменении гражданами профессии (специальности) по направлению государственной службы занятости подходящей считается работа как по новой, так и по прежней профессии (специальности) по последнему месту работы.

В соответствии со статьей 21 Конвенции МОТ №168 от 1988 года «О содействии занятости и защите от безработицы» при определении, какая работа является подходящей, учитывается, в частности, согласно предписанным условиям и до определенной степени, возраст безработных, трудовой стаж по прежней специальности, имеющийся у них опыт, продолжительность периода безработицы, положение на рынке труда, последствия указанной работы для их личного и семейного положения и то обстоятельство, что рабочее место может быть незанятое как прямое следствие остановки производства в связи с трудовым спором, который рассматривается.

Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» регулюються питання соціального забезпечення на випадок безробіття. Право на допомогу по безробіттю залежно від страхового стажу мають застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, страховий стаж яких протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, становить не менше ніж шість місяців за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Право на допомогу по безробіттю зберігається у разі настання перерви страхового стажу з поважних причин, якщо особа протягом місяця після закінчення цієї перерви зареєструвалась в установленому порядку в державній службі зайнятості як безробітна. Поважними причинами є: навчання у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, клінічній ординатурі, аспірантурі, докторантурі з денною формою навчання; строкова військова служба; здійснення догляду непрацюючою працездатною особою за особою з інвалідністю I групи або дитиною з інвалідністю віком до 18 років, а також за пенсіонером, який за експертним медичним висновком потребує постійного стороннього догляду; періоди зайнятості на тимчасово окупованій території України чи в районах проведення антитерористичної операції та здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, що за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування не підтверджуються сплатою єдиного внеску; інші поважні причини, передбачені законодавством України.

Застрахованими особами є: особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), включаючи тих, які проходять альтернативну (невійськову) службу, цивільно-правового договору чи на інших підставах, передбачених законом, військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової служби) та інші особи, які проходять службу та отримують грошове забезпечення (далі - військовослужбовці), особи, які провадять незалежну професійну діяльність, фізичні особи - підприємці, члени фермерського господарства, якщо вони не

Законом Украины «Об общеобязательном государственном социальном страховании на случай безработицы» регулируются вопросы социального обеспечения на случай безработицы. Право на пособие по безработице в зависимости от страхового стажа имеют застрахованные лица, признанные в установленном порядке безработными, страховой стаж которых в течение 12 месяцев, предшествовавших регистрации лица в качестве безработного, составляет не менее шести месяцев по данным Государственного реестра общеобязательного государственного социального страхования.

Право на пособие по безработице сохраняется в случае наступления перерыва страхового стажа по уважительным причинам, если лицо в течение месяца после окончания этого перерыва зарегистрировалось в установленном порядке в государственной службе занятости как безработный. Уважительными причинами являются: обучение в профессионально-технических и высших учебных заведениях, клинической ординатуре, аспирантуре, докторантуре с дневной формой обучения; срочная военная служба; осуществление ухода неработающим трудоспособным лицом за лицом с инвалидностью I группы или ребенком с инвалидностью в возрасте до 18 лет, а также за пенсионером, который по экспертным медицинским заключениям нуждается в постоянном постороннем уходе; периоды занятости на временно оккупированной территории Украины или в районах проведения антитеррористической операции и осуществление мероприятий по обеспечению национальной безопасности и обороны, отпора и сдерживания вооруженной агрессии Российской Федерации в Донецкой и Луганской областях, по данным Государственного реестра общеобязательного государственного социального страхования не подтверждаются уплатой единого взноса; другие уважительные причины, предусмотренные законодательством Украины.

Застрахованными лицами являются: лица, работающие на условиях трудового договора (контракта), включая тех, которые проходят альтернативную (невоенную) службу, гражданско-правового договора или на других основаниях, предусмотренных законом, военнослужащие (кроме военнослужащих срочной службы) и другие лица, которые проходят службу и получают денежное обеспечение (далее - военнослужащие), лица, осуществляющие независимую профессиональную деятельность, физические лица - предприниматели, члены фермерского хозяйства, если они не

належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах.

Застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, які протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування мають страховий стаж менше шести місяців або звільнені з останнього місця роботи з підстав, передбачених статтею 37, пунктами 3, 4, 7 і 8 статті 40, статтями 41 і 45 Кодексу законів про працю України, а також з аналогічних підстав, визначених іншими законами, особи, зазначені у частині другій статті 6 цього Закону, особи, зазначені в абзаці третьому частини четвертої статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», мають право на допомогу по безробіттю у мінімальному розмірі.

Допомога по безробіттю виплачується з 8 дня після реєстрації застрахованої особи в установленому порядку в державній службі зайнятості.

Загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 360 календарних днів протягом двох років, а для осіб, зазначених у частині другій статті 6 цього Закону та абзаці третьому частини четвертої статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», - 180 календарних днів.

Для осіб передпенсійного віку (за 2 роки до настання права на пенсію) тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 720 календарних днів.

У разі чергового визнання в установленому порядку застрахованої особи безробітною у межах двох років, протягом яких виплачується допомога по безробіттю, тривалість її виплати враховується сумарно.

У разі зміни застрахованою особою місця проживання виплата допомоги по безробіттю продовжується після реєстрації її в установленому порядку як безробітного за новим місцем проживання.

Одноразова виплата допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності

принадлежат к лицам, которые подлежат страхованию на других основаниях.

Застрахованные лица, признанные в установленном порядке безработными, которые в течение 12 месяцев, предшествовавших регистрации лица в качестве безработного, по данным Государственного реестра общеобязательного государственного социального страхования имеют страховой стаж менее шести месяцев или уволенные с последнего места работы по основаниям, предусмотренным статьей 37, пунктами 3, 4, 7 и 8 статьи 40, статьями 41 и 45 Кодекса законов о труде Украины, а также по аналогичным основаниям, определенных другими законами, лица, указанные в части второй статьи 6 настоящего Закона и в абзаце третьем части четвертой статьи 7 Закона Украины «Об обеспечении прав и свобод внутренне перемещенных лиц», имеют право на пособие по безработице в минимальном размере.

Пособие по безработице выплачивается с 8 дня после регистрации застрахованного лица в установленном порядке в государственной службе занятости.

Общая продолжительность выплаты пособия по безработице не может превышать 360 календарных дней в течение двух лет, а для лиц, указанных в части второй статьи 6 настоящего Закона и абзаце третьем части четвертой статьи 7 Закона Украины «Об обеспечении прав и свобод внутренне перемещенных лиц» - 180 календарных дней.

Для лиц предпенсионного возраста (за 2 года до наступления права на пенсию) продолжительность выплаты пособия по безработице не может превышать 720 календарных дней.

В случае очередного признания в установленном порядке застрахованного лица безработным в пределах двух лет, в течение которых выплачивается пособие по безработице, продолжительность ее выплаты учитывается суммарно.

В случае изменения застрахованным лицом места жительства выплата пособия по безработице продолжается после регистрации его в установленном порядке в качестве безработного по новому месту жительства.

Единовременная выплата помощи по безработице для организации безработным предпринимательской деятельности

здійснюється протягом 14 днів після дня здійснення державної реєстрації юридичної особи, фізичної особи - підприємця.

Застрахованим особам розмір допомоги по безробіттю визначається у відсотках до їх середньої заробітної плати (доходу), визначеної відповідно до порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затвердженого Кабінетом Міністрів України, залежно від страхового стажу, але не менше ніж мінімальний розмір допомоги по безробіттю, встановлений правлінням Фонду для цієї категорії осіб: до 2 років - 50 відсотків; від 2 до 6 років - 55 відсотків; від 6 до 10 років - 60 відсотків; понад 10 років - 70 відсотків.

Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру: перші 90 календарних днів - 100 відсотків; протягом наступних 90 календарних днів - 80 відсотків; у подальшому - 70 відсотків.

Внутрішньо переміщеним особам після надходження документів та відомостей про страховий стаж, заробітну плату (дохід) рішення про призначення допомоги по безробіттю переглядається відповідно до законодавства.

Допомога по безробіттю особам, які звільнилися з останнього місця роботи за власним бажанням без поважних причин, призначається відповідно до частин першої та другої цієї статті, і її виплата починається з 91-го календарного дня.

Допомога по безробіттю не може перевищувати чотирикратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом.

Одноразова виплата допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності здійснюється у розмірі допомоги по безробіттю, нарахованої у розрахунку на рік.

Виплата допомоги по безробіттю припиняється у разі: працевлаштування безробітного; поновлення безробітного на роботі за рішенням суду; вступу до навчального закладу на навчання з відривом від виробництва; відрахування із навчального закладу; призову на строкову військову або альтернативну (невійськову) службу; набрання законної сили

осуществляется в течение 14 дней после дня осуществления государственной регистрации юридического лица, физического лица - предпринимателя.

Застрахованным лицам размер помощи по безработице определяется в процентах от их средней заработной платы (дохода), определенной в соответствии с порядком исчисления средней заработной платы (дохода) для расчета выплат по общеобязательному государственному социальному страхованию, утвержденного Кабинетом Министров Украины, в зависимости от страхового стажа, но не менее минимального размера пособия по безработице, установленного правлением Фонда для этой категории лиц: до 2 лет - 50 процентов; от 2 до 6 лет - 55 процентов; от 6 до 10 лет - 60 процентов; свыше 10 лет - 70 процентов.

Пособие по безработице выплачивается в зависимости от продолжительности безработицы в процентах к определенному размеру: первые 90 календарных дней - 100 процентов; в течение следующих 90 календарных дней - 80 процентов; в дальнейшем - 70 процентов.

Внутренне перемещенным лицам после поступления документов и сведений о страховом стаже, заработной плате (доходе) решение о назначении пособия по безработице пересматривается в соответствии с законодательством.

Пособие по безработице лицам, которые уволились с последнего места работы по собственному желанию без уважительных причин, назначается в соответствии с частями первой и второй настоящей статьи, и ее выплата начинается с 91-го календарного дня.

Пособие по безработице не может превышать четырехкратного размера прожиточного минимума для трудоспособных лиц, установленного законом

Единовременная выплата помощи по безработице, для организации безработным предпринимательской деятельности, осуществляется в размере пособия по безработице, начисленной в расчете на год.

Выплата пособия по безработице прекращается в случае: трудоустройства безработного; востановления безработного на работе по решению суда; поступления в учебное заведение на обучение с отрывом от производства; отчисления из учебного заведения; призыва на срочную военную или альтернативную (невоенную) службу; вступления в законную силу

вироком суду про позбавлення волі безробітного або направлення його за рішенням суду на примусове лікування; призначення чи отримання права на призначення пенсії за віком, у тому числі на пільгових умовах, пенсії за вислугу років або досягнення особою встановленого законом пенсійного віку; призначення виплати на підставі документів, що містять неправдиві відомості; подання письмової заяви про бажання здійснювати догляд за дитиною до досягнення нею трирічного віку; подання письмової заяви про відмову від послуг державної служби зайнятості; зміни місця проживання; закінчення строку їх виплати; зняття з обліку за невідвідування без поважних причин державної служби зайнятості 30 і більше календарних днів; відмови безробітного від двох пропозицій підходящої роботи або від двох пропозицій проходження професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації за направленням державної служби зайнятості, у тому числі осіб, які вперше шукають роботу та не мають професії (спеціальності); відмови від роботи за спеціальністю, професією, набутою після професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації за направленням державної служби зайнятості; смерті безробітного.

Виплата допомоги по безробіттю припиняється на період призначення безробітній жінці допомоги по вагітності та пологах, допомоги по догляду безробітним за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

Виплата допомоги по безробіттю та матеріальної допомоги у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації відкладається на строк, що дорівнює періоду, протягом якого застрахованій особі відповідно до законів надається вихідна допомога або інші виплати при звільненні з підприємств, установ і організацій або закінченні строку повноважень за виборною посадою, що забезпечують часткову або тимчасову компенсацію втраченого заробітку.

Тривалість виплати допомоги по безробіттю, матеріальної допомоги у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації скорочується на строк до 90 календарних днів у разі: звільнення з останнього місця роботи за власним бажанням без поважних причин або за угодою сторін

приговора суда о лишении свободы безработного или направления его по решению суда на принудительное лечение; назначения или получения права на назначение пенсии по возрасту, в том числе на льготных условиях, пенсии за выслугу лет или достижения лицом установленного законом пенсионного возраста; назначения выплаты на основании документов, содержащих ложные сведения; подачи письменного заявления о желании осуществлять уход за ребенком до достижения им трехлетнего возраста; подачи письменного заявления об отказе от услуг государственной службы занятости; изменения места жительства; срока их выплаты; снятие с учета за непосещение без уважительных причин государственной службы занятости 30 и более календарных дней, отказа безработного от двух предложений подходящей работы или от двух предложений прохождения профессиональной подготовки, переподготовки, повышения квалификации по направлению государственной службы занятости, в том числе лиц, которые впервые ищут работу и не имеют профессии (специальности); отказа от работы по специальности, профессии, приобретенной после профессиональной подготовки, переподготовки или повышения квалификации по направлению государственной службы занятости; смерти безработного.

Выплата пособия по безработице прекращается на период назначения безработной женщине пособия по беременности и родам, пособия по уходу безработным за ребенком до достижения им трехлетнего возраста.

Выплата пособия по безработице и материальной помощи в период профессиональной подготовки, переподготовки или повышения квалификации откладывается на срок, равный периоду, в течение которого застрахованному лицу в соответствии с законами предоставляется выходное пособие или другие выплаты при увольнении с предприятий, учреждений и организаций или окончании срока полномочий по выборной должности, которые обеспечивают частичную или временную компенсацию утраченного заработка.

Продолжительность выплаты пособия по безработице, материальной помощи в период профессиональной подготовки, переподготовки или повышения квалификации сокращается на срок до 90 календарных дней в случае: увольнения с последнего места работы по собственному желанию без уважительных причин или по соглашению сторон

(на 90 календарних днів); звільнення з останнього місця роботи з підстав, передбачених статтею 37, пунктами 3, 4, 7, 8 статті 40, статтями 41 і 45 Кодексу законів про працю України, а також з аналогічних підстав, визначених іншими законами (на 90 календарних днів); приховування відомостей про працевлаштування на тимчасову роботу (у тому числі за межами України) або здійснення іншої діяльності за винагороду в період одержання допомоги по безробіттю; порушення умов і строку реєстрації та перереєстрації як безробітного, а також недотримання рекомендацій щодо сприяння працевлаштуванню; перереєстрації безробітного, який був знятий з обліку за невідвідування державної служби зайнятості більше 30 календарних днів без поважних причин та не сприяв своєму працевлаштуванню; припинення без поважних причин професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації за направленням державної служби зайнятості.

3.4.Загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності

Працездатність – це здатність до праці, що залежить від стану здоров'я, фізичного, духовного розвитку (розумових та емоційних можливостей), а також професійних знань, уміння і досвіду працівника, що дає йому змогу виконувати роботу визначеного обсягу, характеру та якості. Тобто здатність людини до праці оцінюється не лише за можливістю виконання роботи та функціональним станом організму, а й за додатковими критеріями (стан здоров'я, професійні знання, вміння, досвід). Поняття працездатності широко застосовується як в юридичній, так і в соціальній науці. При цьому, слід зазначити, що повніше його зміст розкривається через використання понять «непрацездатність» та «втрата працездатності», які найчастіше зустрічаються в трудовому праві, праві соціального забезпечення тощо[75]. Тимчасова втрата працездатності може бути класифікована за станом здоров'я на фізичну (коли особа хворіє)

[75] Білик І. О. «Втрата працездатності» URL: http://old.minjust.gov.ua/23359 (дата звернення 12.12.2018)

(на 90 календарных дней); увольнения с последнего места работы по основаниям, предусмотренным статьей 37, пунктами 3, 4, 7, 8 статьи 40, статьями 41 и 45 Кодекса законов о труде Украины, а также по аналогичным основаниям, определенным другими законами (на 90 календарных дней); сокрытие сведений о трудоустройстве на временную работу (в том числе за пределами Украины) или осуществления иной деятельности за вознаграждение в период получения пособия по безработице; 5) нарушения условий и срока регистрации и перерегистрации в качестве безработного, а также несоблюдения рекомендаций по содействию трудоустройству; 6) перерегистрации безработного, который был снят с учета за непосещение государственной службы занятости более 30 календарных дней без уважительных причин и не способствовал своему трудоустройству; прекращения без уважительных причин профессиональной подготовки, переподготовки или повышения квалификации по направлению государственной службы занятости.

3.4.Общеобязательное государственное социальное страхование в связи с временной потерей трудоспособности

Работоспособность - это способность к труду, зависит от состояния здоровья, физического, духовного развития (умственных и эмоциональных возможностей), а также профессиональных знаний, умения и опыта работника, дает ему возможность выполнять работу определенного объема, характера и качества. То есть способность человека к труду оценивается не только по возможности выполнения работы и функциональным состоянием организма, но и по дополнительным критериям (состояние здоровья, профессиональные знания, умения, опыт). Понятие работоспособности широко применяется как в юридической, так и в социальной науке. При этом следует отметить, что полное его содержание раскрывается через использование понятий «нетрудоспособность» и «потеря трудоспособности», которые чаще всего встречаются в трудовом праве, праве социального обеспечения и тому подобное. Временная утрата трудоспособности может быть классифицирована по состоянию здоровья на физическую (когда лицо болеет)

та юридичну (догляд за непрацездатним членом сім'ї, карантин)[76].

Тимчасовій непрацездатності притаманні відповідні часові межі, адже вона може як припинитися внаслідок реабілітації потерпілого, тобто відновлення його стану здоров'я, так і перейти в більш важку форму втрати працездатності, наслідком якої є встановлення інвалідності[77].

М. П. Шаварина характеризує соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності як явище, що відображає безперервні грошові потоки, пов'язані з різноманітними процесами, що супроводжуються використанням коштів бюджету Фонду.

Соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності як економічне поняття, на думку М. П. Шавариної – це економічні відносини, пов'язані з розподілом і перерозподілом валового внутрішнього продукту з метою формування фінансових ресурсів цільового призначення та використання грошових коштів бюджету Фонду на соціальні виплати і соціальні послуги. Водночас за матеріальним змістом соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності є централізованим фондом грошових коштів, який має такі ознаки: використання коштів характеризується однобічним рухом грошових коштів; державно-правове регулювання використання коштів та їх винятково цільовий характер; динамічність; мобільність; масштабність.

Поряд з тим за формою соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності є фінансовим планом використання коштів, що має власні склад і структуру видатків, характеризується певним порядком складання, збалансування, розгляду, затвердження, виконання, складання звітності[78].

Соціальне страхування від тимчасової втрати працездатності та нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань регулюється Законом України «Про

[76] Кучма О. Л. Проблеми теорії та нормативно-правового регулювання соціального страхування в Україні Монографія. – К.: Освіта України, 2016. – С. 128.

[77] Гаврилова О. О. Особливості надання працівнику допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю внаслідок нещасного випадку на виробництві / О. О. Гаврилова // Актуальні проблеми держави і права. - 2014. - Вип. 73. - С. 432-437, С.434.

[78] Шаварина М. П. Проблеми та шляхи вдосконалення соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Наукові записки. Серія «Економіка». Вип.23. С.252-256, С.253.

и юридическую (уход за нетрудоспособным членом семьи, карантин).

Временной нетрудоспособности присущи соответствующие временные рамки, ведь она может как прекратиться вследствие реабилитации пострадавшего, то есть восстановление его состояния здоровья, так и перейти в более тяжелую форму потери работоспособности, следствием которой является установление инвалидности.

М. П. Шаварина характеризует социальное страхование по временной потере трудоспособности как явление, отражающее непрерывные денежные потоки, связанные с различными процессами, сопровождающиеся использованием средств бюджета Фонда.

Социальное страхование по временной потере трудоспособности как экономическое понятие, по мнению М. П. Шавариной - это экономические отношения, связанные с распределением и перераспределением валового внутреннего продукта с целью формирования финансовых ресурсов целевого назначения и использования денежных средств бюджета Фонда на социальные выплаты и социальные услуги. В то же время по материальному содержанию социальное страхование по временной потере трудоспособности является централизованным фондом денежных средств, который имеет следующие признаки: использование средств характеризуется односторонним движением денежных средств; государственно-правовое регулирование использования и их исключительно целевой характер; динамичность; мобильность; масштабность.

Вместе с тем по форме социальное страхование по временной потере трудоспособности является финансовым планом использования средств, имеет собственные состав и структуру расходов, характеризуется определенным порядком составления, сбалансирования, рассмотрения, утверждения, исполнения, составление отчетности.

Социальное страхование от временной потери трудоспособности и несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний регулируется Законом Украины «О

загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Право отримання соціального забезпечення у випадку тимчасової втрати працездатності виникає з настанням страхового випадку в період роботи (включаючи час випробування та день звільнення), зайняття підприємницькою та іншою діяльністю, якщо інше не передбачено законом. Застраховані особи, які протягом дванадцяти місяців перед настанням страхового випадку за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування мають страховий стаж менше шести місяців, мають право на матеріальне забезпечення відповідно до цього Закону в таких розмірах: 1) допомога по тимчасовій непрацездатності - виходячи з нарахованої заробітної плати (доходу), з якої сплачуються страхові внески, але не більше за розмір допомоги, обчислений із мінімальної заробітної плати, встановленої на час настання страхового випадку; 2) допомога по вагітності та пологах - виходячи з нарахованої заробітної плати (доходу), з якої сплачуються страхові внески, але не більше за розмір допомоги, обчислений із двократного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на час настання страхового випадку.

Застрахованими особами є: особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та господарювання, у тому числі в іноземних дипломатичних та консульських установах, інших представництвах нерезидентів або у фізичних осіб, а також обрані на виборні посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та в інших органах, фізичні особи - підприємці, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності на інших підставах.

За страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності надаються такі види матеріального забезпечення та соціальних послуг: 1) допомога по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною); 2) допомога по вагітності та пологах; 3) допомога на поховання

общеобязательном государственном социальном страховании». Право на получение социального обеспечения в случае временной потери работоспособности возникает с наступлением страхового случая в период работы (включая время испытательного срока и день увольнения), занятия предпринимательской и иной деятельностью, если иное не предусмотрено законом. Застрахованные лица, которые в течение двенадцати месяцев перед наступлением страхового случая по данным Государственного реестра общеобязательного государственного социального страхования имеют страховой стаж менее шести месяцев, имеют право на материальное обеспечение в соответствии с настоящим Законом в следующих размерах: 1) пособие по временной нетрудоспособности - исходя из начисленной заработной платы (дохода), с которой уплачиваются страховые взносы, но не более размера пособия, исчисленного с минимальной заработной платы, установленной на момент наступления страхового случая; 2) пособие по беременности и родам - исходя из начисленной заработной платы (дохода), с которой уплачиваются страховые взносы, но не более размера пособия, исчисленного в двукратном размере минимальной заработной платы, установленной на момент наступления страхового случая.

Застрахованными лицами являются: лица, работающие на условиях трудового договора (контракта), гражданско-правового договора, по иным основаниям, предусмотренным законом, на предприятиях, в учреждениях, организациях независимо от формы собственности и хозяйствования, в том числе в иностранных дипломатических и консульских учреждениях, других представительствах нерезидентов или у физических лиц, а также избранные на выборные должности в органах государственной власти, органах местного самоуправления и в других органах, физические лица - предприниматели, лица, осуществляющие независимую профессиональную деятельность, члены фермерского хозяйства, если они не относятся к лицам, которые подлежат страхованию в связи с временной потерей трудоспособности на других основаниях.

По страхованию в связи с временной потерей трудоспособности предоставляются следующие виды материального обеспечения и социальных услуг: 1) пособие по временной нетрудоспособности (включая уход за больным ребенком); 2) пособие по беременности и родам; 3) пособие на погребение

(крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві); 4) оплата лікування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм.

Допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке повністю або частково компенсує втрату заробітної плати (доходу), у разі настання в неї одного з таких страхових випадків: 1) тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві; 2) необхідності догляду за хворою дитиною; 3) необхідності догляду за хворим членом сім'ї; 4) догляду за дитиною віком до трьох років або дитиною з інвалідністю віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною; 5) карантину, накладеного органами санітарно-епідеміологічної служби; 6) тимчасового переведення застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу; 7) протезування з поміщенням у стаціонар протезно-ортопедичного підприємства; 8) перебування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм.

Оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, здійснюється за рахунок коштів роботодавця.

Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується застрахованим особам залежно від страхового стажу в таких розмірах: 1) 50 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж до трьох років; 2) 60 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж від трьох до п'яти років; 3) 70 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж від п'яти до восьми років; 4) 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, які мають страховий стаж понад вісім років; 5) 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, віднесеним до 1 - 3 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;

(кроме погребения пенсионеров, безработных и лиц, умерших от несчастного случая на производстве); 4) оплата лечения в реабилитационных отделениях санаторно-курортного заведения после перенесенных заболеваний и травм.

Пособие по временной нетрудоспособности предоставляется застрахованному лицу в форме материального обеспечения, которое полностью или частично компенсирует потерю заработной платы (дохода), в случае наступления у него одного из следующих страховых случаев: 1) временной нетрудоспособности вследствие заболевания или травмы, не связанной с несчастным случаем на производстве; 2) необходимости ухода за больным ребенком; 3) необходимости ухода за больным членом семьи; 4) уходу за ребенком в возрасте до трех лет или ребенком с инвалидностью в возрасте до 18 лет в случае болезни матери или другого лица, ухаживающего за этим ребенком; 5) карантина, наложенного органами санитарно-эпидемиологической службы; 6) временного перевода застрахованного лица в соответствии с медицинским заключением на более легкую, нижеоплачиваемую работу; 7) протезирование с помещением в стационар протезно-ортопедического предприятия; 8) пребывания в реабилитационных отделениях санаторно-курортного заведения после перенесенных заболеваний и травм.

Оплата первых пяти дней временной нетрудоспособности вследствие заболевания или травмы, не связанной с несчастным случаем на производстве, осуществляется за счет средств работодателя. Пособие по временной нетрудоспособности выплачивается застрахованным лицам в зависимости от страхового стажа в следующих размерах: 1) 50 процентов средней заработной платы (дохода) - застрахованным лицам, имеющим страховой стаж до трех лет; 2) 60 процентов средней заработной платы (дохода) - застрахованным лицам, имеющим страховой стаж от трех до пяти лет 3) 70 процентов средней заработной платы (дохода) - застрахованным лицам, имеющим страховой стаж от пяти до восьми лет; 4) 100 процентов средней заработной платы (дохода) - застрахованным лицам, имеющим страховой стаж более восьми лет 5) 100 процентов средней заработной платы (дохода) - застрахованным лицам, отнесенным к 1 - 3 категорий лиц, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы;

одному з батьків або особі, що їх замінює та доглядає хвору дитину віком до 14 років, яка потерпіла від Чорнобильської катастрофи; ветеранам війни, постраждалим учасникам Революції Гідності та особам, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; особам, віднесеним до жертв нацистських переслідувань відповідно до Закону України «Про жертви нацистських переслідувань»; донорам, які мають право на пільгу, передбачену статтею 10 Закону України «Про донорство крові та її компонентів», особам, реабілітованим відповідно до Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917 - 1991 років», із числа тих, яких було піддано репресіям у формі (формах) позбавлення волі (ув'язнення) або обмеження волі чи примусового безпідставного поміщення здорової людини до психіатричного закладу за рішенням позасудового або іншого репресивного органу.

Допомога по тимчасовій непрацездатності не надається: 1) у разі одержання застрахованою особою травм або її захворювання при вчиненні нею злочину; 2) у разі навмисного заподіяння шкоди своєму здоров'ю з метою ухилення від роботи чи інших обов'язків або симуляції хвороби; 3) за час перебування під арештом і за час проведення судово-медичної експертизи; 4) за час примусового лікування, призначеного за постановою суду; 5) у разі тимчасової непрацездатності у зв'язку із захворюванням або травмою, що сталися внаслідок алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння або дій, пов'язаних з таким сп'янінням; 6) за період перебування застрахованої особи у відпустці без збереження заробітної плати, творчій відпустці, додатковій відпустці у зв'язку з навчанням.

Застраховані особи, які в період отримання допомоги по тимчасовій непрацездатності порушують режим, встановлений для них лікарем, або не з'являються без поважних причин у призначений строк на медичний огляд, у тому числі на лікарсько-консультативну комісію (ЛКК) чи медико-соціальну експертну комісію (МСЕК), втрачають право на цю допомогу з дня допущення порушення на строк, що встановлюється

одному из родителей или лицу, которое их заменяет и ухаживает за больным ребенком в возрасте до 14 лет, пострадавшим от Чернобыльской катастрофы; ветеранам войны, пострадавшим участникам Революции Достоинства и лицам, на которых распространяется действие Закона Украины «О статусе ветеранов войны, гарантиях их социальной защиты»; лицам, отнесенным к жертвам нацистских преследований в соответствии с Законом Украины «О жертвах нацистских преследований»; донорам, которые имеют право на льготу, предусмотренную статьей 10 Закона Украины «О донорстве крови и ее компонентов», лицам, реабилитированным в соответствии с Законом Украины «О реабилитации жертв репрессий коммунистического тоталитарного режима 1917 – 1991 годов» из числа тех, кто подвергся репрессиям в форме (формах) лишения свободы (заключения) или ограничения свободы или принудительного безосновательного помещения здорового человека в психиатрическое учреждение по решению внесудебного или иного репрессивного органа.

Пособие по временной нетрудоспособности не предоставляется: 1) в случае получения застрахованным лицом травм или его заболевания при совершении преступления; 2) в случае умышленного причинения вреда своему здоровью с целью уклонения от работы или других обязанностей или симуляции болезни; 3) за время нахождения под арестом и за время проведения судебно-медицинской экспертизы; 4) за время принудительного лечения, назначенного по постановлению суда; 5) в случае временной нетрудоспособности в связи с заболеванием или травмой, произошедших вследствие алкогольного, наркотического, токсического опьянения или действий, связанных с таким опьянением; 6) за период пребывания застрахованного лица в отпуске без сохранения заработной платы, творческом отпуске, дополнительном отпуске в связи с обучением.

Застрахованные лица, которые в период получения пособия по временной нетрудоспособности нарушают режим, установленный для них врачом, либо не появляются без уважительных причин в назначенный срок на медицинское освидетельствование, в том числе на врачебно-консультативную комиссию (ВКК) или медико-социальную экспертную комиссию (МСЭК), теряют право на эту помощь со дня нарушения на срок, устанавливаемый

рішенням органу, який призначає допомогу по тимчасовій непрацездатності.

Допомога по вагітності та пологах застрахованій особі виплачується за весь період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей - 70) календарних днів після пологів. Жінкам, віднесеним до 1 - 3 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога по вагітності та пологах виплачується за 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 - до пологів та 90 - після пологів). Розмір зазначеної допомоги обчислюється сумарно та надається застрахованій особі в повному обсязі незалежно від кількості днів відпустки, фактично використаних до пологів.

Допомога по вагітності та пологах виплачується застрахованій особі, яка усиновила дитину протягом двох місяців з дня її народження, зазначеного у свідоцтві про народження, за період з дня усиновлення і до закінчення 56 календарних днів (70 календарних днів у разі одночасного усиновлення двох і більше дітей, 90 календарних днів - для жінок, віднесених до 1 - 3 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи).

Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі у розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу), обчисленої у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, і не залежить від страхового стажу.

Сума допомоги по вагітності та пологах у розрахунку на місяць не повинна перевищувати розміру максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, з якої сплачувалися страхові внески до Фонду, та не може бути меншою за розмір допомоги, обчислений із мінімальної заробітної плати, встановленої на час настання страхового випадку.

Підставою для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності, по вагітності та пологах є виданий у встановленому порядку листок непрацездатності. У разі роботи за сумісництвом, за трудовим договором (контрактом) одночасно із здійсненням підприємницької чи іншої діяльності підставою для призначення допомоги є копія листка

решением органа, который назначает пособие по временной нетрудоспособности.

Пособие по беременности и родам застрахованному лицу выплачивается за весь период отпуска по беременности и родам, продолжительность которого составляет 70 календарных дней до родов и 56 (в случае осложненных родов или рождения двух или более детей - 70) календарных дней после родов. Женщинам, отнесенным к 1 - 3 категорий лиц, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы, пособие по беременности и родам выплачивается за 180 календарных дней отмеченного отпуска (90 - до родов и 90 - после родов). Размер указанного пособия исчисляется суммарно и предоставляется застрахованному лицу в полном объеме независимо от количества дней отпуска, фактически использованных до родов.

Пособие по беременности и родам выплачивается застрахованному лицу, которое усыновило ребенка в течение двух месяцев со дня его рождения, указанного в свидетельстве о рождении, за период со дня усыновления и до истечения 56 календарных дней (70 календарных дней в случае одновременного усыновления двух и более детей, 90 календарных дней - для женщин, отнесенных к 1 - 3 категорий лиц, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы).

Пособие по беременности и родам предоставляется застрахованному лицу в размере 100 процентов средней заработной платы (дохода), исчисленной в порядке, установленном Кабинетом Министров Украины, и не зависит от страхового стажа.

Сумма пособия по беременности и родам в расчете на месяц не должна превышать размер максимальной величины базы начисления единого взноса, с которой уплачивались страховые взносы в Фонд, и не может быть меньше размера пособия, исчисленного с минимальной заработной платы, установленной на момент наступления страхового случая .

Основанием для назначения пособия по временной нетрудоспособности, по беременности и родам является выданный в установленном порядке листок нетрудоспособности. В случае работы по совместительству, по трудовому договору (контракту) одновременно с осуществлением предпринимательской или иной деятельности основанием для назначения пособия является копия больничного листа

непрацездатності, засвідчена підписом керівника і печаткою (за наявності) за основним місцем роботи. Для застрахованих осіб, які одночасно здійснюють підприємницьку та іншу діяльність і не працюють на умовах трудового договору (контракту), копію листка непрацездатності засвідчує установа охорони здоров'я, яка його видає. Порядок і умови видачі, продовження та обліку листків непрацездатності, здійснення контролю за правильністю їх видачі встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, за погодженням з Фондом.

3.5.Загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання

Законодавством визначено ключові поняття даного виду страхування. Нещасний випадок - обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть; професійне захворювання - захворювання, що виникло внаслідок професійної діяльності застрахованого та зумовлюється виключно або переважно впливом шкідливих речовин і певних видів робіт та інших факторів, пов'язаних з роботою.

Застрахованими особами є: 1) особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та господарювання, у тому числі в іноземних дипломатичних та консульських установах, інших представництвах нерезидентів, або у фізичних осіб, а також обрані на виборні посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та в інших органах, фізичні особи - підприємці, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню від нещасного випадку на інших підставах; 2) учні та студенти навчальних закладів, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти, залучені

заверенная подписью руководителя и печатью (при наличии) по основному месту работы. Для застрахованных лиц, одновременно осуществляющих предпринимательскую и иную деятельность и не работающих на условиях трудового договора (контракта), копию листка нетрудоспособности утверждает учреждение здравоохранения, которое его выдает. Порядок и условия выдачи, продления и учета листков нетрудоспособности, осуществление контроля за правильностью их выдачи устанавливаются центральным органом исполнительной власти, обеспечивающим формирование государственной политики в сфере здравоохранения, по согласованию с Фондом.

3.5.Общеобязательное государственное социальное страхование от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания

Законодательством определены ключевые понятия данного вида страхования. Несчастный случай - ограниченное во времени событие или внезапное воздействие на работника опасного производственного фактора или среды, которые произошли в процессе выполнения им трудовых обязанностей, в результате которых причинен вред здоровью или наступила смерть; профессиональное заболевание - заболевание, возникшее в результате профессиональной деятельности застрахованного и обусловлено исключительно или преимущественно влиянием вредных веществ и определенных видов работ и других факторов, связанных с работой.

Застрахованными лицами являются: 1) лица, работающие на условиях трудового договора (контракта), гражданско-правового договора, по иным основаниям, предусмотренным законом, на предприятиях, в учреждениях, организациях независимо от формы собственности и хозяйствования, в том числе в иностранных дипломатических и консульских учреждениях, других представительствах нерезидентов, или у физических лиц, а также избранные на выборные должности в органах государственной власти, органах местного самоуправления и в других органах, физические лица - предприниматели, лица, осуществляющие независимую профессиональную деятельность, члены фермерского хозяйства, если они не относятся к лицам, которые подлежат страхованию от несчастного случая на других основаниях; 2) учащиеся и студенты учебных заведений, клинические ординаторы, аспиранты, докторанты, привлеченные

до будь-яких робіт під час, перед або після занять; під час занять, коли вони набувають професійних навичок; у період проходження виробничої практики (стажування), виконання робіт на підприємствах; 3) особи, які утримуються у виправних закладах та залучаються до трудової діяльності на виробництві цих установ або на інших підприємствах за спеціальними договорами.

Заподіяння шкоди зародку внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання жінки під час її вагітності, у зв'язку з чим дитина народилася з інвалідністю, прирівнюється до нещасного випадку, який трапився із застрахованим. Така дитина відповідно до медичного висновку вважається застрахованою і до 18 років або до закінчення навчання, але не більш як до досягнення нею 23 років, їй надається допомога Фонду.

Добровільно від нещасного випадку можуть застрахуватися члени особистого селянського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню від нещасного випадку на інших підставах.

Підставою для оплати потерпілому витрат на медичну допомогу, проведення медичної, професійної та соціальної реабілітації, а також страхових виплат є акт розслідування нещасного випадку або акт розслідування професійного захворювання (отруєння) за встановленими формами. Перелік обставин, за яких настає страховий випадок, та перелік професійних захворювань визначаються Кабінетом Міністрів України.

В окремих випадках, за наявності підстав, Фонд може: 1) визнати страховим нещасний випадок, що стався за обставин, не визначених відповідним переліком; 2) визнати страховим випадком захворювання, не внесене до переліку професійних захворювань, якщо на момент прийняття рішення медична наука має нові відомості, які дають підстави вважати це захворювання професійним.

Порушення правил охорони праці застрахованим, яке спричинило нещасний випадок або професійне захворювання, не звільняє страховика від виконання зобов'язань перед потерпілим.

к любым работам во время, перед или после занятий; во время занятий, когда они приобретают профессиональные навыки; в период прохождения производственной практики (стажировки), выполнения работ на предприятиях; 3) лица, содержащиеся в исправительных учреждениях и привлекающиеся к трудовой деятельности на производстве этих учреждений или на других предприятиях по специальным договорам.

Причинение вреда зародышу вследствие травмирования на производстве или профессионального заболевания женщины во время ее беременности, в связи с чем ребенок родился с инвалидностью, приравнивается к несчастному случаю, который произошел с застрахованным. Такой ребенок в соответствии с медицинским заключением считается застрахованным и до 18 лет или до окончания обучения, но не более чем до достижения им 23 лет, ему оказывается помощь Фонда.

Добровольно от несчастного случая могут застраховаться члены личного крестьянского хозяйства, если они не относятся к лицам, которые подлежат страхованию от несчастного случая на других основаниях.

Основанием для оплаты пострадавшему расходов на медицинскую помощь, проведение медицинской, профессиональной и социальной реабилитации, а также страховых выплат является акт расследования несчастного случая или акт расследования профессионального заболевания (отравления) по установленным формам. Перечень обстоятельств, при которых наступает страховой случай, и перечень профессиональных заболеваний определяются Кабинетом Министров Украины.

В отдельных случаях, при наличии оснований, Фонд может: 1) признать страховым несчастный случай, произошедший при обстоятельствах, не определенных соответствующим перечнем; 2) признать страховым случаем заболевания, не внесенные в перечень профессиональных заболеваний, если на момент принятия решения медицинская наука имеет новые сведения, которые дают основания считать это заболевание профессиональным.

Нарушение правил охраны труда застрахованным, которое повлекло несчастный случай или профессиональное заболевание, не освобождает страховщика от исполнения обязательств перед потерпевшим.

Страхові виплати складаються із: 1) страхової виплати втраченого заробітку (або відповідної його частини) залежно від ступеня втрати потерпілим професійної працездатності (далі - щомісячна страхова виплата); 2) страхової виплати в установлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого); 3) страхової виплати дитині, яка народилася з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності; 4) страхових витрат на медичну та соціальну допомогу.

Відшкодування моральної (немайнової) шкоди потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань і членам їхніх сімей не є страховою виплатою та здійснюється незалежно від часу настання страхового випадку відповідно до положень Цивільного кодексу України та Кодексу законів про працю України.

Перерахування сум щомісячних страхових виплат і витрат на медичну та соціальну допомогу провадиться в разі: 1) зміни ступеня втрати професійної працездатності; 2) зміни складу сім'ї померлого.

За потерпілим, тимчасово переведеним на легшу нижчеоплачувану роботу, зберігається його середньомісячний заробіток на строк, визначений ЛКК, або до встановлення стійкої втрати професійної працездатності.

Стійкою втратою професійної працездатності вважається будь-яка втрата професійної працездатності, визначена МСЕК.

Необхідність переведення потерпілого на іншу роботу, її тривалість та характер установлюються ЛКК або МСЕК.

За згодою потерпілого роботодавець зобов'язаний надати йому рекомендовану ЛКК або МСЕК роботу за наявності відповідних вакансій.

Якщо у встановлений ЛКК або МСЕК строк роботодавець не забезпечує потерпілого відповідною роботою, Фонд сплачує потерпілому страхову виплату в розмірі його середньомісячного заробітку.

У разі смерті потерпілого право на одержання щомісячних страхових виплат мають непрацездатні особи, які перебували на утриманні померлого або мали на день його смерті право на

Страховые выплаты состоят из: 1) страховой выплаты утраченного заработка (или соответствующей его части) в зависимости от степени утраты потерпевшим профессиональной трудоспособности (далее - ежемесячная страховая выплата); 2) страховой выплаты в установленных случаях единовременного пособия потерпевшему (членам его семьи и лицам, находившимся на иждивении умершего); 3) страховой выплаты ребенку, родившемуся с инвалидностью вследствие травмирования на производстве или профессионального заболевания его матери во время беременности; 4) страховых расходов на медицинскую и социальную помощь.

Возмещение морального (неимущественного) вреда пострадавшим от несчастных случаев на производстве или профессиональных заболеваний и членам их семей не является страховой выплатой и осуществляется независимо от времени наступления страхового случая в соответствии с положениями Гражданского кодекса Украины и Кодекса законов о труде Украины.

Перечисление сумм ежемесячных страховых выплат и расходов на медицинскую и социальную помощь осуществляется в случае: 1) изменения степени утраты профессиональной трудоспособности; 2) изменения состава семьи умершего.

За потерпевшим, временно переведенным на более легкую нижеоплачиваемую работу, сохраняется его среднемесячный заработок на срок, определенный ВКК, или до установления стойкой утраты профессиональной трудоспособности.

Стойкой утратой профессиональной трудоспособности считается любая потеря профессиональной трудоспособности, определенная МСЭК.

Необходимость перевода пострадавшего на другую работу, ее продолжительность и характер устанавливаются ВКК или МСЭК.

С согласия потерпевшего работодатель обязан предоставить ему рекомендованную ВКК или МСЭК работу при наличии соответствующих вакансий.

Если в установленный ВКК или МСЭК срок работодатель не обеспечивает пострадавшего соответствующей работой, Фонд платит пострадавшему страховую выплату в размере его среднемесячного заработка.

В случае смерти потерпевшего право на получение ежемесячных страховых выплат имеют нетрудоспособные лица, состоявшие на иждивении умершего или имевшие ко дню его смерти право на

одержання від нього утримання, а також дитина померлого, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після його смерті.

Такими непрацездатними особами є: 1) діти, які не досягли 16 років; діти з 16 до 18 років, які не працюють, або старші за цей вік, але через вади фізичного або розумового розвитку самі не спроможні заробляти; діти, які є учнями, студентами (курсантами, слухачами, стажистами) денної форми навчання, - до закінчення навчання, але не більш як до досягнення ними 23 років; 2) особи, які досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», якщо вони не працюють; 3) особи з інвалідністю - члени сім'ї потерпілого на час інвалідності; 4) неповнолітні діти, на утримання яких померлий виплачував або був зобов'язаний виплачувати аліменти; 5) непрацездатні особи, які не перебували на утриманні померлого, але мають на це право.

Право на одержання страхових виплат у разі смерті потерпілого мають також дружина (чоловік) або один з батьків померлого чи інший член сім'ї, якщо він не працює та доглядає дітей, братів, сестер або онуків потерпілого, які не досягли восьмирічного віку.

Сума щомісячної страхової виплати встановлюється відповідно до ступеня втрати професійної працездатності та середньомісячного заробітку, що потерпілий мав до ушкодження здоров'я.

Максимальний розмір щомісячної страхової виплати не повинен перевищувати 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб.

Максимальний розмір щомісячної страхової виплати після проведеного перерахування відповідно до частини другої статті 37 цього Закону не повинен перевищувати 10 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб.

Мінімальний розмір призначеної щомісячної страхової виплати потерпілому у перерахунку на 100 відсотків втрати професійної працездатності не може бути меншим за прожитковий мінімум, встановлений для працездатних осіб.

получение от него содержания, а также ребенок умершего, родившийся в течение не более десятимесячного срока после его смерти.

Такими нетрудоспособными лицами являются: 1) дети, не достигшие 16 лет; дети с 16 до 18 лет, которые не работают, или старше этого возраста, но из-за недостатков физического или умственного развития сами не способны зарабатывать; дети, которые являются учениками, студентами (курсантами, слушателями, стажерами) дневной формы обучения, - до окончания обучения, но не более чем до достижения ими 23 лет; 2) лица, которые достигли пенсионного возраста, предусмотренного статьей 26 Закона Украины «Об общеобязательном государственном пенсионном страховании», если они не работают; 3) лица с инвалидностью - члены семьи пострадавшего на время инвалидности; 4) несовершеннолетние дети, на содержание которых умерший выплачивал или был обязан выплачивать алименты; 5) нетрудоспособные лица, не состоявшие на иждивении умершего, но имеют на это право.

Право на получение страховых выплат в случае смерти пострадавшего имеют также жена (муж) или один из родителей умершего или другой член семьи, если он не работает и ухаживает за детьми, братьями, сестрами или внуками пострадавшего, не достигшими восьмилетнего возраста.

Сумма ежемесячной страховой выплаты устанавливается в соответствии со степенью утраты профессиональной трудоспособности и среднемесячного заработка, что потерпевший имел до повреждения здоровья.

Максимальный размер ежемесячной страховой выплаты не должен превышать 10 размеров прожиточного минимума, установленного для трудоспособных лиц.

Максимальный размер ежемесячной страховой выплаты после проведенного перечисления в соответствии с частью второй статьи 37 настоящего Закона не должен превышать 10 размеров прожиточного минимума, установленного для трудоспособных лиц.

Минимальный размер назначенной ежемесячной страховой выплаты пострадавшему в пересчете на 100 процентов утраты профессиональной трудоспособности не может быть меньше прожиточного минимума, установленного для трудоспособных лиц.

У разі стійкої втрати професійної працездатності, встановленої МСЕК, Фонд проводить одноразову страхову виплату потерпілому, розмір якої визначається відповідно до ступеня втрати професійної працездатності, виходячи з 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права потерпілого на страхову виплату.

У разі якщо при подальших обстеженнях МСЕК потерпілому встановлено інший, вищий ступінь втрати стійкої професійної працездатності з урахуванням іншої професійної хвороби або іншого каліцтва, пов'язаного з виконанням трудових обов'язків, йому провадиться одноразова виплата, розмір якої визначається відповідно до відсотка, на який збільшено ступінь втрати працездатності, щодо попереднього обстеження МСЕК, виходячи з розрахунку 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права потерпілого на страхову виплату.

Якщо комісією з розслідування нещасного випадку встановлено, що ушкодження здоров'я настало не лише з вини роботодавця, а й внаслідок порушення потерпілим нормативних актів про охорону праці, розмір одноразової допомоги зменшується на підставі висновку цієї комісії, але не більш як на 50 відсотків.

Фонд фінансує витрати на медичну та соціальну допомогу, у тому числі на додаткове харчування, придбання ліків, спеціальний медичний, постійний сторонній догляд, побутове обслуговування, протезування, медичну реабілітацію, санаторно-курортне лікування, придбання спеціальних засобів пересування тощо, якщо потребу в них визначено висновками МСЕК та індивідуальною програмою реабілітації особи з інвалідністю (у разі її складення). Фонд організовує цілеспрямоване та ефективне лікування потерпілого у власних спеціалізованих лікувально-профілактичних закладах або на договірній основі в інших лікувально-профілактичних закладах з метою якнайшвидшого відновлення здоров'я застрахованого.

Якщо внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання потерпілий тимчасово втратив працездатність, Фонд фінансує всі витрати на його лікування.

В случае стойкой утраты профессиональной трудоспособности, установленной МСЭК, Фонд проводит одноразовую страховую выплату потерпевшему, размер которой определяется в соответствии со степенью утраты профессиональной трудоспособности, исходя из 17 размеров прожиточного минимума для трудоспособных лиц, установленного законом на день наступления права потерпевшего на страховую выплату.

В случае если при последующих обследованиях МСЭК пострадавшему установлена иная, более высокая степень потери стойкой профессиональной трудоспособности с учетом другой профессиональной болезни или другого увечья, связанного с исполнением трудовых обязанностей, ему производится единовременная выплата, размер которой определяется в соответствии с процентом, на который увеличено степень утраты трудоспособности, относительно предыдущего обследования МСЭК, исходя из расчета 17 размеров прожиточного минимума для трудоспособных лиц, установленного законом на день наступления права потерпевшего на страховую выплату.

Если комиссией по расследованию несчастного случая установлено, что повреждение здоровья наступило не только по вине работодателя, но и вследствие нарушения пострадавшим нормативных актов об охране труда, размер единовременного пособия уменьшается на основании заключения этой комиссии, но не более чем на 50 процентов.

Фонд финансирует расходы на медицинскую и социальную помощь, в том числе на дополнительное питание, приобретение лекарств, специальный медицинский, постоянный посторонний уход, бытовое обслуживание, протезирование, медицинскую реабилитацию, санаторно-курортное лечение, приобретение специальных средств передвижения и т.д., если потребность в них определены выводами МСЭК и индивидуальной программой реабилитации лица с инвалидностью (в случае ее принятия). Фонд организует целенаправленное и эффективное лечение пострадавшего в собственных специализированных лечебно-профилактических учреждениях или на договорной основе в других лечебно-профилактических учреждениях с целью скорейшего восстановления здоровья застрахованного.

Если в результате несчастного случая или профессионального заболевания потерпевший временно потерял трудоспособность, Фонд финансирует все расходы на его лечение.

У разі смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку на виробництві виплачується одноразова допомога його сім'ї у сумі, що дорівнює 100 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату, та одноразова допомога кожній особі, яка перебувала на його утриманні, а також на його дитину, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після смерті потерпілого, у сумі, що дорівнює 20 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату.

У разі смерті потерпілого від нещасного випадку або професійного захворювання витрати на його поховання несе Фонд згідно з порядком, визначеним Кабінетом Міністрів України.

У разі смерті потерпілого суми страхових виплат особам, які мають на це право, визначаються із середньомісячного заробітку потерпілого за вирахуванням частки, яка припадала на потерпілого та працездатних осіб, що перебували на його утриманні, але не мали права на ці виплати.

У разі якщо смерть потерпілого, який одержував щомісячні страхові виплати, настала внаслідок ушкодження здоров'я від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, розмір щомісячної страхової виплати особам, які мають на це право, встановлюється виходячи з розміру щомісячної страхової виплати на день смерті потерпілого. Причинний зв'язок смерті потерпілого з одержаним каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я має підтверджуватися висновками відповідних медичних закладів. Одноразова допомога сім'ї та особам, які перебували на утриманні, у цьому випадку не виплачується.

Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується в розмірі 100 відсотків середнього заробітку (оподатковуваного доходу). При цьому перші п'ять днів тимчасової непрацездатності оплачуються власником або уповноваженим ним органом за рахунок коштів підприємства, установи, організації.

У разі ушкодження здоров'я в період виробничого навчання (практики) сума страхової виплати визначається за діючою на

В случае смерти пострадавшего вследствие несчастного случая на производстве выплачивается единовременное пособие его семье в сумме, равной 100 размерам прожиточного минимума для трудоспособных лиц, установленного законом на день наступления права на страховую выплату, и единовременное пособие каждому лицу, находившемуся на его иждивении , а также на его ребенка, родившегося в течение не более десятимесячного срока после смерти потерпевшего, в сумме, равной 20 размерам прожиточного минимума для трудоспособных лиц, установленного законом на день наступления права на страховую выплату.

В случае смерти потерпевшего от несчастного случая или профессионального заболевания расходы на его погребение несет Фонд в соответствии с порядком, определенным Кабинетом Министров Украины.

В случае смерти потерпевшего суммы страховых выплат лицам, имеющим на это право, определяются из среднемесячного заработка потерпевшего за вычетом доли, которая приходилась на потерпевшего и трудоспособных лиц, состоявших на его иждивении, но не имели права на эти выплаты.

В случае если смерть потерпевшего, который получал ежемесячные страховые выплаты, наступила в результате повреждения здоровья от несчастного случая на производстве или профессионального заболевания, размер ежемесячной страховой выплаты лицам, имеющим на это право, устанавливается исходя из размера ежемесячной страховой выплаты на день смерти потерпевшего. Причинная связь смерти пострадавшего с полученным увечьем или иным повреждением здоровья должна подтверждаться заключениями соответствующих медицинских учреждений. Единовременное пособие семье и лицам, находившимся на иждивении, в этом случае не выплачивается.

Пособие по временной нетрудоспособности выплачивается в размере 100 процентов среднего заработка (налогооблагаемого дохода). При этом первые пять дней временной нетрудоспособности оплачиваются владельцем или уполномоченным им органом за счет средств предприятия, учреждения, организации.

В случае повреждения здоровья в период производственного обучения (практики) сумма страховой выплаты определяется по действующей на

підприємстві ставкою (окладом) тієї професії (спеціальності), якій навчався потерпілий, але не нижче найменшого розряду тарифної сітки відповідної професії.

Якщо у період навчання (практики) потерпілий одержував заробіток, сума страхової виплати визначається, за його згодою, із середньомісячного заробітку за цей період. За бажанням потерпілого сума страхової виплати може бути визначена із середньомісячного заробітку до початку виробничого навчання (практики).

Для розгляду справ про страхові виплати до Фонду подаються: 1) акт розслідування нещасного випадку або акт розслідування професійного захворювання за встановленими формами та/або висновок МСЕК про ступінь втрати професійної працездатності застрахованого чи копія свідоцтва про його смерть; 2) документи про необхідність подання додаткових видів допомоги.

Фонд приймає рішення про виплати у разі втрати годувальника за умови подання таких документів, які видаються відповідними організаціями у триденний строк з моменту звернення заявника: 1) копії свідоцтва органу реєстрації актів цивільного стану про смерть потерпілого; 2) довідки житлово-експлуатаційної організації, а за її відсутності - довідки виконавчого органу ради чи інших документів про склад сім'ї померлого, у тому числі про тих, хто перебував на його утриманні, або копії відповідного рішення суду; 3) довідки житлово-експлуатаційної організації, а за її відсутності - виконавчого органу ради про батьків або іншого члена сім'ї померлого, який не працює та доглядає дітей, братів, сестер чи онуків померлого, які не досягли восьмирічного віку; 4) довідки навчального закладу про те, що член сім'ї потерпілого віком від 18 до 23 років, який має право на відшкодування шкоди, навчається за денною формою навчання; 5) довідки навчального закладу інтернатного типу про те, що член сім'ї потерпілого, який має право на відшкодування шкоди, перебуває на утриманні цього закладу.

Факт перебування на утриманні потерпілого у разі відсутності відповідних документів і неможливості їх відновлення встановлюється в судовому порядку.

предприятии ставке (окладу) той профессии (специальности), которой учился пострадавший, но не ниже наименьшего разряда тарифной сетки соответствующей профессии.

Если в период обучения (практики) пострадавший получал заработок, сумма страховой выплаты определяется с его согласия, с среднемесячного заработка за этот период. По желанию потерпевшего сумма страховой выплаты может быть определена из среднемесячного заработка до начала производственного обучения (практики).

Для рассмотрения дел о страховых выплатах в Фонд подаются: 1) акт расследования несчастного случая или акт расследования профессионального заболевания по установленным формам и / или заключение МСЭК о степени утраты профессиональной трудоспособности застрахованного или копия свидетельства о его смерти; 2) документы о необходимости представления дополнительных видов помощи.

Фонд принимает решение о выплатах в случае потери кормильца при условии предоставления таких документов, выдаваемых соответствующими организациями в трехдневный срок с момента обращения заявителя: 1) копии свидетельства органа регистрации актов гражданского состояния о смерти потерпевшего; 2) справки жилищно-эксплуатационной организации, а при ее отсутствии - справки исполнительного органа совета или других документов о составе семьи умершего, в том числе о тех, кто находился на его иждивении, или копии соответствующего решения суда; 3) справки жилищно-эксплуатационной организации, а при ее отсутствии - исполнительного органа совета о родителях или другого члена семьи умершего, который не работает и ухаживает за детьми, братьями, сестрами или внуками умершего, не достигшими восьмилетнего возраста; 4) справки учебного заведения о том, что член семьи пострадавшего в возрасте от 18 до 23 лет, имеет право на возмещение вреда, учится на дневной форме обучения; 5) справки учебного заведения интернатного типа о том, что член семьи пострадавшего, который имеет право на возмещение вреда, находится на содержании этого заведения.

Факт нахождения на иждивении пострадавшего в случае отсутствия соответствующих документов и невозможности их восстановления устанавливается в судебном порядке.

Фонд розглядає справу про страхові виплати на підставі заяви потерпілого або заінтересованої особи за наявності усіх необхідних документів і приймає відповідні рішення у десятиденний строк, не враховуючи дня надходження зазначених документів.

Фонд відмовляє у страхових виплатах і наданні соціальних послуг застрахованому, якщо мали місце: 1) навмисні дії, а також бездіяльність (приховування захворювань, невиконання приписів та обмежень лікаря) потерпілого, спрямовані на створення умов для настання страхового випадку; 2) подання роботодавцем, іншими органами, що беруть участь у встановленні страхового випадку, або потерпілим Фонду свідомо неправдивих відомостей про страховий випадок; 3) вчинення застрахованим умисного злочину, що призвів до настання страхового випадку.

Фонд відмовляє у виплатах і наданні соціальних послуг застрахованому, якщо нещасний випадок згідно із законодавством не визнаний пов'язаним з виробництвом.

Страхові виплати і надання соціальних послуг припиняються: 1) на весь час проживання потерпілого за кордоном, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України; 2) на весь час, протягом якого потерпілий перебуває на державному утриманні, за умови, що частка виплати, яка перевищує вартість такого утримання, надається особам, які перебувають на утриманні потерпілого; 3) якщо з'ясувалося, що виплати призначено на підставі документів, які містять неправдиві відомості. Сума витрат на страхові виплати, отримані застрахованим, стягується в судовому порядку; 4) якщо страховий випадок настав внаслідок навмисного наміру заподіяння собі травми; 5) якщо потерпілий ухиляється від медичної чи професійної реабілітації або не виконує правил, пов'язаних з установленням чи переглядом обставин страхового випадку, або порушує правила поведінки та встановлений для нього режим, що перешкоджає одужанню; 6) в інших випадках, передбачених законодавством.

Страхові виплати провадяться щомісячно в установлені Фондом дні на підставі постанови цього Фонду або рішення

Фонд рассматривает дело о страховых выплатах на основании заявления потерпевшего или заинтересованного лица при наличии всех необходимых документов и принимает соответствующие решения в десятидневный срок, не учитывая дня поступления указанных документов.

Фонд отказывает в страховых выплатах и предоставлении социальных услуг застрахованному, если имели место: 1) умышленные действия, а также бездействие (сокрытие заболеваний, невыполнение предписаний и ограничений врача) потерпевшего, направленные на создание условий для наступления страхового случая; 2) предоставление работодателем, другими органами, которые принимают участие в установлении страхового случая, или пострадавшим Фонду заведомо ложных сведений о страховом случае; 3) совершение застрахованным умышленного преступления, которое привело к наступлению страхового случая.

Фонд отказывает в выплатах и предоставлении социальных услуг застрахованному, если несчастный случай, в соответствии с законодательством, не признан связанным с производством.

Страховые выплаты и предоставление социальных услуг прекращаются: 1) на все время проживания пострадавшего за границей, если иное не предусмотрено международным договором Украины, согласие на обязательность которого предоставлено Верховной Радой Украины; 2) на все время, в течение которого находится на государственном содержании, при условии, что доля выплаты, превышающая стоимость такого содержания, предоставляется лицам, находящимся на иждивении потерпевшего; 3) если выяснилось, что выплаты назначены на основании документов, содержащих ложные сведения. Сумма расходов на страховые выплаты, полученные застрахованным, взыскивается в судебном порядке; 4) если страховой случай наступил вследствие умышленного намерения причинения себе травмы; 5) если пострадавший уклоняется от медицинской или профессиональной реабилитации или не выполняет правил, связанных с установлением или просмотром обстоятельств страхового случая, или нарушает правила поведения и установленный для него режим, препятствует выздоровлению; 6) в других случаях, предусмотренных законодательством.

Страховые выплаты производятся ежемесячно в установленные Фондом дни на основании постановления этого Фонда или решения

суду: 1) потерпілому - з дня втрати працездатності внаслідок нещасного випадку або з дати встановлення професійного захворювання; 2) особам, які мають право на виплати у зв'язку зі смертю годувальника, - з дня смерті потерпілого, але не раніше дня виникнення права на виплати.

Одноразова допомога виплачується потерпілому в місячний строк з дня визначення МСЕК стійкої втрати професійної працездатності, а в разі смерті потерпілого - у місячний строк з дня смерті застрахованого особам, які мають на це право.

Запитання для самоконтролю:

1.Поняття загальнообов’язкового державного соціального страхування.
2.Види пенсій в солідарному рівні пенсійного страхування.
3.Чинники, які впливають на призначення пенсії різних видів.
4.Ознаки підходящої роботи.
5.Умови припинення виплати допомоги по безробіттю.
6.Особи, які є застрахованими від тимчасової втрати працездатності.
7.Вплив страхового стажу на розмір допомоги по тимчасовій втраті працездатності.
8.Поняття нещасного випадку на виробництві.
9.Документи, які необхідно надати для отримання соціального забезпечення у разі професійного захворювання.
10.Види соціального забезпечення при настанні нещасного випадку на виробництві.

суда: 1) пострадавшему - со дня утраты трудоспособности в результате несчастного случая или с даты установления профессионального заболевания; 2) лицам, имеющим право на выплаты в связи со смертью кормильца, - со дня смерти потерпевшего, но не ранее дня возникновения права на выплаты.
Единовременное пособие выплачивается пострадавшему в месячный срок со дня определения МСЭК стойкой утраты профессиональной трудоспособности, а в случае смерти потерпевшего - в месячный срок со дня смерти застрахованного лицам, имеющим на это право.

Вопросы для самоконтроля:

1.Понятие общеобязательного государственного социального страхования.
2.Виды пенсий в солидарном уровне пенсионного страхования.
3.Факторы, влияющие на назначение пенсии разных видов.
4.Признаки подходящей работы.
5.Условия прекращения выплаты пособия по безработице.
6.Лица, являющиеся застрахованными от временной потери работоспособности.
7.Влияние страхового стажа на размер пособия по временной потере трудоспособности.
8.Понятие несчастного случая на производстве.
9.Документы, которые необходимо предоставить для получения социального обеспечения в случае профессионального заболевания.
10.Виды социального обеспечения при наступлении несчастного случая на производстве.

ТЕМА 4.
ДЕРЖАВНІ ДОПОМОГИ

План викладу матеріалу:

4.1.Державна допомога як організаційно-правова форма соціального забезпечення
4.2.Допомога особі, яка втратила працездатність
4.3.Допомога малозабезпеченій особі
4.4.Допомога сім'ї з дітьми
4.5.Допомога по догляду за особою
4.6.Допомога особі, яка не має права на пенсію
4.7.Допомога на поховання
4.8.Допомога особі, яка має спеціальний статус
Запитання для самоконтролю

4.1.Державна допомога як організаційно-правова форма соціального забезпечення

На думку К. С. Харіна державна (нестрахова) соціальна допомога є самостійною організаційно-правовою формою соціального забезпечення. Право на таку допомогу мають особи, які з поважних причин не працювали і не сплачували обов'язкові страхові внески (наприклад, інваліди з дитинства) та не мають засобів до існування у розмірі прожиткового мінімуму[79].

Н. І. Вознюк встановила основні ознаки цього виду соціального захисту: 1) Основним джерелом фінансування державних соціальних допомог є кошти державного та місцевих бюджетів. 2) Соціально-аліментарна природа, тобто безеквівалентність надання допомог. Набуття права на призначення державних соціальних допомог не пов'язано з трудовою діяльністю, страховим стажем особи. Хоча, слід погодитись з тим, що домінуюча у теорії соціального захисту концепція аліментарності соціальних допомог, втрачає своє значення і в основу визначення цього виду соціального захисту покладено теорію соціального ризику, яка відображає об'єктивні

[79] Харин К. С. Право социального обеспечения: Учебное пособие / К.С. Харин. В 2 ч., Ч 1. – СПб. 2000. – 360 с, С.164.

ТЕМА 4.
ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ПОСОБИЯ

План изложения материала:

4.1.Государственное пособие как организационно-правовая форма социального обеспечения
4.2.Пособие лицу, утратившему трудоспособность
4.3.Пособие малообеспеченному лицу
4.4.Пособие семьи с детьми
4.5.Пособие по уходу за человеком
4.6.Пособие лицу, которое не имеет права на пенсию
4.7.Пособие на погребение
4.8.Пособие лицу, которое имеет специальный статус
Вопросы для самоконтроля

4.1.Государственное пособие как организационно-правовая форма социального обеспечения

По мнению К. С. Харина государственная (нестраховая) социальная помощь является самостоятельной организационно-правовой формой социального обеспечения. Право на такую помощь имеют лица, которые по уважительным причинам не работали и не платили обязательные страховые взносы (например, инвалиды с детства) и не имеют средств к существованию в размере прожиточного минимума.

Н. И. Вознюк установила основные признаки этого вида социальной защиты: 1) Основным источником финансирования государственных социальных пособий являются средства государственного и местных бюджетов. 2) Социально-алиментарная природа, то есть безеквивалентность предоставления помощи. Приобретение права на назначение государственной социальной помощи не связано с трудовой деятельностью, страховым стажем лица. Хотя, стоит согласиться с тем, что доминирующая в теории социальной защиты концепция алиментарности социальных пособий, теряет свое значение и в основу определения этого вида социальной защиты положена теория социального риска, которая отражает объективные

чинники виникнення права на соціальні допомоги[80]. 3) Пасивний статус суб'єкта-одержувача: коло суб'єктів із загальним та спеціальним правовим статусом, умови надання допомог чітко встановлені в законодавстві. 4) Цільова спрямованість: метою надання допомог є матеріальна підтримка визначених суб'єктів, які в результаті настання соціальних ризиків втратили джерело доходів або їх дохід є нижчим за прожитковий мінімум, понесли додаткові витрати, пов'язані з певними подіями (поховання, народження дитини) або наділені спеціальним правовим статусом. 5) Фіксований розмір державних соціальних допомог, як правило у співвідношенні з прожитковим мінімумом або з рівнем забезпечення прожиткового мінімуму (гарантованим мінімумом). Наприклад, допомоги дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства; державні соціальні допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам призначаються у відсотковому співвідношенні до встановленого законом прожиткового мінімуму. Н. І. Вознюк зазначає, що сьогодні відсутній єдиний підхід щодо визначення розмірів допомог. Це може бути фіксований розмір, різниця між доходом отримувача та прожитковим мінімумом, в окремих випадках визначення розміру допомоги делеговано органам місцевого самоврядування (допомога на поховання). 6) Адресний характер призначення, який проявляється у залежності розміру допомоги не тільки від прожиткового мінімуму, але й від доходів особи. Слід погодитись з В. Л. Стрепко, що адресність – це один із принципів, на яких ґрунтується інститут соціальних допомог, який передбачає право на соціальну допомогу за умови настання соціального ризику, а також реальної потреби людини у соціальній підтримці. Адресними є усі допомоги, зумовлені настанням ризику малозабезпеченості[81]. 7) Грошова форма. 8) Обмеженість строків виплати певними часовим рамками, встановлення яких обумовлено визначеними в законодавстві подіями: на період встановлення інвалідності, до досягнення

[80] Андрієнко І. С. Правове регулювання державних соціальних допомог малозабезпеченим особам в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 – «Трудове право; право соціального забезпечення» / І. С. Андрієнко. – Львів, 2010. , С. 9.

[81] Стрепко В. Л. Про універсальність та адресність допомог за правом соціального забезпечення / В. Л. Стрепко URL: http://archive.nbuv.gov.ua/ portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2009_48/197lbr48.pdf. (дата звернення 12.12.2018)

факторы возникновения права на социальные пособия. 3) Пассивный статус субъекта-получателя: круг субъектов с общим и специальным правовым статусом, условия предоставления пособий четко установлены в законодательстве. 4) Целевая направленность: целью предоставления помощи является материальная поддержка определенных субъектов, которые в результате наступления социальных рисков потеряли источник доходов или их доход ниже прожиточного минимума, понесли дополнительные расходы, связанные с определенными событиями (захоронение, рождение ребенка) или наделены специальным правовым статусом. 5) Фиксированный размер государственных социальных пособий, как правило, в соотношении с прожиточным минимумом или с уровнем обеспечения прожиточного минимума (гарантированный минимум). Например, помощь детям-инвалидам и инвалидам с детства; государственные социальные пособия лицам, не имеющим права на пенсию, и инвалидам назначаются в процентном соотношении к установленному законом прожиточному минимуму. Н. И. Вознюк отмечает, что сегодня отсутствует единый подход к определению размеров пособий. Это может быть фиксированный размер, разница между доходом получателя и прожиточным минимумом, в отдельных случаях определение размера пособия делегированы органам местного самоуправления (пособие на погребение). 6) Адресный характер назначения, который проявляется в зависимости размера помощи не только от прожиточного минимума, но и от доходов человека. Следует согласиться с В. Л. Стрепко, что адресность - это один из принципов, на которых основывается институт социальных пособий, предусматривающий право на социальную помощь при условии наступления социального риска, а также реальной потребности человека в социальной поддержке. Адресными есть все помощи, обусловленные наступлением риска малообеспеченности. 7) Денежная форма. 8) Ограниченность сроков выплаты определенными временными рамками, установление которых обусловлено определенными в законодательстве событиями: в период установления инвалидности до достижения

дитиною вісімнадцятирічного віку тощо. 9) Мобільність: можливість встановлення як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. Органи місцевого самоврядування можуть ухвалювати рішення про надання додаткових видів допомог за кошти місцевих бюджетів. 10) Комплексний характер: законодавство дозволяє одній і тій же самій особі отримувати одночасно декілька видів державних соціальних допомог, передбачено можливість отримання допомог одночасно з іншими виплатами, пільгами та послугами.

Державна соціальна допомога – це грошові одноразові або періодичні виплати, які надаються особам, які не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, для компенсації понесених ними додаткових витрат у разі настання визначених законодавством соціальних випадків, що фінансуються за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів. Врегулювання призначення й виплати всіх видів державних соціальних допомог здійснюється відповідними нормативними актами, у зв'язку з чим, за наявності передбачених законом обставин, громадяни набувають безумовне право на той чи інший вид допомоги. Одним з учасників правовідносин із надання державних соціальних допомог є державний орган, до компетенції якого відповідно до закону належить призначення й виплата конкретного виду соціальної допомоги[82].

В. С Тарасенко поділяє соціальні допомоги ще за такими критеріями: 1) залежно від урахування майнового стану отримувача допомоги поділяє на допомоги, які призначаються незалежно від інших джерел доходів, що має особа, яка звернулася за призначенням того чи іншого виду соціального забезпечення, а також на допомоги, які призначаються з урахуванням майнового стану особи, тобто такі, що надаються за ознакою малозабезпеченості; 2) залежно від форми надання соціальні допомоги можна класифікувати на допомоги, які надаються в готівковій (грошовій) формі, в натуральній формі (продукти харчування, одяг, взуття тощо) та в безготівковій формі (наприклад, адресні безготівкові субсидії для

[82] Тарасенко В. С. Поняття та види соціальних допомог. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки Вип.2 Том 2. 2014 - С.121-126.

ребенком восемнадцатилетнего возраста и тому подобное. 9) Мобильность: возможность установки как на общегосударственном, так и на местном уровне. Органы местного самоуправления могут принимать решения о предоставлении дополнительных видов пособий за счет местных бюджетов. 10) Комплексный характер: законодательство позволяет одному и тому же лицу получать одновременно несколько видов государственных социальных пособий, предусмотрена возможность получения пособий одновременно с другими выплатами, льготами и услугами.

Государственная социальная помощь - это денежные одноразовые или периодические выплаты, предоставляемые лицам, не застрахованным в системе общеобязательного государственного социального страхования, для компенсации понесенных дополнительных расходов при наступлении определенных законодательством социальных случаев, финансируемых за счет средств государственного или местных бюджетов. Урегулирование назначения и выплаты всех видов государственной социальной помощи осуществляется соответствующими нормативными актами, в связи с чем, при наличии предусмотренных законом обстоятельств, граждане приобретают безусловное право на тот или иной вид помощи. Одним из участников правоотношений по предоставлению государственных социальных пособий является государственный орган, в компетенцию которого в соответствии с законом относится назначение и выплата конкретного вида социальной помощи.

В. С Тарасенко разделяет социальную помощь еще и по таким критериям: 1) в зависимости от учета имущественного положения получателя помощи разделяет на пособия, которые назначаются независимо от других источников доходов, которое имеет лицо, обратившееся за назначением того или иного вида социального обеспечения, а также на пособия, которые назначаются с учетом имущественного положения лица, то есть такие, которые предоставляются по признаку малообеспеченности; 2) в зависимости от формы предоставления социальные пособия можно классифицировать на пособия, предоставляемые в наличной (денежной) форме, в натуральной форме (продукты питания, одежда, обувь и т.п.) и в безналичной форме (например, адресные безналичные субсидии для

відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг); 3) залежно від суб'єкта отримання допомог соціальні допомоги поділяються на індивідуальні і колективні; 4) залежно від мети використання соціальні допомоги можуть бути адресовані для задоволення особистих потреб суб'єкта-отримувача та утримання його сім'ї або надаватися на поховання членів його сім'ї; 5) залежно від механізму визначення розміру соціальних допомог грошові виплати можуть встановлюватися у твердих розмірах та в розмірах, які визначаються у відсотковому відношенні до прожиткового мінімуму; 6) залежно від строків виплати соціальні допомоги поділяються на разові, періодичні та щомісячні; 7) залежно від рівня правового регулювання соціальні допомоги можуть поділятися на допомоги, гарантовані державою, призначення й виплата яких регулюється централізовано уповноваженими державними органами, а також допомоги, призначення й виплата яких регулюється на локальному рівні органами місцевого самоврядування[83].

4.2.Допомога особі, яка втратила працездатність

Допомоги у разі втрати працездатності передбачені різними законами України та різняться за суб'єктним складом одержувачів, причинами настання непрацездатності, строком непрацездатності тощо.

Характеризуючи допомогу особам, що втратили працездатність, можна виділити наступні її ознаки: 1) Підставою для надання такої допомоги є втрата працездатності. До того ж в даному аспекті йде мова про повну втрату працездатності. 2) За цільовим призначенням допомоги поділяються на: компенсацію втраченої частини доходу; повну заміну середньомісячного доходу, який громадянин з незалежних від нього причин не в змозі отримувати; доплату до основного доходу, якщо такий дохід нижчий за встановлений законодавством прожитковий мінімум тощо[84]. За цим критерієм допомога особі, що втратила

[83] Тарасенко В. С. Поняття та види соціальних допомог. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки Вип.2 - Том 2. 2014 - С.121-126, С. 123, 124, 125.

[84] Право соціального забезпечення: навч. посіб. / авт.: С. М. Прилипко, Г. С. Гончарова, В. В. Юровська, О. О. Конопельцева; зазаг. ред. В. В. Жернакова. – Х.: Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2013. – 126 с. – С. 93.

возмещения расходов на оплату жилищно-коммунальных услуг); 3) в зависимости от субъекта получения пособий социальные пособия делятся на индивидуальные и коллективные; 4) в зависимости от цели использования социальные пособия могут быть адресованы для удовлетворения личных потребностей субъекта-получателя и содержания его семьи или предоставляться на погребение членов его семьи; 5) в зависимости от механизма определения размера социальных пособий денежные выплаты могут устанавливаться в твердых размерах и в размерах, которые определяются в процентном отношении к прожиточному минимуму; 6) в зависимости от сроков выплаты социальные пособия делятся на разовые, периодические и ежемесячные; 7) в зависимости от уровня правового регулирования социальные пособия могут делиться на пособия, гарантированные государством, назначение и выплата которых регулируется централизованно уполномоченными государственными органами, а также помощи, назначения и выплата которых регулируется на локальном уровне органами местного самоуправления.

4.2.Пособие лицу, утратившему трудоспособность

Пособия (помощь) в случае потери трудоспособности предусмотрены различными законами Украины и различаются по субъектному составу получателей, причинам наступления нетрудоспособности срокам нетрудоспособности и тому подобное.

Характеризуя помощь лицам, утратившим трудоспособность, можно выделить следующие ее признаки: 1) Основанием для предоставления такой помощи является потеря работоспособности. К тому же в данном аспекте речь идет о полной потере работоспособности. 2) По целевому назначению помощи подразделяются на: компенсацию утраченной части дохода; полную замену среднемесячного дохода,который гражданин по независящим от него причинам не в состоянии получать; доплату к основному доходу, если такой доход ниже установленного законодательством прожиточного минимума и тому подобное. По этому критерию помощь лицу, которое утратило

працездатність, відноситься до допомог, спрямованих на повну заміну середньомісячного доходу, який громадянин з причин незалежних від нього не може отримувати. 3) Є перідичними платежами, тобто виплачуються щомісячно протягом певного періоду або довічно (як правило). 4) Є державною соціальною допомогою.

Відповідно до ознак виділених вище, до допомог особі, що втратила працездатність згідно з чинним законодавством можна віднести: 1) державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та осіб з інвалідністю згідно із Законом України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» від 18.05.2004 року №1727-IV; 2) державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю згідно із Законом України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалвідністю» від 16.11.2000 року №2109-III та інші види допомог для осіб, що втратили працездатність. Допомоги за страховими соціальними випадками втрати працездатності (нещасні випадки та виробництві та професійне захворювання, тимчасова втрата працездатності) розглядалися у попередній темі. Допомоги за нестраховими соціальними випадками втрати працездатності будуть розглянуті в даній темі у відповідних розділах.

4.3.Допомога малозабезпеченій особі

Малозабезпечена сім’я – це сім’я, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний доход, нижчий від прожиткового мінімуму для сім’ї. Право сім’ї на цю допомогу залежить не лише від доходів, але і від її майнового стану, зайнятості працездатних членів сім’ї та інших факторів. Ця допомога призначається відповідно до закону «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім’ям» та Постанови Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. №250 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім’ям»[85].

[85] Допомога малозабезпеченим сім’ям – 2016 URL: http://www.i-law.kiev.ua/%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B

работоспособность, относится к пособиям, направленным на полную замену среднемесячного дохода, который гражданин по причинам независимым от него не может получать. 3) являются периодическими платежами, то есть выплачиваются ежемесячно в течение определенного периода или пожизненно (как правило). 4) является государственной социальной помощью.

Согласно признакам выделенным выше, к помощи лицу, которое потеряло работоспособность согласно действующему законодательству можно отнести: 1) государственную социальную помощь лицам, не имеющим права на пенсию, и лицам с инвалидностью в соответствии с Законом Украины «О государственной социальной помощи лицам, которые не имеют права на пенсию, и лицам с инвалидностью» от 18.05.2004 года №1727-IV; 2) государственной социальной помощи лицам с инвалидностью с детства и детям с инвалидностью в соответствии с Законом Украины «О государственной социальной помощи лицам с инвалидностью с детства и детям с инвалидностью» от 16.11.2000 года №2109-III и другие виды пособий для лиц, утративших трудоспособность. Пособия по страховым социальными случаям потери трудоспособности (несчастные случаи на производстве и профессиональные заболевания, временная потеря трудоспособности) рассматривались в предыдущей теме. Пособия по нестраховым социальным случаям потери трудоспособности будут рассмотрены в данной теме в соответствующих разделах.

4.3.Пособие малообеспеченному лицу

Малообеспеченная семья - это семья, которая по уважительным или не зависящим от нее причинам имеет среднемесячный совокупный доход, ниже прожиточного минимума для семьи. Право семьи на эту помощь зависит не только от доходов, но и от ее имущественного положения, занятости трудоспособных членов семьи и других факторов. Эта помощь назначается в соответствии с законом «О государственной социальной помощи малообеспеченным семьям» и Постановления Кабинета Министров Украины от 24 февраля 2003 года №250 «Об утверждении Порядка назначения и выплаты государственной социальной помощи малообеспеченным семьям».

F%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BC-%D1%81%D1%96%D0%BC%D1%8F%D0%BC/ (дата звернення 01.06.2016)

Право на державну соціальну допомогу мають малозабезпечені сім'ї, які постійно проживають на території України.

Заява про надання державної соціальної допомоги подається уповноваженим представником сім'ї до місцевої державної адміністрації або до виконавчого комітету сільської, селищної ради. Виконавчий комітет сільської, селищної ради передає заяву про надання державної соціальної допомоги до місцевої державної адміністрації.

У заяві дається згода сім'ї на збір інформації про неї, про її власність, доходи та майно, що необхідна для мети цього Закону.

До заяви про надання державної соціальної допомоги додаються: документ, що посвідчує особу; довідка про склад сім'ї. До складу сім'ї включаються чоловік, дружина; рідні, усиновлені діти цих осіб віком до вісімнадцяти років, а також діти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах I - IV рівнів акредитації до досягнення двадцяти трьох років і які не мають власних сімей; неодружені повнолітні діти, які визнані особами з інвалідністю з дитинства I та II груп або особами з інвалідністю I групи і проживають разом з батьками; непрацездатні батьки чоловіка та дружини, які проживають разом з ними і перебувають на їх утриманні у зв'язку з відсутністю власних доходів; особа, яка проживає разом з одинокою особою з інвалідністю I групи і здійснює догляд за нею; жінка та чоловік, які проживають однією сім'єю, не перебувають у шлюбі, але мають спільних дітей. При цьому до складу сім'ї включаються незалежно від місця проживання (перебування) або реєстрації діти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах I - IV рівнів акредитації до досягнення двадцяти трьох років і не мають власних сімей. До складу сім'ї не включаються особи, які перебувають на повному державному утриманні; декларація про доходи та майно осіб, які входять до складу сім'ї (в декларацію не включаються державна соціальна допомога, призначена відповідно до цього Закону; нарахована субсидія за спожиті житлово-комунальні послуги; сплачені членами сім'ї аліменти, грошове забезпечення

Право на государственную социальную помощь имеют малообеспеченные семьи, постоянно проживающие на территории Украины.

Заявление о предоставлении государственной социальной помощи подается уполномоченным представителем семьи в местной государственной администрации или в исполнительный комитет сельского, поселкового совета. Исполнительный комитет сельского, поселкового совета передает заявление о предоставлении государственной социальной помощи в местную государственную администрацию.

В заявлении дается согласие семьи на сбор информации о ней, о ее собственности, доходам и имуществу, необходимой для целей настоящего Закона.

К заявлению о предоставлении государственной социальной помощи прилагаются: документ, удостоверяющий личность; справка о составе семьи. В состав семьи включаются муж, жена; родные, усыновленные дети этих лиц в возрасте до восемнадцати лет, а также дети, которые учатся на дневной форме обучения в общеобразовательных, профессионально-технических, высших учебных заведениях I - IV уровней аккредитации до достижения двадцати трех лет и не имеют собственных семей; неженатые совершеннолетние дети, которые признаны лицами с инвалидностью с детства I и II групп или лицами с инвалидностью I группы и проживают вместе с родителями; нетрудоспособные родители мужа и жены, которые проживают вместе с ними и находятся на их иждивении в связи с отсутствием собственных доходов; лицо, проживающее вместе с одиноким лицом с инвалидностью I группы и осуществляет уход за ним; женщина и мужчина, которые проживают одной семьей, не состоящие в браке, но имеют общих детей. При этом в состав семьи включаются независимо от места жительства (пребывания) или регистрации дети, которые учатся на дневной форме обучения в общеобразовательных, профессионально-технических, высших учебных заведениях I - IV уровней аккредитации до достижения двадцати трех лет и не имеют собственных семей. В состав семьи не включаются лица, находящиеся на полном государственном обеспечении; декларация о доходах и имуществе лиц, входящих в состав семьи (в декларацию не включаются государственная социальная помощь, назначенная в соответствии с настоящим Законом; начисленная субсидия за потребленные жилищно-коммунальные услуги; уплаченные членами семьи алименты, денежное обеспечение

військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, які беруть безпосередню участь в антитерористичній операції, на час її проведення, безпосередню участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, на час здійснення зазначених заходів); довідка про наявність та розмір земельної частки (паю); довідка встановленої форми про безпосередню участь особи в антитерористичній операції, про безпосередню участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях.

Державна соціальна допомога призначається з місяця звернення, якщо протягом місяця подано всі необхідні документи.

Розмір державної соціальної допомоги визначається як різниця між прожитковим мінімумом для сім'ї та її середньомісячним сукупним доходом, який обчислюється за методикою, встановленою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, але цей розмір не може бути більшим ніж 75 відсотків прожиткового мінімуму для сім'ї.

До стабілізації економічного становища в Україні розмір державної соціальної допомоги визначається з урахуванням рівня забезпечення прожиткового мінімуму.

Для кожної дитини (крім дитини з інвалідністю), яка входить до складу малозабезпеченої сім'ї, рівень забезпечення прожиткового мінімуму збільшується на 10 відсотків, а для кожної дитини з інвалідністю, яка входить до складу малозабезпеченої сім'ї, для кожної дитини, яка утримується матір'ю (батьком, усиновителем), що не перебуває у шлюбі, і запис про батька (матір) цієї дитини у Книзі реєстрації народжень провадиться в установленому порядку за вказівкою матері (батька), для кожної дитини, в якої один або обоє батьків є особами з інвалідністю I або II групи, - на 20 відсотків.

Для громадян, які одержали статус особи, що проживає і працює (навчається) на території населеного пункту, якому

военнослужащих, лиц рядового и начальствующего состава, которые принимают непосредственное участие в антитеррористической операции, на время ее проведения, непосредственное участие в осуществлении мероприятий по обеспечению национальной безопасности и обороны, отпора и сдерживания вооруженной агрессии Российской Федерации в Донецкой и Луганской областях, на время осуществления указанных мероприятий); справка о наличии и размере земельной доли (пая); справка установленной формы о непосредственном участии лица в антитеррористической операции, о непосредственном участии в осуществлении мероприятий по обеспечению национальной безопасности и обороны, отпора и сдерживания вооруженной агрессии Российской Федерации в Донецкой и Луганской областях.

Государственная социальная помощь назначается с месяца обращения, если в течение месяца поданы все необходимые документы.

Размер государственной социальной помощи определяется как разница между прожиточным минимумом для семьи и ее среднемесячным совокупным доходом, который рассчитывается по методике, установленной центральным органом исполнительной власти, обеспечивающим формирование государственной политики в сферах трудовых отношений, социальной защиты населения, но этот размер не может превышать 75 процентов прожиточного минимума для семьи.

До стабилизации экономического положения в Украине размер государственной социальной помощи определяется с учетом уровня обеспечения прожиточного минимума.

Для каждого ребенка (кроме ребенка с инвалидностью), входящего в состав малообеспеченной семьи, уровень обеспечения прожиточного минимума увеличивается на 10 процентов, а для каждого ребенка с инвалидностью, входящего в состав малообеспеченной семьи, для каждого ребенка, который содержится матерью (отцом, усыновителем), не состоящей в браке, и запись об отце (матери) этого ребенка в Книге регистрации рождений производится в установленном порядке по указанию матери (отца), для каждого ребенка, у которого один или оба родителя являются лицами с инвалидностью I аб в II группы - на 20 процентов.

Для граждан, которые получили статус лица, проживающего и работающего (учащегося) на территории населенного пункта, которому

надано статус гірського, рівень забезпечення прожиткового мінімуму збільшується на 20 відсотків.

Розмір державної соціальної допомоги збільшується на кожну дитину віком до 13 років на 250 гривень, на кожну дитину віком від 13 до 18 років - на 500 гривень.

Максимальний розмір державної соціальної допомоги з урахуванням збільшення її розміру на кожну дитину, яка входить до складу малозабезпеченої сім'ї, не може перевищувати прожитковий мінімум для сім'ї.

Державна соціальна допомога призначається на шість місяців. Одиноким особам, визнаним за результатами медико-соціальної експертизи непрацездатними, які не мають інших джерел до існування, державна соціальна допомога може бути призначена на строк визнання особи непрацездатною. Одиноким особам, які досягли 65-річного віку і не мають інших джерел до існування, державна соціальна допомога може бути призначена довічно.

Державна соціальна допомога не призначається у випадках, коли: працездатні члени малозабезпеченої сім'ї не працюють, не служать, не вчаться за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах I - IV рівнів акредитації протягом трьох місяців, що передують місяцю звернення за призначенням державної соціальної допомоги (крім осіб, які в установленому порядку визнані безробітними та за інформацією центрів зайнятості не порушують законодавство про зайнятість щодо сприяння своєму працевлаштуванню; осіб, які доглядають за дітьми до досягнення ними трирічного віку або за дітьми, які потребують догляду протягом часу, визначеного у медичному висновку лікарсько-консультативної комісії, але не більше ніж до досягнення ними шестирічного віку; осіб, які доглядають за особами з інвалідністю I групи або дітьми з інвалідністю віком до 18 років, за особами з інвалідністю II групи внаслідок психічного розладу, а також за особами, які досягли 80-річного віку; фізичних осіб, які надають соціальні послуги); з'ясовано, що малозабезпечена сім'я має додаткові джерела для існування, а також хто-небудь із її складу протягом 12 місяців перед зверненням за наданням державної соціальної допомоги здійснив покупку або оплатив

предоставлен статус горного, уровень обеспечения прожиточного минимума увеличивается на 20 процентов.

Размер государственной социальной помощи увеличивается на каждого ребенка в возрасте до 13 лет на 250 гривен, на каждого ребенка в возрасте от 13 до 18 лет - на 500 гривен.

Максимальный размер государственной социальной помощи с учетом увеличения ее размера на каждого ребенка, входящего в состав малообеспеченной семьи, не может превышать прожиточный минимум для семьи.

Государственная социальная помощь назначается на шесть месяцев. Одиноким лицам, признанным по результатам медико-социальной экспертизы нетрудоспособными, не имеющим других источников к существованию, государственная социальная помощь может быть назначена на срок признания лица нетрудоспособным. Одиноким лицам, достигшим 65-летнего возраста и не имеющим других источников к существованию, государственная социальная помощь может быть назначена пожизненно.

Государственная социальная помощь не назначается в случаях, когда: трудоспособные члены малообеспеченной семьи не работают, не служат, не учатся на дневной форме обучения в общеобразовательных, профессионально-технических, высших учебных заведениях I - IV уровней аккредитации в течение трех месяцев, предшествующих месяцу обращения за назначением государственной социальной помощи (кроме лиц, которые в установленном порядке признаны безработными и по информации центров занятости не нарушают законодательство о занятости относительно содействия своему трудоустройству; лицам, ухаживающим за детьми до достижения ими трехлетнего возраста или за детьми, нуждающихся в уходе в течение времени, определенного в медицинском заключении врачебно-консультативной комиссии, но не более чем до достижения ими шестилетнего возраста; лиц, ухаживающих за лицами с инвалидностью I группы или детьми с инвалидностью в возрасте до 18 лет, за лицами с инвалидностью II группы вследствие психического расстройства, а также за лицами, достигшими 80-летнего возраста; физических лиц, оказывающих социальные услуги); выяснено, что малообеспеченная семья имеет дополнительные источники для существования, а также кто-нибудь из ее состава в течение 12 месяцев перед обращением за предоставлением государственной социальной помощи осуществил покупку или оплатил

послуги на суму, яка на час звернення перевищує 10-кратну величину прожиткового мінімуму для сім'ї; у власності чи володінні малозабезпеченої сім'ї є друга квартира (будинок) за умови, що загальна площа житла перевищує 21 квадратний метр на одного члена сім'ї та додатково 10,5 квадратного метра на сім'ю, чи більше одного автомобіля, транспортного засобу (механізму).

За наявності обставин, передбачених у частині першій цієї статті, державна соціальна допомога може бути призначена місцевою державною адміністрацією на підставі рішень районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій та виконавчих комітетів міських і районних у містах (у разі їх створення) рад у разі, якщо: у складі сім'ї є особа з інвалідністю; у малозабезпеченій багатодітній сім'ї виховуються троє або більше дітей віком до 18 років (якщо діти навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх, а також професійно-технічних, вищих навчальних закладах I - IV рівнів акредитації, але не довше ніж до досягнення ними 23 років); неможливість отримання будь-яких джерел для існування пов'язана з тривалою хворобою одного та/або кількох членів сім'ї. Рішення про призначення державної соціальної допомоги у таких випадках приймається на підставі обстеження матеріально-побутових умов сім'ї, яка звернулася за призначенням такої допомоги.

Призначена державна соціальна допомога може бути зменшена до 50 відсотків її розміру у разі невикористання сім'єю можливостей знаходження додаткових джерел для існування.

Якщо сім'єю навмисно подано недостовірні відомості чи приховано відомості, що вплинули або могли вплинути на встановлення права на державну соціальну допомогу та на визначення її розміру, виплата призначеної державної соціальної допомоги припиняється з місяця, в якому виявлено порушення. На наступний строк державна соціальна допомога може бути призначена не раніше ніж через шість місяців починаючи з першого числа місяця виявлення порушення.

услуги на сумму, которая на время обращения превышает 10-кратную величину прожиточного минимума для семьи; в собственности или владении малообеспеченной семьи есть вторая квартира (дом) при условии, что общая площадь жилья превышает 21 квадратный метр на одного члена семьи и дополнительно 10,5 квадратного метра на семью, или больше одного автомобиля, транспортного средства (механизма).

При наличии обстоятельств, предусмотренных в части первой настоящей статьи, государственная социальная помощь может быть назначена местной государственной администрацией на основании решений районных, районных в городах Киеве и Севастополе государственных администраций и исполнительных комитетов городских и районных в городах (в случае их создания) советов в случае, если: в составе семьи есть человек с инвалидностью; в малообеспеченной многодетной семье воспитываются трое или более детей в возрасте до 18 лет (если дети учатся на дневной форме обучения в общеобразовательных, а также профессионально-технических, высших учебных заведениях I - IV уровней аккредитации, но не дольше чем до достижения ими 23 лет) невозможность получения любых источников для существования связана с продолжительной болезнью одного и / или нескольких членов семьи. Решение о назначении государственной социальной помощи в таких случаях принимается на основании обследования материально-бытовых условий семьи, обратившегося за назначением такой помощи.

Назначеная государственная социальная помощь может быть уменьшена до 50 процентов ее размера в случае неиспользования семьей возможностей нахождения дополнительных источников для существования.

Если семьей умышленно поданы недостоверные сведения или скрыты сведения, которые повлияли или могли повлиять на установление права на государственную социальную помощь и на определение ее размера, выплата назначенной государственной социальной помощи прекращается с месяца, в котором выявлено нарушение. На следующий срок государственная социальная помощь может быть назначена не ранее чем через шесть месяцев начиная с первого числа месяца выявления нарушения.

4.4.Допомога сім'ї з дітьми

Підтримка інституту сім'ї є завданням реалізації державної сімейної політики.

Соціальний захист сімей з дітьми – це комплекс юридичних, організаційних, економічних та фінансових заходів, спрямованих на забезпечення реалізації сім'ями з дітьми права на захист від несприятливих наслідків соціальних ризиків, їх подолання або пом'якшення[86].

Міжнародно-правові гарантії права сімей з дітьми на соціальний захист за сферою їх поширення поділяються на універсальні (закріплені в актах ООН, МОП) та регіональні (передбачені актами Ради Європи, ЄС) та передбачають наявність міжнародно-правових форм та способів захисту права сімей з дітьми на соціальний захист; соціально-партнерських механізмів забезпечення даного права; діяльність спеціалізованих органів (організацій) щодо реалізації міжнародних програм, метою яких є соціальний захист, у тому числі сімей з дітьми[87].

Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами жінкам, які є незастраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування призначається, якщо звернення за нею надійшло не пізніше шести місяців з дня закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, і виплачується жінкам за весь період відпустки, тривалість якої становить 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей - 70) календарних днів після пологів. Жінкам, віднесеним до 1 - 4 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога по вагітності та пологах виплачується за 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 - до пологів та 90 - після пологів). Зазначена допомога обчислюється сумарно та надається жінкам у повному обсязі незалежно від кількості днів відпустки, фактично використаних до пологів.

[86] Бориченко К. В. Соціальний захист сімей з дітьми за законодавством України автореферат к.ю.н. 12.00.05 – Національний університет «Одеська юридична академія» 2015., С.15.

[87] Бориченко К. В. Міжнародні гарантії права сімей з дітьми на соціальний захист. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2016. Серія Право. Випуск 36. Том 1. С. 42-45, С.45.

4.4.Пособие семье с детьми

Поддержка института семьи является задачей реализации государственной семейной политики

Социальная защита семей с детьми - это комплекс юридических, организационных, экономических и финансовых мер, направленных на обеспечение реализации семьями с детьми права на защиту от неблагоприятных последствий социальных рисков, их преодоления или смягчения.

Международно-правовые гарантии права семей с детьми на социальную защиту по сфере их распространения делятся на универсальные (закрепленные в актах ООН, МОТ) и региональные (предусмотренные актами Совета Европы, ЕС) и предусматривают наличие международно-правовых форм и способов защиты права семей с детьми на социальную защиту; социально-партнерских механизмов обеспечения данного права; деятельность специализированных органов (организаций) по реализации международных программ, целью которых является социальная защита, в том числе семей с детьми.

Пособие по беременности и родам женщинам, которые являются незастрахованными в системе общеобязательного государственного социального страхования назначается, если обращение за ней последовало не позднее шести месяцев со дня окончания отпуска по беременности и родам, и выплачивается женщинам за весь период отпуска, длительность которого составляет 70 календарных дней до родов и 56 (в случае осложненных родов или рождения двух или более детей - 70) календарных дней после родов. Женщинам, отнесенным к 1 - 4 категорий лиц, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы, пособие по беременности и родам выплачивается за 180 календарных дней отмеченного отпуска (90 - до родов и 90 - после родов). Указанное пособие исчисляется суммарно и предоставляется женщинам в полном объеме независимо от количества дней отпуска, фактически использованных до родов.

Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами надається у розмірі 100 відсотків середньомісячного доходу (стипендії, грошового забезпечення, допомоги по безробіттю тощо) жінки, але не менше 25 відсотків від розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для працездатної особи із розрахунку на місяць.

Допомога при народженні дитини надається одному з батьків дитини (опікуну), який постійно проживає разом з дитиною.

Для призначення допомоги при народженні дитини до органу праці та соціального захисту населення за умови пред'явлення паспорта або іншого документа, що посвідчує особу, та свідоцтва про народження дитини подається одним з батьків (опікуном), з яким постійно проживає дитина, заява за формою, встановленою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, та копія свідоцтва про народження дитини.

У разі народження (встановлення опіки) двох і більше дітей допомога надається на кожну дитину. Допомога при народженні дитини призначається за умови, якщо звернення за її призначенням надійшло не пізніше дванадцяти місяців з дня народження дитини. У разі народження мертвої дитини допомога при народженні дитини не призначається.

Виплата допомоги при народженні дитини припиняється у разі: позбавлення отримувача допомоги батьківських прав; відібрання дитини в отримувача допомоги без позбавлення батьківських прав; тимчасового влаштування дитини на повне державне утримання; припинення опіки або звільнення опікуна від його повноважень щодо конкретної дитини; нецільового використання коштів і незабезпечення отримувачем допомоги належних умов для повноцінного утримання та виховання дитини; у разі виникнення інших обставин.

Допомога при народженні дитини призначається у розмірі 41280 гривень. Виплата допомоги здійснюється одноразово у сумі 10320 гривень, решта суми допомоги виплачується протягом наступних 36 місяців рівними частинами у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Пособие по беременности и родам предоставляется в размере 100 процентов среднемесячного дохода (стипендии, денежного обеспечения, помощи по безработице и т.д.) женщины, но не менее 25 процентов от размера установленного законом прожиточного минимума для трудоспособного лица в расчете на месяц.

Помощь при рождении ребенка предоставляется одному из родителей ребенка (опекуну), постоянно проживающему вместе с ребенком.

Для назначения помощи при рождении ребенка в орган труда и социальной защиты населения при условии предъявления паспорта или другого документа, удостоверяющего личность, и свидетельства о рождении ребенка подается одним из родителей (опекуном), с которым постоянно проживает ребенок, заявление по форме, установленной центральным органом исполнительной власти, обеспечивающим формирование государственной политики в сферах трудовых отношений, социальной защиты населения, и копия свидетельства о рождении ребенка.

В случае рождения (установления опеки) двух и более детей пособие предоставляется на каждого ребенка. Помощь при рождении ребенка назначается при условии, если обращение за ее назначением поступило не позднее двенадцати месяцев со дня рождения ребенка. В случае рождения мертвого ребенка пособие при рождении ребенка не назначается.

Выплата пособия при рождении ребенка прекращается в случае: лишения получателя помощи родительских прав; отобрании ребенка у получателя помощи без лишения родительских прав; временного устройства ребенка на полное государственное содержание; прекращение опеки или освобождение опекуна от его полномочий в отношении конкретного ребенка; нецелевого использования средств и необеспечения получателем помощи надлежащих условий для полноценного содержания и воспитания ребенка; в случае возникновения других обстоятельств.

Помощь при рождении ребенка назначается в размере 41280 гривен. Выплата помощи осуществляется одноразово в сумме 10320 гривен, остальная сумма помощи выплачивается на протяжении следующих 36 месяцев равными частями в порядке, установленном Кабинетом Министров Украины.

Право на допомогу при усиновленні дитини має особа, яка є громадянином України, постійно проживає на її території та усиновила дитину з числа дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування (якщо усиновлювачами є подружжя - один з них на їх розсуд).

Допомога при усиновленні дитини надається у розмірі, встановленому для виплати допомоги при народженні дитини. Порядок і умови виплати допомоги при усиновленні дитини та підстави для припинення виплати такої допомоги визначаються Кабінетом Міністрів України.

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, призначається особам, призначеним в установленому законом порядку опікунами чи піклувальниками дітей, які позбавлені батьківського піклування.

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, надається у розмірі, що становить два прожиткових мінімуми для дитини відповідного віку.

У разі коли на дитину виплачуються призначені в установленому порядку пенсія, аліменти, стипендія, державна допомога (крім державної соціальної допомоги, що виплачується на дітей з інвалідністю, відповідно до законодавства), розмір допомоги на дитину, над якою встановлено опіку чи піклування, визначається як різниця між двома прожитковими мінімумами для дитини відповідного віку та розміром призначених пенсії, аліментів, стипендії, державної допомоги.

Право на допомогу на дітей одиноким матерям мають одинокі матері (які не перебувають у шлюбі), одинокі усиновлювачі, якщо у свідоцтві про народження дитини або документі про народження дитини, виданому компетентними органами іноземної держави, за умови його легалізації в установленому законодавством порядку (рішенні про усиновлення дитини), відсутній запис про батька (матір) або запис про батька (матір) проведено в установленому порядку органом державної реєстрації актів цивільного стану за вказівкою матері (батька, усиновлювача) дитини.

Право на допомогу на дітей одиноким матерям (батькам) має мати (батько) дітей у разі смерті одного з батьків, які не одержують на них пенсію в разі втрати годувальника, соціальну

Право на помощь при усыновлении ребенка имеет лицо, которое является гражданином Украины, постоянно проживающим на ее территории и усыновило ребенка из числа детей-сирот или детей, лишенных родительской опеки (если усыновителями являются супруги - один из них на их усмотрение).

Помощь при усыновлении ребенка предоставляется в размере, установленном для выплаты помощи при рождении ребенка. Порядок и условия выплаты помощи при усыновлении ребенка и основания для прекращения выплаты такой помощи определяются Кабинетом Министров Украины.

Помощь на детей, над которыми установлена опека или попечительство, назначается лицам, назначенным в установленном законом порядке опекунами или попечителями детей, которые лишены родительской опеки.

Помощь на детей, над которыми установлена опека или попечительство, предоставляется в размере, составляющем два прожиточных минимума для ребенка соответствующего возраста.

В случае если на ребенка выплачиваются назначенные в установленном порядке пенсия, алименты, стипендия, государственная помощь (кроме государственной социальной помощи, выплачиваемой на детей с инвалидностью, в соответствии с законодательством), размер пособия на ребенка, над которым установлена опека или попечительство, определяется как разница между двумя прожиточными минимумами для ребенка соответствующего возраста и размером назначенных пенсии, алиментов, стипендии, государственной помощи.

Право на пособие на детей одиноким матерям имеют одинокие матери (не состоящие в браке), одинокие усыновители, если в свидетельстве о рождении ребенка или документе о рождении ребенка, выданном компетентными органами иностранного государства, при условии его легализации в установленном законодательством порядке (решении о усыновлении ребенка), отсутствует запись об отце (матери) или запись об отце (матери) проведена в установленном порядке органом государственной регистрации актов гражданского состояния по указанию матери (отца, усыновителя) ребенка.

Право на пособие на детей одиноким матерям (отцам) имеет мать (отец) детей в случае смерти одного из родителей, которые не получают на них пенсию в случае потери кормильца, социальную

пенсію або державну соціальну допомогу дитині померлого годувальника, передбачену Законом України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю».

Якщо одинока мати, одинокий усиновлювач, мати (батько) у разі смерті одного з батьків зареєстрували шлюб, то за ними зберігається право на отримання допомоги на дітей, які народилися чи були усиновлені до шлюбу, якщо такі діти не були усиновлені чоловіком (дружиною).

Жінка, яка має дітей від особи, з якою вона не перебувала і не перебуває в зареєстрованому шлюбі, але з якою вона веде спільне господарство, разом проживає і виховує дітей, права на одержання допомоги, встановленої на дітей одиноким матерям, не має. При реєстрації цією жінкою шлюбу з особою, від якої вона має дітей, допомога на дітей, народжених від цієї особи, не призначається.

Допомога на дітей одиноким матерям, одиноким усиновлювачам, матері (батьку) у разі смерті одного з батьків, які мають дітей віком до 18 років (якщо діти навчаються за денною формою навчання, - до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років), надається у розмірі, що дорівнює різниці між 100 відсотками прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців.

Виплата допомоги на дітей одиноким матерям (батькам) припиняється у разі: позбавлення отримувача допомоги батьківських прав; позбавлення отримувача допомоги волі за вироком суду;скасування рішення про усиновлення дитини або визнання його недійсним;реєстрації дитиною шлюбу до досягнення нею 18-річного віку;надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності у випадках, передбачених законом;смерті дитини;смерті отримувача допомоги.

Виплата допомоги на дітей одиноким матерям (батькам) призупиняється у разі: тимчасового влаштування дитини на повне державне утримання; відібрання дитини в отримувача допомоги без позбавлення батьківських прав; тимчасового працевлаштування дитини.

пенсию или государственную социальную помощь ребенку умершего кормильца, предусмотренную Законом Украины «О государственной социальной помощи лицам, не имеющим права на пенсию, и лицам с инвалидностью».

Если одинокая мать, одинокий усыновитель, мать (отец) в случае смерти одного из родителей зарегистрировали брак, то за ними сохраняется право на получение пособия на детей, родившихся или усыновленных до брака, если такие дети не были усыновлены мужем (женой).

Женщина, имеющая детей от лица, с которым она не находилась и не находится в зарегистрированном браке, но с которым она ведет совместное хозяйство, вместе проживает и воспитывает детей, права на получение помощи, установленной на детей одиноким матерям, не имеет. При регистрации этой женщиной брака с лицом, от которого она имеет детей, помощь на детей, рожденных от этого лица, не назначается.

Помощь на детей одиноким матерям, одиноким усыновителям, матери (отцу) в случае смерти одного из родителей, имеющих детей в возрасте до 18 лет (если дети учатся на дневной форме обучения, - до окончания такими детьми учебных заведений, но не дольше чем до достижения ими 23 лет), предоставляется в размере, равном разнице между 100 процентами прожиточного минимума для ребенка соответствующего возраста и среднемесячным совокупным доходом семьи в расчете на одно лицо за предыдущие шесть месяцев.

Выплата пособия на детей одиноким матерям (отцам) прекращается в случае: лишения получателя помощи родительских прав; лишения получателя помощи свободы по приговору суда, отмена решения об усыновлении ребенка или признания его недействительным; регистрации ребенком брака до достижения им 18-летнего возраста, предоставление несовершеннолетнему лицу полной гражданской дееспособности в случаях, предусмотренных законом; смерти ребенка; смерти получателя помощи.

Выплата пособия на детей одиноким матерям (отцам) приостанавливается в случае: временного устройства ребенка на полное государственное содержание; отобрании ребенка у получателя помощи без лишения родительских прав; временного трудоустройства ребенка.

Право на допомогу на дітей, хворих на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, на дитину, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, яким не встановлено інвалідність, мають один із батьків, усиновлювачів, опікун, піклувальник, один із прийомних батьків, батьків-вихователів, який постійно проживає та здійснює догляд за дитиною, хворою на один або декілька видів таких захворювань, станів.

Допомога на дітей, хворих на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, на дитину, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, яким не встановлено інвалідність, надається щомісячно в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Виплата такої допомоги за рішенням органу соціального захисту населення, який призначив допомогу, припиняється у разі: 1) якщо допомога призначена на підставі документів, що містять недостовірні відомості; 2) встановлення такій дитині інвалідності; 3) позбавлення отримувача допомоги батьківських прав; 4) позбавлення отримувача допомоги волі за вироком суду; 5) скасування рішення про усиновлення дитини або визнання його недійсним; 6) звільнення опікуна чи піклувальника дитини від виконання їхніх обов'язків; 7) смерті дитини; 8) смерті отримувача допомоги.

Виплата такої допомоги призупиняється у разі:
1) тимчасового влаштування хворої дитини на повне державне утримання за заявою отримувача такої допомоги;
2) влаштування дитини на повне державне утримання у разі відібрання хворої дитини в отримувача допомоги без позбавлення батьківських прав.

Право на пособие на детей, больных тяжелыми перинатальными поражениями нервной системы, тяжелыми врожденными пороками развития, редкими орфанными заболеваниями, онкологическими, онкогематологическими заболеваниями, детским церебральным параличем, тяжелые психические расстройства, сахарный диабет I типа (инсулинозависимый), острые или хронические заболевания почек IV степени, на ребенка, получившего тяжелую травму и требующего трансплантации органа, требующим паллиативной помощи, которым не установлена инвалидность, имеют один из родителей, усыновителей, опекун, попечитель, один из приёмных родителей, родителей-воспитателей, постоянно проживающий и осуществляющий уход за ребенком, больным одним или несколькими видами таких заболеваний, состояний.

Помощь на детей, больных тяжелыми перинатальными поражениями нервной системы, тяжелыми врожденными пороками развития, редкими орфанные заболеваниями, онкологическими, онкогематологическими заболеваниями, детским церебральным параличем, имеющих тяжелые психические расстройства, сахарный диабет I типа (инсулинозависимый), острые или хронические заболевания почек IV степени, на ребенка, получившего тяжелую травму, требущего трансплантации органа, паллиативной помощи, которым установлена инвалидность, предоставляется ежемесячно в размере прожиточного минимума для лиц, утративших трудоспособность.

Выплата такой помощи по решению органа социальной защиты населения, который назначил помощь, прекращается в случае: 1) если помощь назначена на основании документов, содержащих недостоверные сведения; 2) установление такому ребенку инвалидности; 3) лишение получателя помощи родительских прав; 4) лишение получателя помощи свободы по приговору суда; 5) отмены решения об усыновлении ребенка или признания его недействительным; 6) освобождение опекуна или попечителя ребенка от выполнения его обязанностей; 7) смерти ребенка; 8) смерти получателя помощи.

Выплата такой помощи приостанавливается в случае: 1) временного устройства больного ребенка на полное государственное содержание по заявлению получателя такой помощи; 2) устройства ребенка на полное государственное содержание в случае отобрания больного ребенка у получателя помощи без лишения родительских прав.

4.5.Допомога по догляду за особою

На сьогодні законодавство України передбачає оформлення постійного догляду з відповідними соціальними виплатами на догляд за такими категоріями осіб, що потребують догляду: за дітьми-інвалідами віком до 18 років; за інвалідами I групи або особами, які досягли 80-річного віку; за інвалідами I чи II групи внаслідок психічного розладу, які за висновком лікарської комісії медичного закладу потребують постійного стороннього догляду; та за іншими громадянам похилого віку, інвалідами, дітьми-інвалідами та хворими, які за висновком лікарсько-консультаційної комісії потребують постійного стороннього догляду і не здатні до самообслуговування.

Кабінет Міністрів України прийняв постанову від 02.04.2005 року №261 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд»

Державна соціальна допомога на догляд (далі - допомога на догляд) призначається: 1) особам з інвалідністю внаслідок війни з числа військовослужбовців та інших осіб, яким призначено пенсію по інвалідності відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб»: I групи; II і III групи, які є одинокими і за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують постійного стороннього догляду; 2) особам, які належать до осіб з інвалідністю внаслідок війни відповідно до статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та одержують пенсію за віком, по інвалідності або за вислугу років (крім осіб, зазначених у підпункті 1 цього пункту): I групи; II і III групи, які є одинокими і за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують постійного стороннього догляду; 3) особам, яким призначено пенсію за вислугу років відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб» і які є особами з інвалідністю I групи внаслідок причин, визначених у пункті «б» статті 16 зазначеного Закону, або одинокими пенсіонерами і за

4.5.Пособие по уходу за человеком

На сегодня законодательство Украины предусматривает оформление постоянного ухода с соответствующими социальными выплатами на уход за такими категориями лиц, нуждающимися в уходе: за детьми-инвалидами в возрасте до 18 лет; за инвалидами I группы или лицами, достигшими 80-летнего возраста; за инвалидами I или II группы вследствие психического расстройства, которые по заключению врачебной комиссии медицинского учреждения нуждаются в постоянном постороннем уходе; и за другими гражданами пожилого возраста, инвалидами, детьми-инвалидами и больными, которые по заключению врачебно-консультационной комиссии нуждаются в постоянном постороннем уходе и не способны к самообслуживанию.

Кабинет Министров Украины принял постановление от 02.04.2005 года №261 «Об утверждении Порядка назначения и выплаты государственной социальной помощи лицам, не имеющим права на пенсию, и лицам с инвалидностью и государственной социальной помощи на уход»

Государственная социальная помощь на уход (далее - пособие по уходу) назначается: 1) лицам с инвалидностью вследствие войны из числа военнослужащих и других лиц, которым назначена пенсия по инвалидности в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении военнослужащих, лиц начальствующего и рядового состава органов внутренних дел и некоторых других лиц»: I группы; II и III группы, которые являются одинокими и по заключению врачебно-консультативной комиссии нуждаются в постоянном постороннем уходе; 2) лицам, принадлежащим к людям с инвалидностью вследствие войны в соответствии со статьей 7 Закона Украины «О статусе ветеранов войны, гарантиях их социальной защиты» и получают пенсию по возрасту, по инвалидности или за выслугу лет (кроме лиц, указанных в подпункте 1 настоящего пункта): I группы; II и III группы, которые являются одинокими и по заключению врачебно-консультативной комиссии нуждаются в постоянном постороннем уходе; 3) лицам, которым назначена пенсия за выслугу лет в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении военнослужащих, лиц начальствующего и рядового состава органов внутренних дел и некоторых других лиц» и которые являются лицами с инвалидностью I группы вследствие причин, указанных в пункте «б» статьи 16 указанного Закона, или одинокими пенсионерами и по

висновком лікарсько-консультативної комісії (далі - ЛКК) потребують постійного стороннього догляду; 4) одиноким малозабезпеченим особам, які за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду і одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності (крім осіб з інвалідністю I групи); 5) малозабезпеченим особам з інвалідністю I групи, які одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності (крім осіб з інвалідністю, зазначених у підпунктах 1 - 3 цього пункту).

У разі виникнення в особи, яка має право на допомогу на догляд, кількох на це підстав допомога призначається за однією з підстав на її вибір.

Особам, які одержують надбавку до пенсії на догляд, за бажанням замість зазначеної виплати може бути призначена допомога на догляд.

Для визначення права малозабезпечених осіб на допомогу на догляд застосовується прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність, встановлений на дату звернення за допомогою законом на відповідний рік.

Державна соціальна допомога на догляд встановлюється у таких розмірах від прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність: 1) 100 відсотків: особам з інвалідністю внаслідок війни, віднесеним до підгрупи А I групи, із числа військовослужбовців та інших осіб, яким призначено пенсію по інвалідності відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»; особам, яким призначено пенсію за вислугу років відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» і які є особами з інвалідністю, віднесеними до підгрупи А I групи, внаслідок причин, визначених у пункті «б» статті 16 зазначеного Закону; особам, що належать до осіб з інвалідністю внаслідок війни відповідно до статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», віднесених до підгрупи А I групи, що одержують пенсію за віком, по інвалідності або за вислугу років, які брали безпосередню участь у бойових діях у період Великої Вітчизняної війни 1941 - 1945 років та війни 1945 року з імперіалістичною Японією (крім осіб,

заключению врачебно-консультативной комиссии (далее - ВКК) нуждаются в постоянном постороннем уходе; 4) одиноким малообеспеченным лицам, которые по заключению ВКК нуждаются в постоянном постороннем уходе и получают пенсию по возрасту или за выслугу лет или по инвалидности (кроме лиц с инвалидностью I группы); 5) малообеспеченным лицам с инвалидностью I группы, получающим пенсию по возрасту или за выслугу лет или по инвалидности (кроме лиц с инвалидностью, указанных в подпунктах 1 - 3 настоящего пункта).

В случае возникновения у лица, имеющего право на пособие по уходу, нескольких на это оснований помощь назначается по одному из оснований по его выбору.

Лицам, которые получают надбавку к пенсии на уход, по желанию вместо указанной выплаты может быть назначена помощь по уходу.

Для определения права малоимущих лиц на пособие по уходу применяется прожиточный минимум для лиц, утративших трудоспособность, установленный на дату обращения за помощью законом на соответствующий год.

Государственная социальная помощь на уход устанавливается в таких размерах прожиточного минимума для лиц, утративших трудоспособность: 1) 100 процентов: лицам с инвалидностью вследствие войны, отнесенным к подгруппе А I группы из числа военнослужащих и других лиц, которым назначена пенсия по инвалидности в соответствии в Законом Украины «О пенсионном обеспечении лиц, уволенных с военной службы, и некоторых других лиц»; лицам, которым назначена пенсия за выслугу лет в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении лиц, уволенных с военной службы, и некоторых других лиц» и которые являются лицами с инвалидностью, отнесенными к подгруппе А I группы, вследствие причин, указанных в пункте «б» статьи 16 указанного Закона; лицам, принадлежащим к лицам с инвалидностью вследствие войны в соответствии со статьей 7 Закона Украины «О статусе ветеранов войны, гарантиях их социальной защиты», отнесенных к подгруппе А I группы, которые получают пенсию по возрасту, по инвалидности или за выслугу лет, которые принимали непосредственное участие в боевых действиях в период Великой Отечественной войны 1941 - 1945 годов и войны 1945 года с империалистической Японией (кроме лиц,

яким пенсія призначена відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»); 2) 50 відсотків: особам з інвалідністю внаслідок війни, віднесеним до підгрупи Б I групи, з числа військовослужбовців та інших осіб, яким призначено пенсії по інвалідності відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»; особам, яким призначено пенсії за вислугу років відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» і які є особами з інвалідністю, віднесеними до підгрупи Б I групи, внаслідок причин, визначених у пункті «б» статті 16 зазначеного Закону; іншим особам, що належать до осіб з інвалідністю внаслідок війни відповідно до статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», віднесених до підгрупи Б I групи, що одержують пенсію за віком, по інвалідності або за вислугу років, які брали безпосередню участь у бойових діях у період Великої Вітчизняної війни 1941 - 1945 років та війни 1945 року з імперіалістичною Японією (крім осіб, яким пенсія призначена відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»); 3) 30 відсотків: особам з інвалідністю внаслідок війни, віднесеним до підгрупи А I групи, які одержують пенсію за віком, по інвалідності або за вислугу років (крім осіб, зазначених у підпункті 1 цього пункту); малозабезпеченим особам з інвалідністю, віднесеним до підгрупи А I групи, які одержують пенсію за віком, по інвалідності або за вислугу років (крім осіб, зазначених у підпункті 1 та в абзаці другому підпункту 3 цього пункту); 4) 25 відсотків: одиноким особам з інвалідністю внаслідок війни II групи з числа військовослужбовців та інших осіб, яким призначено пенсії по інвалідності відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» і які за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду; одиноким особам з інвалідністю внаслідок війни II групи з числа осіб, що належать до осіб з інвалідністю внаслідок війни відповідно до статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх

которым пенсия назначена в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении лиц, уволенных с военной службы, и некоторых других лиц»); 2) 50 процентов: лицам с инвалидностью вследствие войны, отнесенным к подгруппе Б I группы из числа военнослужащих и других лиц, которым назначены пенсии по инвалидности в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении лиц, уволенных с военной службы, и некоторых других лиц»; лицам, которым назначены пенсии за выслугу лет в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении лиц, уволенных с военной службы, и некоторых других лиц» и которые являются лицами с инвалидностью, отнесенными к подгруппе Б I группы, вследствие причин, указанных в пункте «б» статьи 16 указанного Закона; другим лицам, принадлежащим к лицам с инвалидностью вследствие войны в соответствии со статьей 7 Закона Украины «О статусе ветеранов войны, гарантиях их социальной защиты», отнесенных к подгруппе Б I группы, которые получают пенсию по возрасту, по инвалидности или за выслугу лет, принимали непосредственное участие в боевых действиях в период Великой Отечественной войны 1941 - 1945 годов и войны 1945 года с империалистической Японией (кроме лиц, которым пенсия назначена в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении лиц, уволенных с военной службы, и некоторых других лиц »); 3) 30 процентов: лицам с инвалидностью вследствие войны, отнесенным к подгруппе А I группы, получающих пенсию по возрасту, по инвалидности или за выслугу лет (кроме лиц, указанных в подпункте 1 настоящего пункта); малообеспеченным лицам с инвалидностью, отнесенным к подгруппе А I группы, получающих пенсию по возрасту, по инвалидности или за выслугу лет (кроме лиц, указанных в подпункте 1 и в абзаце втором подпункта 3 настоящего пункта); 4) 25 процентов: одиноким лицам с инвалидностью вследствие войны II группы из числа военнослужащих и других лиц, которым назначены пенсии по инвалидности в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении лиц, уволенных с военной службы, и некоторых других лиц» и которые по заключению ВКК нуждаются в постоянном постороннем уходе; одиноким лицам с инвалидностью вследствие войны II группы из числа лиц, принадлежащих к лицам с инвалидностью вследствие войны в соответствии со статьей 7 Закона Украины «О статусе ветеранов войны, гарантиях их

соціального захисту», які брали безпосередню участь у бойових діях у період Великої Вітчизняної війни 1941 - 1945 років та війни 1945 року з імперіалістичною Японією та одержують пенсії за віком, по інвалідності або за вислугу років і які за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду (крім осіб, яким пенсія призначена відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»); 5) 15 відсотків: особам з інвалідністю внаслідок війни, віднесеним до підгрупи Б I групи, які одержують пенсію за віком, по інвалідності або за вислугу років (крім осіб, зазначених у підпункті 2 цього пункту); одиноким особам з інвалідністю внаслідок війни II і III групи, які за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду та одержують пенсію за віком, по інвалідності або за вислугу років (крім осіб, зазначених у підпункті 4 цього пункту); одиноким особам, яким призначено пенсію за вислугу років відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» і які за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду (крім осіб, зазначених у підпунктах 1 - 4 цього пункту і в абзацах другому і третьому цього підпункту); одиноким малозабезпеченим особам, які за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду і одержують пенсію за віком, по інвалідності або за вислугу років (крім осіб з інвалідністю I групи); малозабезпеченим особам з інвалідністю, віднесеним до підгрупи Б I групи, які одержують пенсію за віком, по інвалідності або за вислугу років (крім осіб з інвалідністю I групи, зазначених у підпункті 2 цього пункту і в абзацах другому і четвертому цього підпункту).

Допомога на догляд призначається з дня звернення за допомогою.

4.6.Допомога особі, яка не має права на пенсію

Особа, яка не має права на пенсію, - дитина померлого годувальника (у тому числі народжена до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника), який на день смерті не мав страхового стажу, необхідного для призначення пенсії для особи з інвалідністю III групи (далі - дитина померлого годувальника),

социальной защиты», которые принимали непосредственное участие в боевых действиях в период Великой Отечественной войны 1941 - 1945 годов и войны 1945 года с империалистической Японией и получают пенсии по возрасту, по инвалидности или за выслугу лет и по заключению ВКК нуждаются в постоянном постороннем уходе (кроме лиц, которым пенсия назначена в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении лиц, уволенных с военной службы, и некоторых других лиц»); 5) 15 процентов: лицам с инвалидностью вследствие войны, отнесенным к подгруппе Б I группы, получающих пенсию по возрасту, по инвалидности или за выслугу лет (кроме лиц, указанных в подпункте 2 настоящего пункта); одиноким лицам с инвалидностью вследствие войны II и III группы, которые по заключению ВКК нуждаются в постоянном постороннем уходе и получают пенсию по возрасту, по инвалидности или за выслугу лет (кроме лиц, указанных в подпункте 4 настоящего пункта); одиноким лицам, которым назначена пенсия за выслугу лет в соответствии с Законом Украины «О пенсионном обеспечении лиц, уволенных с военной службы, и некоторых других лиц» и которые по заключению ВКК нуждаются в постоянном постороннем уходе (кроме лиц, указанных в подпунктах 1 - 4 настоящего пункта и в абзацах втором и третьем настоящего подпункта) одиноким малообеспеченным лицам, которые по заключению ВКК нуждаются в постоянном постороннем уходе и получают пенсию по возрасту, по инвалидности или за выслугу лет (кроме лиц с инвалидностью I группы); малообеспеченным лицам с инвалидностью, отнесенным к подгруппе Б I группы, получающих пенсию по возрасту, по инвалидности или за выслугу лет (кроме лиц с инвалидностью I группы, указанных в подпункте 2 настоящего пункта и в абзацах втором и четвертом настоящего подпункта).

Пособие по уходу назначается со дня обращения за пособием.

4.6.Пособие лицу, которое не имеет права на пенсию

Лицо, не имеющее права на пенсию, - ребенок умершего кормильца (в том числе рожденный до истечения 10 месяцев со дня смерти кормильца), у которого на день смерти не было страхового стажа, необходимого для назначения пенсии для лица с инвалидностью III группы (далее - ребенок умершего кормильца),

особа, яка досягла 65 років та не має права на пенсію відповідно до закону. До досягнення зазначеного віку до осіб, які не мають права на пенсію, належать жінки 1960 року народження і старші після досягнення ними такого віку: 58 років - які народилися до 30 вересня 1953 року включно; 58 років 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1953 року по 31 березня 1954 року; 59 років - які народилися з 1 квітня 1954 року по 30 вересня 1954 року; 59 років 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1954 року по 31 березня 1955 року; 60 років - які народилися з 1 квітня 1955 року по 30 вересня 1955 року; 60 років 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1955 року по 31 березня 1956 року; 61 рік - які народилися з 1 квітня 1956 року по 30 вересня 1956 року; 61 рік 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1956 року по 31 березня 1957 року; 62 роки - які народилися з 1 квітня 1957 року по 30 вересня 1957 року; 62 роки 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1957 року по 31 березня 1958 року; 63 роки - які народилися з 1 квітня 1958 року по 30 вересня 1958 року; 63 роки 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1958 року по 31 березня 1959 року; 64 роки - які народилися з 1 квітня 1959 року по 30 вересня 1959 року; 64 роки 6 місяців - які народилися з 1 жовтня 1959 року по 31 березня 1960 року; 65 років - які народилися з 1 квітня 1960 року по 31 грудня 1960 року.

Державна соціальна допомога призначається особі, яка: 1) є дитиною померлого годувальника або досягла віку, встановленого статтею 1 цього Закону, та не має права отримувати у зв'язку з цим пенсію відповідно до закону, або визнана особою з інвалідністю у встановленому порядку; 2) не одержує пенсію або соціальні виплати, що призначаються для відшкодування шкоди, заподіяної ушкодженням здоров'я на виробництві, передбачені Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; 3) є малозабезпеченою особою (крім осіб з інвалідністю I групи та дітей померлого годувальника); 4) є особою з інвалідністю I групи.

Розмір державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю встановлюється виходячи з розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність: особам з інвалідністю I групи, жінкам,

лицо, достигшее 65 лет и не имеет права на пенсию в соответствии с законом. До достижения указанного возраста к лицам, не имеющим права на пенсию, относятся женщины 1960 года и старше после достижения ими такого возраста: 58 лет - родившиеся до 30 сентября 1953 включительно; 58 лет 6 месяцев - родившиеся с 1 октября 1953 года по 31 марта 1954; 59 лет - родившиеся с 1 апреля 1954 года по 30 сентября 1954; 59 лет 6 месяцев - родившиеся с 1 октября 1954 года по 31 марта 1955; 60 лет - родившиеся с 1 апреля 1955 года по 30 сентября 1955; 60 лет 6 месяцев - родившиеся с 1 октября 1955 года по 31 марта 1956; 61 год - родившиеся с 1 апреля 1956 года по 30 сентября 1956; 61 год 6 месяцев - родились с 1 октября 1956 года по 31 марта 1957; 62 года - которые родились с 1 апреля 1957 года по 30 сентября 1957; 62 года 6 месяцев - родившиеся с 1 октября 1957 года по 31 марта 1958; 63 года - которые родились с 1 апреля 1958 года по 30 сентября 1958; 63 года 6 месяцев - родившиеся с 1 октября 1958 года по 31 марта 1959; 64 года - которые родились с 1 апреля 1959 года по 30 сентября 1959; 64 года 6 месяцев - родившиеся с 1 октября 1959 года по 31 марта 1960; 65 лет - родившиеся с 1 апреля 1960 по 31 декабря 1960 года.

Государственная социальная помощь назначается лицу, которое: 1) является ребенком умершего кормильца или достигшим возраста, установленного статьей 1 настоящего Закона, и не имеет права получать в связи с этим пенсию в соответствии с законом, или признан лицом с инвалидностью в установленном порядке; 2) не получает пенсию или социальные выплаты, назначаемые для возмещения вреда, причиненного повреждением здоровья на производстве, предусмотренные Законом Украины «Об общеобязательном государственном социальном страховании»; 3) является малообеспеченным лицом (кроме лиц с инвалидностью I группы и детей умершего кормильца); 4) является лицом с инвалидностью I группы.

Размер государственной социальной помощи лицам, не имеющим права на пенсию, и лицам с инвалидностью устанавливается исходя из размера прожиточного минимума для лиц, утративших трудоспособность: лицам с инвалидностью I группы, женщинам,

яким присвоєно звання «Мати-героїня», на одну дитину померлого годувальника - 100 відсотків, на двох дітей - 120 відсотків, на трьох і більше дітей - 150 відсотків; особам з інвалідністю II групи - 80 відсотків; особам з інвалідністю III групи - 60 відсотків; священнослужителям, церковнослужителям та особам, які протягом не менше десяти років до введення в дію Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» займали виборні або за призначенням посади у релігійних організаціях, офіційно визнаних в Україні та легалізованих згідно з законодавством України, за наявності архівних документів відповідних державних органів та релігійних організацій або показань свідків, які підтверджують факт такої роботи, - 50 відсотків; особам, які досягли віку, встановленого статтею 1 цього Закону, - 30 відсотків.

4.7.Допомога на поховання

На думку В. В. Андріїв допомога на поховання характеризується певними властивостями, які її виділяють серед загального кола матеріального забезпечення допомогами за законодавством України. Такими ознаками є: 1) врегулювання призначення і виплати здійснюється різними нормативно-правовим актами, відповідно до яких громадяни набувають права на такий вид допомоги; 2) призначення допомоги в грошовій формі, розмір якої встановлюється законодавством чи рішенням органів місцевої влади; 3) чітко визначена цільова спрямованість такої допомоги, що полягає в матеріальній підтримці громадян із метою часткового або повного відшкодування об'єктивно понесених матеріальних витрат; 4) залежить від правового статусу померлої особи; 5) незалежність від інших джерел доходів особи, яка претендує на отримання такого виду соціального забезпечення; 6) соціально-аліментарний характер виплати допомоги; 7) фінансування здійснюється за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, системи загальнообов'язкового державного соціального страхування[88].

[88] Андріїв В. В. Допомога на поховання як вид соціальної підтримки. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015. Сер. Право вип.35. ч.2. Т.2. С.20-23.

которым присвоено звание «Мать-героиня», на одного ребенка умершего кормильца - 100 процентов, на двух детей - 120 процентов, на трех и более детей - 150 процентов; лицам с инвалидностью II группы - 80 процентов; лицам с инвалидностью III группы - 60 процентов; священнослужителям, церковнослужителям и лицам, которые в течение не менее десяти лет до введения в действие Закона Украины «О свободе совести и религиозных организациях» занимали выборные или назначаемые должности в религиозных организациях, официально признанных в Украине и легализованных в соответствии с законодательством Украины, при наличии архивных документов соответствующих государственных органов и религиозных организаций или показаний свидетелей, подтверждающих факт такой работы, - 50 процентов; лицам, достигшим возраста, установленного статьей 1 настоящего Закона, - 30 процентов.

4.7.Пособие на погребение

По мнению В. В. Андриив пособие на погребение характеризуется определенными свойствами, которые ее выделяют среди общего круга материального обеспечения пособиями по законодательству Украины. Такими признаками являются: 1) урегулирование назначения и выплаты осуществляется различными нормативно-правовым актами, согласно которым граждане приобретают право на такой вид помощи; 2) назначение помощи в денежной форме, размер которой устанавливается законодательством или решением органов местной власти; 3) четко определена целевая направленность такой помощи, заключается в материальной поддержке граждан с целью частичного или полного возмещения объективно понесенных материальных затрат; 4) зависит от правового статуса умершего; 5) независимость от других источников доходов лица, претендующего на получение такого вида социального обеспечения; 6) социально-алиментарный характер выплаты помощи; 7) финансирование осуществляется за счет средств государственного и местного бюджетов, системы общеобязательного государственного социального страхования.

За критерієм організаційно-правової форми соціального захисту допомогу на поховання науковці поділяють на державну та страхову. Але крім державної та страхової допомоги на поховання може надаватися матеріальна виплата на поховання за рахунок коштів роботодавця. Надання допомоги на поховання за рахунок коштів роботодавця, як правило, повинно бути передбачене у колективному договорі, але й за його відсутності таку допомогу нададуть згідно з наказом підприємства, установи, організації[89].

В. В. Андріїв визначає допомогу на поховання як закріплену нормами права одноразову виплату в грошовій формі, що надається при настанні такого соціально значимого ризику, як смерть особи, за рахунок бюджетів різних рівнів (державного чи місцевого) чи страхових фондів особі, яка здійснила поховання, з метою часткового або повного відшкодування об'єктивно понесених матеріальних витрат[90].

І. С. Похиленко класифікує допомоги на поховання за різними критеріями.

1. За колом суб'єктів, які здійснюють організацію діяльності в галузі поховання: 1) центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері житлово-комунального господарства; 2) місцеві органи виконавчої влади; 3) органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи; 4) ритуальні служби.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері житлово-комунального господарства, в межах своєї компетенції: 1) забезпечує формування державної політики у сфері поховання; 2) затверджує необхідний мінімальний перелік вимог щодо порядку організації поховання і ритуального обслуговування населення; 3) затверджує типове положення про ритуальну службу; 4) встановлює вимоги щодо утримання та охорони місць поховань; 5) встановлює порядок реєстрації поховань та перепоховань померлих, а також форму книги реєстрації поховань та перепоховань.

[89] Андріїв В. В. Допомога на поховання як вид соціальної підтримки. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015. Сер. Право вип.35. ч.2. Т.2. С.20-23, С.21.
[90] Андріїв В. В. Допомога на поховання як вид соціальної підтримки. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015. Сер. Право вип.35. ч.2. Т.2. С.20-23, С.23.

По критерию организационно-правовой формы социальной защиты пособие на погребение ученые разделяют на государственное и страховое. Но кроме государственного и страхового пособия на погребение может предоставляться материальная выплата на погребение за счет средств работодателя. Оказание помощи на погребение за счет средств работодателя, как правило, должно быть предусмотрено в коллективном договоре, но и в другом случае такую помощь окажут согласно приказу предприятия, учреждения, организации.

В. В. Андреев определяет пособие на погребение как закрепленную нормами права единовременную выплату в денежной форме, предоставляемой при наступлении такого социально значимого риска, как смерть лица, за счет бюджетов разных уровней (государственного или местного) или страховых фондов лицу, осуществившему погребение с целью частичного или полного возмещения объективно понесенных материальных затрат.

И. С. Похиленко классифицирует пособие на погребение по различным критериям.

1. По кругу субъектов, осуществляющих организацию деятельности в области захоронения: 1) центральные органы исполнительной власти, обеспечивающие формирование государственной политики в сфере жилищно-коммунального хозяйства; 2) местные органы исполнительной власти; 3) органы местного самоуправления и их исполнительные органы; 4) ритуальные службы.

Центральный орган исполнительной власти, обеспечивающий формирование государственной политики в сфере жилищно-коммунального хозяйства, в пределах своей компетенции: 1) обеспечивает формирование государственной политики в сфере погребения; 2) утверждает необходимый минимальный перечень требований к порядку организации погребения и ритуального обслуживания населения; 3) утверждает типовое положение о ритуальной службе; 4) устанавливает требования к содержанию и охране мест захоронений; 5) устанавливает порядок регистрации захоронений и перезахоронение умерших, а также форму книги регистрации захоронений и перезахоронений.

2. За критерієм платності: платні ритуальні послуги та безплатні ритуальні послуги.

3. За предметом ритуальні послуги І. С. Похиленко поділяє на послуги щодо: 1) продажу стандартної труни; 2) транспортні послуги, що надаються у процесі надання поховання; 3) продаж контейнера для перевезення оцинкованої труни; 4) послуги з підготовки тіла покійного до поховання або кремації (послуги перукаря та косметолога, обмивання, бальзамування, укладання в труну); 5) копання могили; 6) перенесення труни з тілом покійного (додому, до квартири в багатоповерховому будинку, до моргу; з дому, квартири, моргу тощо до місця поховання); 7) музичний супровід обряду поховання; 8) проведення громадянської панахиди; 9) послуги організатора обряду поховання; 10) виготовлення та встановлення металевої намогильної таблички, хреста, наголовника або тимчасового пам'ятного знака тощо.

4. За юридичною силою нормативно-правового акта, в якому передбачено порядок надання ритуальних послуг: 1) ритуальні послуги, надання яких передбачено законом; 2) ритуальні послуги, надання яких передбачено підзаконними нормативними актами.

5. За матеріаломісткістю послуг: 1) матеріальні ритуальні послуги, які здебільшого мають речовинний характер (виготовлення труни); 2) нематеріальні послуги, які характеризуються виконанням інтелектуальних дій (музичний супровід обряду поховання).

6. Залежно від соціального статусу померлих: 1) поховання померлих осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни; 2) поховання померлих військовослужбовців, поліцейських, осіб начальницького і рядового складу, Державної кримінально-виконавчої служби України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та осіб начальницького і рядового складу податкової міліції; 3) поховання померлих одиноких громадян; 4) поховання померлих, які проживали в закладах різних типів; 5) поховання померлих осіб, які відбували покарання в

2. По критерию платности: платные ритуальные услуги и бесплатные ритуальные услуги.

3. По предмету ритуальные услуги И. С. Похиленко разделяет на услуги по: 1) продаже стандартного гроба; 2) транспортные услуги, предоставляемые в процессе предоставления захоронения; 3) продажа контейнера для перевозки оцинкованного гроба; 4) услуги по подготовке тела покойного к погребению или кремации (услуги парикмахера и косметолога, обмывание, бальзамирование, укладка в гроб) 5) копание могилы; 6) перенос гроба с телом покойного (домой, в квартиру в многоэтажном доме, в морг, с дома, квартиры, морга далее до места захоронения); 7) музыкальное сопровождение обряда захоронения; 8) проведение гражданской панихиды; 9) услуги организатора обряда погребения; 10) изготовление и установка металлической намогильной таблички, креста, наголовника или временного памятного знака и тому подобное.

4. По юридической силе нормативно-правового акта, в котором предусмотрен порядок предоставления ритуальных услуг: 1)ритуальные услуги, предоставление которых предусмотрено законом; 2) ритуальные услуги, предоставление которых предусмотрено подзаконными нормативными актами.

5. По материалоемкости услуг: 1) материальные ритуальные услуги, которые в основном имеют вещественный характер (изготовление гроба) 2) нематериальные услуги, характеризующиеся выполнением интеллектуальных действий (музыкальное сопровождение обряда захоронения).

6. В зависимости от социального статуса умерших: 1) захоронения умерших лиц, имеющих особые заслуги перед Родиной, участников боевых действий, лиц с инвалидностью вследствие войны; 2) захоронения умерших военнослужащих, полицейских, лиц начальствующего и рядового состава, Государственной уголовно-исполнительной службы Украины, Государственной службы специальной связи и защиты информации Украины и лиц начальствующего и рядового состава налоговой милиции; 3) захоронение умерших одиноких граждан; 4) погребение умерших, проживавших в учреждениях разных типов; 5) захоронения умерших лиц, отбывавших наказание в

установах виконання покарань чи слідчих ізоляторах; 6) поховання інфікованого тіла[91].

У разі смерті пенсіонера особам, які здійснили його поховання, виплачується допомога на поховання пенсіонера в розмірі двомісячної пенсії, яку отримував пенсіонер на момент смерті.

Допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні, виплачується особам, які здійснювали поховання, у розмірі прожиткового мінімуму.

У разі смерті безробітного, що є особою з інвалідністю, або особи, яка перебувала на його утриманні, за вибором осіб, які здійснювали поховання, виплачується допомога на поховання за цим Законом або допомога на поховання чи відшкодування витрат на поховання за іншими законодавчими актами.

Допомога на поховання застрахованої особи, яка підлягала страхуванню на випадок тимчасової втрати працездатності або особи, яка перебувала на її утриманні, надається в розмірі, що встановлюється правлінням Фонду, але не менше розміру прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Допомога на поховання застрахованої особи від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання призначається сім'ї померлого або особі, яка здійснила поховання, на підставі свідоцтва про смерть, виданого центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації актів громадянського стану, виконавчим органом сільської, селищної чи міської (крім міст обласного значення) ради. Допомога на поховання члена сім'ї застрахованої особи призначається застрахованій особі на підставі свідоцтва про смерть, виданого центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації актів громадянського стану, виконавчим органом сільської, селищної чи міської (крім міст обласного значення) ради, та довідки з місця проживання про перебування померлого члена сім'ї на утриманні застрахованої особи.

У разі смерті особи з інвалідністю з дитинства або дитини з інвалідністю члену його сім'ї або особі, яка здійснила поховання,

[91] Похиленко І. С. Класифікаця ритуальних послуг. Юридичний вісник 4(37) 2015. - С.125-128.

учреждениях исполнения наказаний или следственных изоляторах; 6) захоронения инфицированного тела.

В случае смерти пенсионера лицам, осуществившим его погребение, выплачивается пособие на погребение пенсионера в размере двухмесячной пенсии, которую получал пенсионер на момент смерти.

Пособие на погребение в случае смерти безработного или лица, находившегося на его иждивении, выплачивается лицам, осуществлявшим погребение, в размере прожиточного минимума.

В случае смерти безработного, который является человеком с инвалидностью, или лица, находившегося на его иждивении, по выбору лиц, осуществлявших погребение, выплачивается пособие на погребение по настоящему Закону или пособие на погребение или возмещение расходов на погребение по другим законодательным актам.

Пособие на погребение застрахованного лица, подлежащего страхованию на случай временной потери трудоспособности или лица, находившегося на его иждивении, предоставляется в размере, который устанавливается правлением Фонда, но не менее размера прожиточного минимума, установленного законом.

Пособие на погребение застрахованного лица от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания назначается семье умершего или лицу, осуществившему погребение, на основании свидетельства о смерти, выданного центральным органом исполнительной власти, реализующим государственную политику в сфере государственной регистрации актов гражданского состояния, исполнительным органом сельского, поселкового или городского (кроме городов областного значения) совета. Пособие на погребение члена семьи застрахованного лица назначается застрахованному лицу на основании свидетельства о смерти, выданного центральным органом исполнительной власти, реализующим государственную политику в сфере государственной регистрации актов гражданского состояния, исполнительным органом сельского, поселкового или городского (кроме городов областного значения) совета и справки с места жительства о нахождении умершего члена семьи на иждивении застрахованного лица.

В случае смерти лица с инвалидностью с детства или ребенка с инвалидностью члену его семьи или лицу, осуществившему погребение,

виплачується на вибір допомога на поховання в розмірі двомісячної суми державної соціальної допомоги згідно із цим Законом або допомога на поховання чи відшкодування витрат на поховання згідно з іншими нормативно-правовими актами.

Допомога на поховання померлої особи із числа тих, що не зазначені вище, надається за останнім місцем її проживання з коштів місцевого бюджету в розмірі, установленому органом місцевого самоврядування, виходячи з вартості ритуальних послуг.

Допомога не виплачується в разі смерті особи, яка повністю перебувала на повному державному утриманні у відповідній установі (закладі), крім випадків, коли поховання здійснюється виконавцем волевиявлення померлого або особою, яка зобов'язалася поховати померлого.

4.8.Допомога особі, яка має спеціальний статус

Однією із важливих проблем розвитку Української держави, пов'язаних з пошуком напрямків подолання кризових явищ життя, є вирішення проблем розвитку соціального захисту окремих категорій громадян, у тому числі і тих, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, є спеціальними суб'єктами правовідносин з соціального забезпечення на умовах, що визначені відповідними нормативними актами[92].

Також, законодавець виокремив особливості соціального захисту, в тому числі і в частині соціальної допомоги, військовослужбовців.

Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» передбачає наступні види допомог: 1) одноразова компенсація учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які стали особами з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи, учасникам ліквідації наслідків інших ядерних аварій, особам, які брали участь у ядерних випробуваннях, військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, складанні ядерних зарядів та здійсненні на них регламентних робіт, які стали особами з інвалідністю

[92] Малюга Л. Ю. Соціальний захист інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні: Навч. посіб. / Л. Ю. Малюга. – К.: Алерта, 2016. – 324 с. С.147.

выплачивается по выбору пособие на погребение в размере двухмесячной суммы государственной социальной помощи в соответствии с настоящим Законом или пособие на погребение или возмещение расходов на погребение согласно иными нормативными правовыми актами.

Пособие на погребение умершего из числа указанных выше, предоставляется по последнему месту его жительства из средств местного бюджета в размере, установленном органом местного самоуправления, исходя из стоимости ритуальных услуг.

Пособие не выплачивается в случае смерти лица, которое полностью находилась на полном государственном содержании в соответствующем учреждении (заведении), кроме случаев, когда погребение осуществляется исполнителем волеизъявления умершего или лицом, которое обязалось похоронить умершего.

4.8.Помощь лицу, которое имеет специальный статус

Одной из важных проблем развития Украинского государства, связанных с поиском направлений преодоления кризисных явлений жизни, является решение проблем развития социальной защиты отдельных категорий граждан, в том числе и тех, которые пострадали вследствие Чернобыльской катастрофы. Лица, пострадавшие вследствие Чернобыльской катастрофы, являются специальными субъектами правоотношений по социальному обеспечению на условиях, определенных соответствующими нормативными актами.

Также, законодатель выделил особенности социальной защиты, в том числе и в части социальной помощи, военнослужащих.

Закон Украины «О статусе и социальной защите граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы» предусматривает следующие виды пособий: 1) единовременная компенсация участникам ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС, ставшим лицами с инвалидностью вследствие Чернобыльской катастрофы, участникам ликвидации последствий других ядерных аварий, лицам, участвовавшим в ядерных испытаниях, военных учениях с применением ядерного оружия, сборке ядерных зарядов и осуществлении на них регламентных работ, которые стали лицами с инвалидностью

внаслідок відповідних ядерних аварій та випробовувань, участі у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, складанні ядерних зарядів та здійсненні на них регламентних робіт, дружинам (чоловікам), якщо та (той) не одружилися вдруге, померлих громадян, смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, участю у ліквідації наслідків інших ядерних аварій, у ядерних випробуваннях, військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, у складанні ядерних зарядів та здійсненні на них регламентних робіт, сім'ям, які втратили годувальника, та батькам померлого із числа осіб, віднесених до учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, дітям з інвалідністю, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою; 2) щорічна допомога на оздоровлення громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, які брали участь у ліквідації наслідків інших ядерних аварій, у ядерних випробовуваннях, у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, у складанні ядерних зарядів та здійсненні на них регламентних робіт і постраждалим за інших обставин від радіаційного опромінення не з власної вини, віднесеним до категорії 1, учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, інших ядерних аварій, громадянам, які брали участь у ядерних випробовуваннях, у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, у складанні ядерних зарядів та здійсненні на них регламентних робіт, і постраждалим за інших обставин від радіаційного опромінення не за власної вини, віднесеним до категорії 2 або 3, дітям з інвалідністю, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою.

Ключовим нормативно-правовим актом, який визначає соціальний захист учасників АТО є Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Також, прийнято Кабінетом Міністрів України ряд постанов про виплату допомоги учасникам АТО, наприклад, від 25.12.2013 року № 975 «Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні

в результате соответствующих ядерных аварий и испытаний, участия в военных учениях с применением ядерного оружия, сборке ядерных зарядов и осуществлении на них регламентных работ, женам (мужьям), если она (он) не вступили в повторный брак, умерших граждан, смерть которых связана с Чернобыльской катастрофой, участия в ликвидации последствий других ядерных аварий, в ядерных испытаниях, военных учениях с применением ядерного оружия, в составлении ядерных зарядов и осуществлении на них регламентных работ, семьям, потерявшим кормильца, и родителям умершего из числа лиц, отнесенных к участникам ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС и смерть которых связана с Чернобыльской катастрофой, детям с инвалидностью, инвалидность которых связана с Чернобыльской катастрофой; 2) ежегодное пособие на оздоровление гражданам, пострадавшим вследствие Чернобыльской катастрофы, которые принимали участие в ликвидации последствий других ядерных аварий, в ядерных испытаниях, в военных учениях с применением ядерного оружия, в составлении ядерных зарядов и осуществлении на них регламентных работ и пострадавшим при других обстоятельствах от радиационного облучения не по своей вине, отнесенным к категории 1, участникам ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС, других ядерных аварий, гражданам, которые принимали участие в ядерных испытаниях, в военных учениях с применением ядерного оружия, в составлении ядерных зарядов и осуществлении на них регламентных работ и пострадавшим при других обстоятельствах от радиационного облучения не по собственной вине, отнесенным к категории 2 или 3, детям с инвалидностью, инвалидность которых связана с Чернобыльской катастрофой.

Ключевым нормативно-правовым актом, определяющим социальную защиту участников АТО является Закон Украины «О социальной и правовой защите военнослужащих и членов их семей». Также, принято Кабинетом Министров Украины ряд постановлений о выплате помощи участникам АТО, например, от 25.12.2013 года №975 «Об утверждении Порядка назначения и выплаты единовременной денежной помощи в случае гибели (смерти), инвалидности или частичной утраты трудоспособности без установления инвалидности военнослужащих, военнообязанных и резервистов, призванных на учебные

(або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві», від 08.09.2015 року № 691 «Про особливості призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності резервістам, які безпосередньо брали (беруть) участь в антитерористичній операції» та інші.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті), визначення втрати працездатності поліцейського є соціальною виплатою, гарантованою допомогою з боку держави, яка призначається і виплачується особам, які за цим Законом мають право на її отримання, у разі: 1) загибелі поліцейського, що настала внаслідок протиправних дій третіх осіб, або під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю, чи в ході участі в антитерористичній операції, під час захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України або смерті поліцейського внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого за зазначених обставин; 2) смерті поліцейського, що настала під час проходження ним служби в поліції; 3) визначення поліцейському інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із виконанням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок зазначених тут причин; 4) визначення поліцейському інвалідності внаслідок захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаних з проходженням ним служби в органах внутрішніх справ або поліції, протягом шести місяців після звільнення його з поліції внаслідок зазначених тут причин; 5) отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва) під час виконання ним службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням повноважень та основних завдань міліції або поліції, чи участі в антитерористичній операції, захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, наслідком якого є часткова втрата працездатності без

(или проверочные) и специальные сборы или для прохождения службы в военном резерве», от 08.09.2015 года № 691 «Об особенностях назначения и выплаты единовременной денежной помощи в случае инвалидности или частичной утраты трудоспособности без установления инвалидности резервистам, которые непосредственно принимали (берут) участие в антитеррористической операции» и другие.

В соответствии с Законом Украины «О Национальной полиции» единовременное пособие в случае гибели (смерти), определения потери работоспособности полицейского является социальной выплатой, гарантированной помощью со стороны государства, назначается и выплачивается лицам, которые согласно этому Закону имеют право на ее получение, в случае: 1) гибели полицейского, которая наступила в результате противоправных действий третьих лиц, либо во время совершения действий, направленных на спасение жизни людей или устранения угрозы их жизни или в ходе участия в антитеррористической операции, во время защиты независимости, суверенитета и территориальной целостности Украины или смерти полицейского вследствие ранения (контузии, травмы или увечья), полученного при указанных обстоятельствах; 2) смерти полицейского, которая наступила во время прохождения им службы в полиции; 3) определение полицейскому инвалидности, наступившей вследствие ранения (контузии, травмы или увечья), полученного при исполнении им служебных обязанностей, связанных с выполнением полномочий и основных задач милиции или полиции, или участия в антитеррористической операции, защиты независимости, суверенитета и территориальной целостности Украины, в течение шести месяцев после освобождения его из полиции вследствие указанных здесь причин; 4) определение полицейскому инвалидности вследствие заболевания, ранения (контузии, травмы или увечья), связанных с прохождением им службы в органах внутренних дел или полиции, в течение шести месяцев после освобождения его из полиции вследствие указанных здесь причин; 5) получение полицейским ранения (контузии, травмы или увечья) во время выполнения им служебных обязанностей, связанных с осуществлением полномочий и основных задач милиции или полиции, или участия в антитеррористической операции, защиты независимости, суверенитета и территориальной целостности Украины, следствием которого является частичная потеря трудоспособности без

визначення йому інвалідності; 6) отримання поліцейським поранення (контузії, травми або каліцтва), пов’язаного із проходженням служби в органах внутрішніх справ або поліції, наслідком якого є часткова втрата працездатності без визначення йому інвалідності.

У разі загибелі чи смерті поліцейського за умов, зазначених вище, право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги мають члени сім’ї, батьки та утриманці загиблого (померлого) поліцейського.

Постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 року № 113 затверджено Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) особи начальницького складу або працівника Національного антикорупційного бюро під час виконання службових обов’язків.

Кодексом цивільного захисту України передбачена виплата одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми, каліцтва) або захворювання чи інвалідності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту. Також низкою нормативно-правих актів регулюються питання виплати разових допомог визначеним категоріям отримувачів, в тому числі, до певних пам’ятних дат.

Запитання для самоконтролю:

1.Поняття державної допомоги.
2.Види втрати працездатності.
3.Умови, за яких особа вважається малозабезпеченою.
4.Види допомог сім’ям з дітьми.
5.Підстави, за яких особу визнають такою, що потребує догляду.
6.Порядок обчислення допомоги особі, яка не має права на пенсію.
7.Суб’єкти-платники допомоги на поховання.
8.Умови призначення допомоги військовослужбовцям.
9.Державні допомоги особам, які постраждали внаслідок ЧК.
10.Соціальний захист працівника поліції.

определения ему инвалидности; 6) получение полицейским ранения (контузии, травмы или увечья), связанного с прохождением службы в органах внутренних дел или полиции, следствием которого является частичная потеря трудоспособности без определения ему инвалидности.

В случае гибели или смерти полицейского в условиях, указанных выше, право на назначение и получение единовременного денежного пособия имеют члены семьи, родители и иждивенцы погибшего (умершего) полицейского.

Постановлением Кабинета Министров Украины от 01.03.2017 года № 113 утвержден Порядок и условия выплаты одноразовой денежной помощи в случае гибели (смерти) лица начальствующего состава или работника Национального антикоррупционного бюро при исполнении служебных обязанностей.

Кодексом гражданской защиты Украины предусмотрена выплата единовременного пособия в случае гибели (смерти), ранения (контузии, травмы, увечья) или заболевания или инвалидности лиц рядового и начальствующего состава службы гражданской защиты. Также рядом нормативно-правых актов регулируются вопросы выплаты разовых пособий определенным категориям получателей, в том числе, к определенным памятным датам.

Вопросы для самоконтроля:

1.Понятие государственной помощи.
2.Виды потери трудоспособности.
3.Условия, при которых лицо считается малообеспеченным.
4.Виды пособий семьям с детьми.
5.Основания, при которых лицо признают нуждающимся в уходе.
6.Порядок исчисления пособия лицу, не имеющему права на пенсию.
7.Субъекты-плательщики пособия на погребение.
8.Условия назначения помощи военнослужащим.
9.Государственная помощь лицам, пострадавшим в результате ЧК.
10.Социальная защита работника полиции.

ТЕМА 5.
ПІЛЬГИ ТА СУБСИДІЯ

План викладу матеріалу:

5.1. Поняття та різновиди пільг

5.2.Умови та порядок надання субсидії

Запитання для самоконтролю

5.1. Поняття та різновиди пільг

Пільги, у традиційному розумінні цього поняття – переваги, додаткові права, що надаються певним категоріям громадян або організаціям, підприємствам, регіонам (наприклад, часткове чи повне звільнення від обов'язкових платежів, податків, зборів)[93].

Кожна пільга повинна бути адресною, обгрунтованою, правомірною, справедливою. Саме через помірковані ефективні пільги можливо впливати на розвиток тих чи інших відносин у вигідному для суспільства та держави напрямку, сприяти процесу реформації економіки та одночасно посилювати соціальний захист особи. Від характеру та об'єму пільг залежить якість права. Пільги покликані втілювати в життя ідеї справедливості та рівності в умовах правової держави, виступати специфічним критерієм суттєвих основ
права[94].

Правова пільга – це встановлені законодавством або іншими нормативними актами юридично-значимі винятки, за допомогою яких відбувається наділення суб'єкта додатковими заходами юридичного характеру, надання йому особливих додаткових прав і звільнення від встановлених законом обов'язків[95].

---

[93] Ярцун І.М. Пільги в праві соціального забезпечення / І.М. Ярцун // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. – Вип. 46 / редкол. С.В. Ківалов (гол.ред.) [та ін]. – О.: Юрид. літ., 2009. – с.183

[94] Бойченко Г.М. Особливості правового регулювання пільгового забезпечення працівників в умовах ринкової економіки / Г.М.Бойченко // Трудове право України в контексті європейської інтеграції: мат. науково-практ. конференції; Харків, 25-27 травня 2006 р./ за ред. проф. В.С.Венедіктова. – Харків, 2006. – С.453-459

[95] В. М. Андріїв, О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова Забезпечення пільгами як різновид соціальної функції держави. Навчальний посібник. / Андріїв В.М., Кучма О.Л., Сіньова Л.М. – Київ:

ТЕМА 5.
ЛЬГОТЫ И СУБСИДИЯ

План изложения материала:
5.1. Понятие и виды льгот
5.2.Условия и порядок предоставления субсидии
Вопросы для самоконтроля

5.1. Понятие и виды льгот

Льготы, в традиционном понимании этого понятия - преимущества, дополнительные права, предоставляемые определенным категориям граждан или организациям, предприятиям, регионам (например, частичное или полное освобождение от обязательных платежей, налогов, сборов).

Каждая льгота должна быть адресной, обоснованной, правомерной, справедливой. Именно через умеренные эффективные льготы возможно влиять на развитие тех или иных отношений в выгодном для общества и государства направлении, содействовать процессу реформации экономики и одновременно усиливать социальную защиту человека. От характера и объема льгот зависит качество права. Льготы призваны воплощать в жизнь идеи справедливости и равенства в условиях правового государства, выступать специфическим критерием существенных основ права.

Правовая льгота - это установленные законодательством или другими нормативными актами юридически значимые исключения, с помощью которых происходит наделение субъекта дополнительными мерами юридического характера, предоставлением ему особых дополнительных прав и освобождение от установленных законом обязанностей.

юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. – 524 с.- С. 28

Правові пільги бажано розглядати в широкому та вузькому розумінні слова. У широкому розумінні слова під правовою пільгою слід розуміти поліпшення становища суб'єкта в різних сферах життєдіяльності людини порівняно зі стандартним шляхом наділення його додатковими правами або шляхом звільнення від виконання деяких обов'язків. У вузькому розумінні під пільгами слід розуміти наділення особи додатковими правами у сфері забезпечення пенсіями, грошовими допомогами та надання соціальних послуг[96].

Науковці за соціально-економічними підставами, залежно від ролі пільг у вирішенні соціальних і економічних проблем суспільства поділяють їх на такі групи: 1) пільги – зобов'язання (суспільства, держави, підприємства та ін.); 2) пільги – економічний механізм вирішення економічних (фінансових, виробничих, організаційних) або соціальних (рівності, нужденність, виживання) проблем; 3) пільги-привілеї[97].

Класифікація пільг дозволяє впорядкувати їх, зробивши, тим самим, певний внесок в нормотворчий процес. У зв'язку з великим переліком пільг існують різні підстави їх класифікації. Така класифікація пільг досить умовна і визначається в кожному випадку конкретною метою того чи іншого дослідження[98].

Є класифікація соціальних пільг за трьома підставами: 1) пільги, що надаються за заслуги перед державою; 2) пільги, що надаються малозабезпеченим; 3) пільги, що надаються за професійною ознакою[99].

Слід зазначити, що у науковій літературі зустрічається класифікація пільг за такими критеріями, як: соціально-правові

[96] В. М. Андріїв, О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова Забезпечення пільгами як різновид соціальної функції держави. Навчальний посібник. / Андріїв В.М., Кучма О.Л., Сіньова Л.М. – Київ: юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. – 524 с.- С. 29

[97] Землянухина Н.С. Социально-экономические основания классификации льгот / Н.С.Землянухина // Вестник ВГУ. Серия: экономика и управление. – 2005. – №1. – с.22-36.

[98] В. М. Андріїв, О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова Забезпечення пільгами як різновид соціальної функції держави. Навчальний посібник. / Андріїв В.М., Кучма О.Л., Сіньова Л.М. – Київ: юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. – 524 с.- С. 36

[99] Калашников С. В. Становление социального государства в России / Калашников С.В. – М.: Экономика, 2003. – с.149.

Правовые льготы желательно рассматривать в широком и узком смысле слова. В широком смысле слова под правовой льготой следует понимать улучшение положения субъекта в различных сферах жизнедеятельности человека по сравнению со стандартным путем наделения его дополнительными правами или путем освобождения от выполнения некоторых обязанностей. В узком смысле под льготами следует понимать наделение лица дополнительными правами в сфере обеспечения пенсиями, денежными пособиями и предоставлением социальных услуг.

Ученые с социально-экономическими основаниями, в зависимости от роли льгот в решении социальных и экономических проблем общества делят их на следующие группы: 1) льготы - обязательства (общества, государства, предприятия и др.) 2) льготы - экономический механизм решения экономических (финансовых, производственных, организационных) или социальных (равенство, нужда, выживание) проблем; 3) льготы-привилегии.

Классификация льгот позволяет упорядочить их, сделав, тем самым, определенный вклад в нормотворческий процесс. В связи с большим перечнем льгот существуют различные основания их классификации. Такая классификация льгот достаточно условна и определяется в каждом случае конкретной целью того или иного исследования.

Есть классификация социальных льгот по трем основаниям: 1) льготы, предоставляемые за заслуги перед государством; 2) льготы, предоставляемые малообеспеченным; 3) льготы, предоставляемые по профессиональному признаку.

Следует отметить, что в научной литературе встречается классификация льгот по таким критериям, как: социально-правовые

підстави надання пільг, конкретний зміст пільг, мета пільг, форма надання пільг, суб'єктивний склад отримувачів пільг, нормативні джерела, порядок фінансування, сфера дії. Більшість із цих критеріїв стосуються групування окремих видів соціального забезпечення, а не пільг[100].

Існують і інші види класифікацій за різними критеріями.

В грудні 2014 року в уряді України заговорили про необхідність переходу від радянської моделі надання пільг до їх монетизації та адресності. Замінити пільги грошовою компенсацією – такий намір уряд планує здійснити в найближчому майбутньому[101].

Міністр А. Рева, і раніше зазначав, що необхідно перейти від системи натурального надання преференцій до грошових компенсацій за ті чи інші пільги. У нашому суспільстві є різні пільгові категорії, які мають право на різні види пільг. Якщо їх всіх систематизувати і потім ці пільги монетизувати, тобто виплачувати в грошовій формі, то після цього можна буде сказати, що гроші, виплачені людині, вона може використовувати, як вважає за необхідне, але при цьому платить за послуги на рівні з іншими [102].

До основних проблем чинної системи соціальних пільг можна віднести: відсутність єдиної чітко обґрунтованої класифікації соціальних пільг; величезну кількість законодавчих актів, якими вони встановлені; низьку адресність; недосконаліть механізмів обліку; невідповідність державних зобов'язань з надання пільг і фінансових ресурсів на їх забезпечення; існування пільг, які не є актуальними або малоефективними в умовах сьогодення; недосконаліть

[100] В. М. Андріїв, О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова Забезпечення пільгами як різновид соціальної функції держави. Навчальний посібник. / Андріїв В.М., Кучма О.Л., Сіньова Л.М. – Київ: юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. – 524 с.- С. 42

[101] В. М. Андріїв, О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова Забезпечення пільгами як різновид соціальної функції держави. Навчальний посібник. / Андріїв В.М., Кучма О.Л., Сіньова Л.М. – Київ: юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. – 524 с.- С. 76

[102] Українське право. 20 вересня 2016 р. / URL: http://ukrainepravo.com (дата звернення 21.09.2016)

основания предоставления льгот, конкретное содержание льгот, цель льгот, форма предоставления льгот, субъективный состав получателей льгот, нормативные источники, порядок финансирования, сфера действия. Большинство из этих критериев касаются группировки отдельных видов социального обеспечения, а не льгот.

Существуют и другие виды классификаций по разным критериям.

В декабре 2014 года в правительстве Украины заговорили о необходимости перехода от советской модели предоставления льгот к их монетизации и адресности. Заменить льготы денежной компенсацией - такое намерение правительство планирует осуществить в ближайшем будущем.

Министр А. Рева и ранее отмечал, что необходимо перейти от системы натурального предоставления преференций к денежным компенсациям за те или иные льготы. В нашем обществе есть разные льготные категории, которые имеют право на различные виды льгот. Если их всех систематизировать и затем эти льготы монетизировать, то есть выплачивать в денежной форме, то после этого можно будет сказать, что деньги, выплаченные человеку, он может использовать, как считает необходимым, но при этом платит за услуги наравне с другими.

К основным проблемам действующей системы социальных льгот можно отнести: отсутствие единой четко обоснованной классификации социальных льгот; огромное количество законодательных актов, которыми они установлены; низкую адресность; несовершенство механизмов учета; несоответствие государственных обязательств по предоставлению льгот и финансовых ресурсов на их обеспечение; существование льгот, которые не актуальны или малоэффективны в сегодняшних условиях; несовершенство

механізму надання пільг; відсутність послідовних, чітких кроків у реформуванні системи пільг[103].

Слід наголосити, що реформа соціальних виплат має базуватися на трьох принципах: 1) ефективності; 2) адресності; 3) монетизації[104].

Реформування та систематизація системи пільг посилить адресну підтримку саме малозабезпеченої категорії населення; забезпечить реальні права окремих категорій осіб на пільги від суспільства й держави з урахуванням їх сукупного доходу, індивідуалізація цього права, особливо за професійною ознакою, сприятиме реалізації мети створення стимулів до ресурсозбереження та економії бюджетних коштів; запровадження системи монетизації пільг на вивченні досвіду надання пільг у різних розвинених країнах дозволяє врахувати помилки інших.

5.2.Умови та порядок надання субсидії

Кабінет Міністрів України затвердив постановою від 21.10.1995 року №848 Положення про порядок призначення житлових субсидій. Право на отримання житлової субсидії мають громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, що проживають у житлових приміщеннях (будинках).

Житлові субсидії призначаються за наявності різниці між розміром плати за житлово-комунальні послуги та/або скраплений газ, тверде та рідке пічне побутове паливо, за абонентське обслуговування для споживачів комунальних послуг, що надаються у багатоквартирних будинках за індивідуальними договорами, внесків за встановлення, обслуговування та заміну вузлів комерційного обліку, внеску/платежу об'єднанню на оплату витрат на управління

---

[103] Лопушняк Г. Удосконалення класифікації соціальних пільг в Україні / Г.Лопушняк // Вісник ЛНАУ Економіка АПК. – 2011. – №18. (1). // URL: www.nbuv.gov.ua/old_ jrn/ Chem_Biol/.../11 lgsbiu.pdf (дата звернення 19.02.2019)

[104] В. М. Андріїв, О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова Забезпечення пільгами як різновид соціальної функції держави. Навчальний посібник. / Андріїв В.М., Кучма О.Л., Сіньова Л.М. – Київ: юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. – 524 с.- С. 82

механизма предоставления льгот; отсутствие последовательных, четких шагов в реформировании системы льгот.

Следует отметить, что реформа социальных выплат должна базироваться на трех принципах: 1) эффективности; 2) адресности; 3) монетизации.

Реформирование и систематизация системы льгот усилит адресную поддержку именно малообеспеченной категории населения; обеспечит реальные права отдельных категорий лиц на льготы от общества и государства с учетом их совокупного дохода, индивидуализация этого права, особенно по профессиональному признаку, будет способствовать реализации цели создания стимулов к ресурсосбережению и экономии бюджетных средств; внедрение системы монетизации льгот на изучении опыта предоставления льгот в различных развитых странах позволяет учесть ошибки других.

5.2.Условия и порядок предоставления субсидии

Кабинет Министров Украины утвердил постановлением от 21.10.1995 года №848 Положение о порядке назначения жилищных субсидий. Право на получение жилищной субсидии имеют граждане Украины, иностранцы и лица без гражданства, которые на законных основаниях находятся на территории Украины, проживающие в жилых помещениях (домах).

Жилищные субсидии назначаются при наличии разницы между размером платы за жилищно-коммунальные услуги и / или сжиженный газ, твердое и жидкое печное бытовое топливо, за абонентское обслуживание для потребителей коммунальных услуг в многоквартирных домах по индивидуальным договорам, взносов по установке, обслуживанию и замене узлов коммерческого учета, вклада / платежа объединению на оплату расходов на управление

багатоквартирним будинком у межах соціальної норми житла, соціальних нормативів житлово-комунальних послуг, скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, витрат на управління багатоквартирним будинком і розміром обов'язкового відсотка платежу, визначеного в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

В окремих випадках за рішеннями комісій, утворених районними, районними у мм. Києві і Севастополі держадміністраціями, виконавчими органами міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад (далі - комісії), житлові субсидії непрацездатним непрацюючим особам, які проживають самі, можуть призначатися на норму, яка перевищує встановлену законодавством соціальну норму житла (далі - понаднормова площа житла).

Рішення про призначення (відмову в призначенні) житлових субсидій на понаднормову площу житла приймається комісією на підставі акта обстеження матеріально-побутових умов домогосподарства і переглядається у разі зміни складу осіб, зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку), складу сім'ї члена домогосподарства, працевлаштування таких осіб або виникнення у них інших джерел доходів.

До непрацездатних непрацюючих осіб, які проживають самі і яким житлову субсидію може бути призначено на понаднормову площу житла, належать: особи, які не досягли повноліття; громадяни, які отримують пенсію за віком, у зв'язку з втратою годувальника або по інвалідності, а також, ті, які досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», і отримують пенсію за вислугою років; громадяни, які отримують державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю; громадяни, які отримують державну соціальну допомогу особі, яка не має права на пенсію, та особам з інвалідністю; громадяни, які отримують тимчасову державну соціальну допомогу непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату.

Комісія має право призначити житлову субсидію на загальну площу житла з урахуванням понаднормової площі, яка

многоквартирным домом в пределах социальной нормы жилья, социальных нормативов жилищно-коммунальных услуг, сжиженного газа, твердого и жидкого печного бытового топлива, расходов на управление многоквартирным домом и размером обязательного процента платежа, определенного в порядке, установленном Кабинетом Министров Украины.

В отдельных случаях по решению комиссий, образованных районными, районными в гг. Киеве и Севастополе госадминистрациями, исполнительными органами городских, районных в городах (в случае их образования) советов (далее - комиссии), жилищные субсидии нетрудоспособным неработающим лицам, которые проживают одни, могут назначаться на норму, которая превышает установленную законодательством социальную норму жилья (далее - сверхнормовая площадь жилья).

Решение о назначении (отказе в назначении) жилищных субсидий на сверхнормовую площадь жилья принимается комиссией на основании акта обследования материально-бытовых условий домохозяйства и пересматривается в случае изменения состава лиц, зарегистрированных в жилом помещении (доме), состава семьи члена домохозяйства, трудоустройство таких лиц или возникновения у них других источников доходов.

К нетрудоспособным неработающим лицам, проживающим одиноко и которым субсидия может быть назначена на сверхнормовую площадь жилья, относятся: лица, не достигшие совершеннолетия; граждане, которые получают пенсию по возрасту, в связи с потерей кормильца или по инвалидности, а также те, которые достигли пенсионного возраста, установленного статьей 26 Закона Украины «Об общеобязательном государственном пенсионном страховании», и получают пенсию по выслуге лет; граждане, которые получают государственную социальную помощь для лиц с инвалидностью с детства и детям с инвалидностью; граждане, которые получают государственную социальную помощь для лиц, которые не имеют права на пенсию, и лицам с инвалидностью; граждане, которые получают временную государственную социальную помощь неработающему лицу, которое достигло общего пенсионного возраста, но не получило права на пенсионную выплату.

Комиссия вправе назначить субсидию на общую площадь жилья с учетом сверхнормовой площади, которая

не може перевищувати більш як на 30 відсотків соціальну норму житла, розраховану для домогосподарства. Конкретні розміри загальної площі, на яку призначається житлова субсидія (з урахуванням понаднормової), зазначаються в рішенні комісії.

У разі призначення житлової субсидії особам, доходи яких враховуються під час призначення житлової субсидії, пільги з оплати житлово-комунальних послуг, витрат на управління багатоквартирним будинком, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива не нараховуються протягом періоду отримання житлової субсидії, крім випадку, коли пільговиками є члени сім'ї особи із складу домогосподарства, які не проживають за адресою домогосподарства.

Житлова субсидія не призначається (у тому числі на наступний період), якщо: 1) опалювана площа житлового приміщення перевищує 120 кв. метрів для квартир у багатоквартирному будинку, 200 кв. метрів для індивідуальних будинків (крім житлових приміщень дитячих будинків сімейного типу, прийомних сімей, багатодітних сімей, сімей, у яких на початок місяця, з якого призначається субсидія, проживають троє і більше дітей, з урахуванням тих, над якими встановлено опіку чи піклування); 2) будь-хто із складу домогосподарства або член сім'ї особи із складу домогосподарства має у своєму володінні транспортний засіб, що підлягає державній реєстрації і з дати випуску якого минуло менше п'яти років (крім мопеда). При цьому не враховуються транспортні засоби, одержані безоплатно чи придбані на пільгових умовах через структурні підрозділи з питань соціального захисту населення, у тому числі за рахунок грошової допомоги на придбання автомобіля. Наявність (відсутність) у власності або володінні зазначених осіб транспортних засобів зазначаються у декларації про доходи і витрати осіб, які звернулися за призначенням житлової субсидії. Якщо право власності або володіння на транспортний засіб набуто під час отримання житлової субсидії, громадянин, якому призначено житлову субсидію, протягом 30 календарних днів зобов'язаний повідомити про це структурному підрозділу з питань соціального захисту населення незалежно від розміру вартості транспортного засобу; 3) у складі домогосподарства або

не может превышать более чем на 30 процентов социальную норму жилья, рассчитанную для домохозяйства. Конкретные размеры общей площади, на которую назначается жилищная субсидия (с учетом сверхнормовой), указывается в решении комиссии.

В случае назначения жилищной субсидии лицам, доходы которых учитываются при назначении жилищной субсидии, льготы по оплате жилищно-коммунальных услуг, расходов на управление многоквартирным домом, приобретение сжиженного газа, твердого и жидкого печного бытового топлива не начисляются в течение периода получения жилищной субсидии, кроме случая, когда льготниками являются члены семьи лица из состава домохозяйства, не проживающих по адресу домохозяйства.

Жилищная субсидия не назначается (в том числе на следующий период), если: 1) отапливаемая площадь жилого помещения превышает 120 кв. метров для квартир в многоквартирном доме, 200 кв. метров для индивидуальных домов (кроме жилых помещений детских домов семейного типа, приемных семей, многодетных семей, семей, в которых на начало месяца, с которого назначается субсидия, проживают три и более детей, с учетом тех, над которыми установлена опека или попечительство) 2) любой из состава домохозяйства или член семьи лица из состава домохозяйства имеет в своем владении транспортное средство, подлежащее государственной регистрации и с даты выпуска которого прошло менее пяти лет (кроме мопеда). При этом не учитываются транспортные средства, полученные безвозмездно или приобретенные на льготных условиях через структурные подразделения по вопросам социальной защиты населения, в том числе за счет денежной помощи на приобретение автомобиля. Наличие (отсутствие) в собственности или владении указанных лиц транспортных средств отмечается в декларации о доходах и расходах лиц, обратившихся за назначением жилищной субсидии. Если право собственности или владения на транспортное средство приобретено при получении жилищной субсидии, гражданин, которому назначена жилищная субсидия, в течение 30 календарных дней обязан сообщить об этом структурному подразделению по вопросам социальной защиты населения независимо от размера стоимости транспортного средства; 3) в составе домохозяйства или

у складі сім'ї члена домогосподарства є особи, що досягли 18-річного віку станом на початок періоду, за який враховуються доходи для призначення житлової субсидії (далі - особи, доходи яких враховуються під час призначення житлової субсидії), і в цьому періоді: за інформацією ДФС, Пенсійного фонду України, у них взагалі відсутні доходи, які враховуються під час призначення житлової субсидії; або нарахований середньомісячний сукупний дохід менший, ніж розмір мінімальної заробітної плати, встановленої на початок періоду, за який враховуються доходи для призначення житлової субсидії; та/або ними або за них не сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у розмірі, не меншому від мінімального, сумарно протягом трьох місяців у періоді, за який враховуються доходи для призначення житлової субсидії (крім випадків, коли наявна заборгованість роботодавця із виплати заробітної плати та сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за цих осіб).

Житлова субсидія призначається одному із членів домогосподарства, які зареєстровані в житловому приміщенні (будинку). Житлова субсидія не може призначатися одночасно за зареєстрованим місцем проживання особи та за місцем її фактичного проживання.

У разі смерті особи, якій призначено житлову субсидію на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, така житлова субсидія виплачується одній з осіб, з урахуванням яких призначено житлову субсидію, за заявою такої особи, поданої до закінчення бюджетного періоду.

У разі коли в житлових приміщеннях (будинках) зареєстровані неповнолітні діти, які залишилися без батьківської опіки (піклування), та/або недієздатні особи працездатного віку, над якими встановлено опіку, житлова субсидія призначається за заявою опікуна (піклувальника) і розраховується виходячи з розміру пенсії у зв'язку з втратою годувальника та інших видів пенсії і соціальних виплат, які отримує опікун (піклувальник) на підопічних дітей та/або на недієздатних осіб.

Розміри пенсії у зв'язку з втратою годувальника та інших видів пенсії і соціальних виплат, які отримує опікун

в составе семьи члена домохозяйства являются лица, достигшие 18-летнего возраста по состоянию на начало периода, за который учитываются доходы для назначения жилищной субсидии (далее - лица, доходы которых учитываются при назначении жилищной субсидии), и в этом периоде: по информации ДФС, Пенсионного фонда Украины, у них вообще отсутствуют доходы, которые учитываются при назначении жилищной субсидии; или начисленный среднемесячный совокупный доход меньше, чем размер минимальной заработной платы, установленной на начало периода, за который учитываются доходы для назначения жилищной субсидии; и / или ими или за них не уплачен единый взнос на общеобязательное государственное социальное страхование в размере не меньше минимального, суммарно в течение трех месяцев в периоде, за который учитываются доходы для назначения жилищной субсидии (кроме случаев, когда имеется задолженность работодателя по выплате заработной платы и уплаты единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование этих лиц).

Жилищная субсидия назначается одному из членов домохозяйства, зарегистрированных в жилом помещении (доме). Жилищная субсидия не может назначаться одновременно по зарегистрированному месту жительства и по месту его фактического проживания.

В случае смерти лица, которому назначена жилищная субсидия на приобретение сжиженного газа, твердого и жидкого печного бытового топлива, такая жилищная субсидия выплачивается одному из лиц, с учетом которых назначена жилищная субсидия, по заявлению такого лица, поданного до окончания бюджетного периода.

В случае, если в жилых помещениях (домах) зарегистрированы несовершеннолетние дети, оставшиеся без родительской опеки (попечительства), и / или недееспособные лица трудоспособного возраста, над которыми установлена опека, жилищная субсидия назначается по заявлению опекуна (попечителя) и рассчитывается исходя из размера пенсии в связи с потерей кормильца и других видов пенсии и социальных выплат, которые получает опекун (попечитель) подопечных детей и / или на недееспособных лиц.

Размеры пенсии по случаю потери кормильца и других видов пенсии и социальных выплат, которые получает опекун

(піклувальник) на підопічних дітей та/або на недієздатних осіб, не враховуються в сукупний дохід опікуна (піклувальника) у разі його звернення за призначенням житлової субсидії за зареєстрованим місцем проживання.

Житлова субсидія не призначається, якщо неповнолітні діти (крім студентів денної форми навчання, місце проживання яких зареєстроване у гуртожитках), маючи батьків, зареєстровані в житловому приміщенні (будинку) самі.

Житлова субсидія розраховується на всіх членів домогосподарства.

До складу домогосподарства включаються всі особи, що зареєстровані в житловому приміщенні (будинку) (для орендарів, внутрішньо переміщених осіб - особи, які фактично проживають). На таких осіб розраховуються соціальні норми житла та соціальні нормативи житлово-комунального обслуговування і їх доходи враховуються під час призначення житлової субсидії.

Під час призначення житлової субсидії враховуються такі доходи: заробітна плата після сплати податку на доходи фізичних осіб; пенсія; стипендія; соціальні виплати, які призначаються структурним підрозділом з питань соціального захисту населення; допомога по безробіттю, інші страхові виплати, які призначаються фондами соціального страхування; грошові перекази, отримані із-за кордону; інші доходи.

До сукупного доходу домогосподарства не включаються такі соціальні виплати: частина допомоги при народженні дитини, виплата якої здійснюється одноразово; частина допомоги при усиновленні дитини, виплата якої здійснюється одноразово; одноразова винагорода жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня»; державна соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування; щомісячна адресна допомога внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг.

До сукупного доходу також не враховуються: аліменти, отримані на дітей; сплачені аліменти (за умови документального підтвердження фактичної сплати); спеціальна бюджетна дотація

(попечитель) подопечных детей и / или на недееспособных лиц, не учитываются в совокупный доход опекуна (попечителя) в случае его обращения за назначением жилищной субсидии по зарегистрированному месту жительства.

Жилищная субсидия не назначается, если несовершеннолетние дети (кроме студентов дневной формы обучения, место жительства которых зарегистрировано в общежитиях), имея родителей, зарегистрированны в жилом помещении (доме) сами.

Жилищная субсидия рассчитывается на всех членов домохозяйства.

В состав домохозяйства включаются все лица, зарегистрированные в жилом помещении (доме) (для арендаторов, внутренне перемещенных лиц - лица, которые фактически проживают). На таких лиц рассчитываются социальные нормы жилья и социальные нормативы жилищно-коммунального обслуживания и их доходы учитываются при назначении жилищной субсидии.

При назначении жилищной субсидии учитываются следующие доходы: заработная плата после уплаты налога на доходы физических лиц; пенсия; стипендия; социальные выплаты, назначаемые структурным подразделением по вопросам социальной защиты населения; пособие по безработице, другие страховые выплаты, назначаемые фондами социального страхования; денежные переводы, полученные из-за границы; другие доходы.

В совокупный доход домохозяйства не включаются следующие социальные выплаты: часть пособия при рождении ребенка, выплата которой осуществляется единоразово; часть пособия при усыновлении ребенка, выплата которой осуществляется единоразово; единовременное вознаграждение женщинам, которым присвоено почетное звание Украины «Мать-героиня»; государственная социальная помощь на детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки; пособие на детей, над которыми установлена опека или попечительство; ежемесячная адресная помощь внутренне перемещенным лицам для покрытия расходов на проживание, в том числе на оплату жилищно-коммунальных услуг.

В совокупный доход также не учитываются: алименты, полученные на детей; уплаченные алименты (при условии документального подтверждения фактической уплаты) специальная бюджетная дотация

за вирощування молодняка великої рогатої худоби, який народився в господарствах фізичних осіб; доходи від розміщення депозитів; оплата праці членів виборчих комісій, а також осіб, які залучаються до роботи в комісії, у тому числі в день голосування, дні встановлення підсумків голосування та результатів виборів; допомога громадських та благодійних організацій; допомога на поховання; одноразова допомога, яка надається відповідно до законодавства або за рішеннями органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності; вартість безоплатно отриманих санаторно-курортних путівок, технічних та інших засобів реабілітації, в тому числі грошова компенсація вартості за самостійно придбані технічні засоби реабілітації; суми, які виплачуються в порядку відшкодування шкоди, заподіяної працівникові за ушкодження його здоров'я, що пов'язане з виконанням ним трудових обов'язків.

До середньомісячного доходу осіб, які беруть (брали) безпосередню участь у проведенні антитерористичної операції (операції об'єднаних сил), та/або до середньомісячного доходу членів їх сімей не враховуються: отримані ними у період безпосередньої участі у проведенні антитерористичної операції (операції об'єднаних сил) грошове забезпечення та інші виплати і види соціальної допомоги, що здійснюються працівникам правоохоронних органів, військовослужбовцям та працівникам Збройних Сил, Національної гвардії, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Держприкордонслужби, Держспецтрансслужби, МВС, Національної поліції, Управління державної охорони, Держспецзв'язку, іншим працівникам утворених відповідно до закону військових формувань; отримана ними у період та/або після безпосередньої участі у проведенні антитерористичної операції (операції об'єднаних сил) благодійна допомога незалежно від розміру та джерела походження.

Житлова субсидія на оплату житлово-комунальних послуг, витрат на управління багатоквартирним будинком призначається з місяця звернення за її призначенням до дати закінчення опалювального сезону і розраховується:

на неопалювальний сезон - з 1 травня по 30 вересня;

за выращивание молодняка крупного рогатого скота, который родился в хозяйствах физических лиц; доходы от размещения депозитов; оплата труда членов избирательных комиссий, а также лиц, привлекаемых к работе в комиссии, в том числе в день голосования, дни установления итогов голосования и результатов выборов; помощь общественных и благотворительных организаций; пособие на погребение; одноразовая помощь, предоставляемая в соответствии с законодательством или по решению органов исполнительной власти и органов местного самоуправления, предприятий, учреждений, организаций независимо от формы собственности; стоимость безвозмездно полученных санаторно-курортных путевок, технических и других средств реабилитации, в том числе денежная компенсация стоимости за самостоятельно приобретенные технические средства реабилитации; суммы, выплачиваемые в порядке возмещения вреда, причиненного работнику за повреждение его здоровья, связанным с исполнением им трудовых обязанностей.

К среднемесячному доходу лиц, принимающих (принимавших) непосредственное участие в проведении антитеррористической операции (операции объединенных сил), и / или среднемесячного дохода членов их семей не учитываются: полученные ими в период непосредственного участия в проведении антитеррористической операции (операции объединенных сил) денежное обеспечение и другие выплаты и социальные пособия, осуществляемых работникам правоохранительных органов, военнослужащим и работникам Вооруженных сил, Национальной гвардии, СБУ, Службы внешней разведки, Госпогранслужбы, Госспецтрансслужбы, МВД, Национальной полиции, Управления государственной охраны, Госспецсвязи, другим работникам образованных в соответствии с законом воинских формирований; полученная ими в период и / или после непосредственного участия в проведении антитеррористической операции (операции объединенных сил) благотворительная помощь независимо от размера и источника происхождения.

Жилищная субсидия на оплату жилищно-коммунальных услуг, расходов на управление многоквартирным домом назначается с месяца обращения за ее назначением до даты окончания отопительного сезона и рассчитывается:

на неотапливаемый сезон - с 1 мая по 30 сентября;

на опалювальний сезон - з 1 жовтня по 30 квітня.

Для домогосподарств, які використовують природний газ або електричну енергію для індивідуального опалення, житлова субсидія на опалювальний сезон розраховується з 16 жовтня по 15 квітня включно.

Уряд на засіданні 26 квітня 2018 року ухвалив рішення про початок монетизації субсидій. За словами Прем'єр-міністра Володимира Гройсмана, це рішення торкнеться 1,5 млн. сімей, які зможуть отримати приблизно 700 грн. одноразової виплати. Це рішення передбачає грошову виплату, яка дорівнює вартості 150 кіловат електроенергії, якщо цей ресурс використвується для опалення, або 100 кубометрів газу[105].

Монетизація – це процес конвертації чого-небудь в законний платіжний засіб[106].

Монетизація – це процес перетворення на гроші. «Монетизація субсидій» означає перехід на розрахунки за субсидіями «живими» грошима. «В кінцевому варіанті монетизація полягає в тому, що на рахунок людини буде надходити певна сума коштів, і вже з них людина буде розраховуватися за комунальні послуги», – пояснив заступник міністра фінансів Сергій Марченко.

Міністр соціальної політики Андрій Рева запевнив, що з 1 січня 2019 року в Україні введуть повну монетизацію, субсидіант буде сам розпоряжатися зекономленими коштами. «Ми ввели таке поняття, як монетизація. Якщо людина заощадила газ (порівняно з нормою споживання – прим. Ред.), йому повертаються кошти за рахунок того, що вона заощадила. З 1 січня вводиться повна монетизація. Все, що заощадила людина, не буде списано у бюджет. По закінченню сезону вона буде мати можливість зняти зі своєї картки і використовувати так, як вважатиме за потрібне», сказав А.Рева[107]. Монетизація субсидій приведе до ощадливішого

[105] Повна монетизація субсидій з 1 січня 2019 року: як буде діяти механізм URL: https://ukr.media/ukrain/377272/ (дата звернення 19.02.2019)

[106] Монетизація URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F (дата звернення 19.02.2019)

[107] Повна монетизація субсидій з 1 січня 2019 року: як буде діяти механізм URL: https://ukr.media/ukrain/377272/ (дата звернення 19.02.2019)

на отопительный сезон - с 1 октября по 30 апреля.

Для домохозяйств, которые используют природный газ или электрическую энергию для индивидуального отопления, жилищная субсидия на отопительный сезон рассчитывается с 16 октября по 15 апреля включительно.

Правительство на заседании 26 апреля 2018 года принял решение о начале монетизации субсидий. По словам Премьер-министра Владимира Гройсмана, это решение коснется 1500000 семей, которые смогут получить около 700 грн единовременной выплаты. Это решение предусматривает денежную выплату, равную стоимости 150 киловатт электроэнергии, если этот ресурс используется для отопления, или 100 кубометров газа.

Монетизация - это процесс конвертации чего-нибудь в законное платежное средство.

Монетизация - это процесс превращения в деньги. «Монетизация субсидий» означает переход на расчеты по субсидиям «живыми» деньгами. «В конечном варианте монетизация заключается в том, что на счет человека будет поступать определенная сумма средств, и уже из них человек будет рассчитываться за коммунальные услуги», - пояснил заместитель министра финансов Сергей Марченко.

Министр социальной политики Андрей Рева заверил, что с 1 января 2019 года в Украине введут полную монетизацию, субсидиант будет сам распоряжаться сэкономленными средствами. «Мы ввели такое понятие, как монетизация. Если человек сэкономил газ (по сравнению с нормой потребления - прим. Ред.), Ему возвращаются средства за счет того, что она сэкономила. С 1 января вводится полная монетизация. Все, что сэкономил человек, не будет списано в бюджет. По окончанию сезона она будет иметь возможность снять со своей карты и использовать так, как посчитает нужным », - сказал А. Рева. Монетизация субсидий приведет к более экономному

ставлення споживачів комунальних послуг до використовуваних ресурсів та сприятиме раціональному використанню коштів.

Запитання для самоконтролю:

1.Недоліки та переваги монетизації пільг.
2.Поняття та ознаки пільги.
3.Пільги для учасників бойових дій.
4.Пільги для ліквідаторів ЧК.
5.Особи, яким призначається житлова субсидія.
6.Умови призначення житлової субсидії.
7.Період призначення житлової субсидії.
8.Особи, які відносяться до недієздатних непрацездатних осіб, яким може бути призначено субсидію на понаднормову площу.
9.Умови виплати житлової субсидії у разі смерті особи, якій вона призначена.
10.Суб'єкт, який приймає рішення про призначення субсидії.

отношению потребителей коммунальных услуг к используемым ресурсам и будет способствовать рациональному использованию средств.

Вопросы для самоконтроля:

1.Недостатки и преимущества монетизации льгот.
2.Понятие и признаки льготы.
3.Льготы для участников боевых действий.
4.Льготы для ликвидаторов ЧК.
5.Лица, которым назначается жилищная субсидия.
6.Условия назначения жилищной субсидии.
7.Период назначения жилищной субсидии.
8.Лица, которые относятся к недееспособным нетрудоспособным лицам, которым может быть назначена субсидия на сверхнормовую площадь.
9.Условия выплаты жилищной субсидии в случае смерти лица, которому она предназначена.
10.Субъект, который принимает решение о назначении субсидии.

ТЕМА 6.
СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ

План викладу матеріалу:

6.1. Соціальне обслуговування як організаційно-правова форма соціального забезпечення

6.2.Види соціального обслуговування

6.3.Міжнародний досвід соціального обслуговування

Запитання для самоконтролю

6.1. Соціальне обслуговування як організаційно-правова форма соціального забезпечення

З метою вдосконалення системи соціальної допомоги у червні 2003 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про соціальні послуги», а у 2007 році Урядом затверджено Концепцію реформування системи соціальних послуг. Ці документи регламентують основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг особам, що перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги. Важливим також є усвідомлення необхідності в ході здійснення соціального захисту раціонального використання ресурсів (як державного, регіонального, так і особистісного рівня), а також вдосконалення організації роботи та соціально-психологічного забезпечення діяльності соціальних установ і соціальних працівників[108].

Слід зазначити, що поняття «соціальні послуги» має досить широкий спектр розуміння та використання. Наприклад, даним терміном користуються для позначення всіх видів послуг, що мають на меті задоволення будь-яких соціальних потреб суспільства. До їх переліку належать освітні, медичні, оздоровчі, туристичні послуги, послуги ЖКГ, готельного бізнесу тощо. Предметом нашої уваги будуть ті соціальні послуги, які надаються соціальними працівниками і пов’язані з вирішенням

[108] Кривоконь Н. І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні [Текст]: навчальний посіб. / Н. І. Кривоконь. – Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет, 2012. – 320 с. – С. 80.

ТЕМА 6.
СОЦИАЛЬНОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ

План изложения материала:

6.1. Социальное обслуживание как организационно-правовая форма социального обеспечения

6.2.Виды социального обслуживания

6.3.Международный опыт социального обслуживания

Вопросы для самоконтроля

6.1. Социальное обслуживание как организационно-правовая форма социального обеспечения

В целях совершенствования системы социальной помощи в июне 2003 года Верховная Рада Украины приняла Закон Украины «О социальных услугах», а в 2007 году Правительством утверждена Концепция реформирования системы социальных услуг. Эти документы регламентируют основные организационные и правовые основы предоставления социальных услуг лицам, находящимся в сложных жизненных обстоятельствах и нуждающихся в посторонней помощи. Важным также является осознание необходимости в ходе осуществления социальной защиты рационального использования ресурсов (как государственного, регионального, так и личностного уровня), а также совершенствования организации работы и социально-психологического обеспечения деятельности социальных учреждений и социальных работников.

Следует отметить, что понятие «социальные услуги» имеет достаточно широкий спектр понимания и использования. Например, данным термином пользуются для обозначения всех видов услуг, имеющих целью удовлетворения любых социальных потребностей общества. К их перечню принадлежат образовательные, медицинские, оздоровительные, туристические услуги, услуги ЖКХ, гостиничного бизнеса и тому подобное. Предметом нашего внимания будут те социальные услуги, которые предоставляются социальными работниками и связанные с решением

скрутної життєвої ситуації особи, її соціальним захистом, тобто ті, про які йдеться у згаданому вище Законі України «Про соціальні послуги»[109].

В статті 1 Закону України «Про соціальні послуги» № 966-IV від 19 червня 2003 року зазначено, що соціальні послуги – комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем;

соціальне обслуговування – система соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності[110].

Дослідження соціального обслуговування на основі методології соціологічного аналізу дозволяє розглядати його, перш за все, як соціальний інститут і трактувати в широкому і вузькому сенсі слова. У широкому сенсі соціальне обслуговування постає як організована соціальна взаємодія між різними соціальними інститутами, включаючи державу і громадянське суспільство, між різними соціальними групами і індивідами, які в ході соціальної діяльності вирішують життєво важливі проблеми як для тих, хто знаходиться у важкій життєвій ситуації, так і для тих, хто має в своєму розпорядженні можливості надання їм соціальних послуг і допомоги. У вузькому сенсі соціальне обслуговування розуміється як технології роботи, сукупність прийомів, методів і дій організацій, фахівців, спрямованих на надання допомоги громадянам, що знаходяться у важкій життєвій ситуації, не здатних до самообслуговування і таким, що потребують постійного догляду[111].

---

[109] Кривоконь Н. І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні [Текст]: навчальний посіб. / Н. І. Кривоконь. – Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет, 2012. – 320 с. – С. 80-81.

[110] Про соціальні послуги : Закон України від 19.06.2003 № 966-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 45, ст.358

[111] Мещан І.В. Соціальне обслуговування як складова соціального захисту населення: соціолого-управлінський аспект // Соціологія № 8 (124) серпень 2015 URL: file:///C:/Users/%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/269-

затруднительной жизненной ситуации человека, его социальной защитой, то есть те, о которых говорится в упомянутом выше Законе Украины «О социальных услугах».

В статье 1 Закона Украины «О социальных услугах» № 966-IV от 19 июня 2003 года указано, что социальные услуги - комплекс мероприятий по оказанию помощи лицам, отдельным социальным группам, которые находятся в сложных жизненных обстоятельствах и не могут самостоятельно их преодолеть, с целью решения ихних жизненных проблем;

социальное обслуживание - система социальных мер, предусматривающая содействие, поддержку и услуги, предоставляемые социальными службами отдельным лицам или группам населения для преодоления или смягчения жизненных трудностей, поддержания их социального статуса и полноценной жизнедеятельности.

Исследование социального обслуживания на основе методологии социологического анализа позволяет рассматривать его, прежде всего, как социальный институт и трактовать в широком и узком смысле слова. В широком смысле социальное обслуживание представляет собой организованое социальное взаимодействие между различными социальными институтами, включая государство и гражданское общество, между различными социальными группами и индивидами, которые в ходе социальной деятельности решают жизненно важные проблемы как для тех, кто находится в трудной жизненной ситуации, так и для тех, кто располагает возможностью предоставления им социальных услуг и помощи. В узком смысле социальное обслуживание понимается как технологии работы, совокупность приемов, методов и действий организаций, специалистов, направленных на оказание помощи гражданам, находящимся в трудной жизненной ситуации, не способных к самообслуживанию и нуждающимся в постоянном уходе.

%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-485-1-10-20161010.pdf (дата звернення 20.11.2018)

У науковій літературі поняття «соціальне обслуговування» використовується порівняно рідко. На думку ряду вчених, соціальне обслуговування в сучасних умовах виступає як один з напрямів соціальної роботи і організаційної форми цього виду соціальної діяльності, яка розглядається як система певних способів соціальної гуманістичної діяльності, спрямованої на адаптацію, соціальну реабілітацію окремої особи, сім'ї або людського суспільства[112].

Так, в «Словнику соціальної роботи» Р. Баркера соціальне обслуговування тлумачиться як надання конкретних соціальних послуг для задоволення потреб, які необхідні для нормального розвитку, людям, які залежать від інших і які не можуть турбуватися про себе[113].

На думку Р.І. Іванової соціальне обслуговування це розгалужена система послуг, пільг, привілеїв і натуральних видів обслуговування громадян, що виконує важливу роль у формуванні рівня життя людей, охороні здоров'я, материнства, дитинства, якості робочої сили[114].

Я. М. Фогель розглядає соціальне обслуговування як самостійну систему, призначену для задоволення різноманітними соціальними послугами специфічних потреб непрацездатних членів суспільства з метою відновлення й підвищення їх працездатності, збереження й розвитку ними соціальних, трудових, побутових та інших відносин і зв'язків із суспільством[115].

Б.І. Сташків зазначає, що соціальне обслуговування як діяльність соціальних служб із наданням безоплатно чи на пільгових умовах соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої

---

[112] Мещан І.В. Соціальне обслуговування як складова соціального захисту населення: соціолого-управлінський аспект // Соціологія № 8 (124) серпень 2015 URL: file:///C:/Users/%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/269-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-485-1-10-20161010.pdf (дата звернення 20.11.2018)

[113] Баркер Р.Словарь социальной работы / Р. Баркер. – М.: Изд-во «Логос»,1994. – 645 с.

[114] Иванова Р.И. Правоотношения по социальному обеспечению в СССР / Р.И. Иванова. – М.: Изд-во МГУ, 1986. – 325 с. – С. 165.

[115] Фогель Я.М. Социальное обслуживание инвалидов и лиц пенсионного возраста / Я.М. Фогель. – М.: Юрид. лит., 1980. – 128 с. – С. 31.

В научной литературе понятие «социальное обслуживание» используется сравнительно редко. По мнению ряда ученых, социальное обслуживание в современных условиях выступает как одно из направлений социальной работы и организационной формы этого вида социальной деятельности, которая рассматривается как система определенных способов социальной гуманистической деятельности, направленной на адаптацию, социальную реабилитацию отдельной личности, семьи или человеческого общества .

Так, в «Словаре социальной работы» Р. Баркера социальное обслуживание толкуется как предоставление конкретных социальных услуг для удовлетворения потребностей, которые необходимы для нормального развития, людям, которые зависят от других и которые не могут заботиться о себе.

По мнению Р.И. Ивановой социальное обслуживание это разветвленная система услуг, льгот, привилегий и натуральных видов обслуживания граждан, играет важную роль в формировании уровня жизни людей, охране здоровья, материнства, детства, качества рабочей силы.

Я. М. Фогель рассматривает социальное обслуживание как самостоятельную систему, предназначенную для удовлетворения разнообразными социальными услугами специфических потребностей нетрудоспособных членов общества с целью восстановления и повышения их работоспособности, сохранения и развития ими социальных, трудовых, бытовых и других отношений и связей с обществом.

Б.И. Сташкив отмечает, что социальное обслуживание как деятельность социальных служб с предоставлением бесплатно или на льготных условиях социальных услуг лицам, находящимся в сложных жизненных обстоятельствах и нуждающимся в посторонней

допомоги з метою подолання або пом’якшення обставин, які порушують життєдіяльність особи[116].

М.О. Буянова наголошує, що соціальне обслуговування є діяльністю спеціальних організацій щодо надання різних соціальних послуг для осіб, що знаходяться з незалежних від них причин в ситуації, яка порушує їх життєдіяльність і яку вони не можуть подолати самостійно (або за допомогою осіб, які відповідно до закону зобов’язані їх утримувати)[117].

Більш детально законодавство України виділяє наступних суб'єктів, яким надається соціальне обслуговування: а) особи похилого віку, які не можуть себе самостійно обслуговувати; б) діти; в) особи з інвалідністю або інші особи, які втратили працездатність; г) малозабезпечені сім'ї; д) безробітні; е) особи, які постраждали від техногенних катастроф.

Основною підставою для надання соціального обслуговування є складна життєва обставина – тобто така, що об'єктивно порушує нормальну життєдіяльність особи, наслідки якої вона не може подолати самостійно. Потрапивши у складні життєві обставини, особа втрачає засоби до існування, внаслідок чого стає малозабезпеченою, потребує лікування, не може самостійно себе обслуговувати, а тому виникає потреба надання їй соціального обслуговування[118].

Слід зазначити, що серед надавачів соціальних виплат та послуг розрізняються: 1) суб’єкти, діяльність яких становить соціальне забезпечення (наприклад, соціальні центри); 2) суб’єкти, які мають різнопланові компетенції, соціальне забезпечення становит лише неосновну частину (наприклад, місцеві державні адміністрації).

Постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2009 р. № 1417[119] визначено перелік соціальних послуг, умови та

---

[116] Сташків Б.І. Соціальне обслуговування у системі соціального забезпечення: правові питання / Б.І. Сташків // Право України. – 2005. – № 1. – С. 76–79.

[117] Буянова М.О. Право социального обеспечения: учебное пособие / Буянова М.О., Кобзева С.И., Кондратьева З.А. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: КНОРУС, 2013. – 480 с.

[118] Соціальне обслуговування URL: https://studfiles.net/preview/4531292/page:83 / (дата звернення 21.11.2018)

[119] Постанова КМ України від 29 грудня 2009 р. № 1417 Перелік соціальних послуг, умови та порядок їх надання структурними підрозділами територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) // Урядовий портал. Єдиний веб-портал органіВ виконавчої влади України // URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/243237379 (дата звернення 20.11.2018)

помощи с целью преодоления или смягчения обстоятельств, нарушающих жизнедеятельность человека.

Н.А. Буянова отмечает, что социальное обслуживание является деятельностью специальных организаций по предоставлению различных социальных услуг для лиц, находящихся по независящим от них причинам в ситуации, нарушающей их жизнедеятельность и которую они не могут преодолеть самостоятельно (или с помощью лиц, которые в соответствии с законом обязаны их содержать).

Более подробно законодательство Украины выделяет следующих субъектов, которым предоставляется социальное обслуживание: а) лица пожилого возраста, которые не могут себя самостоятельно обслуживать; б) дети; в) лица с инвалидностью или другие лица, утратившие трудоспособность; г) малообеспеченные семьи; д) безработные; е) лица, пострадавшие от техногенных катастроф.

Главным принципом предоставления социального обслуживания является сложная жизненная ситуация - то есть такая, что объективно нарушает нормальную жизнедеятельность человека, и последствия которой он не может преодолеть самостоятельно. Попав в сложные жизненные обстоятельства, лицо теряет средства к существованию, в результате чего становится малообеспеченным, нуждается в лечении, не может самостоятельно себя обслуживать, поэтому возникает потребность предоставления ему социального обслуживания.

Следует отметить, что среди поставщиков социальных выплат и услуг различаются: 1) субъекты, деятельность которых составляет социальное обеспечение (например, социальные центры); 2) субъекты, которые имеют разноплановые компетнции, социальное обеспечение занимает только неосновную часть (например, местные государственные администрации).

Постановлением Кабинета Министров Украины от 29 декабря 2009 года № 1417 определен перечень социальных услуг, условия и

порядок їх надання структурними підрозділами територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг).

Територіальний центр забезпечує здійснення своїми структурними підрозділами соціального обслуговування (надання соціальних послуг):

громадян похилого віку, осіб з інвалідністю (які досягли 18-річного віку), хворих (з числа осіб працездатного віку на період до встановлення їм групи інвалідності, але не більш як чотири місяці), які не здатні до самообслуговування і потребують постійної сторонньої допомоги, визнані такими в порядку, затвердженому МОЗ;

громадян, які перебувають у складній життєвій ситуації у зв'язку з безробіттям і зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, стихійним лихом, катастрофою (і мають на своєму утриманні неповнолітніх дітей, дитину з інвалідністю, осіб похилого віку, осіб з інвалідністю), якщо середньомісячний сукупний дохід їх сімей за останні шість календарних місяців, що передують місяцю звернення, нижчий ніж встановлений законом прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність.

Для соціального обслуговування (надання соціальних послуг) особи подають письмову заяву управлінню праці та соціального захисту населення за місцем проживання, яке в триденний строк після її надходження надсилає запит до закладу охорони здоров'я за місцем проживання громадянина для одержання медичного висновку про його здатність до самообслуговування та потребу в постійній сторонній допомозі.

У десятиденний строк після надходження запиту заклад охорони здоров'я надає медичний висновок управлінню праці та соціального захисту населення, яке у триденний строк приймає рішення про необхідність або відмову в соціальному обслуговуванні (наданні соціальних послуг). У разі отримання висновку про те, що громадянин не здатний до самообслуговування та потребує постійної сторонньої допомоги, управління праці та соціального захисту населення надсилає територіальному центру заяву громадянина разом з медичним висновком.

порядок их предоставления структурными подразделениями территориального центра социального обслуживания (предоставление социальных услуг).

Территориальный центр обеспечивает осуществление своими структурными подразделениями социального обслуживания (предоставление социальных услуг):

граждан пожилого возраста, лиц с инвалидностью (достигших 18-летнего возраста), больных (из числа лиц трудоспособного возраста на период до установления им группы инвалидности, но не более четырех месяцев), которые не способны к самообслуживанию и нуждаются в постоянной посторонней помощи, признаны таковыми в порядке, утвержденном Минздравом;

граждан, находящихся в сложной жизненной ситуации в связи с безработицей и зарегистрированы в государственной службе занятости как ищущие работу, стихийным бедствием, катастрофой (и имеют на своем иждивении несовершеннолетних детей, детей с инвалидностью, пожилых людей, лиц с инвалидностью), если среднемесячный совокупный доход их семей за последние шесть календарных месяцев, предшествующих месяцу обращения, ниже чем установленный законом прожиточный минимум для лиц, утративших трудоспособность.

Для социального обслуживания (предоставления социальных услуг) лица подают письменное заявление управлению труда и социальной защиты населения по месту жительства, которое в трехдневный срок после его поступления направляет запрос в учреждение здравоохранения по месту жительства гражданина для получения медицинского заключения о его способности к самообслуживанию и необходимости в постоянной посторонней помощи.

В десятидневный срок после поступления запроса учреждение здравоохранения предоставляет медицинское заключение управлению труда и социальной защиты населения, в трехдневный срок принимает решение о необходимости или отказе в социальном обслуживании (предоставлении социальных услуг). В случае получения заключения о том, что гражданин не способен к самообслуживанию и нуждается в постоянной посторонней помощи, управление труда и социальной защиты населения направляет территориальному центру заявление гражданина вместе с медицинским заключением.

Після надходження зазначених документів територіальний центр складає карту індивідуальних потреб громадянина у соціальному обслуговуванні (наданні соціальних послуг), визначає їх зміст, уточнює обсяг, складає план його здійснення (їх надання), укладає договір про соціальне обслуговування (надання соціальних послуг) відділенням соціальної допомоги вдома одинокого (проживаючого самотньо) непрацездатного громадянина та приймає рішення про необхідність соціального обслуговування (надання соціальних послуг), про що видається наказ.

У разі потреби та за згодою особи з метою визначення додаткової потреби у натуральній чи грошовій допомозі проводиться обстеження їх матеріально-побутових умов. Для цього утворюється комісія, до складу якої входить не менш як три особи (завідувач (заступник завідувача) відділення, соціальний працівник та соціальний робітник).

У разі коли особа, яка потребує соціального обслуговування (надання соціальних послуг), за віком або за станом здоров'я неспроможна самостійно прийняти рішення про необхідність його здійснення (їх надання), таке рішення може прийняти опікун чи піклувальник.

Форми заяви, медичного висновку, договору про соціальне обслуговування (надання соціальних послуг), карти індивідуальних потреб громадянина у соціальному обслуговуванні (наданні соціальних послуг), акта обстеження матеріально-побутових умов, журналу обліку громадян, яких обслуговує територіальний центр, затверджує Міністерство соціальної політики в установленому порядку.

Територіальний центр може надавати платні соціальні послуги (в межах наявних можливостей) громадянам, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, інвалідністю, хворобою і мають рідних, які повинні забезпечити їм догляд і допомогу, іншим категоріям осіб, визначеним постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 року № 12 «Про порядок надання платних соціальних послуг та затвердження їх переліку»

Працівники територіального центру, які здійснюють соціальне обслуговування (надання соціальних послуг),

После поступления указанных документов территориальный центр составляет карту индивидуальных потребностей гражданина в социальном обслуживании (предоставлении социальных услуг), определяет их содержание, уточняет объем составляет план его осуществления (их предоставления), заключает договор о социальном обслуживании (предоставлении социальных услуг) отделением социальной помощи на дому одинокого (проживающего одиноко) нетрудоспособного гражданина и принимает решение о необходимости социального обслуживания (предоставления социальных услуг), о чем издается приказ.

В случае необходимости и по согласию лица с целью определения дополнительной потребности в натуральной или денежной помощи проводится обследование его материально-бытовых условий. Для этого создается комиссия, в состав которой входит не менее трех человек (заведующий (заместитель заведующего) отделения, социальный работник и социальный рабочий).

В случае если лицо, требующее социального обслуживания (предоставления социальных услуг), по возрасту или по состоянию здоровья не может самостоятельно принять решение о необходимости его осуществления (их предоставления), такое решение может принять опекун или попечитель.

Формы заявления, медицинского заключения, договора о социальном обслуживании (предоставление социальных услуг), карты индивидуальных потребностей гражданина в социальном обслуживании (предоставлении социальных услуг), акта обследования материально-бытовых условий, журнала учета граждан, которых обслуживает территориальный центр, утверждает Министерство социальной политики в установленном порядке

Территориальный центр может предоставлять платные социальные услуги (в пределах имеющихся возможностей) гражданам, не способным к самообслуживанию в связи с преклонным возрастом, инвалидностью, болезнью и имеют родных, которые должны обеспечить им уход и помощь, другим категориям лиц, определенным постановлением Кабинета министров Украины от 14 января 2004 года № 12 «О порядке предоставления платных социальных услуг и утверждения их перечня»

Работники территориального центра, осуществляющие социальное обслуживание (предоставление социальных услуг),

зобов’язані сумлінно ставитися до виконання своїх обов’язків, поважати гідність громадян, не допускати негуманних і дискримінаційних дій щодо громадян, яких вони обслуговують, зберігати в таємниці інформацію, отриману під час виконання своїх службових обов’язків, а також інформацію, що може бути використана проти зазначених громадян.

Медичними протипоказаннями для соціального обслуговування (надання соціальних послуг) громадян є наявність у них інфекційних захворювань, залежності від психоактивних речовин, алкоголю, психічних захворювань, що потребують перебування на спеціальному диспансерному обліку.

У разі виявлення у громадянина зазначених протипоказань працівники територіального центру зобов’язані надати йому інформацію про можливі шляхи отримання необхідного йому соціального обслуговування (надання соціальних послуг) в інших установах.

Обслуговування припиняється за письмовим повідомленням громадян у разі: 1) поліпшення стану здоров’я, виходу із складних життєвих обставин, в результаті чого громадянин втрачає потребу в соціальному обслуговуванні (наданні соціальних послуг); 2) виявлення у громадянина, якого безоплатно обслуговує територіальний центр, працездатних рідних (батьків, дітей, чоловіка, дружини) або осіб, які відповідно до законодавства повинні забезпечити йому догляд і допомогу, або осіб, з якими укладено договір довічного утримання (догляду); 3) направлення громадянина до стаціонарного відділення територіального центру, будинку-інтернату для громадян похилого віку, пансіонату, психоневрологічного інтернату, будинку для ветеранів та інших закладів постійного проживання; 4) зміни місця проживання; 5) поліпшення матеріально-побутових умов, у результаті якого громадянин не потребує соціально-економічних послуг (для громадян, які потребували надання цих послуг у відділенні організації надання адресної натуральної та грошової допомоги); 6) грубого, принизливого ставлення громадянина до обслуговуючого персоналу, соціальних працівників, соціальних робітників та інших працівників територіального центру і його

обязаны добросовестно относиться к выполнению своих обязанностей, уважать достоинство граждан, не допускать негуманных и дискриминационных действий в отношении граждан, которых они обслуживают, хранить в тайне информацию, полученную при исполнении своих служебных обязанностей, а также информацию, которая может быть использована против указанных граждан.

Медицинскими противопоказаниями для социального обслуживания (предоставления социальных услуг) граждан является наличие у них инфекционных заболеваний, зависимости от психоактивных веществ, алкоголя, психических заболеваний, требующих пребывания на специальном диспансерном учете.

В случае выявления у гражданина указанных противопоказаний работники территориального центра обязаны предоставить ему информацию о возможных путях получения необходимого ему социального обслуживания (предоставление социальных услуг) в других учреждениях.

Обслуживание прекращается по письменному уведомлению граждан в случае: 1) улучшения состояния здоровья, выхода из сложных жизненных обстоятельств, в результате чего гражданин теряет потребность в социальном обслуживании (предоставлении социальных услуг); 2) выявления у гражданина, которого безвозмездно обслуживает территориальный центр, трудоспособных родных (родителей, детей, мужа, жены) или лиц, которые согласно законодательству должны обеспечить ему уход и помощь, или лиц, с которыми заключен договор пожизненного содержания (ухода); 3) направления гражданина в стационарное отделение территориального центра, дом-интернат для престарелых, пансионат, психоневрологический интернат, дом для ветеранов и другие заведения постоянного проживания; 4) изменения места жительства; 5) улучшения материально-бытовых условий, в результате которого гражданин не нуждается в социально-экономических услугах (для граждан, нуждающихся в предоставлении этих услуг в отделении организации предоставления адресной натуральной и денежной помощи); 6) грубого, унизительного отношения гражданина к обслуживающему персоналу, социальных работников, социальных рабочих и других работников территориального центра и его

структурних підрозділів; 7) порушення громадського порядку (сварки, бійки тощо); 8) систематичного перебування в стані алкогольного, наркотичного сп'яніння; 9) виявлення медичних протипоказань для соціального обслуговування (надання соціальних послуг) територіальним центром; 10) надання громадянинові соціальних послуг фізичною особою, якій призначено грошову компенсацію у встановленому законодавством порядку; 11) у разі смерті громадянина.

Відділення соціальної допомоги вдома територіального центру (далі – відділення соціальної допомоги вдома) утворюється для соціального обслуговування (надання соціальних послуг) не менш як 80 таких одиноких громадян, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з частковою втратою рухової активності (мають III, IV і V групу рухової активності) і потребують сторонньої допомоги, соціального обслуговування (надання соціальних послуг) в домашніх умовах згідно з медичним висновком: похилого віку; осіб з інвалідністю (які досягли 18-річного віку), крім осіб з інвалідністю унаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, які отримують соціальну допомогу на постійний сторонній догляд, побутове та спеціальне медичне обслуговування відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; хворих (з числа одиноких осіб працездатного віку на період до встановлення їм групи інвалідності, але не більш як чотири місяці).

У разі виявлення не менш як 50 непрацездатних громадян з порушеннями опорно-рухового апарату, зору, слуху, з психічними розладами (соціально-безпечні, які не перебувають на спеціальному диспансерному обліку), інших категорій громадян, які не здатні до самообслуговування та які потребують соціального обслуговування (надання соціальних послуг) вдома, місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування можуть утворювати спеціалізовані відділення.

Якщо громадян, які потребують соціального обслуговування (надання соціальних послуг), виявлено менш як 80 осіб (для спеціалізованого відділення – менш як 50 осіб), їх обслуговування може здійснюватися згідно з договором, який

структурных подразделений; 7) нарушение общественного порядка (ссоры, драки и т.п.); 8) систематического пребывания в состоянии алкогольного, наркотического опьянения; 9) выявление медицинских противопоказаний для социального обслуживания (предоставление социальных услуг) территориальным центром; 10) предоставление гражданину социальных услуг физическим лицом, которому предоставлена денежная компенсация в установленном законодательством порядке; 11) в случае смерти гражданина.

Отделение социальной помощи на дому территориального центра (далее - отделение социальной помощи на дому) образуется для социального обслуживания (предоставления социальных услуг) не менее 80 таких одиноких граждан, которые не способны к самообслуживанию в связи с частичной потерей двигательной активности (имеют III, IV и V группу двигательной активности) и нуждаются в посторонней помощи, социальном обслуживании (предоставлении социальных услуг) в домашних условиях согласно медицинскому заключению: пожилого возраста; лиц с инвалидностью (достигшие 18-летнего возраста), кроме лиц с инвалидностью вследствие несчастного случая на производстве или профессионального заболевания, которые получают социальную помощь на постоянный посторонний уход, бытовое и специальное медицинское обслуживание в соответствии с Законом Украины «Об общеобязательном государственном социальном страховании»; больных (из числа одиноких лиц трудоспособного возраста на период до установления им группы инвалидности, но не более четырех месяцев).

В случае обнаружения не менее 50 нетрудоспособных граждан с нарушениями опорно-двигательного аппарата, зрения, слуха, с психическими расстройствами (социально безопасных, не состоящих на специальном диспансерном учете), других категорий граждан, которые не способны к самообслуживанию и нуждающихся в социальном обслуживании (предоставлении социальных услуг) дома, местные органы исполнительной власти или органы местного самоуправления могут создавать специализированные отделения.

Если граждан, нуждающихся в социальном обслуживании (предоставлении социальных услуг), выявлено менее 80 человек (для специализированного отделения - менее 50 человек), их обслуживание может осуществляться по договору, который

укладається з непрацюючою фізичною особою і територіальним центром, про оплату відповідної роботи за рахунок коштів, що виділяються для цієї мети.

Відділення соціальної допомоги вдома може здійснювати обслуговування громадян похилого віку, осіб з інвалідністю (які досягли 18-річного віку), хворих (з числа осіб працездатного віку на період до встановлення їм групи інвалідності, але не більш як чотири місяці), які не здатні до самообслуговування, але мають рідних, що повинні забезпечити їм догляд і допомогу.

Обслуговування таких громадян здійснюється за плату відповідно до тарифів на платні соціальні послуги.

Місцевий орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, що утворив територіальний центр, може приймати, як виняток, рішення (розпорядження) про звільнення від плати за соціальне обслуговування (надання соціальних послуг) відділенням соціальної допомоги вдома громадян, які мають рідних, що повинні забезпечити їм догляд і допомогу. В такому разі видатки, пов’язані із соціальним обслуговуванням (наданням соціальних послуг) громадян, передбачаються в кошторисі територіального центру за рахунок додаткових коштів місцевих бюджетів.

На підставі даних карти індивідуальних потреб у соціальному обслуговуванні (наданні соціальних послуг) та медичного висновку громадянин і територіальний центр укладають договір, у якому зазначаються види, зміст та обсяг послуг, що надаватимуться безоплатно або за плату, обумовлюються періодичність, строки надання соціальних послуг відділенням соціальної допомоги вдома, інші умови.

Під час соціального обслуговування (надання соціальних послуг) відділення соціальної допомоги вдома може надавати у тимчасове користування громадян наявні у нього технічні та інші засоби реабілітації, засоби малої механізації, предмети першої потреби, окремі побутові прилади

Основними особливостями послуг є їх невідчутність, неможливість збереження, невіддільність їх виробництва і споживання, несталість якості. Всі послуги (зокрема і соціальні) мають спільні особливості: нематеріальний характер, це означає, що їх неможливо продемонструвати, спробувати,

заключается с неработающим физическим лицом и территориальным центром, об оплате соответствующей работы за счет средств, выделяемых для этой цели.

Отделение социальной помощи на дому может осуществлять обслуживание граждан пожилого возраста, лиц с инвалидностью (достигших 18-летнего возраста), больных (из числа лиц трудоспособного возраста на период до установления им группы инвалидности, но не более четырех месяцев), которые не способны к самообслуживанию, но имеют родных, которые должны обеспечить им уход и помощь.

Обслуживание таких граждан осуществляется за плату согласно тарифам на платные социальные услуги.

Местный орган исполнительной власти или орган местного самоуправления, образовавший территориальный центр может принимать в виде исключения решения (распоряжения) об освобождении от платы за социальное обслуживание (предоставление социальных услуг) отделением социальной помощи на дому граждан, имеющих родных, которые должны обеспечить им уход и помощь. В таком случае расходы, связанные с социальным обслуживанием (предоставлением социальных услуг) граждан, предусматриваются в смете территориального центра за счет дополнительных средств местных бюджетов.

На основании данных карты индивидуальных потребностей в социальном обслуживании (предоставлении социальных услуг) и медицинского заключения гражданин и территориальный центр заключают договор, в котором указываются виды, содержание и объем услуг, предоставляемых бесплатно или за плату, оговариваются периодичность, сроки предоставления социальных услуг отделением социальной помощи на дому, другие условия.

Во время социального обслуживания (предоставление социальных услуг) отделение социальной помощи на дому может предоставлять во временное пользование граждан имеющиеся у него технические и другие средства реабилитации, средства малой механизации, предметы первой необходимости, отдельные бытовые приборы

Основными особенностями услуг является их неосязаемость, невозможность хранения, неотделимость их производства и потребления, непостоянство качества. Все услуги (в том числе и социальные) имеют общие особенности: нематериальный характер, это означает, что их невозможно продемонстрировать, попробовать,

транспортувати, зберігати до моменту отримання споживачем; невіддільність виробництва і споживання послуг, тобто розпочинати надання послуг можна тільки після отримання замовлення або з появою клієнта; неоднорідність (змінюваність послуг), залежність від існуючих стандартів системи обслуговування, від рівня сервісу в конкретному закладі; нездатність послуг до зберігання, що вимагає дієвості в процесі реагування на попит; вплив на організацію соціальних послуг державного регулювання; залучення споживача до процесу виробництва послуг, оцінка ним якості обслуговування тільки після споживання послуги[120].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про соціальні послуги» № 966-IV від 19 червня 2003 року зазначено, що основними засадами надання соціальних послуг є: 1) сприяння особам, що перебувають у складних життєвих обставинах, які вони не в змозі подолати за допомогою наявних засобів і можливостей; 2) попередження виникнення складних життєвих обставин; 3) створення умов для самостійного розв'язання життєвих проблем, що виникають.

Мають право на отримання соціальних послуг громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, які проживають в Україні на законних підставах та перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі особи, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

Соціальні послуги можуть надаватися як за плату, так і безоплатно. Для отримання соціальних послуг, що надаються державними та комунальними суб'єктами, особа, яка їх потребує, має звернутися з письмовою заявою до місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування. У разі, якщо особа, яка потребує соціальних послуг, за віком або станом здоров'я неспроможна самостійно прийняти рішення про необхідність їх надання, таке рішення може прийняти опікун чи

[120] Кривоконь Н. І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні [Текст]: навчальний посіб. / Н. І. Кривоконь. – Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет, 2012. – 320 с. – С. 81.

транспортировать, хранить до момента получения потребителем; неотделимость производства и потребления услуг, то есть начинать предоставление услуг можно только после получения заказа или при появлении клиента; неоднородность (сменяемость услуг), зависимость от существующих стандартов системы обслуживания, уровня сервиса в конкретном учреждении; неспособность услуг к хранению, что требует действенности в процессе реагирования на спрос; влияние на организацию социальных услуг государственного регулирования; привлечение потребителя к процессу производства услуг, оценка им качества обслуживания только после потребления услуги.

В соответствии со статьей 2 Закона Украины «О социальных услугах» № 966-IV от 19 июня 2003 года указано, что основными принципами предоставления социальных услуг являются: 1) содействие лицам, находящимся в сложных жизненных обстоятельствах, которые они не в состоянии преодолеть с помощью имеющихся средств и возможностей; 2) предупреждение возникновения сложных жизненных обстоятельств; 3) создание условий для самостоятельного решения жизненных проблем, которые возникают.

Имеют право на получение социальных услуг граждане Украины, а также иностранцы и лица без гражданства, проживающие в Украине на законных основаниях и находящиеся в сложных жизненных обстоятельствах, в том числе лица, на которых распространяется действие Закона Украины «О беженцах и лицах, нуждающихся в дополнительной или временной защите».

Социальные услуги могут предоставляться как за плату, так и бесплатно. Для получения социальных услуг государственными и коммунальными субъектами, лицо, которое в них нуждается, должен обратиться с письменным заявлением в местный орган исполнительной власти или орган местного самоуправления. В случае, если лицо, требующее социальных услуг, по возрасту или состоянию здоровья не может самостоятельно принять решение о необходимости их предоставления, такое решение может принять опекун или

піклувальник, органи опіки та піклування відповідно до законодавства[121].

6.2. Види соціального обслуговування

Соціальне обслуговування класифікують за різними критеріями.

В залежності від категорії обслуговуваних осіб стаціонарні установи можна класифікувати наступним чином:

1) стаціонарні установи загального типу; 2) психоневрологічні стаціонарні установи; 3) спеціальні стаціонарні установи.

В залежності від віку осіб, які обслуговуються:

1) стаціонарні установи для дітей з інвалідністю; 2) стаціонарні установи для осіб з інвалідністю; 3) стаціонарні установи для громадян похилого віку; 4) стаціонарні установи для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю[122].

Одночасно зі зміцненням уже існуючих стаціонарних установ основною тенденцією розвитку системи соціального обслуговування осіб похилого віку є створення стаціонарних закладів нового типу. На сьогодні в Україні формується мережа будинків-інтернатів та стаціонарних відділень з невеликою чисельністю проживаючих. Створення таких соціальних закладів у громаді дає змогу наблизити стаціонарні соціальні послуги до звичайного місця проживання осіб похилого віку, не розривати родинні та соціальні зв'язки, що склалися протягом життя[123]. Крім того, останнім часом у системі праці та соціального захисту населення розвивається така альтернативна будинкам-інтернатам форма соціального обслуговування громадян, як територіальні центри соціального обслуговування та надання соціальних

[121] Кривоконь Н. І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні [Текст]: навчальний посіб. / Н. І. Кривоконь. – Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет, 2012. – 320 с. – С. 83.

[122]Стаціонарне соціальне обслуговування URL: http://studme.com.ua/1994041212823/pravo/statsionarnoe_sotsialnoe_obsluzhivanie.htm (дата звернення 29.11.2018)

[123]Титаренко І.О., Іваненко Н. О. Соціальний захист людей похилого віку в Україні: теоретичний аспект URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/VKPI/Soc/2009_4/Titarenko,%20Ivanenko.pdf дата звернення 30.11.2018)

попечитель, органы опеки и попечительства в соответствии с законодательством.

6.2. Виды социального обслуживания

Социальное обслуживание классифицируют по различным критериям.

В зависимости от категории обслуживаемых лиц стационарные учреждения можно классифицировать следующим образом:

1) стационарные учреждения общего типа; 2) психоневрологические стационарные учреждения; 3) специальные стационарные учреждения.

В зависимости от возраста лиц, которые обслуживаются:

1) стационарные учреждения для детей с инвалидностью; 2) стационарные учреждения для лиц с инвалидностью; 3) стационарные учреждения для престарелых; 4) стационарные учреждения для престарелых и лиц с инвалидностью.

Одновременно с укреплением уже существующих стационарных учреждений основной тенденцией развития системы социального обслуживания пожилых людей является создание стационарных учреждений нового типа. На сегодня в Украине формируется сеть домов-интернатов и стационарных отделений с небольшой численностью проживающих. Создание таких социальных учреждений в обществе позволяет приблизить стационарные социальные услуги к обычному месту жительства пожилых людей, не разрывать родственные и социальные связи, сложившиеся в течение жизни. Кроме того, в последнее время в системе труда и социальной защиты населения развивается такая альтернативная домам-интернатам форма социального обслуживания граждан, как территориальные центры социального обслуживания и предоставления социальных

послуг, які забезпечують обслуговування громадян за місцем їх проживання. Територіальні центри сьогодні діють у кожному адміністративно-територіальному районі, в містах, районних центрах України[124].

Найбільш поширеними видами соціального обслуговування, що мають самостійне юридичне значення та встановлені чинним законодавством, є: 1) соціальне обслуговування громадян похилого віку (стаціонарне або на дому); 2) соціальне обслуговування дітей (стаціонарне, за місцем навчання або проживання); 3) соціальна реабілітація особам з інвалідністю (працевлаштування, освіта); 4) санаторно-курортне лікування; 5) забезпечення протезно-ортопедичними виробами; 6) забезпечення засобами пересування[125].

Основними формами надання соціальних послуг є матеріальна допомога та соціальне обслуговування.

Матеріальна допомога надається особам, що знаходяться у складній життєвій ситуації, у вигляді грошової або натуральної допомоги: продуктів харчування, засобів санітарії і особистої гігієни, засобів догляду за дітьми, одягу, взуття та інших предметів першої необхідності, палива, а також технічних і допоміжних засобів реабілітації.

Соціальне обслуговування здійснюється: за місцем проживання особи (вдома); за місцем проживання (перебування) дитини у сім'ях громадян, які відповідно до договору надають послуги щодо утримання та виховання дитини (прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, сім'ї патронатних вихователів); у стаціонарних інтернатних установах та закладах; у реабілітаційних установах та закладах; в установах та закладах денного перебування; в установах та закладах тимчасового або постійного перебування; у територіальних центрах надання соціальних послуг; в інших закладах соціальної підтримки (догляду).

Відповідно до Закону «Про соціальні послуги» можуть надаватися такі види соціальних послуг:

---

[124]Ганечко О.М. Правове регулювання соціального захисту громадян похилого віку в Україні. [Текст] дис. … канд. юрид. наук: 12.00.05 / О.М. Ганечко; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2012. – 176 с. – С. 48.

[125] Соціальне обслуговування URL: https://studfiles.net/preview/4531292/page:83/ (дата звернення 02.12.2018)

услуг, которые обеспечивают обслуживание граждан по месту их жительства. Территориальные центры сегодня действуют в каждом административно-территориальном районе, в городах, районных центрах Украины.

Наиболее распространенными видами социального обслуживания, которые имеют самостоятельное юридическое значение и установлены действующим законодательством, являются: 1) социальное обслуживание граждан пожилого возраста (стационарное или на дому); 2) социальное обслуживание детей (стационарное, по месту учебы или жительства); 3) социальная реабилитация лиц с инвалидностью (трудоустройство, образование); 4) санаторно-курортное лечение; 5) обеспечение протезно-ортопедическими изделиями; 6) обеспечение средствами передвижения.

Основными формами предоставления социальных услуг является материальная помощь и социальное обслуживание.

Материальная помощь предоставляется лицам, находящимся в сложной жизненной ситуации, в виде денежной или натуральной помощи: продуктов питания, средств санитарии и личной гигиены, средств ухода за детьми, одежды, обуви и других предметов первой необходимости, топлива, а также технических и вспомогательных средств реабилитации.

Социальное обслуживание осуществляется по месту жительства (дома) по месту жительства (нахождения) ребенка в семьях граждан, которые в соответствии с договором предоставляют услуги по содержанию и воспитанию ребенка (приемные семьи, детские дома семейного типа, семьи патронатных воспитателей) в стационарных интернатных учреждениях и заведениях; в реабилитационных учреждениях и заведениях; в учреждениях и заведениях дневного пребывания; в учреждениях и заведениях временного или постоянного пребывания; в территориальных центрах предоставления социальных услуг; в других заведениях социальной поддержки (ухода).

Согласно Закону «О социальных услугах» могут предоставляться такие виды социальных услуг:

соціально-побутові послуги - забезпечення продуктами харчування, м'яким та твердим інвентарем, гарячим харчуванням, транспортними послугами, засобами малої механізації, здійснення соціально-побутового патронажу, соціально-побутової адаптації, виклик лікаря, придбання та доставка медикаментів тощо;

психологічні послуги - надання консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення взаємин з оточуючим соціальним середовищем, застосування психодіагностики, спрямованої на вивчення соціально-психологічних характеристик особистості, з метою її психологічної корекції або психологічної реабілітації, надання методичних порад;

соціально-педагогічні послуги - виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, організація індивідуального навчального, виховного та корекційного процесів, дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої діяльності тощо, а також залучення до роботи різноманітних закладів, громадських організацій, заінтересованих осіб;

соціально-медичні послуги - консультації щодо запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів особи, збереження, підтримка та охорона її здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів, працетерапія;

соціально-економічні послуги - задоволення матеріальних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, що реалізуються у формі надання натуральної чи грошової допомоги, а також допомоги у вигляді одноразових компенсацій;

юридичні послуги - надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, захист прав та інтересів особи, інша правова допомога тощо);

послуги з працевлаштування - пошук підходящої роботи, сприяння у працевлаштуванні та соціальне супроводження працевлаштованої особи;

социально-бытовые услуги - обеспечение продуктами питания, мягким и твердым инвентарем, горячим питанием, транспортными услугами, средствами малой механизации, осуществление социально-бытового патронажа, социально-бытовой адаптации, вызов врача, приобретение и доставка медикаментов и тому подобное;

психологические услуги - предоставление консультаций по вопросам психического здоровья и улучшения взаимоотношений с окружающей социальной средой, применение психодиагностики, направленной на изучение социально-психологических характеристик личности, с целью ее психологической коррекции или психологической реабилитации, предоставление методических советов;

социально-педагогические услуги - выявление и содействие развитию разносторонних интересов и потребностей лиц, находящихся в сложных жизненных обстоятельствах, организация индивидуального учебного, воспитательного и коррекционного процессов, досуга, спортивно-оздоровительной, технической и художественной деятельности и т.д., а также привлечение к работе различных учреждений , общественных организаций, заинтересованных лиц;

социально-медицинские услуги - консультации по предупреждению возникновения и развития возможных органических расстройств, сохранение, поддержка и охрана его здоровья, осуществление профилактических, лечебно-оздоровительных мероприятий, трудотерапия;

социально-экономические услуги - удовлетворение материальных интересов и потребностей лиц, находящихся в сложных жизненных обстоятельствах, которые реализуются в форме предоставления натуральной или денежной помощи, а также помощи в виде одноразовых компенсаций;

юридические услуги - предоставление консультаций по вопросам действующего законодательства, осуществление защиты прав и интересов лиц, находящихся в сложных жизненных обстоятельствах, содействие применению государственного принуждения и реализации юридической ответственности лиц, прибегающих к противоправным действиям в отношении этого лица (оформление правовых документов, защита прав и интересов личности, другая правовая помощь и т.п.);

услуги по трудоустройству - поиск подходящей работы, содействие в трудоустройстве и социальное сопровождение трудоустроенного лица;

інформаційні послуги - надання інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації (довідкові послуги); розповсюдження просвітницьких та культурно-освітніх знань (просвітницькі послуги); поширення об'єктивної інформації про споживчі властивості та види соціальних послуг, формування певних уявлень і ставлення суспільства до соціальних проблем (рекламно-пропагандистські послуги);

інші соціальні послуги.

Відділення соціальної допомоги вдома надає такі соціально-побутові послуги: 1) приготування (допомога в приготуванні) їжі вдома, годування, доставка гарячих обідів, у тому числі з їдалень, кафе, інших закладів (підприємств) ресторанного господарства; 2) придбання та доставка товарів з магазину або базару, доставка книг, газет, журналів, медикаментів за кошти громадян, які обслуговуються; 3) виклик лікаря, надання допомоги в проведенні періодичних медичних оглядів та госпіталізації, відвідування хворих у закладах охорони здоров'я, організація консультацій лікарів та інших спеціалістів; 4) допомога у прибиранні приміщення, пранні білизни, дотриманні особистої гігієни, виконанні різних видів дрібних ремонтних робіт у приміщенні, ремонті одягу та взуття, забезпеченні паливом; 5) оформлення документів на отримання субсидій на оплату житлово-комунальних послуг та інших видів соціальної допомоги, внесення платежів; 6) читання преси; 7) допомога в обробітку присадибних ділянок (площа обробітку присадибних ділянок визначається разом з місцевим органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування, але не більш як 0,02 гектара); 8) оформлення документів на санаторно-курортне лікування, влаштування до будинку-інтернату чи стаціонарного відділення територіального центру, геріатричного будинку-інтернату, пансіонату для ветеранів війни і праці, психоневрологічного інтернату, будинку для ветеранів, інших соціальних закладів; 9) сприяння у забезпеченні необхідними технічними та іншими засобами реабілітації; 10) оформлення замовлень та організація контролю за своєчасним і якісним наданням послуг підприємствами торгівлі, ресторанного господарства, побуту, зв'язку, службами житлово-комунального господарства, закладами культури, сільськогосподарськими

информационные услуги - предоставление информации, необходимой для решения сложной жизненной ситуации (справочные услуги); распространение просветительских и культурно-образовательных знаний (просветительские услуги); распространение объективной информации о потребительских свойствах и видах социальных услуг, формирование определенных представлений и отношения общества к социальным проблемам (рекламно-пропагандистские услуги);

другие социальные услуги.

Отделение социальной помощи на дому предоставляет такие социально-бытовые услуги: 1) приготовление (помощь в приготовлении) пищи дома, кормление, доставка горячих обедов, в том числе из столовых, кафе, других учреждений (предприятий) ресторанного хозяйства; 2) приобретение и доставка товаров из магазина или рынка, доставка книг, газет, журналов, медикаментов за счет граждан, которые обслуживаются; 3) вызов врача, оказание помощи в проведении периодических медицинских осмотров и госпитализации, посещение больных в учреждениях здравоохранения, организация консультаций врачей и других специалистов; 4) помощь в уборке помещения, стирке белья, соблюдении личной гигиены, выполнении различных видов мелких ремонтных работ в помещении, ремонте одежды и обуви, обеспечении топливом; 5) оформление документов на получение субсидий на оплату жилищно-коммунальных услуг и других видов социальной помощи, внесение платежей; 6) чтение прессы; 7) помощь в обработке приусадебных участков (площадь обработки приусадебных участков определяется вместе с местным органом исполнительной власти или органом местного самоуправления, но не более 0,02 гектара) 8) оформление документов на санаторно-курортное лечение, устройство в дом-интернат или стационарное отделение территориального центра, гериатрический дом-интернат, пансионат для ветеранов войны и труда, психоневрологическоий интернат, дом для ветеранов, в другие социальные учреждения; 9) содействие в обеспечении необходимыми техническими и другими средствами реабилитации; 10) оформление заказов и организация контроля за своевременным и качественным предоставлением услуг предприятиями торговли, ресторанного хозяйства, быта, связи, службами жилищно-коммунального хозяйства, учреждениями культуры, сельскохозяйственными

підприємствами тощо; 11) створення умов для посильної праці, організації трудової терапії вдома; 12) вирішення за дорученням громадян, які обслуговуються, питань у державних органах, на підприємствах, в установах і організаціях; 13) інші соціальні послуги.

Надання соціальної допомоги та соціальних послуг є важливим напрямком соціальної роботи на сучасний момент. Зауважимо, що існує низка проблем, які впливають на дієвість надання соціальних послуг та допомог. Зокрема, йдеться про недостатню розробленість системи методик, критеріїв та показників, що характеризують ефективність обслуговування та задоволення ним з боку клієнтів. Недосконалою є і мережа установ і закладів, котрі надають послуги, недостатнім є їх рівень координації, існують проблеми фінансування галузі. Крім того, важливим є і відповідність вимогам щодо професійності та морально-етичних якостей соціальних працівників, котрі надають послуги. Отже, система надання соціальних допомог та послуг повинна у подальшому вдосконалюватись, розвиватись та реформуватись відповідно до вимог часу та потреб суспільства[126].

6.3. Міжнародний досвід соціального обслуговування

У контексті стратегії інтеграції України до Європейського співтовариства важливим завданням є приведення національної системи соціального захисту у відповідність з європейськими стандартами. Дієвим інструментом для цього є міжнародне співробітництво. Міжнародне співробітництво у сфері організації та надання соціальних послуг повинно бути спрямоване на обмін досвідом практичної роботи та науковою інформацією для: упровадження в практику передових методик організації та надання якісних соціальних послуг; підготовки та перепідготовки кадрів; удосконалення нормативно-правової бази[127].

[126] Кривоконь Н. І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні [Текст]: навчальний посіб. / Н. І. Кривоконь. – Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет, 2012. – 320 с. – С. 83.

[127] Тищенко О.В. Соціальна робота та права людини : навчальний посібник. – К. : ВГЛ «Обрії», 2010. – 240 с. – С. 91.

предприятиями и тому подобное; 11) создание условий для посильного труда, организации трудовой терапии дома; 12) решение по поручению обслуживаемых граждан, вопросов в государственных органах, на предприятиях, в учреждениях и организациях; 13) другие социальные услуги.

Предоставление социальной помощи и социальных услуг является важным направлением социальной работы на текущий момент. Заметим, что существует ряд проблем, которые влияют на действенность предоставления социальных услуг и помощи. В частности, речь идет о недостаточной разработанности системы методик, критериев и показателей, характеризующих эффективность обслуживания и удовлетворения ими со стороны клиентов. Несовершенной является и сеть учреждений и заведений, предоставляющих услуги, недостаточным является их уровень координации, существуют проблемы финансирования отрасли. Кроме того, важным является и соответствие требованиям профессионализма и морально-этических качеств социальных работников, предоставляющих услуги. Итак, система предоставления социальной помощи и услуг должна в дальнейшем совершенствоваться, развиваться и реформироваться в соответствии с требованиями времени и потребностей общества.

6.3. Международный опыт социального обслуживания

В контексте стратегии интеграции Украины в Европейское сообщество важной задачей является приведение национальной системы социальной защиты в соответствие с европейскими стандартами. Действенным инструментом для этого является международное сотрудничество. Международное сотрудничество в сфере организации и предоставления социальных услуг должно быть направлено на обмен опытом практической работы и научной информацией для: внедрения в практику передовых методик организации и предоставления качественных социальных услуг; подготовки и переподготовки кадров; совершенствование нормативно-правовой базы.

Слід зазначити, що Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері надання соціальних послуг.

В статті 4 вищезазначеного Закону законодавство України про соціальні послуги ґрунтується на Конституції України і складається з цього Закону, інших нормативно-правових актів та міжнародних договорів України.

У разі якщо міжнародними договорами України встановлено більш високі вимоги до надання соціальних послуг, ніж ті, що передбачені законодавством України, застосовуються правила міжнародного договору.

Слід наголосити, що Міністерство соціальної політики здійснює моніторинг виконання законодавства України щодо соціального захисту ветеранів, осіб з інвалідністю, людей похилого віку, дітей війни, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, жертв нацистських переслідувань, жертв політичних репресій; організовує виплату до 5 травня разової грошової допомоги ветеранам війни, особам, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Міністерство розробляє правові, економічні та організаційні механізми, що стимулюють ефективну діяльність закладів соціального обслуговування, реабілітаційних установ, санаторіїв для осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, підприємств та установ протезної галузі і забезпечує оптимізацію та розвиток їх мережі; разом з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями бере участь у створенні безперешкодного середовища для маломобільних категорій населення; організовує роботу щодо виплати грошових компенсацій особам з інвалідністю на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів, на транспортне обслуговування, санаторно-курортної путівки та вартості самостійного санаторно-курортного лікування, щодо забезпечення окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації, автомобілями; організовує санаторно-курортне лікування осіб з інвалідністю, ветеранів війни, осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Следует отметить, что Украина принимает участие в международном сотрудничестве в сфере предоставления социальных услуг.

В статье 4 вышеупомянутого Закона законодательство Украины о социальных услугах основывается на Конституции Украины и состоит из настоящего Закона, других нормативно-правовых актов и международных договоров Украины.

В случае если международными договорами Украины установлены более высокие требования к предоставлению социальных услуг, чем те, которые предусмотрены законодательством Украины, применяются правила международного договора.

Следует отметить, что Министерство социальной политики осуществляет мониторинг исполнения законодательства Украины о социальной защите ветеранов, лиц с инвалидностью, пожилых людей, детей войны, граждан, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы, жертв нацистских преследований, жертв политических репрессий; организует выплату до 5 мая разовой денежной помощи ветеранам войны, лицам, на которых распространяется действие Закона Украины «О статусе ветеранов войны, гарантиях их социальной защиты». Министерство разрабатывает правовые, экономические и организационные механизмы, стимулирующие эффективную деятельность учреждений социального обслуживания, реабилитационных учреждений, санаториев для лиц с инвалидностью и детей с инвалидностью, предприятий и учреждений протезной отрасли и обеспечивает оптимизацию и развитие их сети; вместе с другими центральными и местными органами исполнительной власти, органами местного самоуправления, предприятиями, учреждениями, организациями участвует в создании беспрепятственной среды для маломобильных категорий населения; организует работу по выплате денежных компенсаций лицам с инвалидностью на бензин, ремонт и техническое обслуживание автомобилей, на транспортное обслуживание, санаторно-курортной путевки и стоимости самостоятельного санаторно-курортного лечения, по обеспечению отдельных категорий населения техническими и другими средствами реабилитации, автомобилями; организует санаторно-курортное лечение лиц с инвалидностью, ветеранов войны, лиц, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы.

Міністерство соціальної політики України під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими органами державної влади, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, з органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами, організаціями[128].

Більше того, у Міністерстві соціальної політики постійно мають вживати заходів, у тому числі з ініціативи регіонів, щодо розширення переліку соціальних послуг, сприяти місцевим органам влади у впровадженні інноваційних форм соціальної роботи. Нові види соціальних послуг для громадян похилого віку, осіб з інвалідністю мають розроблятися з урахуванням попиту на такі послуги мешканців громади. Утім, підставою для організації соціального обслуговування та надання соціальних послуг громадянам є висновок лікувально-профілактичної установи про ступінь втрати особою здатності до самообслуговування. Соціальні працівники та соціальні робітники надають одиноким непрацездатним громадянам та інвалідам соціальні послуги відповідно до договору, який укладається між одиноким непрацездатним громадянином і територіальним центром чи відділенням соціальної допомоги вдома[129].

Усі без винятку західноєвропейські країни матеріально підтримують своїх громадян у старості, хворих, осіб з інвалідністю, безробітних (частково), надають допомогу дітям, жінкам з нагоди вагітності та пологів тощо. У всіх країнах громадяни мають право на безкоштовну або частково субсидовану державою медичну допомогу. Однак системи соціального забезпечення в різних країнах Євросоюзу різняться залежно від національних особливостей, від існуючих політичних і економічних умов[130].

---

[128] Положення про Міністерство соціальної політики України. Затв. указом Президента України від 6 квітня 2011 року URL: http:zakon.rada.gov.ua/laws/show/389/2011#n10 (дата звернення 20.06.2018)

[129]Ганечко О.М. Правове регулювання соціального захисту громадян похилого віку в Україні. [Текст] дис. … канд. юрид. наук: 12.00.05 / О.М. Ганечко; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2012. – 176 с. – С. 48-49.

[130] Бухтіяров О. С. Європейські тенденції фінансування систем соціального забезпечення / О. С. Бухтіяров // Наука і правоохорона. – 2014. – № 1 (23). – С. 107–110. – С. 107.

Министерство социальной политики Украины при выполнении возложенных на него задач взаимодействует с другими органами государственной власти, вспомогательными органами и службами, образованными Президентом Украины, с органами местного самоуправления, объединениями граждан, соответствующими органами иностранных государств и международных организаций, а также предприятиями, учреждениями , организациями.

Более того, в Министерстве социальной политики постоянно должны принимать меры, в том числе по инициативе регионов, относительно расширения перечня социальных услуг, способствовать местным органам власти во внедрении инновационных форм социальной работы. Новые виды социальных услуг для престарелых, лиц с инвалидностью должны разрабатываться с учетом спроса на такие услуги жителей общины. Впрочем, основанием для организации социального обслуживания и предоставления социальных услуг гражданам является заключение лечебно-профилактического учреждения о степени утраты лицом способности к самообслуживанию. Социальные работники и социальные рабочие оказывают одиноким нетрудоспособным гражданам и лицам с инвалидностью социальные услуги в соответствии с договором, который заключается между одиноким нетрудоспособным гражданином и территориальным центром или отделением социальной помощи на дому.

Все без исключения западноевропейские страны материально поддерживают своих граждан в старости, больных, лиц с инвалидностью, безработных (частично), оказывают помощь детям, женщинам по случаю беременности и родов и тому подобное. Во всех странах граждане имеют право на бесплатную или частично субсидируемую государством медицинскую помощь. Однако системы социального обеспечения в различных странах Евросоюза разнятся в зависимости от национальных особенностей, от существующих политических и экономических условий.

У всіх європейських країнах соціальний захист багатофункціональний. Як правило, він відповідає основним соціальним ризикам, яким може бути підданий будь-який громадянин протягом свого життєвого шляху. До них можна віднести: ризик захворювання; ризик інвалідності; ризик виробничого травматизму та професійного захворювання; ризик втрати годувальника; ризик материнства; сімейні допомоги; ризик безробіття; ризик міграції; ризик втрати житла; ризик старості. Інші види соціальної допомоги: додаткове обслуговування будинків, спеціальні видатки по боротьбі з бідністю, витрати на профілактику правопорушень серед дітей та підлітків, допомоги жертвам військових дій і стихійних лих тощо. У багатьох країнах проводяться додаткові заходи, пов'язані з турботою про сім'ю. Так, для сімей з низьким доходом існують певні податкові пільги, неповні сім'ї отримують допомогу[131].

У різних країнах Європейського союзу соціальне обслуговування забезпечується чи фінансується місцевими органами влади і розглядається переважно як засіб соціальної допомоги. Безпосереднє надання послуг чи оплата послуг, наданих іншими секторами, включаючи інституціональне обслуговування, підпадають під перевірку доходів і активів. Така перевірка може поширюватися в деяких країнах на права успадкування і на членів родини старої людини, як, наприклад, у Бельгії, Німеччині, Франції й Люксембурзі. Це може привести до збільшення потреби в альтернативному фінансуванні послуг з тривалого догляду[132].

Подальший огляд зарубіжного досвіду з упровадження різних засобів соціального захисту доводить, що фактично більшість інституціональних послуг і послуг вдома безпосередньо фінансуються місцевими органами влади. Крім того, різні країни дотримуються політики підтримки з високим рівнем обслуговування, тому що цей сектор вважається

[131] Глазко Н. Д. Зарубіжний досвід забезпечення соціальної сфери / Н. Д. Глазко // Ефективна економіка. – 2014. – № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3059 (дата звернення 04.12.2018)

[132] Драч О.І., Онофрійчук В.В. Застосування світового досвіду для використання адресної соціальної допомоги // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» Дніпровский державний агрорно-економічний університет URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4116 (дата звернення 04.12.2018)

Во всех европейских странах социальная защита многофункциональна. Как правило, она соответствует основным социальным рискам, которым может быть подвергнут любой гражданин в течение своего жизненного пути. К ним можно отнести: риск заболевания; риск инвалидности; риск производственного травматизма и профессиональных заболеваний; риск потери кормильца; риск материнства; семейные пособия; риск безработицы; риск миграции; риск потери жилья; риск старости. Другие виды социальной помощи: дополнительное обслуживание домов, специальные расходы по борьбе с бедностью, расходы на профилактику правонарушений среди детей и подростков, помощи жертвам военных действий и стихийных бедствий и тому подобное. Во многих странах проводятся дополнительные мероприятия, связанные с заботой о семье. Так, для семей с низким доходом существуют определенные налоговые льготы, неполные семьи получают помощь.

В разных странах Европейского союза социальное обслуживание обеспечивается и финансируется местными органами власти и рассматривается преимущественно как средство социальной помощи. Непосредственное предоставление услуг или оплата услуг, предоставляемых другими секторами, включая институциональное обслуживание, подпадают под проверку доходов и активов. Такая проверка может распространяться в некоторых странах на права наследования и на членов семьи старого человека, как, например, в Бельгии, Германии, Франции и Люксембурге. Это может привести к увеличению потребности в альтернативном финансировании услуг по длительному уходу.

Дальнейший осмотр зарубежного опыта по внедрению различных средств социальной защиты доказывает, что фактически большинство институциональных услуг и услуг на дому непосредственно финансируются местными органами власти. Кроме того, разные страны придерживаются политики поддержки с высоким уровнем обслуживания, так как этот сектор считается

важливим сектором зайнятості на місцевому рівні. Так, у Болгарії в соціальній сфері реалізуються такі завдання: - підвищення ефективності реабілітації на базі широкого використання досягнень науково-технічного прогресу; - підготовка й удосконалення кадрів з медико-соціальної реабілітації; - активне використання в процесі реабілітації природних фізичних факторів; - удосконалення медико-соціальної реабілітації на всіх рівнях, тобто національному, регіональному, окружному і сільському.

Наприклад, у Конституції Польщі закладене міцне підґрунтя польської концепції медико-соціальної реабілітації хворих, осіб з інвалідністю і літніх людей. У Польщі діють такі принципи організації соціального обслуговування: - загальність, тобто охоплення всіх медичних дисциплін і всіх нужденних; - комплексність, що передбачає вирішення всіх аспектів даної проблеми; - раннє застосування, розраховане на початок реабілітації разом із класичними методами лікування; - безперервність, що містить цикл тісно позв'язаних між собою медичних профілактичних і соціальних заходів[133].

У таких країнах, як Австралія, Ірландія, Великобританія, порівняно недавно ввели допомогу на оплату осіб, що здійснюють послуги, у систему соціального забезпечення на правовій основі. У Великобританії ця допомога спрямована на осіб працездатного віку, що надають послуги, і більшість людей, що одержували цю допомогу, були дітьми чи подружжями недієздатних людей. В Ірландії допомогу виплачують особам, що здійснюють догляд за літніми недієздатними людьми, в цій групі реєструється більшість випадків. Ряд країн поширив захист на пенсії для людей працездатного віку, що відмовляються від роботи, щоб забезпечити догляд недієздатним особам[134].

Так, дві країни, а саме Австрія і Німеччина, прийняли законодавство щодо забезпечення більш широкого відшкодування витрат на тривалий догляд. Однак прийнятий метод має відмінності і відображає існуючі в цих країнах системи добробуту й філософські підходи. Наприклад, у 1993 р.

---

[133] Стойка А. Зарубіжний досвід організації обслуговування соціально незахищених верств населення / А. Стойка // Економіка та держава. – 2009. – № 38. – С. 57–66. – С. 60

[134] Заславская Т.И., Рывкина Р.В. Социология экономической жизни: очерки теории / Т.И. Заславская, Р.В. Рывкина. – М. : Наука 1991, 442 с. – С. 213

важным сектором занятости на местном уровне. Так, в Болгарии в социальной сфере реализуются следующие задачи: - повышение эффективности реабилитации на базе широкого использования достижений научно-технического прогресса; - подготовка и усовершенствование кадров по медико-социальной реабилитации; - активное использование в процессе реабилитации естественных физических факторов; - совершенствование медико-социальной реабилитации на всех уровнях, то есть национальном, региональном, окружном и сельском.

Например, в Конституции Польши заложено прочное основание польской концепции медико-социальной реабилитации больных, лиц с инвалидностью и пожилых людей. В Польше действуют следующие принципы организации социального обслуживания: - всеобщность, то есть охват всех медицинских дисциплин и всех нуждающихся; - комплексность, что предполагает решение всех аспектов данной проблемы; - раннее применение, рассчитанное на начало реабилитации вместе с классическими методами лечения; - непрерывность, содержащую цикл тесно связаных между собой медицинских профилактических и социальных мероприятий.

В таких странах, как Австралия, Ирландия, Великобритания, сравнительно недавно ввели помощь на оплату лицам, осуществляющим услуги, в систему социального обеспечения на правовой основе. В Великобритании эта помощь направлена на лиц трудоспособного возраста, предоставляющих услуги, и большинство людей, получавших эту помощь, были детьми или супругами недееспособных людей. В Ирландии помощь выплачивают лицам, осуществляющим уход за пожилыми недееспособными людьми, в этой группе регистрируется большинство случаев. Ряд стран распространил защиту на пенсии для людей трудоспособного возраста, отказывающихся от работы, чтобы обеспечить уход за недееспособными лицами.

Так, две страны, а именно Австрия и Германия, приняли законодательство по обеспечению более широкого возмещения расходов на длительный уход. Однако принятый метод имеет различия и отражает существующие в этих странах системы благосостояния и философские подходы. Например, в 1993 году

Австрія замінила систему виплат, що фінансувалися з федеральних і місцевих бюджетів допомоги на уніфіковану систему допомоги з тривалого догляду (Федеральне міністерство праці і соціальних справ, 1994 рік). Надання допомоги залежить від двох критеріїв: - постійна потреба в допомозі внаслідок фізичної, розумової чи психічної недієздатності, захворювань органів почуттів, що можуть продовжуватися протягом як мінімум шести найближчих місяців; - потреба в допомозі більше ніж п'ятдесят годин на місяць.

Допомога виплачується з фондів страхування по одному із семи тарифів залежно від рівня допомоги в такий спосіб: - більше ніж 50 годин на місяць; - більше ніж 72 годин на місяць; - більше ніж 120 годин на місяць; - більше ніж 180 годин на місяць; - потреба в незвичайно високому рівні догляду; - доцільність постійного догляду; - практично нерухомий стан чи стан, подібний до цього.

З метою виконання витрат на допомогу внески зі страхування через хворобу були підняті в 1993 р. на 0,4% для наймачів і найманих; на 0,8% - для осіб, що займаються індивідуальною трудовою діяльністю, та фермерів і на 0,5% - для пенсіонерів[135].

На думку А. Стойки, до позитивів такої системи можна віднести таке:

- основною метою допомоги є підвищення незалежності літніх людей та осіб з інвалідністю шляхом надання їм грошових ресурсів на оплату догляду у власному будинку чи в спеціальних установах;

- можливість значною мірою полегшити тягар місцевих бюджетів із соціальної допомоги;

- зростання зайнятості населення для забезпечення догляду вдома.

Однак поряд з позитивами залишається деякий сумнів відносно того, що система надання більш якісних послуг була б менш витратною, залишаючись доступною для літніх людей та їх родин[136].

[135] Богиня Д. Державне регулювання перехідних процесів / Д. Богиня // Економіка України – 1999 - № 5. – С. 5-12. – С. 9

[136] Стойка А. Зарубіжний досвід організації обслуговування соціально незахищених верств населення / А. Стойка // Економіка та держава. – 2009. – № 38. – С. 57–66. – С. 63

Австрия заменила систему выплат, финансируемых из федерального и местных бюджетов помощи на унифицированную систему помощи по длительному уходу (Федеральное министерство труда и социальных дел, в 1994 году). Оказание помощи зависит от двух критериев: - постоянная потребность в помощи в результате физической, умственной или психической недееспособности, заболеваний органов чувств, которые могут продолжаться в течение как минимум шести ближайших месяцев - потребность в помощи более пятидесяти часов в месяц.

Пособие выплачивается из фондов страхования по одному из семи тарифов в зависимости от уровня помощи следующим образом: - более 50 часов в месяц; - более 72 часов в месяц; - более 120 часов в месяц; - более 180 часов в месяц; - потребность в необычно высоком уровне ухода; - целесообразность постоянного ухода; - практически неподвижное состояние или состояние, подобное этому.

С целью выполнения расходов на помощь взносы на страхование по болезни были подняты в 1993 г.. На 0,4% для нанимателей и наемных; на 0,8% - для лиц, занимающихся индивидуальной трудовой деятельностью, и фермеров и на 0,5% - для пенсионеров.

По мнению А. Стойки, к позитивам такой системы можно отнести следующее:

- основной целью помощи является повышение независимости престарелых и лиц с инвалидностью путем предоставления им денежных ресурсов на оплату ухода в собственном доме или в специальных учреждениях;

- возможность в значительной мере облегчить бремя местных бюджетов по социальной помощи;

- рост занятости населения для обеспечения ухода на дому.

Однако наряду с позитивом остается некоторое сомнение относительно того, что система предоставления более качественных услуг была бы менее затратной, оставаясь доступной для пожилых людей и их семей.

Дослідження досвіду різних країн щодо впровадження різноманітних заходів соціального захисту, підтримки й допомоги довело, що основними новими інструментами соціального обслуговування незахищених верств населення можна вважати:

- облаштування центрів соціальної допомоги і підтримки;
- упровадження особливих ваучерів на соціальну допомогу, компенсацій і додаткових виплат особам, які доглядають за нужденними;
- створення додаткових бюджетів цільового використання, призначених для фінансування задоволення соціальних потреб;
- розробка збалансованої системи соціального страхування[137].

У період економічної кризи, який переживають зараз багато європейських країн, коли ресурси обмежені, а потреби зростають, більшість держав намагається проводити політику скорочення надання допомоги соціально незахищеним прошаркам населення. У країнах Євросоюзу політика скорочення соціальних пільг торкнулася в основному сімейних пільг і доплат за житло. У Нідерландах була введена в дію система, відповідно якої допомога по хворобі, інвалідності, безробіттю і старості стала нижче рівня соціального мінімуму (проте цей мінімум досить високий щодо купівельної спроможності в порівнянні з іншими країнами)[138].

Європейські науковці сумніваються в ефективності соціального захисту або навіть у його легітимності. Деякі з них відкрито говорять про неефективність систем соціального захисту, витрати на утримання яких важким тягарем покладаються на економіку країн Євросоюзу. Для скорочення фінансування соціальних виплат у багатьох країнах Європи були прийняті нові схеми цільових виплат, посилені вимоги при наданні державних соціальних виплат. Особливо це торкнулося Великобританії, де були значно обмежені права на отримання обов'язкових виплат із соціального фонду при низькому доході,

[137] Коцюрубенко Г. М. Зарубіжний досвід реформування соціальної політики як передумови формування фінансових ресурсів домогосподарств / Г. М. Коцюрубенко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 2. – С. 232–239. – С. 233.

[138] Попок А. А. Світовий досвід соціального захисту населення / А. А. Попок, В. В. Лаврухін // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 35. – С. 111–117. – С. 111.

Исследование опыта различных стран по внедрению различных мер социальной защиты, поддержки и помощи доказало, что основными новыми инструментами социального обслуживания незащищенных слоев населения можно считать:

- обустройство центров социальной помощи и поддержки;
- внедрение особых ваучеров на социальную помощь, компенсаций и дополнительных выплат лицам, ухаживающим за нуждающимися;
- создание дополнительных бюджетов целевого использования, предназначенных для финансирования удовлетворения социальных потребностей;
- разработка сбалансированной системы социального страхования.

В период экономического кризиса, который переживают сейчас многие европейские страны, когда ресурсы ограничены, а потребности растут, большинство государств пытается проводить политику сокращения оказания помощи социально незащищенным слоям населения. В странах Евросоюза политика сокращения социальных льгот коснулась в основном семейных льгот и доплат за жилье. В Нидерландах была введена в действие система, согласно которой пособия по болезни, инвалидности, безработице и старости стала ниже уровня социального минимума (однако этот минимум достаточно высокий по покупательной способности по сравнению с другими странами).

Европейские ученые сомневаются в эффективности социальной защиты или даже его легитимности. Некоторые из них открыто говорят о неэффективности систем социальной защиты, расходы на содержание которых тяжелым бременем ложатся на экономику стран Евросоюза. Для сокращения финансирования социальных выплат во многих странах Европы были приняты новые схемы целевых выплат, ужесточены требования при предоставлении государственных социальных выплат. Особенно это коснулось Великобритании, где были значительно ограничены права на получение обязательных выплат из социального фонда при низком доходе,

а в деяких випадках взагалі замінені на допомогу за специфічними потребами. Мета національної політики більшості європейських країн полягає зараз у скороченні соціальних послуг, що надаються державою, щоб домогтися економії. Більшість країн Євросоюзу приєдналося до нової концепції соціального забезпечення та її фінансування, згідно якої соціальні послуги будуть надаватися, спираючись на три джерела: державне соціальне забезпечення, приватний сектор та неформальну сферу послуг[139]. Як зазначають О.І. Драч та В.В. Онофрійчук, що система соціального забезпечення в країнах Європи переживає кризу, основною причиною якої є економічна криза, через що надходження до бюджетів цих країн суттєво скоротилися, а витрати на соціальну допомогу збільшилися. Функція уряду відносно перерозподілу доходів і надання соціальних послуг, яка раніше вважалася незаперечною, на сьогодні піддається критиці, в результаті чого в багатьох країнах намітилася тенденція до розпаду монополії держави на надання соціальних послуг і соціальних служб в змішане володіння. Цілком природно припустити, що продовження такої політики в кінці-кінців може призвести до відмови держави від основних соціальних зобов'язань перед своїми громадянами, що потягне порушення інтересів соціально незахищених верств населення, і в першу чергу - інтересів жінок, дітей, осіб з інвалідністю і літніх людей[140].

Варто відмітити, що орієнтуючись на досвід всіх розвинених країн світу, де основними завданнями внутрішньої політики є вирішення соціальних проблем та підвищення добробуту населення, основним завданням держави має стати впровадження нових методів в соціальній політиці. Таким чином, особливої уваги в умовах нашої країни потребує переосмислення та реформування системи соціального захисту населення, вирішення проблем, пов'язаних з підвищенням загального життєвого рівня, забезпеченням соціальних гарантій,

[139] Попок А. А. Світовий досвід соціального захисту населення / А. А. Попок, В. В. Лаврухін // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 35. – С. 111–117.- С. 112.

[140] Драч О.І., Онофрійчук В.В. Застосування світового досвіду для використання адресної соціальної допомоги // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» Дніпровский державний агрорно-економічний університет URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4116 (дата звернення 04.12.2018)

а в некоторых случаях вообще заменены на помощь по специфическим потребностям. Цель национальной политики большинства европейских стран заключается сейчас в сокращении социальных услуг, предоставляемых государством, чтобы добиться экономии. Большинство стран Евросоюза присоединились к новой концепции социального обеспечения и ее финансирования, согласно которой социальные услуги будут предоставляться, опираясь на три источника: государственное социальное обеспечение, частный сектор и неформальную сферу услуг. Как отмечают А.И. Драч и В.В. Онофрийчук, что система социального обеспечения в странах Европы переживает кризис, основной причиной которой является экономический кризис, из-за чего поступления в бюджеты этих стран существенно сократились, а расходы на социальную помощь увеличились. Функция правительства относительно перераспределения доходов и предоставления социальных услуг, которая ранее считалась неоспоримой, сегодня подвергается критике, в результате чего во многих странах наметилась тенденция к распаду монополии государства на предоставление социальных услуг и социальных служб в смешанное владение. Вполне естественно предположить, что продолжение такой политики в конце концов может привести к отказу государства от основных социальных обязательств перед своими гражданами, потянет нарушение интересов социально незащищенных слоев населения, и в первую очередь - интересов женщин, детей, лиц с инвалидностью и пожилых людей.

Стоит отметить, что ориентируясь на опыт всех развитых стран мира, где основными задачами внутренней политики является решение социальных проблем и повышение благосостояния населения, основной задачей государства должно стать внедрение новых методов в социальной политике. Таким образом, особого внимания в условиях нашей страны требует переосмысление и реформирование системы социальной защиты населения, решение проблем, связанных с повышением общего жизненного уровня, обеспечения социальных гарантий,

подоланням бідності, покращенням здоров'я населення та якості життя, що дозволить дієво реалізувати конституційне право громадян похилого віку на соціальний захист[141].

Слід зазначити, що середня тривалість життя у розвинених країнах невпинно зростає, а 100-річний рубіж життя досягається завдяки, зокрема, системі догляду за літніми людьми[142].

Згідно із даними ВООЗ, Канада у першій десятці країн світу за середньою очікуваною тривалістю життя. Із показниками у 84 роки для жінок та 80 для чоловіків, країна кленового листа посідає дев'яте місце в світі. Більше того, завдяки різноманіттю факторів, тривалість життя канадців відносно швидко збільшується. Так, за 36 років (з 1980 по 2016 рр.) середня очікувана тривалість життя у країні зросла на 8 років для чоловіків і 5 для жінок. Якщо у 2001 році в Канаді проживало всього 3795 осіб старше 100 років, у 2011 їх було 5825, то до 2061 очікується 81 тис. столітніх громадян Канади. Соціальний захист людей похилого віку підпадає у Канаді під юрисдикцію провінцій, таким чином, в країні існує 13 систем, які, втім, мають багато подібного. За формою фінансування, усе різноманіття будинків для людей похилого віку, які потребують постійного догляду через хронічну хворобу або фізичне обмеження, поділяється на три категорії: приватні, державні та субсидовані. Приватні та субсидовані різняться лише формою власності, натомість усі інші критерії, як то: фінансування, умови прийому, ціна перебування регулюються державою. Водночас, приватні інституції повністю незалежні від державного фінансування та можуть встановлювати власні умови прийому, але повинні дотримуватися визначених державних стандартів та отримати ліцензію на роботу у провінційного МОЗу[143].

Будинки для людей похилого віку поділяються на п'ять категорій, залежно від ступеню турботи (чим більше допомоги

---

[141] Сіньова Л.М. Соціальна політика України у сфері захисту громадян похилого віку // Актуальні проблеми соціального права в Україні: збірник наукових праць / за ред. М. І. Іншина, В. І. Щербини, С. Я. Вавженчука; відпов. ред. І. С. Сахарук − Харків: «Юрайт», 2017 – 282 с. – С. 233.

[142] Гідна старість: світовий досвід URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)

[143] Догляд за літніми людьми у Канаді: довгожителі не дивина URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)

преодолением бедности, улучшением здоровья населения и качества жизни, что позволит действенно реализовать конституционное право граждан пожилого возраста на социальную защиту.

Следует отметить, что средняя продолжительность жизни в развитых странах постоянно растет, а 100-летний рубеж жизни достигается благодаря, в частности, системе ухода за пожилыми людьми.

Согласно данным ВОЗ, Канада в первой десятке стран мира по средней ожидаемой продолжительности жизни. С показателями в 84 года для женщин и 80 для мужчин, страна кленового листа занимает девятое место в мире. Более того, благодаря многообразию факторов, продолжительность жизни канадцев относительно быстро увеличивается. Так, за 36 лет (с 1980 по 2016) средняя ожидаемая продолжительность жизни в стране выросла на 8 лет для мужчин и 5 для женщин. Если в 2001 году в Канаде проживало всего 3795 человек старше 100 лет, в 2011 их было 5825, то в 2061 ожидается 81 тыс. столетних граждан Канады. Социальная защита пожилых людей подпадает в Канаде под юрисдикцию провинций, таким образом, в стране существует 13 систем, которые, впрочем, имеют много сходного. По форме финансирования, все многообразие домов для престарелых, которые нуждаются в постоянном уходе из-за хронической болезни или физических ограничений, делятся на три категории: частные, государственные и субсидированные. Частные и субсидированные отличаются только формой собственности, зато все остальные критерии, такие как: финансирование, условия приема, цена пребывания регулируются государством. В то же время, частные институты полностью независимы от государственного финансирования и могут устанавливать собственные условия приема, но должны придерживаться определенных государственных стандартов и получить лицензию на работу в провинциальном МОЗ.

Дома престарелых делятся на пять категорий, в зависимости от степени заботы (чем в большей помощи

потребує людина, тим дорожче це коштує). Ціни на проживання і користування послугами різноманітних пансіонатів варіюються від 1,4 до 8 тис. канадських доларів на місяць (1,1-6,4 тис. дол.США). У цю суму може входити кількаразове харчування, медичні процедури, прибирання та навіть доставка товарів з магазинів. У державних та субсидованих установах мешканці зазвичай платять певний відсоток від власного доходу, а решту покриває держава. Так, у провінції Британська Колумбія, людина не може платити за проживання у подібному будинку більше 80% своїх щомісячних доходів. Певним категоріям людей з обмеженими фізичними можливостями (не лише літнім) держава також забезпечує турботу вдома. До подібних послуг входить у тому числі консультація дієтолога, візит стоматолога, перукаря, допомога у плануванні дня і багато іншого. Всі ці послуги можна отримати також від приватних постачальників за ціною близько 20 дол. за годину. Незважаючи на широку мережу закладів проживання та турботи для людей похилого віку, більшість із них продовжують проживати у власному помешканні, отримуючи необхідну допомогу вдома[144].

У США вважається нормою для літніх людей, які наблизилися до вікового рубежу 80-ти років, проживати в спеціальних комплексах і будинках, де за ними здійснюється догляд, у тому числі спеціальний - в залежності від стану здоров'я. У різних штатах такі заклади мають різні назви, але в більшості випадків їх дослівний переклад означає «заклади проживання з доглядом» - без жодного натяку на «похилий вік». Головним чином, це приватні установи, які схожі більше на готелі, ніж на лікарні. Їхні послуги коштують чимало, але в таких будинках забезпечується вся необхідна спеціалізована допомога. Офіційно, щомісячне проживання з елементарним доглядом (без лікування) у США коштує в середньому $3,5 тис. За 12 місяців виходить $42 тис., втім щороку ціна на такі послуги зростає на 1-1,5%[145].

[144] Догляд за літніми людьми у Канаді: довгожителі не дивина URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)

[145] Догляд у США: комфорт за власні кошти URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата зверенення 04.12.2018)

нуждается человек, тем дороже это стоит). Цены на проживание и пользование услугами различных пансионатов варьируются от 1,4 до 8 тыс. канадских долларов в месяц (1,1-6,4 тыс. долл.США). В эту сумму может входить неоднократное питание, медицинские процедуры, уборка и даже доставка товаров из магазинов. В государственных и субсидируемых учреждениях жители обычно платят определенный процент от собственного дохода, а остальное покрывает государство. Так, в провинции Британская Колумбия, человек не может платить за проживание в подобном доме более 80% от своих ежемесячных доходов. Определенным категориям людей с ограниченными физическими возможностями (не только пожилым) государство также обеспечивает заботу дома. К подобным услугам входит в том числе консультация диетолога, визит стоматологу, парикмахера, помощь в планировании дня и многое другое. Все эти услуги можно получить также от частных поставщиков по цене около 20 долл. за час. Несмотря на широкую сеть мест проживания и заботы для пожилых людей, большинство из них продолжают проживать в собственном доме, получая необходимую помощь дома.

В США считается нормой для пожилых людей, которые приблизились к возрастному рубежу 80 лет, проживать в специальных комплексах и домах, где за ними осуществляется уход, в том числе специальный - в зависимости от состояния здоровья. В разных штатах такие заведения имеют разные названия, но в большинстве случаев их дословный перевод означает «заведения проживания с уходом» - без всякого намека на «преклонный возраст». Главным образом, это частные учреждения, которые больше похожи на гостиницы, чем на больницы. Их услуги стоят немало, но в таких домах обеспечивается вся необходимая специализированная помощь. Официально, ежемесячное проживание с элементарным уходом (без лечения) в США стоит в среднем $ 3,5 тыс. за 12 месяцев,таким образом получается $ 42 тыс.в год, впрочем ежегодно цена на такие услуги растет на 1-1,5%.

У деяких штатах існують також безкоштовні заклади, де за літніми людьми ведеться догляд та надається безоплатна медична допомога. Фінансується все за рахунок власних коштів пенсіонерів: хтось має накопичення, хтось повністю перераховує пенсію. Якщо цього мало, закон передбачає розпродаж особистого майна пацієнта, у тому числі нерухомості для забезпечення його перебування в закладі. Коли всі фінансові можливості вичерпані, а зібраної суми все одно недостатньо, фінансування переключається на окремі статті державного бюджету. Також установи догляду за літніми людьми часто розподіляють за медичною спеціалізацією. У них працює персонал, який пройшов додаткове навчання саме в цій галузі медицини та розуміє всі потреби пацієнтів[146].

Загалом в Штатах не існує такого поняття як суворо визначений пенсійний вік. Зокрема, людина в 62 роки може подавати на соціальне забезпечення по виходу на пенсію, у 65 отримує право на медобслуговування за державною програмою для літніх (Medicare). Досягши 67-річного віку, людина може йти на пенсію та отримувати допомогу по соціальному забезпеченню, а якщо вона працюватиме до 70 років, то з виходом на відпочинок отримуватиме додаткові пенсійні відсотки[147].

Слід зазначити, що Австралія – одна з найбільш «літніх» націй. Уряд витрачає сотні мільйонів доларів на підтримку життєвого рівня своїх пенсіонерів за програмою Aged Life Care. Велика кількість благодійних фондів, ветеранських і громадських організацій стежать за дотриманням всіх прав та інтересів населення похилого віку. Про увагу з боку держави свідчить і те, що англійська королева, яка номінально царствує не лише в Британій, але в ряді інших країн Співдружності, зокрема, в Австралії, надсилає вітального листа зі 100-річним ювілеєм кожному іменинникові[148].

---

[146] Догляд у США: комфорт за власні кошти URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)

[147] Догляд у США: комфорт за власні кошти URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)

[148] Англійська королева вітає кожного австралійця зі 100-річним ювілеєм URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)

В некоторых штатах существуют также бесплатные заведения, где за пожилыми людьми ведется уход и предоставляется бесплатная медицинская помощь. Финансируется все за счет собственных средств пенсионеров: кто-то использует накопления, кто-то полностью перечисляет пенсию. Если этого мало, закон предусматривает распродажу личного имущества пациента, в том числе недвижимости для обеспечения его пребывания в учреждении. Когда все финансовые возможности исчерпаны, а собранной суммы все равно недостаточно, финансирование переключается на отдельные статьи государственного бюджета. Также учреждения ухода за пожилыми людьми часто распределяют по медицинской специализации. В них работает персонал, прошедший дополнительное обучение именно в этой области медицины и понимает все потребности пациентов.

В принципе, в Штатах не существует такого понятия как строго определенный пенсионный возраст. В частности, человек в 62 года может подавать на социальное обеспечение по выходу на пенсию, в 65 получает право на медобслуживание по государственной программе для пожилых (Medicare). Достигнув 67-летнего возраста, человек может идти на пенсию и получать пособия по социальному обеспечению, а если он будет работать до 70 лет, то с выходом на отдых получать дополнительные пенсионные проценты.

Следует отметить, что Австралия - одна из самых «пожилых» наций. Правительство тратит сотни миллионов долларов на поддержку жизненного уровня своих пенсионеров по программе Aged Life Care. Большое количество благотворительных фондов, ветеранских и общественных организаций следят за соблюдением всех прав и интересов людей пожилого возраста. О внимании со стороны государства свидетельствует и то, что английская королева, которая номинально царствует не только в Британи, но и в ряде других стран Содружества, в частности, в Австралии, направляет поздравительное письмо со 100-летним юбилеем каждому имениннику.

Коли у літніх людей погіршується здоров'я, вони вже не можуть повноцінно стежити за домашнім господарством, їм необхідна допомога у побуті – в Австралії такі люди продають своє житло і переселяються у спеціальні багатоквартирні будинки, так звані хостели (hostel). При цьому вони платять бонд (грошові кошти у вигляді застави) 13-15 тис. австралійських доларів (9,5-11 тис. доларів США) на термін п'яти і більше років та орендну плату в залежності від рівня квартир і свого стану. Якщо хтось не може внести бонд – за нього це роблять опікунські товариства або держава. Заставу при переїзді або виселенні повертають. У такому хостелі створюють умови, аби постояльці почувалися безпечно та спокійно, знайшли однодумців і спілкувалися за інтересами. Для них перуть, прибирають помешкання і приносять все необхідне. При потребі – лікувальні процедури. Вихід за територію – вільний. Рівень квартир різний – від багатокімнатних номерів «люкс», до невеликих однокімнатних квартир, однак рівень житла і послуг не може бути нижчим від встановленого нормативами, за дотриманням яких стежить спеціальне агентство. Цей регулятор також щороку ліцензує такі установи – як приватні, так і державні[149].

Якщо люди похилого віку в Австралії стають більш залежними від сторонньої допомоги (наприклад через хворобу змушені перебувати під постійним наглядом), то звертаються з проханням і їх переводять у Nursing House. Це заклад з цілодобовим доглядом, який більше нагадує лікарняний. Стареньких тут розміщують у великих одно-двомісних палатах зі всім необхідним обладнанням, де постійно чергує медичний персонал. Утримання здійснюється державним коштом або за рахунок приватних фондів. Утриманці перераховують пенсію в цей фонд, але мають кишенькові гроші на свої потреби. Останнім часом, окрім суто медичної моделі, у будинках для людей похилого віку австралійці почали використовували ще й соціальну, яка дозволяє займати пацієнтів корисною господарською діяльністю. Доволі популярними стали методи

[149] Англійська королева вітає кожного австралійця зі 100-річним ювілеєм URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)

Когда у пожилых людей ухудшается здоровье, они уже не могут полноценно следить за домашним хозяйством, им необходима помощь в быту - в Австралии такие люди продают свое жилье и переселяются в специальные многоквартирные дома, так называемые хостелы (hostel). При этом они платят бонд (денежные средства в виде залога) 13-15 тыс. австралийских долларов (9,5-11 тыс. долларов США) на срок пяти и более лет и арендную плату в зависимости от уровня квартир и своего состояния. Если кто-то не может внести бонд - за него это делают опекунские общества или государство. Залог при переезде или выселении возвращают. В таком хостеле создают условия, чтобы постояльцы чувствовали себя безопасно и спокойно, нашли единомышленников и общались по интересам. Для них стирают, убирают помещения и приносят все необходимое. При необходимости - лечебные процедуры. Выход за территорию - свободный. Уровень квартир разный - от многокомнатных номеров «люкс», до небольших однокомнатных квартир, однако уровень жилья и услуг не может быть ниже установленного нормативами, за соблюдением которых следит специальное агентство. Этот регулятор также ежегодно лицензирует такие учреждения - как частные, так и государственные.

Если пожилые люди в Австралии становятся более зависимыми от посторонней помощи (например из-за болезни вынуждены находиться под постоянным наблюдением), то обращаются с просьбой и их переводят в Nursing House. Это заведение с круглосуточным уходом, который больше напоминает больничный. Стариков здесь размещают в больших одно- двухместных палатах со всем необходимым оборудованием, где постоянно дежурит медицинский персонал. Содержание осуществляется за счет государства или за счет частных фондов. Иждивенцы перечисляют пенсию в этот фонд, но имеют карманные деньги на свои нужды. В последнее время, кроме сугубо медицинской модели, в домах престарелых австралийцы начали использовали еще и социальную, которая позволяет занимать пациентов полезной хозяйственной деятельностью. Довольно популярными стали методы

навчання Монтессорі, які в Україні більше асоціюються з дітьми. В Австралії довели, що методика Монтессорі значно сприяє поліпшенню здоров'я, зменшенню дози психотропних і седативних ліків та виключає телебачення, яке довго було основною формою розваги літніх людей[150].

За офіційною статистикою, у Німеччині на сьогодні існує більше 14 тисяч фірм по догляду за людьми похилого віку. В одному лише Берліні таких 611 при тому, що 112 500 жителів столиці, тією чи іншою мірою, потребують догляду. Три чверті з них продовжують жити вдома, помічники і медсестри приїздять до них. Інші доживають свій вік у спеціальних закладах. Перебування в будинку літніх людей недешеве. У деяких районах ФРН воно перевищує 3 тисячі євро на місяць, при цьому страхування по догляду за хворими і престарілими покриває менше половини цієї суми, решту змушені платити родичі. В останні роки набула поширення практика відправляти людей похилого віку в будинку літніх в країнах Східної Європи, де вартість проживання практично втричі нижче[151].

Населення Німеччини старіє швидше, ніж у середньому по ЄС. Вже сьогодні кількість людей старших 65 років становить п'яту частину загального населення країни. У ФРН сьогодні налічується близько 20,6 млн пенсіонерів. Середня пенсія у чоловіків складала на кінець 2014 року 1013 євро, жінок – 762 євро. Це не дуже значні суми і держава вирішила підтримати пенсіонерів. З 1 липня цього року пенсії на заході країни, у землях колишньої ФР зростуть на 4,25%, на сході (колишня НДР) – на 5,95%. Це стане найбільшою надбавкою до державних пенсій у Німеччині за останні 23 роки. При чому ніякого додаткового навантаження ні на громадян, які відраховують до пенсійного фонду, ні на держбюджет таке підвищення не буде.

[150] Англійська королева вітає кожного австралійця зі 100-річним ювілеєм URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)

[151] ФРН: «Російська мафія» заробила на німецьких пенсіонерах URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 05.12.2018)

обучение Монтессори, которые в Украине больше ассоциируются с детьми. В Австралии доказали, что методика Монтессори значительно способствует улучшению здоровья, уменьшению дозы психотропных и седативных лекарств и исключает телевидение, которое долго было основной формой развлечения пожилых людей.

По официальной статистике, в Германии на сегодняшний день существует более 14 000 фирм по уходу за пожилыми людьми. В одном только Берлине таких 611 при том, что 112 500 жителей столицы, в той или иной степени, нуждаются в уходе. Три четверти из них продолжают жить дома, помощники и медсестры приезжают к ним. Другие доживают свой век в специальных заведениях. Пребывание в доме престарелых недешевое. В некоторых районах ФРГ оно превышает 3000 евро в месяц, при этом страхование по уходу за больными и престарелыми покрывает меньше половины этой суммы, остальное вынуждены платить родственники. В последние годы получила распространение практика отправлять стариков в доме престарелых в странах Восточной Европы, где стоимость проживания практически в три раза ниже.

Население Германии стареет быстрее, чем в среднем по ЕС. Уже сегодня количество людей старше 65 лет составляет пятую часть общего населения страны. В ФРГ сегодня насчитывается около 20600000 пенсионеров. Средняя пенсия у мужчин составляла на конец 2014 года 1013 евро, женщин - 762 евро. Это не очень значительные суммы и государство решило поддержать пенсионеров. С 1 июля этого года пенсии на западе страны, в землях бывшей ФГ возрастут на 4,25%, на востоке (бывшая ГДР) - на 5,95%. Это станет крупнейшей надбавкой к государственным пенсиям в Германии за последние 23 года. Причем никакой дополнительной нагрузки ни на граждан, отчисляющих в пенсионный фонд, ни на госбюджет такое повышение нести не будет.

Надбавка до пенсії виплачуватиметься з кас пенсійного страхування[152].

У Польщі кількість будинків для літніх людей зростає значними темпами. В першу чергу це пов'язано зі старінням польського суспільства. Ще в 1988 році особи віком понад 60 років становили в Польщі 14,5%, в 2010 році їх кількість зросла до 19,6%. Натомість, за оцінками місцевих демографів, через 20 років пенсіонери становитимуть третину населення країни. Відтак, це стимулює і розвиток сфери забезпечення літніх людей гідними умовами для існування[153].

Станом на сьогодні у приватних і державних будинках для літніх людей в Польщі перебуває не менше 80 тис. осіб. У відповідності до польського законодавства, кожна літня людина може розраховувати на державну соціальну допомогу, зокрема й цілодобову опіку у будинках для літніх. Її забезпечують органи місцевої влади, які отримують на це дотацію з бюджету. За оцінками Вищої контрольної палати Польщі, у країні практично немає регіонів, де б існували черги літніх людей на забезпечення опікою. Упродовж 2011-2014 років витрати гмін (найменша адміністративно-територіальна одиниця Польщі) на утримання будинків для літніх зросли на 52% - з 680 млн злотих (понад $170 млн.) до понад 1,3 млрд злотих (майже $340 млн.). Утім, як підкреслюють у контрольній палаті, рівень обслуговування у будинках опіки, які є в юрисдикції місцевої влади, не завжди на належному рівні. Це пояснюється тим, що часто у конкурсах на обрання фірм, які надають послуги по опіці за літніми людьми, місцева влада звертає увагу на цінову пропозицію. Відтак, обираючи найдешевші фірми влада подекуди потрапляє у пастку, коли послуги по догляду за літніми людьми надає некомпетентний персонал, а рівень послуг є невисоким[154].

---

[152] ФРН: «Російська мафія» заробила на німецьких пенсіонерах URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 05.12.2018)

[153] Польща: кількість будинків для літніх зростає з арифметичною прогресією URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 05.12.2018)

[154] Польща: кількість будинків для літніх зростає з арифметичною прогресією URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 05.12.2018)

Надбавка к пенсии будет выплачиваться из касс пенсионного страхования.

В Польше количество домов престарелых растет значительными темпами. В первую очередь это связано со старением польского общества. Еще в 1988 году лица старше 60 лет составляли в Польше 14,5%, в 2010 году их количество выросло до 19,6%. Однако, по оценкам местных демографов, через 20 лет пенсионеры составят треть населения страны. Следовательно, это стимулирует и развитие сферы обеспечения пожилых людей достойными условиями для существования.

На сегодня в частных и государственных домах престарелых в Польше находится не менее 80 тыс. человек. В соответствии с польским законодательством, каждый пожилой человек может рассчитывать на государственную социальную помощь, в том числе круглосуточную опеку в домах престарелых. Ее обеспечивают органы местной власти, которые получают на это дотацию из бюджета. По оценкам Высшей контрольной палаты Польши в стране практически нет регионов, где бы существовали очереди пожилых людей на обеспечение опекой. В течение 2011-2014 лет расходы гмин (наименьшая административно-территориальная единица Польши) на содержание домов престарелых выросли на 52% - с 680 млн злотых (более $ 170 млн.) До более 1300000000 злотых (почти $ 340 млн.). Впрочем, как подчеркивают в контрольной палате, уровень обслуживания в домах опеки, которые есть в юрисдикции местных властей, не всегда на должном уровне. Это объясняется тем, что часто в конкурсах на избрание фирм, предоставляющих услуги по опеке за пожилыми людьми, местные власти обращают внимание на ценовое предложение. Поэтому, выбирая самые дешевые фирмы власть иногда попадает в ловушку, когда услуги по уходу за пожилыми людьми предоставляет некомпетентный персонал, а уровень услуг является невысоким.

Поряд з будинками опіки, гарантованих державою, у Польщі збільшується кількість приватних будинків для літніх людей. Упродовж 2011-2014 років їх кількість зросла на 82% – зі 196 до 358. Місячна оплата в них може становити від 2 до 15 тис. Злотих ($0,5 – близько 4 тис.) У цих закладах сьогодні перебуває загалом до 11 тис. осіб. Однак при виборі приватних будинків опіки у Польщі також є свої ризики: подекуди трапляються випадки, коли вони не мають відповідних ліцензій, тобто фактично нелегальні. Польські експерти підкреслюють, що в країні значно збільшується кількість будинків для літніх у великих містах. Натомість, у малих містах і селах передача літньої людини під цілодобову опіку соціальних служб все ще залишається не дуже популярним кроком. Це пов'язано з тим, що в цих населених пунктах сім'ї побоюються осуду оточення, а тому віддають перевагу самостійному догляду за літніми людьми[155].

Міжнародний досвід корисний для переймання досвіду щодо впровадження різноманітних заходів соціального обслуговування населення та надання якісних соціальних послуг, запозичення методів роботи, підготовки та перепідготовки кадрів, удосконалення нормативно-правової бази.

Запитання для самоконтролю:

1.Поняття соціальних послуг та основні засади їх надання.
2.Соціальні послуги та соціальні пільги – співвідношення понять.
3.Складні життєві обставини як підстава для надання соціальних послуг.
4.Види соціальних послуг та форми їх надання.
5.Особливості соціального обслуговування осіб з інвалідністю.
6.Особливості надання соціальних послуг громадянам похилого віку за місцем проживання.
7.Підходи до реформування системи соціальних послуг в Україні
8.Право на отримання соціального обслуговування.
9.Міжнародний досвід соціального обслуговування.

[155] Польща: кількість будинків для літніх зростає з арифметичною прогресією URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 05.12.2018)

Наряду с домами опеки, гарантированных государством, в Польше увеличивается количество частных домов престарелых. В течение 2011-2014 лет их количество выросло на 82% - с 196 до 358. месячная оплата в них может составлять от 2 до 15 тыс. злотых ($ 0,5 - около 4 тыс.) В этих заведениях сегодня находится в общем до 11 тыс . человек. Однако при выборе частных домов опеки в Польше также есть свои риски: быают случаи, когда они не имеют соответствующих лицензий, то есть фактически нелегальные. Польские эксперты подчеркивают, что в стране значительно увеличивается количество домов престарелых в крупных городах. Зато в малых городах и селах передача пожилого человека под круглосуточную опеку социальных служб все еще остается не очень популярным шагом. Это связано с тем, что в этих населенных пунктах семьи опасаются осуждения окружающих, а потому отдают предпочтение самостоятельному уходу за пожилыми людьми.

Международный опыт полезен для заимствования опыта по внедрению различных мероприятий социального обслуживания населения и предоставления качественных социальных услуг, заимствования методов работы, подготовки и переподготовки кадров, совершенствование нормативно-правовой базы.

Вопросы для самоконтроля:

1.Понятие социальных услуг: основные принципы их предоставления.
2.Социальные услуги и социальные льготы - соотношение понятий.
3.Трудные жизненные обстоятельства как основание для предоставления социальных услуг.
4.Виды социальных услуг, формы их предоставления.
5.Особенности социального обслуживания лиц с инвалидностью.
6.Особенности предоставления социальных услуг гражданам пожилого возраста по месту жительства.
7.Подходы к реформированию системы социальных услуг в Украине.
8.Право на получение социального обслуживания.
9.Международный опыт социального обслуживания.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Андріїв В.М., Кучма О.Л., Сіньова Л.М. Забезпечення пільгами як різновид соціальної функції держави. Навчальний посібник. / В. М. Андріїв, О. Л. Кучма, Л. М. Сіньова – Київ: юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. – 524 с.
2. Андріїв В. В. Щодо природи обов'язкових соціально-забезпечувальних страхових правовідносин. Актуальні проблеми держави і права. С.337-342
3. Андріїв В. В. Допомога на поховання як вид соціальної підтримки. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015. Сер. Право вип.35. ч.2. Т.2. С.20-23.
4. Андрієнко І. С. Правове регулювання державних соціальних допомог малозабезпеченим особам в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 – «Трудове право; право соціального забезпечення» / І. С. Андрієнко. – Львів, 2010. , С. 9.
5. Англійська королева вітає кожного австралійця зі 100-річним ювілеєм URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)
6. Баркер Р.Словарь социальной работы / Р. Баркер. – М.: Изд-во «Логос»,1994. – 645 с.
7. Бик Т. Поняття і правові засади захисту соціальних прав людини в Україні. Юридична Україна 1/2010. С.16-22.
8. Білик І. О. «Втрата працездатності» URL: http://old.minjust.gov.ua/23359 (дата звернення 12.12.2018)
9. Богословська Ж. М. Система державних органів, що забезпечують конституційне право громадян України на соціальний захист. Часопис Київського університету права. – 2009/4. – С.122-127.
10. Богиня Д. Державне регулювання перехідних процесів / Д. Богиня // Економіка України – 1999 - № 5. – С. 5-12.
11. Бойченко Г.М. Особливості правового регулювання пільгового забезпечення працівників в умовах ринкової економіки / Г.М.Бойченко // Трудове право України в контексті європейської інтеграції: мат. науково-практ. конференції; Харків, 25-27 травня 2006 р./ за ред. проф. В.С.Венедіктова. – Харків, 2006. – С.453-459
12. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: Навчальний посібник / Н.Б. Болотіна. – К.: Знання, 2005. – 615 с.
13. Бориченко К. В. Соціальний захист сімей з дітьми за законодавством України автореферат к.ю.н. 12.00.05 –

Національний університет «Одеська юридична академія» 2015., С.15.
14. Бориченко К. В. Міжнародні гарантії права сімей з дітьми на соціальний захист. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2016. Серія Право. Випуск 36. Том 1. С. 42-45.
15. Бланкарт Шарль. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки / Шарль Бланкарт. – К. : Либідь, 2000. – 583 с.
16. Бухтіяров О. С. Європейські тенденції фінансування систем соціального забезпечення / О. С. Бухтіяров *// Наука і правоохорона*. – 2014. – № 1 (23). – С. 107–110.
17. Буянова М.О. Право социального обеспечения: учебное пособие / Буянова М.О., Кобзева С.И., Кондратьева З.А. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: КНОРУС, 2013. – 480 с.
18. Гаврилова О. О. Особливості надання працівнику допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю внаслідок нещасного випадку на виробництві / О. О. Гаврилова // Актуальні проблеми держави і права. - 2014. - Вип. 73. - С. 432-437
19. Ганечко О.М. Правове регулювання соціального захисту громадян похилого віку в Україні. [Текст] дис. … канд. юрид. наук: 12.00.05 / О.М. Ганечко; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2012. – 176 с.
20. Гідна старість: світовий досвід URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)
21. Глазко Н. Д. Зарубіжний досвід забезпечення соціальної сфери / Н. Д. Глазко // Ефективна економіка. – 2014. – № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3059 (дата звернення 04.12.2018)
22. Гончаров А. В. Теоретико-правові засади соціального захисту в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук : спец.12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / А. В. Гончаров. – Луганськ, 2011. 20 с.
23. Гончаров А. Поняття соціального захисту / А. Гончаров // Підприємництво, господарство і право. - 2009. - № 10. - С. 126-129.
24. Головін А., Годованець В. Гарантії права людини і громадянина на соціальний захист: деякі питання законодавчого регулювання та здійснення конституційного судочинства (продовження) // *Вісник* Конституційного Суду України. — 2008. — № 3. — С. 78.
25. Горбатенко О.В. Становлення та розвиток вчення про правовідносини у сфері соціального забезпечення / О. В. Горбатенко // Економіка та право : Науковий журнал. - 2012. - № 2 (33). – С. 52-58.

26. Гуменюк І.О. До питання про удосконалення механізму реалізації законів України про соціальний захист Університетські наукові записки, 2007, №2(22), С.234-238
27. Драч О.І., Онофрійчук В.В. Застосування світового досвіду для використання адресної соціальної допомоги // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» Дніпровский державний агрорно-економічний університет URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4116 (дата звернення 04.12.2018)
28. Дараганова Н. В. Предмет права соціального забезпечення Юридична наука №8/2013 С.33-38
29. Догляд за літніми людьми у Канаді: довгожителі не дивина URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)
30. Догляд у США: комфорт за власні кошти URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 04.12.2018)
31. Допомога малозабезпеченим сім'ям – 2016 URL: http://www.i-law.kiev.ua/%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BC-%D1%81%D1%96%D0%BC%D1%8F%D0%BC/ (дата звернення 01.06.2016)
32. Заславская Т.И., Рывкина Р.В. Социология экономической жизни: очерки теории / Т.И. Заславская, Р.В. Рывкина. – М. : Наука 1991, 442 с.
33. Задорожня Г.В., Задорожний Ю.А. Гарантії забезпечення соціального захисту прав людини. Часопис Київського університету права. – 2012/3 С.100-104.
34. Землянухина Н.С. Социально-экономические основания классификации льгот / Н.С.Землянухина // Вестник ВГУ. Серия: экономика и управление. – 2005. – №1. – С. 22-36.
35. Зміст соціально-забезпечувальних правовідносин URL : http://radnuk.info/pidrychnuku/sostial/494-stashkiv/9879-55----.html (дата звернення 14.02.2019)
36. Иванова Р.И. Правоотношения по социальному обеспечению в СССР / Р.И. Иванова. – М.: Изд-во МГУ, 1986. – 325 с.
37. Калашников С. В. Становление социального государства в России / Калашников С.В. – М.: Экономика, 2003. – с.149.
38. Кириченко Ю.М., Гаврик С.Ю. Текст лекції «Право соціального забезпечення» : Харків, 2018. – 11 с.
39. Коваль О. П. Модернізація системи соціального страхування в Україні. Аналіт. доп. / О. П. Коваль. – К.: НІСД, 2014. – 38 с.

40. Коцюрубенко Г. М. Зарубіжний досвід реформування соціальної політики як передумови формування фінансових ресурсів домогосподарств / Г. М. Коцюрубенко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 2. – С. 232–239.
41. Кривоконь Н. І. Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні [Текст]: навчальний посіб. / Н. І. Кривоконь. – Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет, 2012. – 320 с.
42. Кучма О. Л. Проблеми теорії та нормативно-правового регулювання соціального страхування в Україні Монографія. – К.: Освіта України, 2016. – С. 128.
43. Кучма О. Л. Страховий стаж як категорія трудового права і права соціального забезпечення України [монографія] / Кучма О.Л. - Київ - 2013. - 202 с.
44. Кучма О. Л. Проблеми теорії та нормативно-правового регулювання соціального страхування в Україні : монографія / О. Л. Кучма. – К.:В-во «Освіта України», 2016. – 415 с.
45. Кузьмина Т.М. Советское право социального обеспечения / Т.М. Кузьмина- Саратов: Изд – во Саратов. ун-та. 1982. – 128 с.
46. Лазор Л. І. Співвідношення приватних і публічних елементів правового регулювання у праві соціального забезпечення. *Форум права* 2010-4. С.566-571.
47. Ласько І. Класифікація джерел права соціального забезпечення. Вісник Львівського університету Серія юридична. 2008. Вип.47. С.117-123
48. Лопушняк Г. Удосконалення класифікації соціальних пільг в Україні / Г.Лопушняк // Вісник ЛНАУ Економіка АПК. – 2011. – №18. (1). // URL: www.nbuv.gov.ua/old_ jrn/ Chem_Biol/.../11 lgsbiu.pdf (дата звернення 19.02.2019)
49. Малюга Л. Ю. Юридична природа соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Право України: теорія і практика Вісник 4-2010. С.51-56.
50. Малюга Л. Ю. Соціальний захист інвалідів та постраждалих внаслідок катастрофи на ЧАЕС в Україні: Навч. посіб. / Л. Ю. Малюга. – К.: Алерта, 2016. – 324 с.
51. Мещан І.В. Соціальне обслуговування як складова соціального захисту населення: соціолого-управлінський аспект // Соціологія № 8 (124) серпень 2015 URL: file:///C:/Users/%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/269-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-485-1-10-20161010.pdf (дата звернення 20.11.2018)

52. Монетизація URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F (дата звернення 19.02.2019)
53. Пастухова А. А. Фактори, що впливають на безробіття в Україні / А.А. Пастухова // Управління розвитком. - 2013. - № 16. - С. 36 – 38.
54. Попов С. В. Зайнятість та ринок праці в умовах ринкової економіки : монографія / С. В. Попов; Крим. юрид. ін-т Одес. держ. ун-ту внутр. справ. - Сімф., 2008. – С.157.
55. Попок А. А. Світовий досвід соціального захисту населення / А. А. Попок, В. В. Лаврухін // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 35. – С. 111–117.
56. Похиленко І. С. Класифікаця ритуальних послуг. Юридичний вісник 4(37) 2015. - С.125-128.
57. Повна монетизація субсидій з 1 січня 2019 року: як буде діяти механізм URL: https://ukr.media/ukrain/377272/ (дата звернення 19.02.2019)
58. Постанова КМ України від 29 грудня 2009 р. № 1417 Перелік соціальних послуг, умови та порядок їх надання структурними підрозділами територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) // Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України // URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/243237379 (дата звернення 20.11.2018)
59. Положення про Міністерство соціальної політики України. Затв. указом Президента України від 6 квітня 2011 року URL: http:zakon.rada.gov.ua/laws/show/389/2011#n10 (дата звернення 20.06.2018)
60. Польща: кількість будинків для літніх зростає з арифметичною прогресією URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 05.12.2018)
61. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т.А. Занфірова, М.І. Іншин, С.М. Прилипко та ін. ; за заг. ред. Т.А. Занфірової, С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.
62. Право соціального забезпечення: навч. посіб. / авт.: С. М. Прилипко, Г. С. Гончарова, В. В. Юровська, О. О. Конопельцева; зазаг. ред. В. В. Жернакова. – Х.: Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2013. – 126 с.
63. Право соціального забезпечення України: Навчальний посібник / За ред. П.Д. Пилипенка. – К.: Істина, 2007. – С. 64-65.
64. Право социального обеспечения: учеб. / под ред. В.Ш. Шайхатдинова. – М.: Юрайт, 2012. – С. 106

65. Прилипко С.Н. Правоотношение по праву социального обеспечения / С.Н. Прилипко // Пробл. законності. Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 58. – Х.: НЮАУ, 2003. – С.61-70.
66. Прилипко С. М. Предмет права соціального забезпечення : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.05 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2007. — 382арк. URL: http://www.disslib.org/predmet-prava-sotsialnoho-zabezpechennja.html (дата звернення 19.02.2019)
67. Принципи права соціального забезпечення URL: https://studme.com.ua/1281041912746/pravo/printsipy_prava_sotsialnogo_obespecheniya.htm (дата звернення 19.02.2019)
68. Петращук О.М. Сучасний стан та проблеми розвитку системи соціального захисту населення України. // Междисциплинарные исследования в науке и образовании. – 2012. – № 1 Sp; URL: mino.esrae.ru/157-690 (дата звернення 19.02.2019).
69. Привалов Ю. Пенсійна реформа в Україні: тенденції та перспективи / Ю. Привалов, Ю. Саєнко, Ю. Сапєлкін; відп. ред. Ю. Саєнко. — К.: ПЦ "Фоліант", 2005. — 218 с.
70. Про зайнятість населення : Закон України : від 05.07.2012 р. №5067-VI URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5067-17 (дата звернення 19.02.2019)
71. Про соціальні послуги : Закон України від 19.06.2003 № 966-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 45, ст.358
72. Про сприяння зайнятості та захист від безробіття : Конвенція Міжнародної Організації Праці №168 від 1988 року URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_182 (дата звернення 19.02.2019)
73. Рошканюк В. М. Процедурні та процесуальні правовідносини у праві соціального забезпечення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014 С.107-110.
74. Руженський М.М. Функції соціального захисту населення та їх класифікація (теоретичний аспект) Економіка. Проблеми економічного становлення. Вісник 4/2011 С.64-69.
75. Руженський М. М. Методологічні засади функціонування і розвитку системи соціального захисту населення. Серія 18. Економіка і право. Вип.14, 2011 С.9-17.
76. Сіньова Л.М. Теоретично-правові аспекти охоронної функції права соціального забезпечення. Порівняльно-аналітичне право №2/2016. С.87-90.
77. Сіньова Л.М. Соціальна політика України у сфері захисту громадян похилого віку // Актуальні проблеми соціального права в Україні: збірник наукових праць / за ред. М. І. Іншина, В. І. Щербини, С. Я. Вавженчука; відпов. ред. І. С. Сахарук − Харків: «Юрайт», 2017 – 282 с.

78. Сімкіна О. В. Змістовний аспект поняття "соціальний захист" та основні засади його втілення на європейському просторі / О. В. Сімкіна. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2012. - № 7.
79. Сільченко С.О. До питання про метод права соціального забезпечення Право і безпека. 2011. №5(42) С.190-194.
80. Синчук С. М. Щодо поняття соціально-забезпечувальних правовідносин. / С. М. Синчук // Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія : Юридична. - 2015.С.407-417
81. Синельников В. М. Трудовой стаж / В. М. Синельникове. — И.: Издательство «Удмуртия». — 1978. — 80 с.
82. Сирота І.М. Право соціального забезпечення в Україні – Х., 2001. С. 66-67. Принципи права соціального забезпечення URL: https://buklib.net/books/22529/ (дата звернення 19.02.2019)
83. Сметанюк І.І. Поняття та сутність функцій права соціального забезпечення / І. І. Сметанюк // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2010. - Вип. 22. - С. 161-166.
84. Стаціонарне соціальне обслуговування URL: http://studme.com.ua/1994041212823/pravo/statsionarnoe_sotsialnoe_obsluzhivanie.htm (дата звернення 29.11.2018)
85. Сташків Б.І. Соціальне обслуговування у системі соціального забезпечення: правові питання / Б.І. Сташків // *Право України*. – 2005. – № 1. – С. 76–79.
86. Становлення та розвиток основоположних правових засад соціального захисту населення в Україні / С. С. Кучерівська, О. М. Гладчук, О. І. Койцан // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2013. - Вип. 3. - С. 253-259.
87. Смородинський В. С. Правова й соціальна держава: конвергенція юридичних доктрин та їх фактичного втілення. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2012/Konf_Konstituc_2011.pdf (дата звернення 19.02.2019)
88. Соціальне обслуговування URL: https://studfiles.net/preview/4531292/page:83/ (дата звернення 02.12.2018)
89. Стойка А. Зарубіжний досвід організації обслуговування соціально незахищених верств населення / А. Стойка // Економіка та держава. – 2009. – № 38. – С. 57–66.
90. Стрепко В. Л. Про універсальність та адресність допомог за правом соціального забезпечення / В. Л. Стрепко URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2009_48/197lbr48.pdf. (дата звернення 12.12.2018)

91. Тарасенко В. С. Поняття та види соціальних допомог. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки Вип.2 Том 2. 2014 - С.121-126.
92. Терела Г.В. Право соціального забезпечення: навчально-методичний посібник Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» / Г.В. Терела. – Полтава, 2016 – 248 с.
93. Тищенко О.В. Соціальна робота та права людини : навчальний посібник. – К. : ВГЛ «Обрії», 2010. – 240 с.
94. Тищенко О. В. Поняття права соціального забезпечення: теоретичні аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014 Серія ПРАВО. Випуск 26 С.115-119.
95. Тищенко О.В. Концептуальні основи вчення про предмет права соціального забезпечення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2014 №7 С.161-164.
96. Тищенко О. В. Право соціального забезпечення України: теоретичні та практичні проблеми формування і розвитку галузі : [монографія] / О. В. Тищенко. – К. : ДП «Прінт Сервіс», 2014. – 394 с.
97. Тищенко О.В. Реалізація гуманістичної функції права соціального забезпечення України в сучасних соціально-економічних умовах. Юридичний науковий електронний журнал №3/2015 С.101-104.
98. Тищенко О.В. Трансформація методу права соціального забезпечення Право і суспільство №2/2014 С.96-102.
99. Титаренко І.О., Іваненко Н. О. Соціальний захист людей похилого віку в Україні: теоретичний аспект URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/VKPI/Soc/2009_4/Titarenko,%20Ivanenko.pdf дата звернення 30.11.2018)
100. Тропіна В., Суховий Д. Роль соціального страхування у фінансуванні державних соціальних гарантій / В. Тропіна, Д. Суховий // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. - №149. – С.22-25. – С.25
101. Трунова Г. А. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування: поняття та принципи / Актуальні проблеми приватного та публічного права : [монографія] / Н. Д. Гетьманцева, Т. М. Волощенко, І. Г. Козуб та ін. ; [відп. ред. Н. Д. Гетьманцева]. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 208 с. – С.129-153. – С.130; Рівчаченко С. В. Становлення та розвиток соціального страхування в країнах ЄС / С. В. Рівчаченко // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць /наук.-дослід. екон. Ін.-т Мін. екон. та з питань європейської інтеграції України. – Київ, 2012. - №5/1 (132). – С.191-196.

102. Українське право. 20 вересня 2016 р. / URL: http://ukrainepravo.com (дата звернення 21.09.2016)
103. Устинов С. О. Співвідношення термінів "соціальний захист" та "соціальне забезпечення" в законодавстві України / С. О. Устинов // Юридична наука і практика. - 2011. - № 2. - С. 90-95.
104. ФРН: «Російська мафія» заробила на німецьких пенсіонерах URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html (дата звернення 05.12.2018)
105. Федчишина К.В. Деякі питання методу права соціального права соціального забезпечення Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна №1137. Серія «Право». Випуск №18, 2014 рік С.261-264
106. Фогель Я.М. Социальное обслуживание инвалидов и лиц пенсионного возраста / Я.М. Фогель. – М.: Юрид. лит., 1980. – 128 с.
107. Фролескул Н.Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави. Вісник КНТЕУ 2/2009 С.34-45.
108. Харин К. С. Право социального обеспечения: Учебное пособие / К.С. Харин. В 2 ч., Ч 1. – СПб. 2000. – 360 с.
109. Харитонова Л. І. Судова практика *як* джерело права соціального забезпечення / Л. *І.* Харитонова // Актуальні проблеми держави і права. - 2008. - Вип. 37. - С. 55-60.
110. Шаварина М. П. Проблеми та шляхи вдосконалення соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Наукові записки. Серія «Економіка». Вип.23. С.252-256.
111. Шлапак В. О. Соціальний захист України за умов ринкової економіки. URL: http://intkonf.org/shlapak-vo-sotsialniy-zahist-ukrayini-za-umov-rinkovoyi-ekonomiki/ (дата звернення 19.02.2019)
112. Ярова Л. В. Французький та британський досвід систем соціального захисту. / Л. В. Ярова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. - 2011. - Т. 175, Вип. 163. - С. 118-121.
113. Ярошенко І. С. Соціальний захист як правова категорія. URL: http://www.rusnauka.com/17_SSN_2007/Pravo/22218.doc.htm (дата звернення 19.02.2019)
114. Ярцун І.М. Пільги в праві соціального забезпечення / І.М. Ярцун // Актуальні проблеми держави і права*:* зб. наук. праць. – Вип. 46 / редкол. С.В. Ківалов (гол.ред.) [та ін]. – О.: Юрид. літ., 2009. – с.183

Навчальне видання

КУЧМА Ольга Леонідівна
СІНЬОВА Людмила Миколаївна

ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Підписано до друку 01.04.2019. Формат 60х84/16. Папір офсетний
Ум.друк. арк. 17,84. Тираж 300 прим.

Видавничий дім «Освіта України»
ФОП Маслаков Руслан Олексійович
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №4726 від 29.05.2014 р.
Тел. (095) 699-25-20, (098) 366-48-27.
e-mail osvita2005@gmail.com, www.rambook.com.ua

Виготовлювач: ФОП Поліщук О.В.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №2142 від 31.03.2005
07400, м.Бровари, вул.Незалежності,2, кв.148
Тел. (044) 592-13-49